RİZE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI YEREL İŞBİRLİĞİ ÇALIŞTAYI: SORUNLAR, ÇÖZÜMLER VE GELECEK PERSPEKTİFLERİ

Editörler:

Doç. Dr. Ali Rıza SAKLI
Yrd. Doç. Dr. Zeki KARATAŞ

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ

&

RİZE SİVİL TOPLUM GÖNÜLLÜLERİ PLATFORMU

RİZE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI YEREL İŞBİRLİĞİ ÇALIŞTAYI: SORUNLAR, ÇÖZÜMLER VE GELECEK PERSPEKTİFLERİ

Editörler

Doç. Dr. Ali Rıza SAKLI

Yrd. Doç. Dr. Zeki KARATAŞ

Rize, 2017

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları: 21

Rize Sivil Toplum Kuruluşları Yerel İşbirliği Çalıştayı: Sorunlar, Çözümler ve Gelecek Perspektifleri

Editörler
Doç. Dr. Ali Rıza SAKLI
Yrd. Doç. Dr. Zeki KARATAŞ

Kapak
Gökçe ARİFOĞLU

Dizgi-Tasarım
Öznur YILDIRIM

Baskı - Cilt
UMUR BASIM SAN. ve TİC. A.Ş
Dudullu OSB Mahallesi 2.Cadde No:5 P.K. 34776
Ümraniye / İSTANBUL Tel : +90 216 645 62 00

ISBN: 978-605-9072-12-0

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Matbaası
Fener Mahallesi, Zihni Derin Yerleşkesi
53100 / RİZE
Tel: +90 464 223 5443 Faks: +90 464 223 5443
www.erdogan.edu.tr

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun
29.11.2017 Tarih ve 410 Nolu kararı ile basılmıştır.

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir.

ÖNSÖZ

2006 yılında kurulan ve 2011'de Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi adını alan Üniversitemiz; tüm gücüyle büyüme, gelişme ve kurumsallaşma gayreti içerisine girmiştir. Büyüme ve gelişme çabaları; fakülte ve yüksekokullar gibi birimler bazında hayata geçirildiği gibi, öğrenci sayısında, akademisyen sayısında, bina ve derslik yapımında da önemli mesafeler kat edilmesini sağlamıştır.

Kurulduğu tarihte aktif olarak 4 fakülte ve 2 meslek yüksekokulu bulunan Üniversitemiz, bugün gelinen noktada; 3 Enstitü, 13 Fakülte, 5 Yüksekokul, 7 Meslek Yüksekokulu ve 15 Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne sahip hale gelmiştir. Bu birimlerde; 44 ön lisans, 39 lisans, 26 yüksek lisans ve 12 doktora programı aktif durumdadır.

2006'da 6.300 öğrencisi olan Üniversitemiz 2017'de toplam 20.791 öğrenci sayısına ulaşmıştır. Öğrencilerimizin 459'u yabancı uyruklu olup, evrensel düzeyde etkin bir üniversite olma yolunda önemli mesafeler alındığını göstermesi bakımından önemlidir. Kurulduğu dönemde 165 akademisyene sahip olan Üniversitemiz, gelinen noktada 1.027 akademisyenle görev yapmaktadır.

Son dönemde İlahiyat Fakültesi binasının yanında İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Hukuk Fakültesi müşterek binaları da tamamlanarak hizmete sunulmuştur. Üniversitemiz Sağlık Yerleşkesinde Diş Hekimliği Fakültesi binasının temeli atılmıştır.

Fener Mahallesi'ndeki Zihni Derin Yerleşkesi karşısında, yerleşkenin yeşil alan ve spor etkinlik alanı ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, ilgili firma ile sözleşme imzalanmış ve deniz dolgusu başlatılmıştır.

Üniversitenin gelişimini anlatırken ister istemez nicelik açısından gelişmeyi sayılarla ifade etmemiz gerekmektedir. Ancak en az nicelik kadar nitelik yönünden de gelişme çabası içinde olduğumuzu ifade etmemiz gerekmektedir. Üniversitemiz akademisyenlerinin yayın sayıları ve özellikle endeksli yayın sayıları da önemli artışlar göstermektedir.

Akademik performansa göre üniversiteleri sıralayan URAP'a göre Üniversitemiz; 2000 Yılından Sonra Kurulan 77 üniversite arasında 7nci, 102 Devlet Üniversitesi Arasında 43üncü ve tüm üniversiteler arasında 50nci sırada yer almıştır. Sayılarla ifade edilmekle birlikte, buradaki sıralamanın aslında bir kalite sıralaması olduğu açıktır.

Üniversitemizin tüm yerleşkelerinde engelli öğrencilerimizin kullanabileceği rampalar ve asansörler gibi fiziki iyileştirmeler yapılmıştır. Engelsiz üniversite olma yolunda çabaların sürekli hale getirilmesi için "engelli birimi" oluşturulmuştur.

Eğitim ve araştırma çabalarının yanı sıra topluma ve özellikle de içinde bulunduğumuz Rize iline katkı

sunma noktasında arzuluyuz. Yeni üniversite anlayışına uygun şekilde, Rize ilinin sorunlarının çözümüne bilimsel katkı sunmak ve çözümün bir parçası olmak yaklaşımına sahibiz. Bu çerçevede, sivil toplum örgütlerinin düzenlediği Çalıştay'a akademik destek vererek; hem Çalıştay'ın gerçekleştirilmesi sağlanmış hem de elde edilen veriler bilimsel yayınlara dönüştürülerek kitap haline getirilmiştir.

Prof. Dr. Hüseyin Karaman
Rektör

SUNUŞ

Bir insan için en büyük servet zamandır. En büyük servetlerini Rize'miz ve hemşerilerimiz için tereddütsüz harcayan sivil toplum gönüllüleri açısından oldukça zengin bir ili sayılırız. Çünkü farklı alanlarda gönüllü faaliyet yürüten birçok derneğimiz mevcuttur. Buna rağmen sivil toplum kuruluşlarımızın, Rize ölçeğinde, beklenen ve arzulanan etkiyi yaratabildiklerini söyleyemeyiz.

Rize'de, her biri 10 yılı aşkın bir süredir faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşu yöneticileri olarak, ilimizdeki sivil toplum kuruluşlarının sorunlarını tespit etmek ve tespit edilen sorunlara yönelik çözüm odaklı çalışmalar yapmak istedik. Sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğini geliştirmek ve Kamu-Yerel yönetimler-Üniversite-STK işbirliğini arttıracak faaliyetler yapmak amacıyla Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu adı altında bir araya gelme kararı aldık.

Platformu oluşturmadan önce, şehrin kanaat önderleriyle yapılan istişareler neticesinde; kurulacak platformun Kamu-STK işbirliği ve ortaklık kültürünün geliştirilmesi temelinde oluşturulması görüşü ortaya çıkmıştır. Bu görüşlere dayalı olarak, kurulması düşünülen platformun oluşturulma süreci başlamıştır.

Yapmış olduğumuz çalışmalar sonucu, platform mantığının STK'ların kendi aralarında işbirliği yapmasını sağlayabileceği ve aynı alanda faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının birbirini geliştirme yönünde katkı sunabilecekleri ortaya çıktı. Bu bizi gerçekten çok heyecanlandırdı. İlk etapta Rize'de aktif bir şekilde faaliyet yürüten Ebruli Yaşam ve Sanat Derneği, Rize Gençlik Merkezi Gençlik Kulübü Derneği, Kaçkar Dağcılık Rafting Kayak İhtisas Spor Kulübü Derneği ve Çayeli Gençlik Derneği yöneticileri olarak bir araya gelerek; hiç tereddüt etmeden platformu kurmak için resmi girişimlerde bulunmaya karar verdik.

İlk faaliyetimiz olarak; yerelde kurulmuş, Rize ili genelinde faaliyet gösteren, bir şube derneği olmayan ve toplumun geneline hitap eden STK'ların bir araya gelerek sorunlarını dillendirebileceği bir çalışma yapmayı hedefledik.

Bu çalışmaya başlarken Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ali Rıza SAKLI ile yapmış olduğumuz görüşmeler neticesinde, ilimizdeki STK'lar ile yapacağımız çalıştay fikrini şekillendirerek içeriğini hazırladık.

24 Aralık 2016 tarihinde Rize Ticaret Borsası Salonunda 57 STK temsilcisinin katılımıyla "Rize Sivil Toplum Kuruluşları Yerel İş Birliği Çalıştayı'nı düzenledik. Çalıştay organizasyonu Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu tarafından yapıldı ve Çalıştay'da kullanılacak çalışma yöntemi ve uygulaması Doç. Dr. Ali Rıza SAKLI koordinatörlüğünde, Yrd. Doç. Dr. Zeki KARATAŞ, Yrd. Doç. Dr. Korkmaz YILDIRIM ve Araştırma Görevlisi Gamze ÇÜRÜKSULU'dan oluşan akademik

ekip tarafından gerçekleştirildi.

Fikir Tepsisi ve Odak Grup Görüşmesi şeklinde iki oturumdan oluşan Çalıştay'da "Rize'de STK Sorunları ve Çözüm Önerileri", "Rize STK'larının Ortaklık Kültürü", "STK'ların Sürekliliği ve Projelerde Sürdürülebilirlik" ve "Rize'ye Değer Katacak Yenilikçi Fikirler" ana konu başlıkları katılımcılarla ele alındı. Bilimsel yöntemlerle gerçekleşen Çalıştay'dan elde edilen sonuçların sadece bir sonuç raporu ile Rize ölçeğinde kalmaması, gerek bilim dünyasında gerekse sivil toplum alanında yapılacak çalışmalara bir kaynak oluşturması adına kitaplaştırılması fikri ortaya çıktı.

Çalıştay sonrasında, ilimizdeki sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirerek; hem çalıştay sonuçlarının genel bir özetinin sunulması hem de ilde aktif faaliyetler yürüten, toplumsal hayata katkısı olan STK'ların onöre edilmesi için 5 Ocak 2017 tarihinde Rize İsmail Kahraman Kültür Merkezi'nde "Rize Sivil Toplum Diyaloğu 2017 Sahne Programı'nı gerçekleştirdik. Yapılan sahne programında Rize'ye değer katan STK'lara plâketler takdim edildi.

Program sonunda oluşan tablonun ortaya koymuş olduğu gerçek; gönüllü faaliyetlerle topluma katkıda bulunan STK'ları, yine sivil toplum kuruluşlarının bir araya gelerek onurlandırmasıdır. Yapılan bu etkinlik, sivil toplumun temelini oluşturan gönüllülüğün gerçek anlamda samimiyetini ortaya koymuştur. Bu samimiyet, işbirliği içerisinde olduğumuz herkese yansımış ve böylece platformun devamlılığı sağlanmıştır.

Özellikle günümüzün gelişmiş ülkelerinde, sivil toplum kuruluşları toplumun sorunlarının çözümünde

aktif rol almaktadır. Ülkemizde de, özellikle son yıllarda, sivil toplum kuruluşları önemli roller üstlenmeye başlamıştır. Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu tarafından organize edilen bu etkinlikler neticesinde ilimizdeki STK'lar birbirlerini yakinen tanıma fırsatı yakalamış, böylelikle birlikte yapılabilecek faaliyetler ve projeler için zemin hazırlanmıştır.

Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu ailesi olarak yapmış olduğumuz bu çalışmalar ulusal basında yer almış ve ülkemizdeki sivil toplum kuruluşlarının ve bu alanda çalışan kurumların dikkatini çekmiştir. Farklı illerden bizlere ulaşan ve çalışmanın içeriğini, organizasyonunu ve sonuçlarını paylaşmamızı isteyen kişilerin olması bizleri daha çok motive ederek daha fazla çalışmaya teşvik etmiştir.

Bugün itibariyle birinci yılını dolduran Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu'nun oluşum fikrinin doğuşunda ve bu güne gelinceye kadar emeği geçen; başta kurucu üyelerimiz Hülya CERRAHOĞLU, Erdoğan MURADOĞLU ve Esra ALEMDAROĞLU olmak üzere, çalışmalarımızın akademik nitelik kazanmasına imkân veren Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Rektörü ve Çalıştay'ımıza destek olan akademisyenlerimize, katılan ve katkı sunan STK temsilcilerine, İl Dernekler Müdürlüğü'ne, Kamu Kurum Kuruluşları amirlerine şahsım ve temsil ettiğim Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu adına, tüm samimiyetimle teşekkür eder, saygılar sunarım.

Vatan KARAKAŞ

Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu
Koordinatörü

RİZE SİVİL TOPLUM GÖNÜLLÜLERİ PLATFORMU

Bu eser, Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu'nun inisiyatifi ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nin akademik desteği ile gerçekleştirilen Rize Sivil Toplum Kuruluşları Yerel İşbirliği Çalıştayı sonuçlarını içermektedir.

Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu, kurucu üyeleri olan sivil toplum kuruluşlarının yetkili temsilcilerince imzalanan mutabakat ile 20.11.2016 tarihinde resmi olarak kurulmuştur.

Platformun Amacı

İlimizdeki sivil toplum kuruluşlarının sorunlarının tespit etmek, tespit edilen sorunlara yönelik çözüm amaçlı çalışmalar yapmak, Sivil Toplum Kuruluşları arasında işbirliğini arttırmak ve bu amaçla faaliyetler yapmaktır.

Bunun yanında, ilimize çalışmalarıyla katkı sağlayan ve değer katan sivil toplum kuruluşlarını onöre ederek ve diğer sivil toplum kuruluşlarını da ilimize katkı yapmaya teşvik ederek; yapılan çalışmaların etkinliğini arttırmak, işbirliğini yaygınlaştırmak ve bu amaçla çalıştay, sosyal faaliyet, seminer, eğitim ve sahne programları organize etmek de platformun amaçları arasındadır.

Ayrıca düzenlenen Çalıştay'da elde edilen sonuçlarla sivil toplum kuruluşlarının sorunlarını tespit etmek, çözüm üretmek ve yeni çalışmalara altyapı hazırlamak da amaçlanmıştır.

Platform Kurucu Üyeleri ve Yönetimi

Vatan KARAKAŞ (Çayeli Gençlik Derneği)

Hülya CERRAHOĞLU (Ebruli Yaşam ve Sanat Derneği)

Ömer Erdoğan MURADOĞLU (Kaçkar Dağcılık Rafting Kayak İhtisas Spor Kulübü)

Esra ALEMDAROĞLU (Rize Gençlik Merkezi Gençlik Kulübü Derneği)

24 Aralık 2016 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi işbirliği ile düzenlediğimiz 'Rize Sivil Toplum Kuruluşları Yerel İşbirliği Çalıştayı'na katılan 59 Yerel Sivil Toplum Kuruluşu''na teşekkür ederiz.

SİVİL TOPLUM GÖNÜLLÜLERİ PLATFORMU
RİZE
2016

Bu eser, Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu Koordinatörü Vatan KARAKAŞ ve arkadaşları tarafından 24 Aralık 2016 tarihinde Rize Ticaret Borsası Salonunda düzenlenen ve Doç. Dr. Ali Rıza SAKLI'nın Koordinatörlüğünde gerçekleşen "Rize Sivil Toplum Kuruluşları Yerel İşbirliği Çalıştayı" ile katılımcı 57 STK temsilcisinin görüşlerini yansıtmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ III
SUNUŞ VII
İÇİNDEKİLER XV
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

RİZE'DE SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI: DERNEKLER 9
Arş. Gör. Burak KOÇAK
Timur Kaptan ARSLAN
1. SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI 10
1.1.Sivil Toplum Kavramı 10
1.2. Sivil Toplum Düşüncesinin Gelişimi 13
1.3. Türkiye'de Sivil Toplum 19
2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK'LAR) 25
2.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri 26
2.2. Sivil Toplum Kuruluşları Türleri 27
3. RİZE'DE SİVİL TOPLUM, STK'LAR VE DERNEKLER 30
3.1. Rize'de STK'ların Genel Görünümü 30
3.3. İstatistiki Veriler ve Tablolar 39
SONUÇ VE ÖNERİLER 50
KAYNAKLAR 52

İKİNCİ BÖLÜM

RİZE İLİNDEKİ STK'LARIN KARŞILAŞTIKLARI GÜNCEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 57

Yrd. Doç. Dr. Korkmaz YILDIRIM

1. Kavramsal ve Teorik Olarak Sivil Toplum 61

2. Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi, Demokrasi ve Katılımcılık.....70

3. Rize ilinde Faaliyet Gösteren STK'ların Karşılaştıkları Temel Açmazlar.....73

SONUÇ VE ÖNERİLER 87

KAYNAKLAR.....92

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ RİZE İLİNE DEĞER KATACAK ORTAKLIK KÜLTÜRÜ YAKLAŞIMLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ANALİZİ 99

Arş. Gör. Gamze ÇÜRÜKSULU

1. YÖNTEM.....100

2. BULGULAR VE TARTIŞMA 102

2.1 Ortaklık Kültürü Oturumu Fikir Tepsisi Sonuçları 107

2.2. Ortaklık Kültürü Oturumu Odak Grup Çalışması ve STK Temsilci Görüşleri 111

SONUÇ 122

KAYNAKLAR.....125

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SÜREKLİLİĞİ VE PROJELERDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK....126

Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan SUNGUR

Yrd. Doç. Dr. Zeki KARATAŞ

YÖNTEM....132

1. STK'LARA KATILIMIN ARTIRILMASI....133

1.1. Eğitim ve Bilinçlendirme Çalışmaları....134

1.2. Medya, İletişim ve İşbirliği Çalışmaları....136

1.3. Motivasyon ve Güven Sağlama Çalışmaları....138

1.4. Niteliği Artırmaya Yönelik Çalışmalar....139

1.5. Siyasi Destek Alınmasına Yönelik Çalışmalar....141

2. STK-MEDYA İLİŞKİSİ....141

2.1. STK-Medya İlişkisi İstenilen Düzeyde....142

2.2. STK-Medya İlişkisi İstenilen Düzeyde Değil....143

2.3. STK-Medya İlişkileri Nötr Düzeyde....144

2.4. Medyanın Aktif Kullanılmasının Önemi....145

2.5. Sanal Ortamın Kullanılması....145

2.6. Faaliyetlerin Haber Olarak Yayınlanmasında Sorun Yaşanması....146

3. STK'LARIN AB FONLARINDAN YARARLANMA DURUMU....146

3.1. AB Fonları Hakkında Bilgi Yetersizliği....147

3.2. AB Fonlarından Hiç Yararlanmama....147

3.3. AB Fonlarından Yararlanma....148

3.4. AB Fonlarından Yararlanmak için Hazırlık Yapma....149

3.5. Proje Başvurusunun Geri Çevrilmesi....149

3.6. Yabancı Dil Konusunda Sorunlar Yaşama....149

3.7. Siyasilerin ve Bürokratların Destek Olmaması.....150
3.8. STK'lara Yeterince Güvenilmemesi 151
4. STRATEJİK VE ANALİTİK DEĞERLENDİRME YAPMA DURUMU VE İZLEME-DEĞERLENDİRME FAALİYETLERİ 151
4.1. Toplantı Yaparak Değerlendirme 152
4.2. Analitik Yöntemlerle Değerlendirme.....153
4.3. Herhangi Bir Değerlendirme Yapmama.....154
4.4. Çalışmaların Değerlendirilmesi Yoluyla İzleme.....155
4.5. Medya Yoluyla İzleme.....155
4.6. Eğitim ve Çalıştaylara Katılım Yoluyla İzleme.....156
4.7. Geri Bildirimlerle İzleme 156
4.8. Konuya İlgisiz Cevaplar.....157
5. İNSAN KAYNAĞININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ 157
5.1. Gönüllülerin Motivasyonunu Artırıcı Çalışmalar.....158
5.2. Bilinçlendirme Çalışmaları 160
5.3. Yerel İnsan Kaynağı 161
5.4. Gönüllü İnsan Bulmanın Zorlukları.....161
5.5. STK'lar Arası Çatışmalar.....161
5.6. İletişimin Artırılması 162
6. FİNANSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....162
6.1. Kamu Kurumlarının Desteği.....163
6.2. Hayırseverlerin Desteği 164
6.3. Bağış ve Yardım Toplama Çalışmaları.....165
6.4. Kısa Mesajla Bağış Toplanması.....165
6.5. Gelir Getirici Faaliyet ve Proje Yapılması.....165
6.6. Üye Aidatları 166
7. STK'LARIN UZMANLAŞMASI 166
7.1. Eğitim Programları Düzenlenmesi.....167

7.2. Alanında Uzmanlaşma Çalışması Yapmak 168
7.3. Hedef Belirlemesi 169
7.4. Ortak Çalışmalar Yapılması 170
8. PROJELERİN TOPLUMSAL DEĞİŞİME KATKISI VE UZUN VADELİ ETKİSİ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER 170
8.1. Toplumsal Yapı ve İhtiyaçların Doğru Analiz Edilmesi..171
8.2. Proje Konusunun ve Mesajının Doğru Belirlenmesi 172
8.3. İletişim Ağları ve Medyanın Aktif Kullanımı 172
8.4. Projelerin Uzun Vadeli Planlanması 172
8.5. Proje Sonuçlarının Değerlendirilmesi 173
SONUÇ VE ÖNERİLER 173
KAYNAKLAR 178

BEŞİNCİ BÖLÜM

STK TEMSİLCİLERİNİN RİZE'YE DEĞER KATACAK YENİLİKÇİ FİKİR VE YAKLAŞIMLARI 183
Doç. Dr. Ali Rıza SAKLI
YÖNTEM 186
BULGULAR 187
1.Rize'nin Temel Sorunları ve Çözüm Yolları 187
1.1. Kentleşme ve Trafik 188
1.2. Kalkınma 189
1.3. Sosyalleşme -Kültür-Eğitim 190
1.4. Diğer Konular 191
2. Çevre Sorunları İle İlgili Görüş ve Öneriler 193
2.1. Sucul Ekosistemin Korunması: Akarsu-Göl-Deniz-Kıyı Kirliliği ve HES'ler 193
2.2. Çevre Duyarlılığı ve Çevre Koruma 195

2.3. Katı Atık....196
2.4. Çay Fabrikaları....197
3. Rize İçin Önerebileceğiniz Stratejiler ve Politikalar Nelerdir?....199
3.1. Turizm ve Doğal Güzelliklerin Korunması....199
3.2. Gençlerin Desteklenmesi....201
3.3. Kültürün Korunması....201
3.4. Kentleşme....202
3.5. Diğer Konular....203
4.Yönetim Sorunları İle İlgili Görüş ve Önerileriniz?....204
4.1.Katılımcılık....205
4.2.Liderlik....207
4.3.Yenilikçilik....208
5. Elli Yıl Sonra Rize'yi Nasıl Görmek İstersiniz?....209
5.1.Turizm Kenti ve Kültür Kenti....209
5.2.Eğitim Kenti; Üniversite ve kültür kenti....211
5.3.Tarım Kenti....212
5.4.Kent Mimarisi....214
5.5.Spor ve Diğer Konular....215
6. Rize Entelektüel Sermayesini (İnsanlarının Düşünce Katkılarını) Nasıl Daha İyi Kullanabilir?....216
6.1. Medya Faktörü....216
6.2. Bilgi ve Fikir Üretimi Desteklenmeli....217
6.3. STK'larla ve Toplumla İşbirliği....218
6.4. Diğer Konular....219
7. Rize İlinin Birinci Önceliği Ne Olmalıdır?....221
8. Bilgiyi ve Yenilikçiliği İlke Edinen Bir Rize İçin Neler Yapılmalı?....224

8.1. Eğitim ve Kültür....224
8.2. Yenilik Kültürü....225
8.3. Diğer Konular....226
9. Rize'de Sivil Toplum Algısı Nasıl Olmalı?....229
9.1. Gönüllü Katılımcı STK Algısı....229
9.2. Sorun Çözücü STK Algısı....231
9.3. Mevcut STK Algısı Sorunlu....232
9.4. Sivil Toplum Bilinci....233
9.5. Diğer konular....234
10. Rize'nin Geleceği Kimlerin Elindedir?....235
10.1. Siyasiler....235
10.2. Halk....236
10.3. Sivil Toplum....237
10.4. Yöneticiler....238
10.5. Gençler....238
10.6. İşadamları....239
SONUÇ....240
KAYNAKLAR....242

GİRİŞ

"Sivil toplum" kavramı başlangıçta devlet ve siyasal alanla özdeş görülürken, Hegel'le birlikte devlet ve onun düzenlediği alanlar siyasi toplum, bu alanların dışında kalan özerk alanlar ise sivil toplum olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

Devletin denetimindeki alan ve toplumun kullanımındaki alan ayrımından bakıldığında, 20.yüzyıl devletin denetim alanının geniş olduğu ve pek çok alanda kamu hizmeti sunduğu bir çağı anlatır. Buna karşılık 21.yüzyıla gelindiğinde, devletin ekonomik faaliyetlerden büyük oranda çekildiği; özelleştirmelerle bir yandan devletin denetimindeki alan daralırken, diğer yandan devletin kamu hizmeti sunmaya devam ettiği alanlarda da özel girişimin taşeron işletmeler şeklinde rol aldığı bir çağın ortaya çıktığı görülmektedir.

Gelişmiş ülkelerde devletin kamu hizmeti sunumunda, özel sektör işletmeleri yanında sivil toplum örgütlerinden de önemli oranda yararlandığı bilinmektedir. Birçok kamu hizmeti, meslek örgütlerince ve güçlü sivil toplum örgütlerince sunulmaya çalışılmaktadır. Çalışanlar içinde önemli bir payı, sivil toplum örgütlerinde istihdam edilenler oluşturmaktadır.

Ülkemizde ise sivil toplumun yeterince güçlü olmadığı bir gerçektir. Aşağıdan yukarıya doğru örgütlenme kültürüne sahip demokratik ülkelerde sivil toplumun daha kolay örgütlendiği ve daha güçlü olduğu bilinmektedir. Ülkemiz gibi, demokratik yaklaşımların aileden başlayıp okulda devam etmediği, daha doğrusu yaşanan bir kültür haline getirilemediği toplumlarda sivil toplumun güçlü olması kolay olmamaktadır.

Osmanlı Devleti'nde vakıf müessesesinin son derecede güçlü olduğu ve pek çok kamu hizmetinin bu kuruluşlarca yerine getirildiği bilinmektedir. Bir tür sivil toplum kuruluşu olan vakıflar, içinde bulunduğumuz çağda devlet tarafından yerine getirilen pek çok kamu hizmeti yapmaktaydılar.

Ülkemizde halen en güçlü sivil toplum örgütlerini vakıflar oluşturmaktadır. Tarihimizde ve kültürümüzde yer alan vakıf müesseseleri, gerek eskiden beri devam edenler ve gerekse yeni kurulanlar olarak, derneklere oranla daha yüksek bir örgütsel kapasiteye sahip olmaktadırlar. Bunun nedeni, vakıf kurulurken parasal kaynağının tahsis ediliyor olması ve bunun örgüte iş yapma kapasitesi kazandırmasıdır.

Vakıflara oranla sistemimize geç giren dernekler, gerek aşağıdan yukarıya örgütlenme kültürü olan toplumlarda daha güçlü olduklarından gerekse fon oluşturma potansiyelini ancak üyelerinin aidat ödeme kültürüne sahip olmalarıyla elde edebilmeleri sebebiyle yeterince güç ve kapasite oluşturamamaktadırlar. Bugün çoğu dernekte, gönüllü olarak zamanını ve mesaisini dernek amacı doğrultusunda ortaya koyan yöneticilerin, aynı zamanda derneğe önemli miktarda kaynak

sağlamak suretiyle ancak faaliyet yapabildikleri bir gerçektir.

Günümüzde dernekler, proje yapmak suretiyle belli fonları elde etme ve faaliyet yapma şansı bulabilmektedir. Proje yazma ve yönetme becerisi, önemli bir kapasite gerektirmekte ve çoğu dernek tarafından başarılamamaktadır. Buna karşılık, proje becerisine sahip olan, kapasite oluşturmuş ve yetkinliğe sahip dernekler de sadece proje amaçları ile sınırlı faaliyetler yapabilmektedirler. Hâlbuki çeşitli faaliyetleri ile yetkinliğini ispatlamış derneklere, proje dışı etkinlikler yapabilmeleri için kaynak sağlanması, sivil toplumun gelişimi ve etkinliğini artırması bakımından yararlı olabilir.

Bu genel değerlendirmelerden sonra, Üniversite ve sivil toplum işbirliği ile yapılmış olan çalışmamızın bölümleri hakkında bilgi verebiliriz. Bu çalışma, Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu ile Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi akademisyenlerinin işbirliği ile düzenlen "Rize Sivil Toplum Kuruluşları, Yerel İşbirliği Çalıştayı" çerçevesinde yapılan "fikir tepsisi" ve "odak grup" çalışmalarının bir sonucudur. Bu çalışmanın bölümlerini oluşturan dört tema altında ve dört çalışma masasında söz konusu iki yöntem uygulanarak veriler elde edilmiştir. Bu dört bölüme ilave olarak, Türkiye'de ve Rize'de sivil toplum kuruluşlarının ele alındığı bir ilk bölüm ilave edilerek çalışma tamamlanmıştır.

Yukarıda değinildiği gibi, çalışmanın birinci bölümünde, sivil toplum kavramı ve STK'ların tarihsel gelişimi ele alındıktan sonra, Türkiye'deki ve Rize'deki sivil toplum örgütleri incelenmiştir. Türkiye'deki sivil toplumun gelişimine yer verildikten sonra, STK olarak

dernekler ele alınmış ve Türkiye'deki dernek sayıları ve genel durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Rize'de sivil toplum kuruluşlarının genel görünümü; STK türlerine, faaliyet alanlarına, faal olup olmamalarına, kuruluş tarihlerine vb gibi özellikler dikkate alınarak verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde Rize ilindeki STK'ların karşılaştıkları güncel sorunlar ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Ancak bu özel temaya geçmeden önce, sivil toplumun tarihi ve kavramsal gelişimi ele alınmış, demokrasi ve katılımcılık bağlamında Türkiye'de sivil toplumun gelişimi incelenmiştir. Bundan sonra Rize'deki STK'ların karşılaştıkları temel açmazlar, fikir tepsisi ve odak grup çalışmasında elde edilen veriler kullanılarak irdelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Sivil Toplum Kuruluşlarının Rize İline Değer Katacak Ortaklık Kültürü Yaklaşımları ele alınmıştır. Önce çalışmanın yöntemine yer verilmiş; fikir tepsisi ve odak grup çalışmaları anlatılmıştır. Sonra araştırmada elde edilen bulgular, yine fikir tepsisi ve odak grup çalışmalarında elde edilen veriler kullanılarak açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde sivil toplum kuruluşlarının sürekliliğinin sağlanması ve bu kuruluşlara katılımın artırılması konuları ele alınmıştır. STK'ların nasıl güçlendirilebileceği, bu örgütlere katılımın nasıl artırılabileceği, medya ve tanıtım işlevinin rolünün nasıl olabileceği gibi konulara yer verilmiştir. STK'ların insan kaynağında nasıl sürdürülebilirlik sağlayacağı, finansal sürdürülebilirlik gibi konular yine bu bölümde tartışılmıştır.

Beşinci bölümde, Rize STK'larının içinde yaşadıkları ile değer katacak yenilikçi fikir ve yaklaşımları ele alınmıştır. Araştırmaya katılan STK temsilcilerinin, Rize ilinin sorunları ve çözüm önerileri ile ilin gelecek perspektiflerine ilişkin önemli ve yetkin düşünceler ürettikleri görülmüştür. Odak grup çalışmasındaki 3. masada ifade edilen görüşler 10 ana başlık ve alt başlıklar şeklinde ele alınmıştır. Görüşlerin yoğunlaştığı alt başlıklar üstte yazılmak suretiyle, katılımcıların daha fazla önem verdiği konulara daha önce yer verilmiştir. Her bir ana ve alt başlık altında dikkat çekici görüşlerin ifade edildiği görülmüştür.

Rize STK temsilcilerinin dört farklı tema altında ifade ettikleri görüşler, yetkin bir sivil toplumla karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Sivil toplum görüşlerine daha fazla yer verilmesi, görüş ve yaklaşımlarının en azından yerel sorunların çözümünde daha fazla dikkate alınması yararlı olacaktır. Bu bağlamda, yasal temeli bulunan, yerel yönetim meclislerinin alt komisyon toplantılarına ilgili STK temsilcilerinin katılımı yönteminin ve benzeri yöntemlerin etkin hale getirilmesi ile oluşmuş bilgi birikiminden yararlanılması imkân dâhiline girecektir. Bu çalışma STK'ların kendine ayna tutmasını sağladığı gibi, içinde yaşadığımız ilimize de ayna tutulmasını mümkün kılmıştır.

Çalıştay *konularından önce, sivil toplumu genel mahiyette ele alan ve "Rize'de Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları: Dernekler" konusunu inceleyen bir bölümle genel bilgiler verilmiştir.*

BİRİNCİ BÖLÜM

RİZE'DE SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI: DERNEKLER

Arş. Gör. Burak KOÇAK
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
burak.kocak@erdogan.edu.tr

Timur Kaptan ARSLAN
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Tezsiz Yüksek Lisans Öğrencisi

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı sivil toplumu, sivil toplum kuruluşlarını, bunların tarihsel gelişimlerini, işlevlerini ve türlerini açıklamak; Rize ilinde yer alan sivil toplum kuruluşlarını çeşitli istatistiki bilgiler ile incelenmektir. Geçmişten günümüze kadar tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde, her dönemde sivil toplumun önemli bir değer olması, çalışmamızı önemli kılmaktadır.

"Sivil" sözcüğü, Latince "civis" kökünden gelmektedir ve «yurttaş veya kenttaş» anlamına gelir. "Sivil toplum" ise, Fransızca'daki "société çivile"den gelmektedir (Talas, 2011:389). Sivil toplum kuruluşları belli hukuk kurallarına göre örgütlenmiş, ortak bir amaç et-

rafında toplanmış ve toplum sorunlar üzerinde duran toplumun çıkarını düşünen topluluklardır. Sivil toplum kuruluşları, yaşamın her alanında belirli amaçları gerçekleştirmek veya belirli konularda kamuoyunu aydınlatmak veya yönlendirmek için çalışan, özerk, gönüllü toplumsal örgütler ve örgütlenmeler olarak da bilinirler.

Tarihsel gelişmeye baktığımızda ise Hobbes, Locke, Montesquieu gibi önemli düşünürler de sivil toplum kavramı üzerinde oldukça sık durmuşlar, benzeşen ve ayrışan birçok noktaya değinmişlerdir. Türkiye'ye baktığımızda da Osmanlı Devleti'nden beri çeşitli sivil toplum kuruluşları oluşturulmaya çalışılmış, fakat tam demokratik ortam bulunamadığı için kalıcı olamamıştır. Türkiye Cumhuriyet tarihimizde ise anayasalarımızda sivil topluma dair maddeler bulunmasına rağmen 27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980 darbesi gibi anti demokratik müdahaleler sivil toplumun gelişmesine engel olmuştur.

Tüm bunlara rağmen, günümüzde sivil toplum örgütleri önemli yer kaplamaktadır. Sivil toplum kuruluşlarından olan dernekler de bu çalışmamızda Rize ili örneği üzerinden incelenmiştir.

1. SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

1.1.Sivil Toplum Kavramı

Bugünkü anlamıyla, "sivil toplum" kavramı, batıda sanayi toplumu sonrası başlayan toplumsal ve siyasal arayışların sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Batı dünyasının Rönesans'tan sonra yaşadığı gelişmeler ve

değişmeler yeni bir siyasal toplum arayışını doğurmuş, bunun sonucu olarak da ulus devletler ile birlikte daha katılımcı ve özgürlükçü bir siyasal yaşam gündeme gelmeye başlamıştır (Cıranoğlu, 2011: 21).

Sivil toplumun birçok tanımı olmasına rağmen geniş ve kapsayıcı bir tanım yapmamız gerekirse "*toplumsal sorunlara etkili ve uzun dönemli çözüm bulma sürecine aktif olarak katılan ve bu temelde de siyasi aktörleri bu çözümleri yaşama geçirecek politikalar üretmeye yönlendirmek için çalışan farklı gönüllü örgütlerin devlet denetimi dışında kurduğu ortak alan*" diye nitelendirmek doğru bir hareket olacaktır (Cıranoğlu, 2011: 21). Sivil toplumun amaçları arasında devletin toplum üzerindeki etkisini sınırlandırmak vardır. Sivil toplum devleti büyük ölçüde devreden çıkartarak temsili demokrasi krizinin çözmeye çalışır (Tosun, 2013: 41). Bu doğrultuda sivil toplum toplumsal sorunları çözmede şiddete karşı olan ve kendi kendine örgütlenen bir oluşumdur ve eylemlerini kısıtlayan devlete karşı sürekli mücadele içindedir (Öztürk, 2014: 10).

Sivil topluma dair yaklaşımları üç grupta inceleyebiliriz. Bunlardan birincisi, Larry Diamon'un savunduğu ve sivil toplumu devletten ayrı olarak vatandaşın kendi özgür iradesiyle tesis edilmiş bir düzen olarak tanımlayan görüştür. İkincisi ise, Ernest Gellner'in görüşüdür. Bu görüşe göre, sivil toplum, birey veya aile ile devlet arasında mevcut olan boşluğu dolduran bir yapı olma özelliğine sahiptir. Bu görüşe göre, sivil toplum, daha çok sendikalar, siyasal partiler, dinsel örgütlenmeler, baskı grupları ve dernekler gibi ara kurumlardan oluşan bir sistemdir. John Keane'nin yaklaşımı

olan üçüncü görüşe göre ise, sivil toplum, üyelerinin oluşturduğu devlet dışı faaliyetlerle, devlet kurumları üzerinde baskı ve denetim uygulayarak kendi kimliklerini koruyan ve dönüştüren örgütlenmelerdir (Talas 2011:390).

Sivil toplumun ne olduğunu anlamak için belki de ne olmadığına da bakmak gerekir. Sivil toplum kavramı, bazen "askeri toplum" zıttı olarak anlaşılır. Fakat Şerif Mardin, sivil toplumun karşıtının askeri toplum olmadığını, sivil toplum kavramının medeni yani şehirli olana denk geldiğini ve bunun zıddının da gayr-ı medenilik olduğunu söylemektedir (Aslan, 2010A:359).

Sivil toplumun oluşması için öncelikle uygar, medeni bir toplumun oluşması gerekir. Çünkü Sivil toplum devlet denetiminin ve baskısının ulaşamadığı veya belirleyici olmadığı toplumsal etkinlikler olarak öne çıkar. Sivil toplum kavramında "sivil" terimi "medenilik / uygarlık" anlamına gelir ve medeniliğin Şehir yaşamının getirdiği davranış tarzlarını yurttaş hak ve yükümlülüklerini ifade eder. Sivil toplumun kolektif bilincinde kamu yararı düşüncesi yatar. Yurttaşın "sivilliği" kolektif bir algılama ve davranış biçimi olarak kendini dışa vurur. Bu nedenle sivillik ruhu yurttaşın, kişisel çıkarın yanında toplumun tümünü ilgilendiren kamu çıkarının da dikkate alınmasını gerektirir. Sivil toplum bireyleri bu durumun bilincindedirler (Cıranoğlu, 2011: 22).

Tüm bunları özetlemek gerekirse sivil toplum kavramının birden fazla anlamı olduğu ve bu kavramın farklı dönemlerde farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Sivil kelimesinin tanımlanmasıyla başlayan süreç zamanla, bazı toplumsal ve siyasal hareketlere

bağlı olarak "toplum" kelimesi ile birleşmiş ve "sivil toplum" şeklinde bir kavram ortaya çıkmıştır. Sivil toplum kelimesi on sekizinci yüzyıldan itibaren hürriyet hak ve özgürlükleri ifade eden bir kelime olarak görülmüştür. Günümüzde ise sivil toplum askeri hayattan arındırılmış toplum, askersiz toplum olarak da kullanılmaktadır (Öztürk, 2014: 10, 11).

1.2. Sivil Toplum Düşüncesinin Gelişimi

18. yüzyıla kadar devlet ve siyasal toplum ile eşanlamlı olduğu kabul edilen sivil toplum, ilk klasik versiyonu olan ve Aristo tarafından siyasal toplumu belirtmek için kullanılan "politike koinonia"nın Çiçero tarafından Latinceye "societas civilis" olarak aktarılmış biçiminin birebir çevirisidir (Erdoğan Tosun, 2006: 8).

Sivil toplum kavramı hem özgür yurttaşların ortak kullandığı "polis"in alanını belirtirken hem de toplumun parçalarıyla birlikte bir bütüne de işaret eder. Aristo'nun sivil toplum kavramını kullanımında rastlanan "polis" ile bireylerin özel yaşam alanlarına ait olan "oikos" arasındaki ikilik, bir zıtlığı göstermemektedir. Çünkü "oikos"un temsil ettiği haneler aslında "polis"in doğal arka planıdır. Bu anlamda tüm siteyi saran siyasal toplum olarak kabul edilen sivil toplum, devletten ayrı ve/veya ona karşıt bir alanı tanımlamaz (Erdoğan Tosun, 2006: 9).

Helenist kültürle birlikte "bireyi" merkeze alan Epikürcülük ve Stoacılık gibi iki sistemli felsefi akıma göre birey, aksine devlete yön veren, onun üstüne çıkan, hayattaki en kıymetli varlıktır. Yani altında bulunduğu siyasal otoritenin zorunlu bir kölesi değildir. Bi-

rey için asıl olan şey kendini feda edeceği bir kamusal otorite değil, aksine kamusal otoriteyi kendi hizmetine sokarak mutluluğunu gerçekleştirmesidir. Birey-devlet ilişkisinde merkezi konum Antik Yunan düşüncesinde ortaya konduğu gibi devlete değil, aksine bireye aittir. 16. yüzyıla gelindiğinde ise Machiavelli bir yandan seküler bir yandan da ulus-devlet anlayışını başlatan, düşünce tarihinde yeni bir dönüm noktası olarak kabul edilen biri olmuştur. Bu anlayış 17. yüzyılda Hobbes ile 19. yüzyılda Hegel tarafından sürdürülmüştür. Bu düşünürler, Epikürcü ve Stoacıların her şeyi bireye indirgeyen düşüncesinin aksine, devleti ve devleti oluşturan ulus, egemenlik, pozitif hukuk ve kapalı teritorya gibi hususları ön plana çıkarmışlardır (Gözübüyük Tamer, 2010: 92).

Toplum Sözleşmecileri geleneği düşünürlerinden Hobbes'un modelinde devlet, doğal devletin antitezi olarak özgür ve eşit bireylerin kurduğu "societas naturalis"tir. Sivil toplum bu modelde sonradan kurulmuş, kurumlaşmış bir toplum olup, insanlar arasındaki sosyal sözleşme bir toplum değil bir devlet yaratır. Toplumun bütünleşmesi ise ancak devlet iktidarı tarafından meydana gelir. Hobbes'e göre doğa yasaları doğa durumunun bırakılıp sivil toplumun kurulmasını emretmez; fakat toplumsal insanı doğa durumuna düşme tehlikesine karşı uyarır. Doğa durumuna düşmemek için de güçlü bir devlet gerekir. Hobbes'un modelinde vurgu devlet üzerine olup, bireyler, doğa durumuna dönme tehlikesiyle karşılaşmamak için sivil toplumdan vazgeçmemelidir (Erdoğan Tosun, 2006: 10-11).

Hobbes bu durumu "*İnsanlık durumu, herkesin*

herkese savaşı durumudur. Bu durumda herkes kendi aklıyla yönetilir ve kendi yaşamını düşmana korumakta her şeyi kullanır... Herkesin her şey üstündeki bu doğal hakkı devam ettiği sürece; ne kadar güçlü, ne kadar akıllı ya da başka ne olursa olsun hiçbir kimse için, doğanın olağan olarak insanların canlı kalmalarına izin verdiği zaman boyunca yaşamak konusunda güvenlik olmaz." şeklinde açıklar (Gözübüyük Tamer, 2010: 93).

Hobbes'ten farklı olarak John Locke ise, siyasal alanın statüsünde bir değişikliğin söz konusu olduğunu, devletin rolünün mümkün olduğunca sınırlanması gerektiğini savunur. Locke, "doğa durumu" anlayışını özgürlük ve eşitlik ön kabulü üzerine oturtur ve ona göre savaş doğa durumunun zorunlu bir özelliği olmayıp sadece bir olasılıktır. Sivil topluma geçiş de aslında doğada bağımsız insanlar arasında var olan uyumun artırılması ve sürekliliğinin sağlanması ile gerçekleşir. Locke kavramsallaştırmasında "sivil yönetim"den söz eder. Bu da sivil toplum ile siyasal toplumun birbirinin alternatifi olarak kullanıldığını gösterir (Erdoğan Tosun, 2006: 11).

Thomas Paine de sivil toplumu devletten ayrı düşünen bir diğer önemli isimdir. Ona göre sivil toplum ile devletin köken itibariyle de farklı olduğunu belirtir ve toplumun bizim isteklerimizin, hükümetin ise bizim kötülüğümüzün ürünü olduğunu söyler. Paine kendi sözleriyle *"Bütün bireyler eşit olarak ve eşit doğal haklara sahip olarak doğarlar... Bu doğal haklar Tanrı tarafından verilmiştir ve bireylere başkalarının doğal haklarına zarar vermeden ve bunları çiğnemeden, kendi rahat ve mutlulukları için özgür ve makul bir biçimde davranma olanağı sağlamak-*

tadır" der**.** Yani Paine, medeni yönetimler ile sivil toplumun ortaya çıkması arasında bir ilişki kurar. Medeni yönetim ise özgür ve eşit bireylerin aktif rızalarıyla güç sahibi kılınmış anayasal yönetimlerdir (Gözübüyük Tamer, 2010: 96).

Montesquieu'nun sivil toplum kavramsallaştırması ise, Roma Hukuk geleneğindeki sivil hukuk ve kamu hukuku ayrımı ile 18. yüzyılın ikili sözleşme yaklaşımını bir araya getirir. Sivil hukuk toplum üyelerinin diğer üyelerle arasındaki ilişkilerini düzenlerken, Siyasal hukuk yöneten ve yönetilenlerin ilişkilerini düzenler. Hem Locke hem de Montesquieu'nun "devlete karşı toplum" söylemi sivil toplumun modern zamanlardaki yeniden tanımlanma çabalarına önemli katkılar sağlamıştır. Devlete zıt bir toplum kavramına gönderme yapan anlayışın temellerini atan Locke ve Montesquieu'nun düşüncelerinde bu yeni kavram sivil ve siyasal toplumun devletle birlikte tanımlandığı geleneksel biçimi ile beraberdir. Yani devlet ile toplumun keskin bir ayrımından çok yumuşak bir birlikteliği vardır (Erdoğan Tosun, 2006: 11, 12).

Sivil toplum, çatışma ve uyumsuzluktan dolayı kendini tarihsel süreç içinde belli, istikrarlı bir rasyonalite çizgisinde yürütemez. Sivil toplum devlete bağlanır ve otonomisini kaybeder. Hegel'e göre devlet, burjuva toplumunun korunması için gerekli olan ve bu nedenle sivil toplum'a üstün olan bir varlıktır. Devlet, sivil burjuva toplumunun çelişkilerini bu toplumu ortadan kaldırmadan aşacaktır. Yani Hegel, devletin, sivil toplumun kendi kendine yeterli olmadığı durumlarda ortaya çıktığını ileri sürerek sivil toplumun kendisi adına

yapamadığını devletin yaptığını savunur (Gözübüyük Tamer, 2010: 98).

Jean-Jacques Rousseau sivil toplum kavramını siyasal toplum ile eşanlamlı kullanır ve Locke'a benzer biçimde savaş durumunun ancak özel mülkiyetin yasalaşması, yani toplumsal sözleşmenin yapılması ile son bulacağını söyler. Rousseau özel mülkiyeti sivil toplumun temeli olarak görür ve doğa durumu ile sivil toplum arasındaki kopukluğu vurgulayarak sivil topluma geçişin köklü bir dönüşüm gerektirdiğini savunur. Düşünürün sivil topluma ilişkin kavrayışının anahtarlarından biri de yurttaşa bakışı ile alakalıdır. Rousseau'ya göre yurttaşın değeri ait olduğu topluluğa bağlıdır ve yurttaş bir bütünün parçası, bir kesrin, değeri paydasına bağlı olan payıdır (Erdoğan Tosun, 2006: 12, 13).

Gramschi de sivil toplum devlet ayırımını yapan bir diğer önemli düşünürdür. Ona göre, devlet yönetme ve zorlama aygıtından oluşurken, sivil toplum kültür ve ikna işlevinden oluşmaktadır. Gramschi'ye göre önceleri devlet daha çok zora başvururken şimdi daha çok iknaya başvurmaktadır. Gramschi, Marx'tan farklı olarak sivil toplumun yalnızca ekonomik faaliyetlerde sınırlandırılamayacağını söylemektedir.

Devlet müdahalesini en aza indirgemeye çalışan demokrasinin eşitlikçiliğini ön plana çıkartan liberal bir düşünür olarak De Tocqueville, "Amerika'da Demokrasi" adlı eserinde, *"aristokrasinin giyotinden geçirildiği Fransa'da halk ile devlet arasında hiçbir aracı kurumun kalmamış olması ve dolayısıyla halkın devletin muazzam gücünü kontrol edemeyerek ezilmesi karşısında, kendi özel şartları ve tarihsel evrimi içerisinde aristokrasinin gelişmediği Ame-*

rikan toplumunda, halkın nasıl olup da, kendi sorunlarını çözebildiği ve devlet karşısında ezilmediğini" anlamaya çalışmıştır. Amerikan halkının karşılaştığı neredeyse her sorunu vakıf ve dernekler kurarak, yani sivil toplum kuruluşlarıyla çözdüğünü gözlemlemiş ve buradan hareketle, aristokrasinin olmadığı toplumlarda siyasi ve hukuksal statüsü birbirine eşit olan halkın kendi sorunlarını ancak bu kurumlar aracılığıyla çözebileceğini ve devlete bağımlılıktan kurtulacağını savunmuştur (Gözübüyük Tamer, 2010: 100).

Tocqueville'nin Amerikan halkının çok kolay örgütlenme kabiliyeti ve kültürü olduğunu söyler. Amerika'da her yaştan, her siyasi ve toplumsal eğilim ve statüden insan herhangi bir işin yapılması için kolaylıkla bir araya gelmekte, belli dernek veya birlikler altında bir araya gelebilmektedir. De Tocqueville, Birleşik Devletlerde, vatandaşlara çocukluklarından itibaren hayatın güçlüklerine karşı kendi çabalarıyla bir savaş vermelerinin öğretildiği, toplum otoritesine kuşkuyla bakıldığı ve tek başına bunların üstesinden gelinmediğinde de yardım istendiğini savunur. Birleşik Devletlerde toplumun güvenliğini korumak, ticareti, endüstriyi, ahlaki ve dini değerleri geliştirmek için derneklerin kurulduğunu söyler (Gözübüyük Tamer, 2010: 101).

Sivil toplumun tarihsel ve düşünsel temellerinin buraya kadar ki incelemesinde bir değerlendirme yapmamız gerekirse, doğa hukuku geleneğinin temel kavramları olan doğa durumu sivil toplum şekline dönüşerek, anlamlarında bir kırılma meydana gelmiştir. Marks ve Gramsci'nin yorumlarının ise söz konusu kırılmanın belirginleşmesine önemli katkıları olduğu-

nu dile getirebiliriz. Bu düşünsel süreç içinde kavram, kimi zaman devlet karşısında görülmüş veya devlet ile eşanlamlı sayılmış, kimi zaman ise olumsuz-olumlu değer atfedilerek kullanılmıştır. Tarihsel gelişime ilişkin genellemeler yapmak zor olsa da Batı'da feodalizmden krallıklar dönemine geçişle birlikte kavramın geleneksel anlamında bir iç parçalanma ortaya çıktığı görülebilir. Bu parçalanmaya paralel olarak 18. yüzyıl sonu, 19. yüzyılda ve günümüzde birçok düşünürün sivil toplum ve devleti yeniden ele alarak iki kavramın birbirlerine karşı konumlarını tartışmaya başlamaları, sivil toplum kavramının çok anlamlı bir hale gelmesini sağlar (Erdoğan Tosun, 2006: 28).

1.3. Türkiye'de Sivil Toplum

Türkiye'de sivil toplumu incelemeye Osmanlı Devleti'nden başlamak daha uygun olacaktır. Osmanlı Devleti'nde sivil toplumun varlığı konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden bir kısmı Osmanlı'da sivil toplumdan bahsetmenin mümkün olmadığını savunurken, bir kısmı da sivil toplumun ilk örneklerinin Anadolu'da görüldüğünü ve Osmanlı döneminde de pek çok sivil toplum unsuru sayılabilecek gelişmenin olduğunu savunmaktadır.

Osmanlı'da yönetim gücünü sınırlayan ve bu yönüyle de sivil toplum unsuru olarak görülen üç unsur olduğunu bilinmektedir. Bunlar, şer'i hukuk kuralları, örfi hukuk ve ulemadan oluşan din bürokrasisidir. Bu üç unsur, hükümdarın uymak zorunda olduğu kuralları belirler ve bu yönüyle de yetki gücünü sınırlayıcı nitelik taşır. Osmanlı Devleti'nde örfi hukuk devlet otoritesinin temsil edildiği, İslam hukuku kurallarını içeren şer'i

hukuk ise sivil toplum alanıyla ilgili düzenlemelerin yer aldığı bir alan olarak nitelendirilmektedir. Şer'i hukukun açıkça düzenlemediği konularda örfi hukukun uygulanmakta olduğunu ve örfi hukuku da hükümdar kanun koyma yetkisini kullanarak gerçekleştirdiğinden bu alanın devletin alanı olarak ifade edilmesi gerekir. Şer'i hukukun düzenlediği konularda ise hükümdarın kendi düzenleme ya da değişiklik yapma yetkisi söz konusu olmadığından bu alanı devletten ayrı özerk bir sivil alan olarak görülür (Erdoğan, 2011: 76).

Mardin, Osmanlı'da sivil toplumla ilgili iki önemli eksikliğin bulunduğunu, bu eksikliklerden dolayı sivil toplumdan bahsetmenin zor olduğunu savunur. Bunlardan biri özgür kentlerin yokluğu iken, diğeri ise Osmanlı toplumunun modernleşmeyi yaşamamış olmasından dolayı sosyal sınıfların özellikle de burjuvazinin oluşmamış olmasıdır (Cihan ve Doğan, 2007: 60-61).

Osmanlı Devleti'nde görülen lonca ve vakıf örgütlenmeleri de sivil toplumdan söz edilmesini gerektirecek en önemli unsurlar olarak karşımıza çıkar. Loncalar, usta-çırak ilişkisi üzerine kurulan ahilik teşkilatına dayalı, daha sonradan esnaf birlikleri şekline dönüşmüş olan yapılardır. Vakıflar ise toplumun sosyo - ekonomik ve sosyo - kültürel yönünü güçlendirmek amacıyla diğerlerine göre daha bağımsız olan dayanışma örgütleridir. Hem loncalar hem de vakıflar toplumsal işlevleri göz önüne alındığında birer sivil toplum unsuru olarak kabul edilmektedir. Osmanlı Devleti'ndeki bir diğer sivil toplum unsuru olarak, kurumsallaşmış dini örgütlenmelere dikkat çekilmektedir. Bu örgütlenmelerin bir kısmı resmi olarak ulema tarafından temsil edilirken,

diğer kısmını ise halk düzeyinde tarikatlar şeklinde örgütlenmişlerdir (Erdoğan, 2011: 76).

Batılılaşma dönemi olarak da adlandırılan 19. yüzyılın başlarından itibaren sivil toplum örgütlenmelerinde bir artış görülmekte ve bu dönemde modernleşme çabaları içerisinde ele alınan anayasal sistemin gelişmesi, devletçi, seçkin ve entelektüel bürokrat kesimin ortaya çıkması sivil toplumun gelişimi açısından önemli gelişmeler olarak görülmektedir. Bu dönemdeki Sened-i İttifak, Tanzimat ve Islahat Fermanları ile ilk Osmanlı Parlamentosu'nun açılması gibi gelişmeler sivil toplum yönünde atılan adımlar olarak kabul edilmektedir. Bu gelişmeler, devletin varlık alanını daraltarak, sivil toplumun gelişmesi yönünde katkı sağlayıcı nitelik taşımaktadır. Sivil toplumun bu dönemde yeterince gelişmemiş olduğunu ileri sürenler de vardır. Bu görüşe göre özellikle, toplumsal örgütlenme modelinin farklılaşmamış olması, devlete yön veren siyasi unsurların bakış açılarının ve devletin dışında örgütlenmiş gönüllü kuruluşların toplum ve devlet açısından bir tehdit unsuru olarak algılanması sivil toplumun gelişmesine engel olmuştur (Erdoğan, 2011: 77).

Özellikle II. Meşrutiyet döneminde, sivil toplum alanında çok önemli tecrübelerin yaşandığı görülmektedir. Bu dönemde toplum, kendini ifade edecek bir takım yeni yollar bulmuştu. İlk işçi örgütlenmeleri, sendikalar ve komünist hareketler de bu dönemde başlamıştı. Fakat Cumhuriyet›in ilk yıllarına kadar İttihat ve Terakki yönetimiyle birlikte Osmanlı klasik döneminde varlık gösteren ve halk ile devlet arasında önemli köprü görevini üstlenen sosyal gruplar siyasal sistem için-

deki ağırlıklarını kaybederek devlet karşısında duran homojen toplum yapısı içinde kaybolup gittiler (Aslan, 2010:266). Bundan sonra sadece devlet ve devlet seçkinlerinin işaret ettikleri değerler önemli hale geldi (Çaha, 2007:170).

Türkiye'de sivil toplumun gelişim süreci incelendiğinde tek parti döneminin üzerinde durmak gerekir. Bu dönem, devletin toplum karşısındaki konumuyla ilgili birçok değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerden en önemlisi, halk egemenliğine dayalı cumhuriyet sisteminin getirilmesiyle ulus - devlet anlayışının kurulmaya başlanmasıdır. Bu dönemin bir diğer önemli özelliği, yapılan değişikliklerin hep yasal çerçeveye oturtularak devam ettirilmesidir. Yapılan hukuki düzenlemelerle sivil toplum örgütleri devlet denetimi altına alınmış, bu da onların rahat ve serbest biçimde faaliyette bulunmalarını engellemiştir. Ayrıca bu dönemde tek tip bir resmi devlet ideolojisinin oluşturulmaya çalışılması, sivil toplumun gelişiminin önüne önemli bir engel olarak çıkmıştır (Erdoğan, 2011: 78).

Sivil toplumun gelişim sürecinde diğer önemli bir dönüm noktası ise 1946 sonrası çok partili dönemdir. Tek parti döneminde kısıtlama getirilen sivil toplum unsurlarının bu dönemde tekrar etkinlik kazanmaya başlamıştır. 1950-1960 yılları arası iktidardaki partinin ezici bir çoğunluğa sahip olmasının getirdiği baskıcı tutumlar, daha sonrasında demokrasi ve sivil toplumun gelişiminin aksine duraksamasına hatta gerilemesine yol açmıştır. Özellikle siyasi partilerin, basının, üniversitelerin, sendikaların bu dönemde baskı altına alınmaya çalışıldığı görülmektedir. Ancak her ne kadar bu

dönemde yasaklar getirilmiş olsa da 1950 sonrasında kültür ve sanat amaçlı derneklerin sayısında artışlar olduğu, sendikaların aralarında birlikler veya federasyon şeklinde üst düzey örgütlenmelere gidilerek sivil toplumun yaygınlaşmasına katkı sağladıkları görülmektedir. 1960 Müdahalesinin ardından yapılan 1961 Anayasası ile getirilen düşünce ve ifade özgürlüğü, kişisel haklar, basın yayın özgürlüğü gibi hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, sosyal devlet ilkesinin kabul edilerek sosyal ve ekonomik hakların düzenlenmesi, çoğulculuk ve demokrasiye vurgu yapılması sivil toplum örgütlenmelerinin artmasını olanaklı kılmıştır (Aslan, 2010:268). Memurlar, öğretmenler, gençler ve etnik kimliklerden oluşan toplumun farklı kesimleri 1961 Anayasası ile kendilerini aralarında kurdukları örgütlenmelerle ifade etmeye başlamışlar ve sivil toplum örgütlerinin kendilerini demokratik kitle örgütleri olarak görmeye başladıkları görülmektedir (Erdoğan, 2011: 79 - 80).

1970'lerde ortaya çıkan sağ-sol kutuplaşması ise siyasal partilerin STK'ları ele geçirmesine sebep olmuştur. Bu durum, Ordu'nun 1971 Muhtırası ile birlikte ideolojik kamplaşmadan dernekleri de sorumlu tutmasına neden olmuş ve bundan dolayı dernek kurma hakkı sınırlandırılmıştır (Aslan, 2010:268).

1982 Anayasası'nın ilk şeklinde sivil toplumun gelişimine yönelik düzenlemeler bulunmamakta, tersine sivil toplumun unsuru sayılan kuruluşların faaliyetlerine sınırlamalar ve yasaklar getirilmektedir. Siyasi partiler, sendikalar, dernekler, üniversiteler, basın ve meslek kuruluşları gibi sivil toplumun gelişimine asıl katkıyı sağlayabilecek nitelikteki kurumlar ile ilgili yapılan dü-

zenlemelerde bir kısmının kısıtlandığı, faaliyetlerine yasak getirildiği bir kısmının ise kapatılmasına yönelik kararlar alındığı dikkat çekmektedir. Örneğin meslek kuruluşlarına birer kamu kurumu niteliği kazandırılması, kuruluş amaçları dışında faaliyet ile birlikte siyaset yasağı getirilmesi, bunların derneklerle ortak hareket edemeyecek olmaları bu kurumların düşüncelerini açıklamalarına, fikir üretmelerine, serbest hareket etmelerine imkan bırakmamaktadır. Bu kurumları tamamen devlete bağlı, onun denetiminde hareket eder hale getirerek sivil toplumun gelişiminin önü kapatılmaktadır. (Erdoğan, 2011: 80)

1990'lı yıllardan sonra sivil toplumun asıl anlamını kazanmaya başlamadığını söyleyebiliriz. Dünyadaki demokrasi ve insan hakları vurgusu, bu yıllarda Türkiye'yi de etkisi altına almış ve İngilizce karşılığı "Non-Governmental Organisation" olan kavram Türkçe'de "sivil toplum kuruluşları" adıyla anılmaya başlanmıştır. Dünyada da hızla değer kazanan sivil toplum olgusu, 1992'de gerçekleştirilen Rio Zirvesi'nde alınan Yerel Gündem 21 kararı ve ardından yapılan Habitat-II Konferansı'nda alınan kararlarla da önemini korumuştur. Sivil toplumun yerel düzeyde bir paydaş olarak kabul edilmeye başlandığı bu kararlara Türkiye de katılmıştır. Böylece, sivil toplum, bütün engellemelere rağmen yeniden gündeme gelmeye ve özerk bir alan olma yoluna girmiştir (Aslan, 2010:270).

1990'lü yıllarda sivil toplumun gelişmesini sağlayıcı nitelikte adımlar olarak 1993 yılında özel radyo ve televizyon yayınları üzerindeki yasakların kalkması, 1995'te siyasi partiler ile sendika, dernek ve koope-

ratifler gibi örgütlenmeler arasındaki işbirliğini yasaklayan Anayasa maddelerinin kaldırılması gibi adımlar gösterilebilir. 1999 yılında yaşanan Marmara depremi Türkiye'de resmi otoritenin yetersizliğini halkın bir araya gelerek gidermeye çalışması, yeni bir sivil anlayışın doğmasında ve sivil toplumun gerekliliğinin kabul edilmesinde önemli rol oynamıştır (Erdoğan, 2011: 81, 82).

Günümüzde de STK'lar çeşitli sınırlamalarla karşılaşsa da işçi sendikaları, odalar ve barolar, serbest meslek örgütleri, siyasal partiler, spor kulüpleri gibi çeşitli amaçlar güden vakıflar ve dernekler şeklinde varlıklarını sürdürmektedirler.

2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK'LAR)

Sivil toplum kuruluşları belli hukuk kurallarına göre örgütlenmiş, ortak bir amaç etrafında toplanmış ve toplum sorunlar üzerinde duran toplumun çıkarını düşünen topluluklardır. Bu örgütler sosyal, ekonomik kalkınmaya dolaylı ya da doğrudan katkı sağlamak amacıyla gönüllülük esasına dayanan, yönetimle bir ilgisi bulunmayan, kar amacı gütmeyen, kişisel çıkarlarına çalışmayan örgütlenmelerdir (Tosun, 2013: 49, 50). Sivil toplum kuruluşları, yaşamın her alanında belirli amaçları gerçekleştirmek veya belirli konularda kamuoyunu aydınlatmak veya yönlendirmek için çalışan, özerk, gönüllü toplumsal örgütler ve örgütlenmeler olarak da bilinirler. Fakat her örgütlenme sivil toplum örgütü olarak nitelendirilemez. Bir kuruluşun sivil toplum kuruluşu olarak nitelenebilmesi için her şeyden önce hukuki statüsü bakımından hükümet dışı bir kuruluş olması gerekmektedir (Erdoğan, 2011: 68).

Bahsettiğimiz gibi, sivil toplum kuruluşlarının iki önemli özelliği bulunmaktadır: Birincisi hükümet dışı olmaları, ikincisi ise örgütsel bir yapıya sahip olmalarıdır. Sivil toplum kuruluşları *"özgürlüğü, kamusal alanda çoğulculuğu ve farklılığı beraberinde getiren; amaç ve çıkarlarını baskı altında olmadan belirleyerek onları savunmak için harekete geçen"* yapılar olması bu kuruluşların diğer önemli özelliklerini oluşturmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ticari kar amacı taşımamaları gerekmektedir. Ticari kar amacının olmamasının yapılacak olan etkinlik veya faaliyetlerde herhangi bir maddi gelirin beklenilmeyeceği anlamına gelmemelidir. Bunun yanında Sivil toplum kuruluşları etkinlik veya faaliyetlerini hayata geçirmek için maddi kazanç getiren yollara başvurabilirler. Sivil toplum kuruluşları elde ettikleri gelirleri kurumun kuruluş amacına uygun olarak toplumsal faaliyetlerde kullanmaları gerekmektedir (Güven, 2014: 57).

2.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

Sivil toplumun en önemli işlevi, demokrasi anlayışının gelişmesi, yerleşmesi ve pekiştirilmesidir. Bununla birlikte demokrasinin tabandan tavana doğru yaygınlaşması, politik kadroların gelişmesi, siyasal partilere sosyal bir taban meydan getirmesi ve devlet üzerinde sınırlayıcı bir araç rolünün oynanması gibi konularda sivil toplum kuruluşları çok önemli bir role sahiptir.

Sivil toplum kuruluşlarının diğer önemli görevlerinin arasında siyasi iktidara etki etmek, siyasi iktidarın sahip olduğu aşırı gücü parçalayarak adem-i merkezi hale getirmek, bireyleri kamu gücünün baskısına karşı

korumak ve böylece despotizme karşı kalkan oluşturmak yer alır. Ayrıca siyasal bilinci artırma amacı taşıyan sivil toplum kuruluşlarının değişik fikirleri dile getirme işlevleri de vardır.

Sivil toplum kuruluşları baskı grubu oluşturmada da oldukça etkilidir. Yani devlet yapısının bir parçasını oluşturmamakla birlikte devlet politikalarının oluşumunu etkilemeye çalışan önemli bir aktördür. Sivil toplum kuruluşları kamuoyu oluşturarak geniş toplumsal yapıda yer alan bireylerin taleplerinin ortaya çıkarılmasına, duyurulmasına ve dikkate alınmasına yönelik imkânların oluşmasını sağlarlar (Güven, 2014: 57 - 63).

2.2. Sivil Toplum Kuruluşları Türleri

Sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme biçimi ve etkinlik alanları farklılık gösterebilir. Sivil toplum kuruluşları yerel boyutta örgütlenebilecekleri gibi, ulusal ve uluslararası da örgütlenebilirler (Tosun, 2013: 55).

Ülkemizde ve dünyada en yaygın olarak görülen sivil toplum örgütleri arasında dernekler, vakıflar, sendikalar ve odalar yer almaktadır. Fakat konumuz gereği bu çalışmada sadece dernekler incelenecektir. Bu aşamada İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı tarafından 2005 yılında kullanıma açılan "Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS)" kullanılacaktır.

Dernekler: Ülkemizde derneklerin kuruluşundan Anayasamızın 33.maddesinde "Dernek Kurma Hürriyeti" başlığı altında bahsedilmiştir. Söz konusu maddeye göre (T.C.Anayasası, 10.07.2017):

"Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir.

Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır."

Derneklerden bahseden bir diğer kanun ise 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'dur. Bu kanunun 56. maddesinde ise derneklerin kuruluş şekilleri ve tanımı yer alır (Türk Medeni Kanunu, 08.07.2017): *"Dernekler, gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları,*

tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır." şeklinde tanımlanmıştır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında *"Hukuka veya ahlâka aykırı amaçlarla dernek kurulamaz."* hükmü yer almaktadır. Aynı Kanun'un 57. maddesinde, "*Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir*." diyerek dernek kurmanın izne bağlı olmadığı belirtilmiştir.

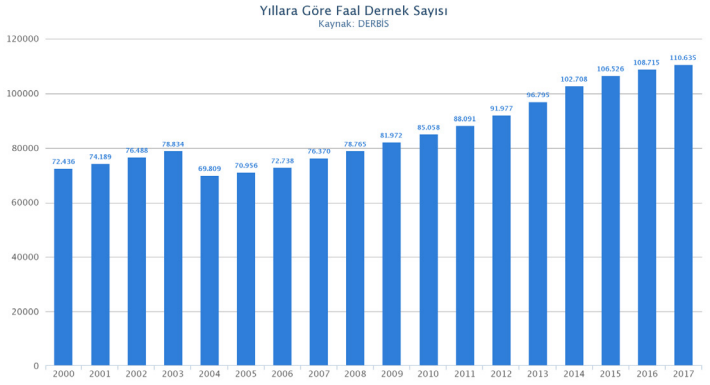
Anayasamız ve Türk Medeni Kanun'un yanı sıra dernekleri düzenleyen özel kanun da vardır. Söz konusu 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 2. Maddesine göre, (Dernekler Kanunu, 07.07.2017): "*Dernek: Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarını"* şeklinde tanımlanmıştır. Aynı şekilde 3. maddesinde fiil ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişiler, önceden izin almaksızın dernek kurabileceği vurgulanmış ve 25. maddesinde "*Dernekler, amaçları ile ilgisi bulunan ve kanunlarla yasaklanmayan alanlarda, kendi aralarında veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere ve yetkili organlarının kararı ile plâtformlar oluşturabilirler*" ifadesi yer almıştır.

Bu tanımlardan anlaşılabileceği gibi dernekler hukuka ve kanunlara aykırı olmamak üzere ortak bir amacı gerçekleştirmek için önceden izin almadan herkes tarafından kurulabilmektedir. Ayrıca bu tanımlarda ülkemizde sivil toplum kuruluşu kurmak için vatandaşlara herhangi bir engelin olmadığı vurgulanmaktadır. Dernekler tüzüklerinde belirtilen çalışma konuları doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştirmeye çalışır. Yasaklanan veya izne bağlı olan faaliyetlerle ilgili hu-

kuki nitelikli özel kanun hükümleri saklıdır. Dernekler faaliyetleri ile ilgili herhangi bir yasak veya aykırılık halinde Cumhuriyet savcısının istemiyle açılan davada faaliyetlerini durdurma kararı verebilmektedir.

Türkiye'de faal dernek sayısı 05.06.2017 tarihi itibariyle 110.635'dir. DERBİS'ten alınan ve Tablo 1'de görülen yıllara göre faal dernek sayısı incelendiğinde ülkemizde dernek sayılarında sürekli bir artış olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 1: Türkiye'de Yıllara Göre Faal Dernek Sayısı

Kaynak: https://www.dernekler.gov.tr/tr/AnasayfaLinkler/yillara-gore-faal-dernek.aspx, Erişim Tarihi: 05.06.2017.

3. RİZE'DE SİVİL TOPLUM, STK'LAR VE DERNEKLER

3.1. Rize'de STK'ların Genel Görünümü

Cumhuriyet sonrasında Rize'nin toplumsal yaşamı içinde STK'ların genel görünümünü yansıtan tabloda derneklerin belirgin bir ağırlığı dikkat çekiyor. STK

türleri konusunda genel değerlendirme kategorilerimizi oluşturan dernekler, vakıflar, sendikalar ve odalar arasında dernekler % 88.5'lik oranla ilk sırada geliyor.

Tablo 1: Rize'de STK'ların Genel Görünümü

STK Türü	Faal STK Sayısı	Oran %
Dernekler	721	88.5
Sendikalar	16	2.0
Vakıflar	46	5.5
Odalar	31	4.0
TOPLAM	814	100.0

Kaynak: SENBİS, Erişim Tarihi: 13.07.2017.

Rize'de yer alan STK'lar arasında sayısal ağırlık itibari ile ikinci sırayı vakıflar almaktadır. Rize'de 13.07.2017 tarihi itibari ile Türk Medeni Kanunu hükümlerine tabi olan Yeni Vakıflar türünden 46 adet vakıf olduğu görülmektedir (http://www.vgm.gov.tr/vakifarama.aspx?Yeni=1, Erişim Tarihi:13.07.2017).

10/10/2013 tarihli ve 2013/47 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi ile daha önce Emniyet Genel Müdürlüğü ve emniyet müdürlükleri tarafından yürütülen sendikalara ait iş ve işlemleri, Dernekler Dairesi Başkanlığı merkez ve taşra birimlerince yürütülmeye başlanan sendikal hayatın Rize'de dernek ve vakıf tipi örgütlenmelere kıyasla daha dar bir çerçeve içine sığdığını söylemek mümkündür. Nitekim merkez-şube ayrımına gidilmeksizin kurulu 16 sendikanın kayıtlarına ulaşılabilmiştir. Bunun haricinde ise sendikal faaliyetler daha çok temsilcilik bazında temsil edilmekte olduğu kayıtlarda bulunan 74 temsilcilikten anlaşılmaktadır.

Bu kapsamda, Dernekler Dairesi Başkanlığı merkez ve taşra birimlerince Sendikalara ilişkin iş ve işlemlerin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlayıp doğru bilgiye anında ulaşılabilmesi amacıyla kısa adı "SENBİS" olan "Sendikalar Bilgi Sistemi" kurumsal yazılımı 10/02/2015 tarihi itibariyle 81 ilin kullanıma açılmıştır. Rize ilindeki sendikalara ait bilgiler "SENBİS" üzerinden alınarak Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 2: Türlerine ve Kuruluş Tipine Göre Sendikalar

SENDİKA TÜRÜ	**KURULUŞ TİPİ**			**TOPLAM**
	Sendika	Şube	Konfederasyon	
İşçi Sendikası	0	3	0	3
İşveren Sendikası	0	0	0	0
Kamu Görevlileri Sendikası	1	12	0	13
TOPLAM	1	15	0	16
TEMSİLCİLİK TÜRÜ	**KURULUŞ TİPİ**			**TOPLAM**
	Sendika	Şube	Konfederasyon	
İşçi- İşveren Sendikası	5	0	2	7
Kamu Görevlileri Sendikası	57	0	10	67
TOPLAM	62	0	12	74

Kaynak: SENBİS, 05.06.2017.

Rize'de esnaf-ticaret-sanayi ve meslek odası olarak faaliyette olan 31 oda bulunmaktadır. Genel STK'lar içerisinde % 4'lük bir orana sahiptir. Sayısal ağırlık olarak bakıldığında sendikalardan sonra bu STK türü de diğerlerine göre daha sınırlıdır.

3.2. Rize ve Dernekler

Çalışmamız gereği, Rize'de asıl incelemek istediğimiz sivil toplum kuruluşu, en küçük yapı taşı olarak da adlandırabileceğimiz "Dernekler"dir. Genel STK içerisinde merkez-şube ayrımı gözetmeksizin 721 kuruluşla en büyük sayıya ve % 88.5 ile de orana sahip olan dernekler, Rize'deki en önemli sivil toplum kuruluşlarıdır. Rize'de günümüzde, faaliyetlerine göre Çevre Doğal Hayat Hayvanları Koruma Dernekleri, Dış Türkler İle Dayanışma Dernekleri, Engelli Dernekleri, Eğitim Araştırma Dernekleri, Toplumsal Değerleri Yaşatma Dernekleri, Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekleri, Hak Ve Savunuculuk Dernekleri, İmar, Şehircilik Ve Kalkındırma Dernekleri, İnsani Yardım Dernekleri, Kamu Kurumları Ve Personelini Destekleyen Dernekler, Kültür, Sanat Ve Turizm Dernekleri, Mesleki Ve Dayanışma Dernekleri, Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler, Şehit Yakını Ve Gazi Dernekleri, Spor Ve Spor İle İlgili Dernekleri, Bireysel Öğreti Ve Toplumsal Gelişim Dernekleri, Uluslararası Teşekküller Ve İşbirliği Dernekleri, Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler, Düşünce Temelli Dernekler gibi birçok farklı alanda faaliyet gösteren dernekler bulunmaktadır.

Rize'deki dernek hayatının gelişimini iki kısımda inceleyeceğiz. Birinci kısımda kurulmuş olan tüm dernekler açısından derneklerin örgütlenme boyutlarını, ikinci kısımda ise faal dernekler üzerinden dernek hayatının mevcut görümünü ele alacağız.

Tablo 3: Rize'de Nevilerine (Faaliyet Alanlarına) Göre Derneklerin Görünümü

Faaliyet Alanı	Tüm Dernekler		Faal Dernekler	
	Sayı	%	Sayı	%
Çevre Doğal Hayat Hayvanları Koruma Dernekleri	50	2.1	29	4.0
Dış Türkler İle Dayanışma Dernekleri	1	0.04	1	0.1
Engelli Dernekleri	9	0.4	4	0.6
Eğitim Araştırma Dernekleri	94	4.0	71	9.5
Toplumsal Değerleri Yaşatma Dernekleri	10	0.46	5	0.7
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekleri	116	5.0	8	1.1
Hak ve Savunuculuk Dernekleri	9	0.4	3	0.4
İmar, Şehircilik ve Kalkındırma Dernekleri	119	5.0	36	5.0
İnsani Yardım Dernekleri	473	20.0	21	3.0
Kamu Kurumları ve Personelini Destekleyen Dernekler	92	4.0	21	3.0
Kültür, Sanat ve Turizm Dernekleri	48	2.0	34	4.8
Mesleki ve Dayanışma Dernekleri	418	18.0	144	19.9
Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	27	1.2	10	1.4
Şehit Yakını ve Gazi Dernekleri	3	0.1	3	0.5
Spor Ve Spor İle İlgili Dernekleri	298	13.0	165	23.0
Bireysel Öğreti ve Toplumsal Gelişim Dernekleri	22	1.0	16	2.2
Uluslararası Teşekküller ve İşbirliği Dernekleri	20	0.9	1	0.1

Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler	499	21.0	137	19.0
Düşünce Temelli Dernekler	26	1.1	12	1.7
Çocuk Dernekleri	4	0.2	0	0.0
Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler	2	0.1	0	0.0
TOPLAM	2.240	100.0	721	100.0

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 05.06.2017.

Şekilde görüldüğü üzere tüm dernekler içerisinde "Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler"in (499 - % 21) ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu kategoride ağırlığı cami yaptırma ve yaşatma dernekleri almaktadır. Rize'nin dernek hayatında Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler'in ilk sırada gelmesi toplumsal işlevler bağlamında sürekliliklerinin daha fazla olması ve devlet katında en fazla müsaade edilen örgüt olmaları, toplumun tamamına yakınının Müslüman olması ve dini faaliyetlere verilen önemdir. Ancak faal derneklere baktığımızda sayı ve oransal olarak düşüş yaşayarak ikinciliğe gerilediği görülmektedir.

Tüm dernekler içinde ikinci sırayı "İnsani Yardım Dernekleri" nin (473 - % 20) aldığı görülmektedir. Üçüncü sırayı "Mesleki Ve Dayanışma Dernekleri" nin (418 - %18), dördüncülüğü ise "Spor Ve Spor İle İlgili Dernekleri" nin (298 - %13) aldığı görülmektedir. Bu sıralamanın faal derneklere bakıldığında sayısal ve oransal olarak tamamen değiştiğini görmekteyiz. Birinciliği "Spor ve Spor İle İlgili Dernekleri" nin (165 - %13), ikinciliği "Mesleki Ve Dayanışma Dernekleri" nin (144

- %19.9), üçüncülüğü "Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler"in (137 - % 19) ve dördüncülüğü "Eğitim Araştırma Dernekleri"nin (71 - % 9.5) aldığı görülmektedir. "Spor Ve Spor İle İlgili Dernekleri" nin sayısal bazda birinciliği ele almasının yanında faal dernekler içerisinde oransal olarak da büyük bir artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 4: Tüm Derneklerin Açık/ Kapalı Olma Durumu

Derneğin Durumu	**Tüm Dernekler**	
	Sayı	%
Açık	721	33.0
Kapalı	1.519	67.0
TOPLAM	2.240	100.0

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 05.06.2017.

Kurulan derneklerin % 33'ü (721) açık/faal, %67'si (1.519) ise bir nedenle kapalı/fesih edilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi kurulan derneklerin 2/3 den fazlasının kapanmış olması, Rize'de derneklerin zaman içinde dikkati çeken ölçüde kesintiye uğradığı ya da durakladığının bir kanıtıdır.

Tablo 5: Tüm Derneklerin ve Faal Derneklerin Örgütlenme Birimi

Derneğin Niteliği	**Tüm Dernekler**		**Faal Dernekler**	
	Sayı	%	Sayı	%
Merkez	2.064	92.0	668	93.0
Şube	176	8.0	53	7.0
TOPLAM	2.240	100.0	721	100.0

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Rize'de geçmişten bugüne kurulan derneklerin

% 92'sinin merkez, % 8'inin ise şube olarak kurulduğu anlaşılıyor. 13.06.2017 tarihi itibari ile faal derneklerin ise %93'ünün merkez % 8'inin şube olarak kurulduğu anlaşılıyor. Rize'deki derneklerin gelişim süreci içinde şubelerin oransal olarak bakıldığında bir puan azalış gösterdiğini, Rize merkezli derneklerin ise bir puanlık artış gösterdiğini görmekteyiz. Merkez derneklerin çok küçük olsa da bir artışının olması derneklerin canlılığı olarak yorumlanabileceği gibi; örgütlenmenin lokalize, içine kapalı bir yapıya sahip olduğunu da akla getirmektedir.

Tablo 6: Tüm Derneklerin ve Faal Derneklerin Kuruluş Tarihi

Kuruluş Tarihi	Tüm Dernekler			Faal Dernekler		
	Sayı	%	Birikimli %	Sayı	%	Birikimli %
2000 öncesi	1.392	62.0	62.0	199	28.0	28.0
2000-2003	102	4.6	66.6	32	4.5	32.5
2004-2007	220	9.8	76.4	103	14.0	46.5
2008-2011	224	10.0	86.4	137	19.0	65.5
2012-2015	233	10.5	96.9	184	25.5	91
2016-2017	69	3.1	100.0	66	9.0	100.0
TOPLAM	2.240	100.0		721	100.0	

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Bu tabloda genel bir değerlendirme yaparsak Rize'de kurulan derneklerin yarısından fazlasının (% 62) 2000 yılı öncesinde kurulduğu, başlangıcını Cumhuriyet'in kuruluşu olarak baz aldığımızda ise 77 yıl gibi bir zaman ortaya çıkmaktadır. Kalan derneklerin (% 38) ise 17 yıllık bir zaman zarfında kurulduğu dikkate alınır-

sa derneklerin kuruluşunun 2000 yılı öncesine nazaran daha kolay bir şekilde arttığı görülmektedir. Özellikle 2004 yılı itibari ile yeni 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun ve iş ve işlemlerin Emniyet Genel Müdürlüğünden alınarak yeni kurulan Dernekler Dairesi Başkanlığı merkez ve taşra teşkilatı tarafından ayrıca; bu işlemlerin de sivil memurlar aracılığı ile yürütülmesi dernek kuruluş sayısının artmasında önemli rol oynamaktadır. İnsanların dernek kurmaya teşvik edilmesi, birlikte hareket etme duygusunun aşılanması, katılımcılığın artırılması gibi faktörler de etkili olmuştur. Türkiye'nin AB üyelik sürecinde düşünce ve ifade özgürlüğü, ceza yazası ve dernekler mevzuatı konusunda gerçekleştirdiği yasal reformların dikkate değer sonucu olarak da görmek mümkündür.

Rize İl Dernekler Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda Rize'de bulunan derneklerle ilgili yer yer Türkiye geneli karşılaştırmalı olarak bazı tablo ve grafikleri paylaşmak istatistiki veriler bakımından önemli olacaktır.

Tablo 7: Rize/Türkiye Dernek Sayıları

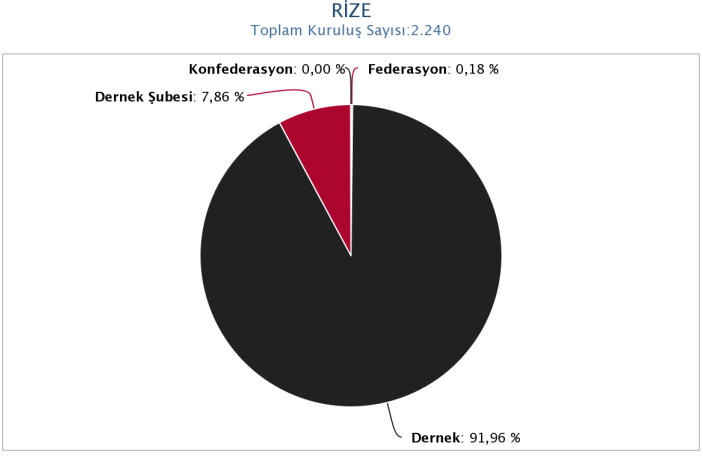
Rize Dernek Sayısı			**Türkiye Dernek Sayısı**			**Rize/Türkiye %**		
Toplam	Faal	Fesih	Toplam	Faal	Fesih	Toplam	Faal	Fesih
2.240	721	1.519	281.903	110.605	171.298	0.79	0.65	0.88

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

3.3. İstatistiki Veriler ve Tablolar

Rize'deki sivil toplum kuruluşlarının federasyon, konfederasyon, dernek şubesi ve dernek olarak sayıları aşağıdaki Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2: Rize'de Toplam Kuruluş Sayısı

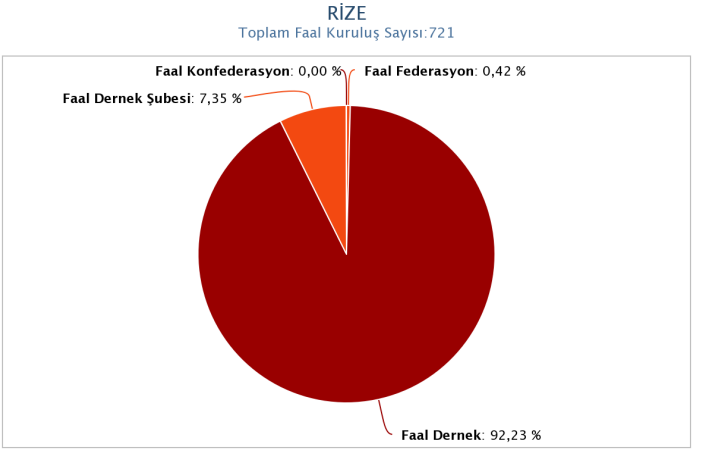
Dernek: 2.064
Dernek Şubesi: 176
Federasyon: 4
Konfederasyon: 0

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Görüldüğü gibi Rize'de en yüksek STK sayısı 2.064 şeklinde dernek yapılanması olarak var olmuştur. Onu 176 ile merkezi başka illerde olan dernek şubeleri izlemektedir. Federasyon ise sadece 4 adet mevcuttur ve konfederasyon yoktur.

Rize'deki sivil toplum kuruluşlarının faal olanları; federasyon, konfederasyon, dernek şubesi ve dernek sayıları olarak aşağıdaki Şekil 3'de gösterilmiştir.

Şekil 3: Rize'de Toplam Faal Kuruluş Sayısı

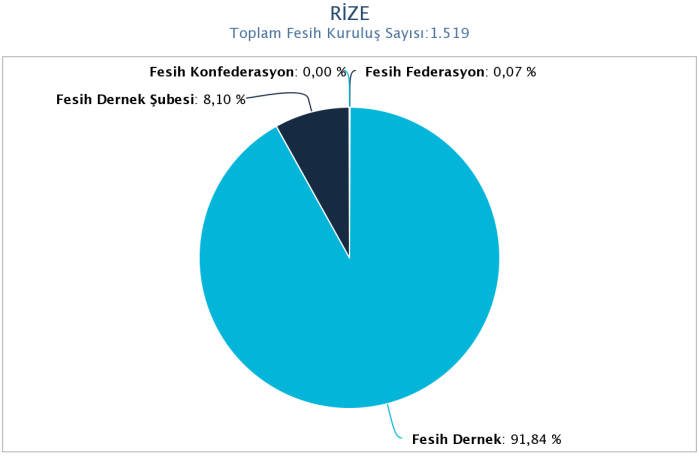
Faal Dernek: 665
Faal Dernek Şubesi: 53
Federasyon: 3
Konfederasyon: 0

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Görüldüğü gibi faal dernek sayılarına gelindiğinde rakamlarda önemli azalmalar ortaya çıkmıştır. Buna göre 665 faal dernek, 53 faal dernek şubesi ve 3 faal federasyon mevcuttur.

Rize'de feshedilen sivil toplum kuruluşu sayıları Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4: Rize'de Toplam Fesih Kuruluş Sayısı

Dernek: 1.395
Dernek Şubesi: 123
Federasyon: 1
Konfederasyon: 0

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Şimdiye kadar, 1.395 dernek feshedilmişken, feshedilen dernek şubesi sayısı 123 ve federasyon sayısı da 1 olmuştur.

Faaliyet gösterdiği yere göre Rize'nin merkez ilçesi veya diğer ilçelerdeki dernek sayıları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Merkezine Göre Faal Dernek Sayıları

S.N.	Merkezi	Dernek	Dernek Şubesi	Federasyon	Toplam
1	Çayeli	86	4	0	90
2	Ardeşen	71	3	0	74
3	Pazar	54	5	0	59
4	Fındıklı	28	3	0	31
5	Güneysu	28	2	0	30
6	Çamlıhemşin	30	0	0	30
7	Hemşin	7	1	0	8
8	İyidere	13	1	0	14
9	İkizdere	14	1	0	15
10	Kalkandere	25	0	0	25
11	Derepazarı	19	0	0	19
12	Rize Merkez	290	33	3	326
GENEL TOPLAM		665	53	3	721

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Görüldüğü gibi Rize merkezden sonra en yüksek dernek sayısı Çayeli ilçesinde bulunmaktadır. Çayeli'ni ise Ardeşen ve Pazar ilçeleri izlemektedir.

Rize'nin dernekçilikte diğer illere göre nerede olduğunu anlamak için illere göre dernek sayıları Tablo 9'da sıralanmıştır.

Tablo 9: İllere Göre Faal Kuruluş Sayısı İstatistik (Türkiye Geneli)

Sıra	İl	Kurum Sayısı	Yüzde
1	İSTANBUL	22659	20,49
2	ANKARA	10462	9,46
3	İZMİR	6200	5,61
4	BURSA	4802	4,34
5	KOCAELİ	3259	2,95
6	ANTALYA	2854	2,58
7	KONYA	2790	2,52
8	ADANA	2293	2,07
9	SAMSUN	2051	1,85
10	MERSİN	2046	1,85
11	GAZİANTEP	1882	1,7
12	SAKARYA	1793	1,62
13	BALIKESİR	1710	1,55
14	MANİSA	1587	1,43
15	TRABZON	1579	1,43
16	DENİZLİ	1467	1,33
17	HATAY	1440	1,3
18	KAYSERİ	1425	1,29
19	AYDIN	1418	1,28
20	ESKİŞEHİR	1277	1,15
21	MUĞLA	1256	1,14
22	AFYONKARAHİSAR	1219	1,1
23	KÜTAHYA	1164	1,05
24	TEKİRDAĞ	1139	1,03
25	ORDU	1090	0,99
26	ŞANLIURFA	1081	0,98
27	DİYARBAKIR	1077	0,97
28	MALATYA	1040	0,94
29	ZONGULDAK	1028	0,93

30	KAHRAMANMARAŞ	1014	0,92
31	ÇANAKKALE	950	0,86
32	DÜZCE	888	0,8
33	ERZURUM	882	0,8
34	ISPARTA	835	0,75
35	SİVAS	828	0,75
36	VAN	811	0,73
37	ELAZIĞ	744	0,67
38	**RİZE**	**721**	**0,65**
39	GİRESUN	718	0,65
40	KARABÜK	680	0,61
41	EDİRNE	678	0,61
42	ÇORUM	663	0,6
43	ADIYAMAN	661	0,6
44	TOKAT	643	0,58
45	UŞAK	611	0,55
46	OSMANİYE	602	0,54
47	BOLU	595	0,54
48	KASTAMONU	591	0,53
49	MARDİN	588	0,53
50	KIRKLARELİ	536	0,48
51	YALOVA	519	0,47
52	BİTLİS	517	0,47
53	KIRIKKALE	516	0,47
54	ÇANKIRI	449	0,41
55	YOZGAT	446	0,4
56	AMASYA	420	0,38
57	BATMAN	418	0,38
58	SİNOP	417	0,38
59	ARTVİN	400	0,36

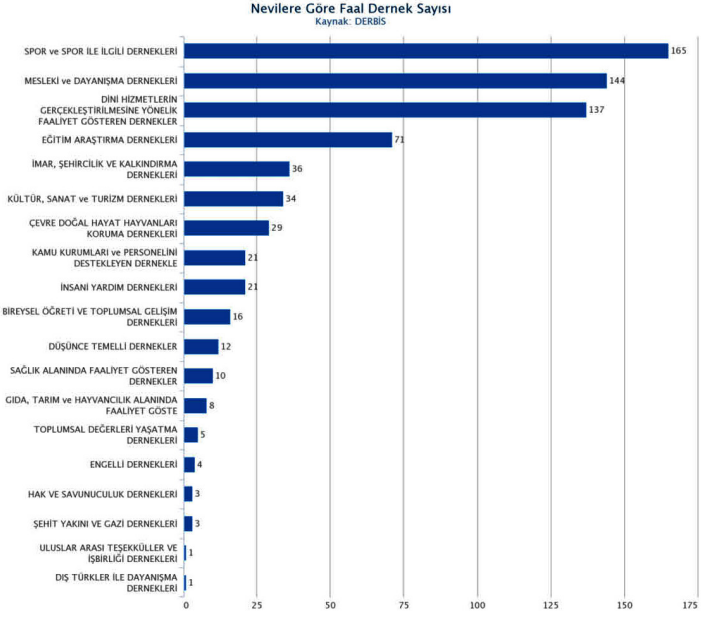
60	NİĞDE	390	0,35
61	BİLECİK	384	0,35
62	MUŞ	368	0,33
63	AKSARAY	366	0,33
64	NEVŞEHİR	363	0,33
65	BURDUR	354	0,32
66	ERZİNCAN	341	0,31
67	KARAMAN	318	0,29
68	KIRŞEHİR	317	0,29
69	BARTIN	311	0,28
70	BİNGÖL	300	0,27
71	AĞRI	300	0,27
72	KARS	293	0,26
73	GÜMÜŞHANE	261	0,24
74	IĞDIR	239	0,22
75	KİLİS	223	0,2
76	SİİRT	221	0,2
77	ŞIRNAK	195	0,18
78	HAKKARİ	181	0,16
79	BAYBURT	172	0,16
80	ARDAHAN	163	0,15
81	TUNCELİ	116	0,1

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Rize ilinin 721 dernek sayısı ile iller arasında 38. sırada olduğu ve Türkiye genelinde %065 dernek oranına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Rize'de nevilerine göre faal dernek sayıları Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5: Rize'de Nevilere Göre Faal Dernek Sayısı

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Şekil 5'te görüldüğü gibi en yüksek sayıyı sporla ilgili dernekler oluşturmaktadır. Onları mesleki dernekler ve dini dernekler izlemektedir. Bunları eğitim ve araştırma dernekleri ve imar şehircilik ve kalkınma dernekleri izlemektedir. Bir turizm ili olması beklenen Rize'de kültür ve turizm dernekleri bundan sonra gelmektedir.

Rize'de toplam kurulan dernek sayısı 2.240 olup bunların 1.519 adedi fesih durumdadır. Toplam nüfusu 328.205 olan Rize'de nüfusun sadece % 15,44 ü dernek üyesi iken % 84.56 lık büyük bir kısmı herhangi bir dernek üyesi değildir. Kadın üyelerin yüzdesi % 1,82 olup

5.985 kişi, erkek üyelerin yüzdesi olan % 13,62 lik kısım ise 44,692 erkek üyeyi göstermekte ve Rize'de toplam dernek üye sayısı 50.677 kişi olarak görünmektedir (DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017).

Tablo 10: Faaliyet Alanlarına Göre Derneklerin Üye İstatistiki (Rize)

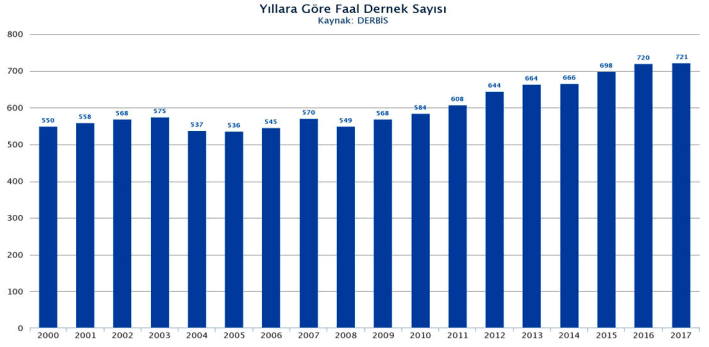
Faaliyet Alanı (Ana Nevi)	Dernek Sayısı	Üye Sayısı
SPOR ve SPOR İLE İLGİLİ DERNEKLERİ	164	14768
MESLEKİ ve DAYANIŞMA DERNEKLERİ	144	18181
DİNİ HİZMETLERİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK FAALİYET GÖSTEREN DERNEKLER	139	4853
EĞİTİM ARAŞTIRMA DERNEKLERİ	73	2704
İMAR, ŞEHİRCİLİK VE KALKINDIRMA DERNEKLERİ	37	1551
KÜLTÜR, SANAT ve TURİZM DERNEKLERİ	35	1701
ÇEVRE DOĞAL HAYAT HAYVANLARI KORUMA DERNEKLERİ	29	2281
İNSANİ YARDIM DERNEKLERİ	23	1232
KAMU KURUMLARI ve PERSONELİNİ DESTEKLEYEN DERNEKLER	21	683
BİREYSEL ÖĞRETİ VE TOPLUMSAL GELİŞİM DERNEKLERİ	16	698
DÜŞÜNCE TEMELLİ DERNEKLER	11	607
SAĞLIK ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN DERNEKLER	10	268
GIDA, TARIM ve HAYVANCILIK ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN DERNEKLER	8	654
TOPLUMSAL DEĞERLERİ YAŞATMA DERNEKLERİ	5	210
ENGELLİ DERNEKLERİ	4	248
HAK VE SAVUNUCULUK DERNEKLERİ	3	138

ŞEHİT YAKINI VE GAZİ DERNEKLERİ	2	50
DIŞ TÜRKLER İLE DAYANIŞMA DERNEKLERİ	1	42
ULUSLARARASI TEŞEKKÜLLER VE İŞBİRLİĞİ DERNEKLERİ	1	27

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Yıllara göre faal dernek sayıları 2000-2017 yılları arasını kapsamak üzere Şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 6: Yıllara Göre Faal Dernek Sayısı (Rize)

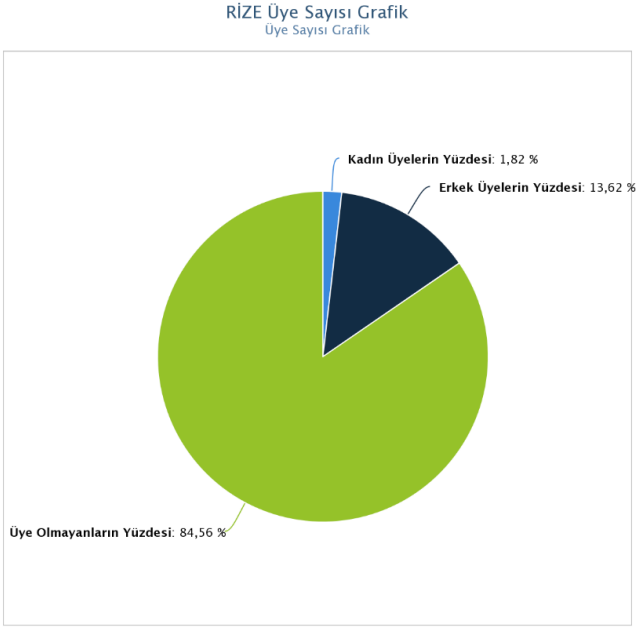

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Dernek sayısında 2004'ten itibaren ortaya çıkan azalma, bu tarihte yürürlüğe giren Dernekler Kanunu'nun iyi bilinmemesi ve halkın getirilen yeni yükümlülüklere aşina olmaması sebebiyle ortaya çıkmış olmalıdır.

Rize'nin nüfusuna göre dernek üyesi olanlar ve olmayanlar ile üyelerin cinsiyete göre dağılımı Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7: Nüfusa Göre Dernek üye Sayısı (Rize)

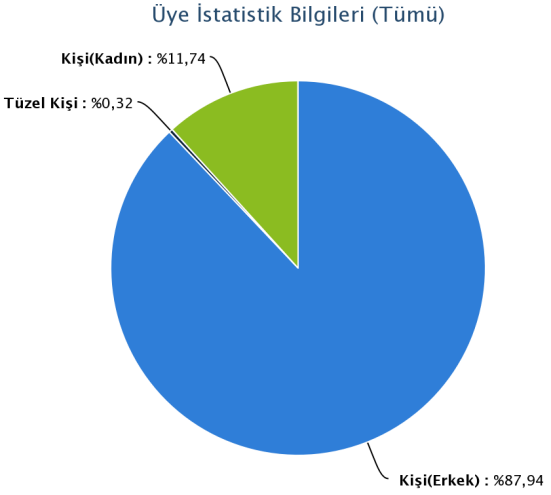
Toplam Nüfusu: 328.205
Toplam Dernek Üye Sayısı: 50.677
Kadın Üye Sayısı: 5.985
Erkek Üye Sayısı: 44.692

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Şekil 7'de görüldüğü gibi, 328.205 nüfus içinde dernek üyesi olanlar 50.677 ile sınırlı kalmıştır. Üyeler arasında kadın üye sayısı 5.985 olarak yine sınırlı bir rakamı ifade etmektedir.

Rize'deki Dernek üyelerinin cinsiyete göre dağılım oranları Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8: Üye İstatistik Bilgileri – Tüm Üyeler (Rize)

Kaynak: DERBİS, Erişim Tarihi 13.06.2017.

Şekil 8'de görüldüğü gibi, Rize'deki derneklere üyelik bakımından erkeklerin çoğunlukta olduğu bir yapı ortaya çıkmaktadır. Kadın dernek üyelerinin oranı %11,74 olarak ortaya çıkmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sivil toplum kuruluşlar konusunda tartışılması gereken en önemli sorunlardan birisi de, yasal çerçevedir. Demokratikleşmeyi sağlamak istiyorsak yönetime yurttaş katılımının hangi yollarla sağlanabileceği ve artırılabileceği, sivil toplum kuruluşlarının hangi yollardan mali kaynaklar elde edebilecekleri, hukuki ve mali denetimleri ve benzeri konuların yasal düzenlemelerle belirlenmelidir. Özellikle mali kaynak sıkıntısı sebebiyle bazı kuruluşların amaçlarıyla ters düşen yöntemlere

başvurmaları söz konusu olabilmekte, bu durum da sivil toplum kuruluşlarına olan bakışı değiştirmektedir.

Yerel demokrasinin ve sivil toplumun gelişmesi için üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise katılımcı demokrasinin önde gelen aktörleri olan yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği ve iletişim sorunudur. Yerel yönetimlerin çoğunlukla merkezi yönetimin etkisinde kalması, STK'larla yeterince işbirliği yapmaması ve işbirliğini sağlayacak politikalar üretmemesi STK'ların gelişimini ve yerel karar alma, kamusal politikalar oluşturma süreçlerine katılımını zorlaştırmaktadır. Ayrıca STK'ların tam olarak bilinçlenmemiş olmaları, halk tarafından yeterince anlaşılmamış olmaları, kaynak yetersizlikleri, kendi aralarındaki iletişim ve işbirliği noksanlığı, çalışma alanlarının iyi tanımlanmamış olması da verimliliklerini düşürmekte ve gelişimlerinin önünde engel oluşturmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının gelişmesinin önündeki engeller sadece devletten kaynaklanmamaktadır. Mali kaynak, katılım, eğitim, toplumsal alışkanlıklar, örgütler arasındaki iletişimsizlik gibi pek çok toplumsal ve yapısal sorun da gelişimlerinin önünde engel teşkil etmektedir.

Demokratikleşme ve yönetişimle hedeflenenleri gerçekleştirebilmek için aktif yurttaşlar ile aktif ve etkili STK'nın varlığı gerekmektedir. Ayrıca STK'ların merkezi ve yerel yöneticilerle işbirliği içerisinde birlikte yönetim anlayışını gerçekleştirmeleri gerekmektedir (Erdoğan, 2011: 85 - 86).

KAYNAKLAR

Aslan, S. (2010). *Türkiye'de Sivil Toplum,* Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, c.9, s.31.

Aslan, S. (2010a). *Sivil Toplum ve Demokrasi,* Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2.

Cihan, A. ve Doğan İ. (2007). *Osmanlı Toplum Yapısı ve Sivil Toplum,* İstanbul: 3F Yayınevi.

Cıranoğlu, M. (2011). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Örgüt İklimi: Türk Ocakları Derneği Örneği*, Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Çaha, Ö. (2007). *Aşkın Devletten Sivil Topluma,* İstanbul: Plato Yayıncılık.

Erdoğan Tosun. G. (2006). İzmir'de Sivil Toplum, İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.

Erdoğan, Ü. (2011). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Yönetimlerin Karar Alma Sürecindeki Rolü Aydın İli Örneği,* Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Gözübüyük Tamer, M. (2010). *Tarihsel Süreçte Sivil Toplum*, Edebiyat Fakültesi Dergisi, C. 27, S. 1.

Güven, M. R. (2014). *Yerel Siyaset Ve Sivil Toplum Kuruluşları: Malatya Örneği,* Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Öztürk, A. (2014). *Yerel Yönetimlerde Sivil Toplum Kuruluşları Ve İlişkileri,* Basılmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ryfman, P. (2006). *Sivil Toplum Kuruluşları (Les ONG),* Çeviren; Yerguz, İsmail, İstanbul: İletişim Yayınları.

Talas, M. (2011). *Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi*, TÜBAR, S. 29.

Tosun, M. (2013). *Sivil Toplum Kuruluşları Ve Yerel Siyaset, Sivil Toplum Kuruluşları Yöneticileri Üzerine Bir Değerlendirme: Uşak Alan Araştırması,* Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Süleyman Demirel

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

T. C. Anayasası (1982) https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm, Erişim Tarihi: (10.07.2017).

Türk Medeni Kanunu (2001). http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf Erişim Tarihi: (08.07.2017).

Dernekler Kanunu (2004). https://www.dernekler.gov.tr/tr/mevzuat/kanun/5253-dernekler-kanunu.aspx; Erişim Tarihi: (07.07.2017)

SENBİS (Sendikalar Bilgi Sistemi)

DERBİS (Dernekler Bilgi Sistemi)

"Rize İlindeki STK'ların Karşılaştıkları Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri" konu başlığı *Yrd. Doç. Dr. Korkmaz YILDIRIM'ın koordinatörlüğünde* Çalıştay'ın 1.Masa'sında ele alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

RİZE İLİNDEKİ STK'LARIN KARŞILAŞTIKLARI GÜNCEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Korkmaz YILDIRIM
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
korkmaz.yildirim@erdogan.edu.tr

GİRİŞ

Sivil toplum ve karşılaşılan temel açmazlar akademik ve siyasal söylemde sıkça karşılaşılan temalardan biri haline gelmiştir. Modern anlamda 18. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan sivil toplum kavramı, uzun bir gecikmeden sonra da olsa, siyaset ve toplumsal kuramlarından en önemli birisi haline gelmiştir (Keane, 2004:9). Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde modern demokratik toplumlar başta olmak üzere birçok ülkede sivil toplum anlayışı ve işlevi nicelik ve nitelik olarak ciddi bir değişim göstermiştir. Sivil toplumun iç ve temel paydaşlarından biri olan Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ise toplumsal cinsiyet, çevre, barış, eğitim gibi birçok çalışma alanında faaliyetlerini gerçekleştirerek, sosyo-kültürel, ekonomik ve siyaset alanlarında etkin rol

oynamaktadırlar (Talas, 2011: 392-394). Mevcut durumda, hükmet-dışı kurumlar, gönüllü kuruluşlar, düşünce kuruluşları, sendikalar, meslek odaları gibi birçok farklı örgüt ve kurumu kapsayan alanlarda faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler (Keyman, 2008:1).

Küresel, ulusal ve yerel düzeyde STK'ların kendi aralarında ve diğer kamu ve kamu-dışı kurumlar ile etkin ve kapsamlı bir işbirliği içinde faaliyetlerini gerçekleştirmeleri, toplumda genel kanaatlerin oluşması, kamu yönetim karar ve uygulamaların etkinliklerinin artırılması, izleme-değerlendirme ve geri bildirim mekanizmaların kurulması, demokratikleşmenin daha fazla konsolide edilmesi ve arzu edilen kalkınma düzeyinin yakalanması gibi bir çok açıdan önem arz etmektedir. Gelişmekte olan ülke konumundaki Türkiye'de ise siyasal, iktisadi, kültürel ve yasal olmak üzere birçok etmen STK'lar üzerinde önemli açmazlara neden olduğu yapılan birçok bilimsel çalışmada ileri sürülmektedir.

STK'lar ile ilgili olarak küresel, ulusal ve yerel ölçekte yaşanan olumlu anlamdaki iyileşme toplumsal sorunları çözümü noktasında birçok çıkmazı da beraberinde getirmiştir. Keyman (2008)'nın da ifade ettiği gibi sivil toplum giderek anlaşılmazı zor ve karmaşık bir kavram halinde dönüşmüştür. Her şeyden önce, toplumsal sorunların çözme kavuşturulması, daha kapsayıcı ve etkin yönetimin sağlanması açısından, sivil toplumun sahip olduğu siyasi, iktisadi ve kültürel işlev ve değerler belirsizleşerek, toplumdaki her bir aktörün eylem ve söylemlerini meşrulaştırmalarında bir araç haline gelmiş durumdadır.

Diğer taraftan, klasik kamu hizmetlerinin sunu-

mu noktasında devlete kıyasla toplumla daha fazla organik bir bağa sahip olan STK'lar her geçen gün hızlı bir artış göstererek, görev ve sorumluluklarını örgütsel yapı ve kapasiteleri bakımından karşılayamaz duruma gelmiştir (Scheper, 2000: 3). Ayrıca gelişmekte olan ülkelerdeki siyasi, iktisadi ve kültürel atmosfer, belirli bir özerk yapıya sahip olan STK'ların, güvenlik, iktisadi kalkınma, çevre, istihdam, bağımsız hukuk, eğitim gibi birçok kamu ve sosyal hizmet alanında devlete daha fazla destek sunulmasına engel olma ihtimali taşımaktadır. Benzer şekilde, yeniden bir canlanma dönemine giren STK'ların gerçekleştirmekte olduğu faaliyetlerde kalite ve şeffaflık gibi temel hususlar açısından arzu edilen düzeyde olmaması da tartışılması gereken bir başka sorundur (Scheper, 2000: 4).

2000`li yıllardan sonra yaşanan Avrupa Birliği müktesebatı çerçevesinde gerçekleştirilen yasal düzenlemeler, Türkiye'de sivil toplum gelişimi üzerinde önemli sonuçlar meydana getirmiştir. Bu dönemde yapılan kurumsal ve yapısal reform niteliğindeki değişimler sayesinde merkezi ve yerel ölçekte sivil toplum kuruluşlarının temel hak ve özgürlükleri, iktisadi, kültürel ve sosyal politikalarda etkinlikleri ciddi artış göstermiştir. Özellikle bu dönemde yaşanan finansal açmazlar nedeniyle devlet tarafından gerçekleştirilmekte zorlanılan kamusal ve sosyal hizmetlerin sunma gereksinimi, STK'ların yeni gündem ve çalışma konularına yoğunlaşmalarına neden olmuştur (TÜSEV, 2006: 14). Son dönemlerde ise STK'ların nitelik ve nicelik bakımdan artış göstermesine rağmen kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği ve koordinasyon, kaynakların

etkin ve yerinde kullanımı, katılımcı demokratikleşme anlayışının hâkim olduğu ve sürdürülebilir kalkınma amacı güden gelişmekte ülke konumundaki Türkiye için başat noktaya ulaşmadığını söylemek mümkündür (TÜSEV, 2006: 15).

Bu çalışmada ilk olarak sivil toplum teriminin kavramsal ve teorik olarak temel yaklaşımları açıklanmaktadır. Sonrasında Türkiye'de STK'ların geçirmiş olduğu değişim ve günümüzde üstlendikleri siyasi, iktisadi ve kültürel işlev ve fonksiyonlar değerlendirilmektedir. Son olarak da Rize ilinde gerçekleştirmiş oldukları etkinlik ve çalışmalar ile değer oluşturmaya çalışan STK'ların karşılaşmış oldukları temel sorunları tespit etmek, çözüm önerilerinde bulunmak, etkinliği artırmak ve diğer paydaşlar ile olan koordinasyon ve işbirliğinin daha fazla güçlendirmek amacıyla 5 Aralık 2016 tarihinde Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu tarafından ilgili STK'ların temsilcilerinin katlımı ile gerçekleştirilen çalıştay bulgularını değerlendirmekte ve önemli çıkarımlar sunmaktadır. İlgili çalıştayda; *(a) STK'ların karşılaşmış oldukları temel sorunlar ve çözüm önerileri, (b) Ortaklık kültürü, (c) Yenilikçi fikirler, farklı çalışmalar organize etmek, Rize'ye değer katmak, (d) STK'ların sürekliliği, çalışmalarda ve projelerde sürdürebilirlik* olmak üzere 4 farklı konu başlığı altında fikir tepsisi araştırma yöntemi ile STK temsilcilerinin konu hakkındaki görüş ve önerilerine ilişkin verilerin yapısal çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, sadece Rize ilinde faaliyet gösteren STK temsilcilerinin konu hakkında belirtmiş oldukları temel zorluk ve fırsatları kamu-STK ve toplum perspektifinden karşılaştırılmalı

olarak değerlendirilmiş, diğer hususlar ise çalışmanın diğer bölümlerinde tartışılmıştır.

1. Kavramsal ve Teorik Olarak Sivil Toplum

Her şeyden önce, sivil toplum kavramının son dönemlerde yaşamış olduğu muğlaklığın giderilmesi bakımından kavramsal olarak günümüzde neye tekabül ettiğininim açıklanması faydalı olacaktır. Nitekim sivil toplum siyaset felsefesi alanında köklü bir geçmişe sahip olan, tarihsel olarak ciddi dönüşümler ve dönemsel farklılıkları yansıtan bir kavramdır (Arslan, 2010: 189). Başka bir ifadeyle, tarihsel gelişimi olarak sivil toplum kavramı değerlendirildiğinde, farklı sosyal ve kültürel toplumlarda ilişki biçimleri ve kurumlarının farklılık arz etmesinin, kavramsallaştırılmasına da yansıdığını söylemek mümkündür (Keane, 1988).

Günümüzde devlet ile toplum arasında 'üçüncü bir kademeyi' temsil eden, toplumsal gruplar tarafından oluşturulmuş siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel grupları kapsayan, literatürde Hükümet Dışı Kuruluşlar (Non-Governmental Organizations) veya Türkiye'de "sivil toplum kuruluşları (STK)", "sivil toplum örgütler (STÖ)", "üçüncü sektör" ya da "gönüllü kuruluşlar" gibi birçok farklı şekillerde ifade edilmektedir (SERKA, 2013: 13). Dar kapsamda açıklamak gerekirse, sivil toplum "devletten ayrı sosyal kurum ve alanlar" şeklinde ifade edilebilir (Chambers, 2002; Ehrenberg, 2011). Bireylerin devlet ve aile yaşamından farklı olarak gönüllü olarak ya da organize olarak gerçekleştirdikleri sosyal hayattaki faaliyetlerini de kapsayan bir sosyal ilişkiler ağı olarak da değerlendirilebilir (Habermas, 1991 ve Fraser, 1990). Devletin etkin olarak sunamadığı hizmet-

lerin gerçekleştirilmesini üstlenen sivil ayaklar olarak nitelendirilen sivil toplum, devlet ideolojisinden ziyade toplumsal alandan beslenerek demokratikleşmeye hizmet eden bir şahsiyet olarak da nitelendirilmektedir (SERKA, 2013: 17).

18 yüzyıla kadar devlet ile özdeş olarak düşünülen, sivil toplum anlayışında tarihsel olarak birincisi 1789 Fransız İhtilali, diğer ise 20. yüzyılın son çeyreğinde yaşanan Komünist rejimin yıkılması olmak üzere iki farklı dönemde kırılma noktası yaşadığı ileri sürülmektedir (Ferguson, 2003). Teorik olarak sivil toplum kavramını Antik Yunan Çağı'na kadar geri götürmek mümkündür. Ancak modern çağdaki ifade ettiği anlamına yakın olarak sivil toplum kavramı ilk olarak 17. yüzyılın sonlarında Aydınlanma Çağı önemli düşünürlerinden olan John Lock, Adam Smith, Adam Ferguson'nun yazılarında, daha sonrasında ise Jean-Jacques Rousseau, Georg Wilhelm Friedrich Hegel and Karl Marx, Antonio Gramsci ve Alexis de Tocqueville gibi siyasi düşünürlerin eserlerinde değerlendirildiği görülmektedir. Her bir düşünürün sivil topluma ilişkin değerlendirmelerini birey, toplum ve devlet hakkındaki düşüncelerine paralel olarak sunduklarını söylemek mümkündür. Genel olarak ise kavramın açıklanması ve değerlendirilmesinde, Marksist ve sol ekolün yanı sıra, birey ve toplumu önceleyen Anglo-Sakson yaklaşımı ile devlette yukardan aşağı politik örgütlenmeyi ve yönetimi öneren Fransız model olmak üzere iki farklı geleneğin hâkim olduğunu söylemek mümkündür (Arslan, 2010: 192).

İlk olarak, toplum sözleşmesi kuramcılarından olan John Lock, "Yönetim Üzerine İkinci İnceleme" baş-

lıklı eserinde Thomas Hobbes'tan farklı olarak insan doğasına ve doğa durumundaki yaşama ilişkin olarak daha olumlu düşünceye sahip olup, insanların özgür iradelerine bağlı olarak toplumsal sözleşme yapabileceklerini ve egemenlik haklarının bir kısmını belirli bir siyasal otoriteye devredebileceğini savunmaktadır. Lock yaşam, mülkiyet ve özgürlük gibi doğal hakların temel dayanağını oluşturduğu sosyal teorisinde sivil topluma ilişkin olarak ise devletin 'sivil' ve 'doğa kanunlarına' uygun olarak hareket etmesi gerektiğini ifade etmektedir (Keane, 1988b). Siyasal otorite ise bireysel ve toplumsal özgürlüklerin ve temel hakların sürekliliğini sağlaması gerektiğinden, egemenlik yetkilerinin de bir ölçüde sivil toplum tarafından sınırlandırılmasının gerekliliğini ileri sürmektedir (Çaha, 2007: 38). Bir bakıma, Lock sivil toplum ile siyasal toplum özdeş özelliklere sahip alanlar olarak nitelendirmektedir (Arslan, 2010: 194).

Diğer taraftan, sivil toplumun modern ve liberal anlatımı ise Hegel tarafından geliştirilmiştir. Her şeyden önce Hegel kendisinden önceki düşünürlerden farklı olarak sivil toplumu devletten ayırarak kapitalizmin belirli bir aşamasında oluşan, bireysel çıkarların, hakların ve özel mülkiyetin garanti altına alındığı, toplumun "ihtiyaçlar alanı" olarak değerlendirmiştir (Hegel, 2003). Hegel sivil toplum alanının iktisadi, sosyal ve dini kurum ve kuruluşları içermesi nedeniyle, ciddi bir çıkar çatışması ihtimaline karşı daima devlet tarafından düzenlenmesi gerektiğini ileri sürmektedir (Arslan, 2010: 199).

Benzer şekilde Karl Marks, sivil toplumu kapi-

talist sistem ve üretim biçimleri ile ilişkilendirmiştir. Marks'ın anlatımda sivil toplum, özellikle burjuvazinin ilgi ve çıkarlarına hizmet ettiği toplumun alt katmanı olarak ifade ederken, üst katmanı siyasal alan olarak nitelendirmektedir (Bobbio, 1998). Esasen, Marks üst yapının daima alt yapı tarafından beslendiği savında olduğu gibi, devletin sivil toplum tarafından düzenlendiğini ve şekillendirildiğini varsaymaktadır (Erdoğan, 2005: 679). Marks'ın görüşlerinde sivil toplumu önceleyen, toplumsal ve siyasal alanı kuşatan, sivil toplumun güdümünde olan bir devlet tasavvuru hâkim olduğu söylenebilir (Çaha, 2007: 29).

Antonio Gramsci ise Marks'ın kapitalist sistemdeki sivil toplumun yeri ve fonksiyonlarına ilişkin açıklamalarından farklı olarak, toplumun sosyo-ekonomik ilişkiler yanı sıra ideolojik ve kültürel unsurların da şekillendiği üst katmana ait olduğunu tezini savunmaktadır (Gramsci, 2003 ve Walzer, 1992). Gramsci sivil toplumu, üst katman çıkar grubu ve ilgili kurumlarının siyasi ve kültürel hegemonyalarını devam ettirebilecekleri bir araç olarak kullandıklarını ifade ederek, Marks'tan ziyade Hegelci bir duruş sergilemiştir (Arslan, 2010: 207).

1950'li yıllardan sonra yaşanan Doğu ve Batı Avrupa ülkelerinin ülke güvenliği amacıyla özellikle siyasal, ekonomik ve kültürel alanda yaşanan değişiminde en etkin kurum devlet olmuştur. 1980'li yıllardan sonra yaşanan siyasi ılımanlaşma ve ekonomik beklentiler neticesinde demokratikleşme eğilimi ve liberal politikaların yaygınlığı artmış, toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamın her alanına STK'ların etkinliği canlılık göstermiştir. Bu dönemde yaşanan siyasal, ekono-

mik ve kültürel değerlerin küreselleşmesi neticesinde STK'lar uluslararası boyut kazanmıştır. 1980 yıllardan sonra post modern çağda, Komünist rejimin yıkılması ve Doğu Avrupa toplumlarında yaşanan radikal siyasi, iktisadi ve kültürel değişimler günümüz sivil toplumun anlayışının şekillenmesine etkili olmuştur. Yaşanan değişimler sonrası sivil toplum totaliter ya da otokratik rejimlere karşı demokratik bir direnç ve özgürlükler alanına karşılık gelen bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Habermas, 1991).

Bir diğer önemli husus ise, STK'ların kendi varlıklarının devam ettirmeleri için gerekli olan demokratikleşme atılımlarının gerekliliği ile ilgili tartışmalardır. Nitekim son dönemlerde sadece kendi pragmatik siyasi ve ekonomik kazançlar için hareket eden baskı ve çıkar gruplarından ziyade, STK'lar demokratikleşme açısından uzun vadeli amaç ve hedefler için çaba sarf eden gruplar olarak etkinliklerini devam ettirmektedirler (SERKA, 2013: 18).

Bütün bu değerlendirmeler dikkate alındığında sivil toplum (özelde STK'lar) yaklaşımları farklı dönem ve coğrafyalarda hâkim olan toplumsal hayata ilişkin inanç, ideoloji, kültürel değerlere bağlı olarak farklı şekillerde anlamlandırıldığı ve kategorize edildiğini söylemek mümkündür. Devletten farklı olarak demokratik işleyişlerin hâkim olduğu sivil toplum ile ilgili temel yaklaşımları, Anglo-Sakson ya da Fransız model, Alman, İtalyan ya da Fransız tipi, Marksist, Neo-Marksist, Liberal, Neo-Liberal, Muhafazakâr modelleri, ya da Larry Diamon'ın, Ernest Gellner'in yada John Keane'nin yaklaşımları gibi birçok farklı şekillerde

tasnif edilmeye çalışılmaktadır (Talas, 2011, 390). Hangi şekilde olursa olsun, Talas (2011: 391)'ın da ifade ettiği gibi ister devlete daha yakın, isterse birey ve toplumu önceleyen anlayış olsun, sivil toplum toplumsal yapıyı değiştiren, dönüştüren ve zaman zaman bu dönüşüm hızlandıran ya da yavaşlatan bir araç veya sosyal alan olarak değerlendirilmektedir.

Batı düşünce sisteminden türemiş olan sivil toplum zaman içinde toplumsal kurumları bir arada tutan devletle özdeş, farklı iki kutup ya da destekleyici konumlarda nitelendirilmiştir (Kaypak, 2015: 35). Sivil toplum, devlet ve toplum arasındaki ilişkilerin daha meşru, etkin, demokratik ve şeffaf bir yönetim temelinde oturtan bir araç konumunda değerlendirilmektedir. Sivil toplum oldukça muğlak bir anlam ifade etmesi nedeniyle, yapılan çalışmalarda daha çok temel unsurları üzerinden değerlendirilmeye gidildiği gözlenmektedir. Nitekim sivil toplumun temelini oluşturan unsurları; demokrasi, gayri resmi, yurttaşlık, medenilik, kamusallık, gönüllülük, insan hakları ve özgürlükler vb. şeklinde sıralamak mümkündür (Arslan, 2010b: 365). Sivil toplum bir taraftan devlet kurum ve mekanizmalarını sınırlandırırken bir taraftan da bireysel ve toplumsal özgürlükleri güvence altına almaya çalışmaktadır (Özdalga, 1999: 98).

Günümüzde sivil yönetimlerin temsilcileri ve icra merkezleri konumundaki kurum ve örgütler için kullanılan STK'lar toplumsal yapıların sürekliliği için önemli fonksiyonları yerine getirmektedir. Güneş (2004: 2) yaptığı çalışmasında söz konusu fonksiyonları; bireylerin taleplerini dile getirilmesine yardımcı olmak, çoğulcu

ve dengeli bir toplumsal yapıyı temin etmek, katılımcı kültüre sahip geleceğin yöneticilerini yetiştirmek ve geliştirmiş olduğu projeler ile devlet politikalarına paralel ya da alternatif imkanlar sunmak olarak sıralamaktadır. Ayrıca kamu ve kamu dışı aktörler (piyasa da dahil) ile sosyal sorunların çözümü ve gerekli eşgüdümün sağlanması, etkin ve katılımcı yurttaşlık kültürünün oluşturulması, katılım ile liberal demokrasinin daha fazla kemikleşmesini sağlamak, devlet fonksiyon ve görevlerinde etkinlik, şeffaflık ve meşruluk zeminini oluşturmak, iktisadi, sosyal ve siyasi aktörlerin söylem ve tartışmalarına uygun ortamlar oluşturmak STK'ların en temel işlevleri arasında gösterilmektedir (TÜSEV, 2011: 50).

Ayrıca, sivil toplum ile demokrasi arasındaki ilişki biçiminin ayrı bir başlık altında olmasa da kısaca açıklanması faydalı olacaktır. Sivil toplumun en temel özelliklerinden birisi, demokratik ilke ve prensiplerin toplumun geniş tabanına yayılması ve daha fazla konsolide edilmesini sağladığı siyasi ve akademik söylemlerde sıklıkla vurgulanmaktadır (Yıldırım, 2003: 228). Bu açıdan Keyman (2008) yapmış olduğu çalışmasında sivil toplumun etkinliği ve devlet ile olan ilişki biçime bağlı olarak demokratik, totaliter ya da otoriter şeklinde tanımlamalara gidildiğini ifade etmektedir. Esasen demokrasi ile sivil toplum arasında ilişki de çelişkili ve muğlak bir yapıya sahiptir. Sahip olduğu özsel niteliği gereği kimi zaman demokratikleşmeye hizmet ederken kimi zaman onun önünde en önemli açmazdan biri olabilmektedir (Arslan, 2010b: 367). Belirli bir ideolojinin dayatılmadığı, farklılıkların, çoğulculuğun, hoşgörü ve

katılımcılığın, özel mülkiyetin, özerk ve gönüllülüğün vb. siyasi ve kültürel değerlerin yaygın ve işlevsel olduğu totaliter ve otoriter rejimlere nazaran demokratik rejimlerde ideal bir sivil toplum varlığı mümkün olabilmekte ve liberal sistemlerde daha hızlı gelişim gösterebildiği ifade edilmektedir (Arslan, 2010b: 367). Bir başka ifadeyle, demokratik rejimlerde devlet ile sivil toplum arasında bağımlılık ilkesine dayanan bir ilişkinin oluğunu söylemek mümkündür. Nitekim Arslan (2010b: 368)'nın da ifade ettiği gibi demokratik prensip ve ilkelerin yaygınlaştırılması ve içselleştirilmesi için devlet ile sivil toplum arasında bir dengenin olması gerekli olduğu düşünülmektedir.

Benzer şekilde sivil toplumun sayısal ve nitelik olarak çeşitliğin artması demokratikleşmeyi doğuracağı yanlışına düşmemek gerekir. STK'ların kendi aralarında ve içlerinde kuracakları demokratik ilişki ve değerlerin güçlü ve yaygın olması demokratikleşme açısından önem arz etmektedir. Aksi takdirde totaliter ya da otoriter rejimlerin biçimsel uzantıları halinde dönüşme riski taşıdıkları düşünülmektedir (Arslan, 2010b: 369). Güçlü bir sivil toplum çoğulcu ve heterojen toplum yapısını mümkün kıldığı ölçüde demokratik bir toplumun oluşmasına hizmet etmektedir. Sivil toplumu oluşturma örgütleri nicelik ve nitelik bakımdan ne kadar zengin ise o derecede merkezi iktidar tarafından sönümlenmesi zor olmaktadır (Yıldız, 2004: 88).

Sivil toplum, daha önce bahsedildiği gibi devlet iktidarını kontrol etmesi, katılım, demokratik değerlerin yayınlaştırılması ve içselleştirilmesi, birey ve toplumların ihtiyaç ve taleplerini devlete iletilmesi, toplumdaki

kutuplaşmaları önlemesi, toplumsal birlikteliği sağlaması, geleceğin liderlerini yetiştirmesi, hoşgörü ve uzlaşma değerlerini yaygınlaştırması, siyasal sitemde temsiliyet ve meşruluk krizlerinin çözüme kavuşturulması gibi gerçekleştirmiş olduğu temel işlevlere sahip olmasından dolayı demokrasinin yerleşmesi ve yaygınlaşmasına önemli katkılar sunmaktadır (Arslan, 2010b: 370).

Sivil toplum bireylerin, grup ve toplumsal sınıfların siyasal hayata dâhil edilip, talep ve beklentilerin politize edilerek çözüme kavuşturulması bakımından devletle toplum arasında tampon görevi görmektedir (Yıldız, 2004: 87). Bir başka ifadeyle, bireyler sivil toplum örgütlerine katılım sağlayarak bireysellikten ziyade toplumsal çıkarları üstlenmekte ve sivil sorumluluk sahibi olmaktadırlar. İdeal demokratik toplumun oluşması, sadece toplumun tüm kademlerinde kamuoyunun oluşmasında etkili olan sivil örgütlerin çoğulluğu ile mümkün olmaktadır. Toplumsal yaşamdaki sivil toplumların çoğulluğu ile birlikte yaşama kültürü ve ortak toplumsal amaç ve hedefler doğrultusunda hareket etme ve karar alma imkânı mümkün olabilmektedir. (Yıldız, 2004: 87).

Sivil toplum ile devlet arasında karşılıklı bağımlılık ilişkisi hâkimdir. Nitekim bazı düşünürler ideal bir sivil toplumun oluşması ve gelişmesi için devlete ihtiyaç olduğunu savunurken, bazıları toplumdaki devletin rolü ve faaliyetlerinin sınırlandırması gerektiğini ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle demokratik devletler ideal sivil toplumun oluşması bakımından öneme sahip iken, demokratik sivil toplum da ancak demok-

ratik bir devlet ile mümkün olabilmektedir (Mclaverty, 2002: 311). Demokratik devlet ancak sivil örgütlerin ve yurttaşların karar verme mekanizmalarına düşünsel ve söylemsel olarak katılımı ile mümkün olabilmektedir. (Mclaverty, 2002: 314). Burada altı çizilmesi gereken bir diğer husus ise, toplumsal yapıda çoğulculuğun teminatı sivil toplumun yasal bir çerçeve altında güvence altına alınması ile mümkün olabilmesidir. Sivil toplumun yasal bir çerçeveye bağlanması ile devlet iktidarının meşruluk bir zemine indirgenmesi de sağlanmış olmaktadır (Yıldız, 2004: 91).

Özellikle Doğu Avrupa ülkeleri dikkate alındığında demokrasinin işlevsel olması ancak güçlü ve etkin bir sivil toplum sayesinde olabildiği tezi ileri sürülebilmektedir. Tam manası ile liberal bir toplum, sadece demokratik kurum ve siyasal toplum tarafından sağlanması mümkün değildir. Ancak, Batı liberal demokrasinin "retorikten" kurtulamaması sonucunda, demokratikleşmesinin oluşması ve yerleşmesi bakımından Doğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi başarısız sonuçlarla da karşılaşılabilir (Pietrzyk, 2003: 44).

2. Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi, Demokrasi ve Katılımcılık

1980'li yıllarda küreselleşme ve neo-liberal ideolojinin yaygınlaşması ile küresel olarak sivil toplum anlayışında yaşanan değişimlerden Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde nasibini almış ve ciddi bir değişim geçirmiştir. Türkiye'de Batı tipi sivil toplum anlayışının ancak 20. yüzyılın sonları, Osmanlının son zamanları ve modernleşme hareketlerinin yaşandığı dönemlerde meydana geldiği ileri sürülmektedir. Ancak sivil top-

lum, dar kapsamda devlet dışında birliktelik ve örgütleşme olarak düşüldüğünde daha eski dönemlere kadar götürmek mümkündür (TÜSEV, 2011: 53). Burada altı çizilmesi gereken husus, Türkiye'de modern anlamda sivil toplumun oluşumu oldukça yakın zamanlarda gelişebildiği ve başat noktaya henüz ulaşmadığıdır. Birer sivil örgüt olarak nitelendirilebilecek olan Osmanlı dönemindeki vakıf müessesleri, birey ve toplumların siyasi, iktisadi ve sosyal alanlardaki taleplerini dile getirecekleri platform özelliğini tam olarak yansıtmadığından modern anlamda STK'lardan farklı bir konumda değerlendirilmektedir (Talas, 2011: 395). Benzer şekilde, meşrutiyet dönemlerindeki '*lonca ve ahi'* adı verilen siyasi ve ekonomik alanın dışında sosyal birlikteliğin sembolleri konumundaki örgütler de çağdaş anlamda olmasa da bir çeşit birlik tipi örgütlemelere örnek verilebilir (TÜSEV, 2011: 53).

Cumhuriyet döneminde sivil toplum ise ilk defa 1908 anayasası ve 1909 Cemiyetler Kanunu gibi yasal mekanizmalar, sivil toplum örgütlerinin işlevlerini düzenleyerek ulus-devlet inşa sürecinde devlet ideolojisinin uzantısı konumunda olmuşlardır. Çok partili hayata geçiş sürecinin gecikmelide olsa yaşanması ve 1948 yılında çıkarılan Dernekler Kanu gibi yasal düzenlemeler kentsel alanlarda kalabalık nüfusların daha sivil haklara kavuşturulması ile derneklerin sayısında ve çeşitliliğinde bir canlanma ve sivil toplum için uygun koşulların oluşmasına neden olmuştur (TÜSEV, 2011: 53). Ne yazık ki, 1970 ve 80'li yıllarda yaşanan özellikle siyasi ve iktisadi değişimler nedeniyle, Türkiye'de modern anlamda toplumsal tabanlı sivil toplum anlayışı

da sekteye uğramıştır. 1990'lı yıllardan sonra ise, küreselleşme, liberal politikalar, etnik ve dini kimlik tartışmaları ile özdeşleşen sivil toplum tekrar sayısal ve çeşitlilik bakımında artış göstermiştir (TÜSEV, 2011: 53). 2000'li yıllardan sonra ise, Kopenhag Kriterleri'nin kabul edilmiş olması ve Avrupa Birliği ile müzakere sürecinin yaşanması, Türkiye'de sivil toplum faaliyetlerinin gelişmesine önemli kazanım ve imkânlar sunmuştur. Belirli olumsuzluklar ve açmazların da yaşandığını akılda tutarak, genel anlamda 2005 yılından sonra yapılan yasal düzenlemeler sayesinde, devletin sivil toplum kuruluşlarını daha fazla dikkate aldığı, finansal destekler sunduğu ve liberal batı sivil toplum anlayışının giderek daha fazla yaygınlaşmasının sağlandığı akademik ve siyasal söylemde sıklıkla vurgulanmaktadır.

Günümüz Türkiye'sinde ise ticaret birlikleri, sendikalar, işveren kuruluşları, hükümet dışı kuruluşlar (NGO), hizmet ve üretim birlikleri, yerel idarelerin birlikleri, politik ilgi grupları, dinsel ilgi grupları ve diğer gruplar olmak üzere sivil inisiyatifi temsil ve icra eden birçok STK mevcuttur (Talas, 2011: 396). Özellikle 1980'li yıllardan sonra çevre, kadın, kimlik, dini ve mezhep, liberal düşünce ile ilgili olarak birçok alanda vakıf ve dernekler olarak STK'lar faaliyetlerini sürdürmektedir (Talas, 2011: 396). Günümüzde vakıf ve dernekler başta olmak üzere STK'lar ayrı ayrı yasal düzenlemelere tabi tutulmuş ve ayrı kurumların sorumlulukları altında düzenlenmiştir. Başlangıçta eğitim, sağlık, insan hakları, kadın, çevre, etnik yapı ve din gibi birçok politik alanda faaliyetlerini devam ettiren STK'lar zamanla sosyal hizmetlerin sunumu ve marjinal grupların ihtiyaç ve ta-

leplerini de kapsaması ile konu bakımından çeşitliliğin yaşanmasına neden olmuştur.

Bu hususta siyasi söylemlerde sıklıkla karşılaştığımız aşırı "polyanacı" tavırlardan da uzak durmak gerekir. Her şeyden önce, Türkiye'de STK'ların gerçekleştirildiği aktivitelere toplumun tüm katmanlarından katılımının sağlama ve ilgilerini çekme sorunlarının mevcut olduğu sıklıkla ifade edilmektedir (aktaran Talas, 2011: 397). Türkiye'de faaliyet gösteren STK'lar her ne kadar sayısal ve kalite bakımından bir ivme kazanmış olsa da başat noktaya ulaştığını söylemek güçtür. Talas (2011: 398) ifade ettiği gibi küreselleşmenin ve sermaye birikiminin yaygınlaştırılmasında önemli bir araç olarak kullanılanın sivil toplum ülkeye özgü sorunların ve açmazların aşılmasında yeterli konumda olmadıkları unutulmamalıdır. Örneğin, Talas (2011)'ın da ifade ettiği gibi çevre korumacılık alanında faaliyet gösteren STK'lar ülke gerçeğine uygun sorunların tespiti ve politik çözüm önerileri geliştirilmesinde gerçekçi bir tablo henüz çizememiştir.

3. Rize ilinde Faaliyet Gösteren STK'ların Karşılaştıkları Temel Açmazlar

Türkiye de son yıllarda yaşanan özellikle siyasi, iktisadi ve konjonktürel dalgalanmalar neticesinde belirli kamu ve sosyal hizmetlerin STK'lar tarafından yerine getirilmesi için yeni talepler oluşmuştur. Ancak söz konusu alanlarda özellikle yasal ve yönetimsel eksiklikler nedeniyle STK'ların kurumsal kapasitelerini geliştirilmesinde ciddi zorluklar yaşanmıştır. Bu konudaki kurumsal kapasiteyi geliştirme ve destekleme program ve projeler ise yeteriz kalmıştır (TÜSEV, 2006: 16).

Bu kapsamda, Çalıştay'a katılım sağlayan STK temsilcilerine ilk olarak *"Rize ilinde faaliyet gösteren STK'ların kurumsal altyapılarına ilişkin temel sorunlar nelerdir?"* sorusu yöneltilmiştir. Nispeten orta ve küçük ölçekli örgüt yapısına sahip Rize ilinde faaliyet gösteren STK'ların sahip oldukları kurumsal altyapıya ilişkin en temel sorun olarak ise katılımcılar tarafından STK'ların gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerde nitelikli, yetkin ve donanımlı insan kaynağındaki temel açmazlar ve teknolojik kapasiteye ilişkin sorunlar yaşandığı ileri sürülmüştür. Özellikle nitelikli, eğitimli, örgüt amaç ve hedeflerini benimsemiş siyasi ve maddi çıkar peşinde olmayan gönüllülerin yeterli düzeyde olmaması yapılan faaliyetlerin etkinliği ve kurumsallaşmanın sağlanamamasının en temel sebebi olarak gösterilmiştir. Profesyonel ve etkin kişilerin olması STK'ların kapasitelerin etkin ve işlevlerini geliştirilmesi bakımından önem arz etmesi bakımından söz konusu sorun, hassasiyet arz etmektedir (İZKA, 2012: 14).

Benzer şekilde ilgili STK'ların mekan ve teknolojik donanım (ofis, toplantı odası, bilgisayar, telefon, faks, projektör vb. gibi kitle iletişim ve görsel-bilgi araçları) bakımdan yeterli düzeyde olmaması kuruluş faaliyetlerin belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda etkin bir şekilde kullanılmasını engellediği tespit edilmiştir. Söz konusu unsurlar arasında ise sıklıkla ifade edilen sorun ise [1] *"…Dernek olarak karşılaşılan en büyük sorun yer sorunudur. Derneğimize ait bir bina ve yer olsa insanların bize ulaşması daha kolay olur…"* şeklinde ifade edilmiştir.

1 Katılımcıların devrik cümlelerle yaptıkları açıklamalar, anlam kaymasına neden olmayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Özellikle kurum hafızalarının sürekliliğin sağlanması bakımından gerekli olan arşivlerin ve rapor, broşür gibi yazılı kaynakların muhafaza edilebileceği imkânların olmaması da katılımcılar tarafından ifade edilen teknolojik altyapıya ilişkin temel açmazlar arasında gösterilebilir. Sonuç olarak Sheper (2000)'in de ifade ettiği gibi mevcut STK'lar tarafında gelecekte hızla artması beklenen büyük ölçekli toplumsal hizmet talep ve beklentileri karşılanabilmesi, yeterli kapasiteye sahip olamamalarından dolayı oldukça güç gözükmektedir.

Günümüz koşullarına uyum sağlayacak ve örgütsel yapıları güçlü olan STK'ların gerek kendi hedeflerine ulaşma gerekse toplumsal amaçların ve çıkarların gözetilmesi bakımından başarılı oldukları düşünülmektedir (İZKA, 2012: 15). Bu kapsamda, ikinci soru olarak, katılımcılar tarafından "*STK'ların örgütsel kapasiteleri ile ilişkili olarak karşılaştıkları en temel sorunlar nelerdir?"* sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak derinlemesine değerlendirildiğinde, örgütsel kapasiteye ilişkin olarak kurum içi kişisel çatışmalar ve politik mücadeleler olduğu tespit edilmiştir. Özellikle kişisel çıkar, menfaatçılık, ötekileştirme ve hizipçilik gibi örgütsel yapıya ilişkin temel açmazlar kaynakların etkin kullanımı ve belirlenen örgütsel ve toplumsal amaçlara ulaşılmasının önünde en temel sorun olarak düşünülmektedir. Katılımcıların örgütsel kapasite ile ilişkin olarak sıklıkla ifade ettikleri temel açmaz ise "İş yapanın her şey elinde kalıyor, kimse iş yapmıyor. Ortaya bir şey çıkınca herkes ben yaptım diyor veya *kâr yoksa katılım da yok…üyeler arasındaki sosyal ve kişisel iletişim eksik… beklentilerin her zaman olduğunu*

fakat çözüm için oturumların olması gerekliliği, bu da ortak akılla, birlik ve beraberlikle olunabileceğini düşünmek lazım…mevcut durumda iletişim sağlıklı değildir" şeklinde ifade etmektedirler.

Benzer şekilde vizyon, misyon, örgütsel şema, logo, eğitim politikaları ve iş çizelgelerinden yoksun gönüllüler arasında etkin iletişimin olmaması, hiyerarşik yapının gönüllüler ve üyeleri yönlendirmeye izin vermemesi gibi etmenler STK'ların örgütsel yapıya ilişkin karşılaştıkları en temel açmazlar arasında gösterilmektedir. Bu kapsamda Bromideh (2011: 199) çalışmasında ifade ettiği gibi kurumsal kapasitelerinin yetersiz olması, örgütsel iç işleyiş mekanizmaların yetersiz olması gibi birçok unsur, STK'ların karşılaşmış oldukları önemli temel sorunlar arasında değerlendirilebilir.

Üçüncü olarak, "*Rize'deki STK'ların kurumsal ve idari süreçlerinde karşılaştıkları problemler hakkındaki görüşleriniz nelerdir?"* sorusunun katılımcılar tarafından değerlendirilmesi ve cevaplanması istenmiştir. İçerik analizi sonucunda elde edilen verilere göre, demokratik kültür ve kültürel kimliğe ilişkin sorunların öne çıktığı tespit edilmiştir. Özellikle karar alma ve politika oluşturma süreçlerinde karşılaşılan problemler arasında demokratik prosedürlerin takip edilmemesi STK'ların gerçekleştirdikleri faaliyetlerin etkinliğini azaltmaktadır. Kurumsal kimliğin oluşturulmamış olması üye ya da gönüllülerin örgüt aidiyetlerini olumsuz etkilediği ifade edilmektedir. İdari ve karar alma ve uygulama süreçlerinde karşılıklı bilgi alışverişinin yetersiz olması, demokratik prensiplerinden uzak bir yönetimsel sürecin takip edilmesi, bu süreçte her aşmamada şeffaflık ve

saydamlık prensiplerine riayet edilmemesi yerel, bölgesel ve ulusal politik sürece katılım açısından karşılaşılan en temel sorunlar arasında değerlendirilmektedir.

Katılımcıların vermiş olduğu açıklamaları " *kurum içerisinde* karşılıklı *fikir alış-verişinde ciddi zorluklarla karşılaşılmaktadır… çözüm olarak her şeyden önce bu çalıştay gibi daha çok bilgilendirme toplantısı yapılması gereklidir, STK'ların sahip oldukları kapasiteleri arasında farklılıklar mevcuttur. Para, zaman ve işgücü olanağı olan STK'lar daha başarılı olmaktadır. Ayrıca, belirgin kurumsal kültür oluşmaması ya da yeterli düzeyde içselleştirilmemesi bir başka sorun olarak değerlendirilebilir. STK'lara devlet erki daha fazla destek olmalı. Birçok STK'da kimse sorumluluk almak istemiyor… Demokrasiye inanmayan dernek olmamalı, varsa da kimse üyesi olmamalı… STK'ların maliyetleri genellikle yönetim kuruluna hatta başkanın omuzlarına konulmaktadır… Bu zorluklar idari ve örgütsel işleyişi ve sürdürülebilirliği olumsuz etkilemektedir…"* şeklinde özetlemek ve örgütsel yapıya ilişkin karşılaştıkları sorunları değerlendirmek mümkündür.

Yeni politik, iktisadi ve kültürel alanlarda kamu ve sosyal hizmetlerin yerine getirilmesi bakımından çok fazla kurumsal geçmişe sahip olamayan, sadece üye aidatları ve bağışlarla elde edilen gelire sahip olan STK'ların bütçelerin kısıtlı olması ve yeni finansal kaynakların bulunması bakımından zorluk çekmesi yapılan çalışmalarda üzerinde sıklıkla durulan bir diğer husustur. Bu kapsamda dördüncü olarak *"STK temsilcilerine İlinizdeki STK'ların ekonomik ve finansal kapasitelerine ilişkin en belirgin sorunları hakkında ne söyleyebilirsiniz?"* sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bulgulara göre ekonomik ve

finansal açmazlar hususunda mali yetersizlik, finansal kaynak bulamama, projelerde zaman ve konu sınırlamasının yapılması ve rekabetçilik gibi etmenlerin önemli olduğu ileri sürülmüştür. Özellikle üye sayısın az olması, üye aidatlarının düzenli olarak toplanamaması ve bağışların yeterli düzeyde olmaması STK faaliyet ve fonksiyonların etkin bir şekilde gerçekleşmesi ve geliştirilmesi açısından en temel sorun olarak değerlendirilmektedir. Bu hususta çözüm olabilecek olan yeni finansal mekanizmalara başvurulması ve yeni projeler aracılığı ile gerekli maddi açmazların önüne geçilmesi ifade edilmektedir. Ancak söz konusu yeni hibe, fon ve projeler için gerekli teknik ve insan kaynağının olmaması, yeterli düzeyde eğitimlerin ve bilinçlilik düzeyine sahip olunmaması ciddi sorun teşkil ettiği ifade edilmektedir. Söz konusu kamu destekli projelerde zaman ve konu sınırlamasının olması bazı STK'ların fonksiyonlarını etkin bir şekilde gerçekleştirmeleri önünde ciddi bir engel teşkil ettiği ifade edilmektedir.

Katılımcıların yapmış oldukları açıklamalar "İlde yürütülecek projelerin finansal kapasitelerinde be*lirgin olarak zafiyet mevcuttur. Ekonomik olarak sıkıntı yaşandığından hükümetin program karşılığı destek vermeyi kolaylaştırması gereklidir… Üyelerden gelen destekler yeterli olmuyor. Dahası ekonomik destek sağlayan projeler yapmakta yetersiz kalıyoruz. Düzenli gelirin olmaması nedeniyle etkin faaliyet yapılamıyor… Bu konuda, hibe ve fon destekli çalışmalar desteklenmelidir. Ortak fon gelirleri sağlanmalıdır. Merkezi gelirlerden daha fazla pay STK'lar için ayrılmalıdır, Kalkınma Ajanslarının proje değerlendirmelerinin STK'lara yönelik daha avantajlı olacak şekilde dönüştürülmesi gereklidir…*

Dernek binası kirası bile zor ödenmekte, ev ve ofisler yetersiz olmaktadır. Üye aidatlarında daha yenilikçi yaklaşımlar izlenebilir, Ör: 80XX'e EVET yazıp mesaj atarak üye aidatlarını ödeme imkânı bulunabilir… Benzer şekilde, tüm dernekler için ortak bir proje ya da fon havuzu oluşturulabilir. Öncelikle Dernekler Müdürlüğü tarafından her dernek eşit bir şekilde projeler konusunda bilgilendirilmeli ve kolaylaştırıcı rehberlik hizmeti verilmeli" şeklinde özetlemek ve karşılaşılan finansal husus başta olmak üzere diğer mali yapıya ilişkin sorunları tespit etmek mümkündür.

STK'ların faaliyetlerini etkin bir şekilde gerçekleştirmeleri ve fonksiyon ve işlevlerini geliştirmeleri açısından kamu, özel ve sivil toplum üçlüsü arasındaki koordinasyon ve işbirliği önem arz etmektedir. Bu kapsamda, benzer şekilde beşinci olarak *"Rize ilinde faaliyet gösteren STK'ların diğer kamu kurumları ile gerçekleştirilen işbirliği ve koordinasyona ilişkin karşılaşılan problemler nelerdir?"* sorusuna verilen cevaplar karşılaştırmalı ve derinlemesine analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği ve koordinasyon ile ilgili karşılaşılan açmazlar; particilik ve patronaj ilişkilerinin hâkim olması, bazı STK'lara karşı önyargı ve pozitif ayrımcılığın olması, lobicilik faaliyetlerinin yaygın olması, yerel yönetim birimleri ile ilişkinin yeterli düzeyde olmaması, bazı STK'ların ideolojik ve politik tutuma sahip olmaları olarak ifade edilmiştir.

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar *"STK'ların en büyük sorunları siyasiler ve yöneticilerdir, maalesef siyasi görüşler faaliyetin önüne geçebiliyor. STK'lar siyasi tercihlerinden dolayı değil, ortaya çıkarmış oldukları proje ve*

faaliyetleri bakımından değerlendirilip, desteklenmeli… Belediyede başta olmak üzere diğer kamu kurumları STK'larla kurumsallaşma, yardımlaşma, iletişim vb. konularda destek sağlamak için en azında yılda bir ya da iki kez toplantılar yapacak bir birim oluşturulabilir…" şeklinde olup, yukarıda belirtilen argümanları destekler niteliktedir. Benzer şekilde sivil toplum kuruluşlarına yönelik algı ve yaklaşımların tespitine yönelik yapılan çalışmada STK'ların en belirgin olumsuzlukları arasında ikinci ve üçüncü sırada değerlendirilen STK'lar arası dayanışma/işbirliği eksikliği ve siyasileşme tespiti yapılan bu açıklamaları destekler niteliktedir (YDV, 2014: 15).

Türkiye'de nitelik ve nicelik bakımdan artış gösterdikleri 90'lı yıllarda yapısal ve hukuksal yapının sivil toplum kuruluşlarını geliştirici ve işlevselleştirici olmasından ziyade güçlendirici ve kısıtlayıcı bir yapıya sahip olduğu yapılan çalışmalarda sıklıkla ileri sürülmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra yaşanan reform niteliğindeki yasal düzenlemeler kamusal ve sosyal hizmetlerin karşılanması bakımından yeni alanlarda devletin rolünü üstlenecek olan STK'lara uygun ortamlar bırakmıştır. Bu kapsamda, katılımcılara altıncı olarak, *"Hukuki mevzuata ilişkin STK'ların karşılaştıkları problemler nelerdir?"* sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bulgulara göre yasal mevzuattaki eksiklilerin olması neticesinde mevcut sorunların devam ettiği ifade edilmektedir. Örneğin, STK'ların kuruluşunda aşırı kolaylaştırmaların bazen belli alanda oldukça fazla 'STK'cıkların' oluşmasına neden olduğu bu konuda bir takım ön değerlendirme ve izleme süreçlerin gerekliliği vurgulanmıştır. Benzer nitelikte katılımcıların belirtmiş olduğu

"*mevzuat konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığımızdan zaman zaman, özellikle diğer kurum ve kuruluşlar ile gerçekleştirdiğimiz faaliyetlerde zorluklar ile karşılaşmaktayız… Mevzuatın bu hususta açık ve anlaşılır olması ve sivil toplum kuruluşlarına duyurulması ve anlatılması ciddi kazanımlar sağlayacaktır*" şeklindeki açıklamalar mevzuata ilişkin STK'ların karşılaşmış oldukları sorunlardan bir diğeri olarak değerlendirilebilir.

Nitekim sivil toplum kuruluşlarının algı ve yaklaşımlarının tespitine yönelik yapılan çalışmada STK'ların en belirgin olumsuzlukları arasında mevzuata uygun hareket etmeme tespiti yapılan bu açıklamaları destekler niteliktedir (YDV, 2014: 15). Son olarak STK'ların gerçekleştirdikleri faaliyetlerde bürokratik ve kırtasiye işlemlerinin azaltılmasının da (ör; *katılımcıların ifadesiyle bilanço esaslı defter tutma gibi*) önemli kazanımlar getireceği katılımcılar tarafında ifade edilen bir diğer önemli hususdur.

Türkiye'de sivil toplumun gelişimi ve sivil toplum-kamu işbirliğinin güçlendirilmesi projesi (2014: 16) kapsamında yapılan çalışmada, üye sayısının az olması, ya *da üyelerin ilgisiz olması ve var olanlarında etkin olmamaları* gibi temalar kamu kurumlarını ve STK'ların kendileri hakkında olumsuz özellikler olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda, STK temsilcilerinin yedinci olarak ise *"Rize ilinde faaliyet gösteren STK'ların gerçekleştirdikleri proje ve eylemlerde örgüt üyeleri ve gönüllülerin yetersiz olmasının temel nedenler hakkında ki görüşleriniz nedir?"* sorusu cevaplanması istenmiştir. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar içerisinde sıklıkla vurgulanan tema ise üye ve gönüllerin sorumlukları konusunda ciddi eksikliklerin

olduğu tespitine ilişkindir. STK'ların kendi alanlarında gerçekleştirdikleri faaliyetlerde sadece yönetimde yer alan belirli bir kesim (özellikle yönetim kadrosu) tarafından yakın takip edildiği, diğer üye ve gönüllüler inse sorumluluk almaktan kaçındıkların ifade etmektedirler. Katılımcıların ifadesiyle "*yapılan iş üyeler tarafından takdir edilir, riski kimse üstlenmemektedir*" şeklindeki tespitlerine ilişkin olarak bu durum idari ve yönetsel süreci zorlaştırdığını belirtilmektedir. Katılımcılığın düşük ve sorumluluk anlayışının az olmasının temel sebebi olarak ise *zaman ve finansal kısıtların* teşkil ettiği ileri sürülmektedir.

Katılımcılığın düşük düzeyde olmasını bir diğer sebebi ise, ilgili STK'lara ve ideolojilerine bakılarak önyargılı davranıldığı ifade edilmektedir. Toplumda ideolojik tutumlar ve STK'lara karşı olan önyargıya bağlı olarak "*insanlar üye olmaya çekiniyor*" şeklinde ifade etmektedirler. Katılım sorunun çözümüne ilişkin olarak, kurum içi ve dışı iletişim imkan ve araçlarından daha fazla faydalanılması, çalıştay ve seminer gibi eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması, üye ve gönüllerin zaman ve finansal kısıtlarının üstesinden gelebilmeleri için gerekli destek ve izinlerin verilmesi ciddi kazanımlar sağlayacağı ileri sürülmektedir.

Nitekim katılımcıların bu soruya ilişkin açıklamalarını *"Zaman zaman STK'lar siyasi görüşlerini ifade ederken sorunlar yaşamaktadır… STK'lar özgür ve bağımsız olarak fikirlerini ve çalışmalarını gerçekleştirmelidir… Maalesef herkes kendi siyasi görüşüne göre yönetiyor… STK'ların çalışmaları olumlu, fakat yöneticilere ve siyasetçilere bakışları olumsuz, STK'lar siyasi tutumları olarak değil, gerçek-*

leştirdikleri projeler dikkate alınarak desteklenmeli… aynı şekilde STK'larımızın da her siyasiye eşit mesafede durması gerekir… yerel yönetimler başta olmak üzere kamu kurumları bazı STK'lara hiç de söz hakkı tanımıyor, Siyasilerin STK'lara önem vermesi ve olumsuz bakmaması gerekmektedir… Yerel yönetim zaman zaman ya ilgi göstermiyor ya da bürokratik engeller çıkartabiliyor, oysa ki yerel yönetimler ve yöneticilerin baskıcı olmamaları gerekir… üyelik hususunda ise, genelde aynı kişiler STK'lara üye, birçok STK'da herkes sorumluluk almaktan kaçınıyor… Bütün bu zorluklar kurum içi idari mekanizmayı olumsuz etkilemektedir… Yapılan iş başarılı olur ise üyeler tarafından takdir edilir, riskli ise kimse üstlenmez… Katılımda çoğunluk sağlanamıyor. Çözüm olarak ise, daha etkili bir iletişim kanallarına başvurulması, STK üyelerinin gerekli katılımı sağlayacak araçları kullanması, bu konuda gerek üye ve gönüllüler gerekse toplumda STK'lara karşı olan olumsuz tutum ve algının değiştirilmesine yönelik atılımların yapılması gerekmektedir, çünkü STK'lara kimse çok sıcak bakmıyor" şeklinde özetlemek mümkündür.

Benzer şekilde katılımcılar tarafından sekizinci olarak, "*Gerçekleştirdiğiniz faaliyetlerde önemli yeri olan hedef grupları ve toplumun katılımı hususunda karşılaşın problemler nelerdir?"* sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Katılımcıların vermiş olduğu cevapların, hedef gruplara yönelik etkin iletişim mekanizmaların ve tanıtım faaliyetlerin durumu, STK'ların dış ilişkilerin yeterliliği, kamuoyunun ihtiyaç ve beklentilerine tespitine ilişkin yeterli mekanizmaların durumu, STK'ların toplumsal ilişkilerinde oluşan düzensizlik gibi belli alt başlıklar etrafında toplandığı gözlenmiştir. İlk olarak, ulaşım, reklam, haber gibi iletişim mekanizmaları ve tanıtım fa-

aliyetlerine ilişkin olarak STK'ların tanıtılmasında ciddi yetersizliklerin olduğu ileri sürülmektedir. Söz konusu olumsuzlukların temel sebebi olarak ise mekânsal, zamansal ve finansal sıkıntıların olduğu öngörüsünün altı çizilmektedir. Her şeyden önce, imkânlar sunulsa dahi uygun iletişim ve tanıtım mekanizmalarının tercih edilmemesi nedeniyle başarısızlıkların yaşandığı ileri sürülmektedir. STK'ların dış ilişkilerinin yeterliliği hususunda ise, yeterli ve donanımlı insan kaynağının olmaması en önemli sorun olarak değerlendirilmektedir. Benzer şekilde, kamuoyunun ihtiyaç ve beklentilerinin tespitine ilişkin yeterli mekanizmaların durumu hakkında ise, katılımcılar özellikle toplumun bütün katmanlarına hitap eden otizm, sigara ile mücadele vb. konulara ilişkin faaliyetlerde ciddi katılımın olduğunu, bu konuda finansal başta olmak üzere birçok kısıt olsa da katılımı çok fazla azaltmadığını düşünmektedirler. Son olarak, hedef kitlelerin STK'lara karşı yeterli bilinç düzeyine sahip olmadıklarından uygun araç ve yöntem tercih edilse de belirlenen amaçlara ulaşılmadığını düşünülmektedir. Söz konusu sorun katılımcılar tarafından "*insanların eğitme değil daha çok yeme içme ve eğlenmeye önem vermektedir*" şeklinde ifade edilmektedir. Katılımcılar çözüm olarak ise, STK'ların toplumda gerekli desteği ve ilgiyi görmemesinden dolayı, yeterli ilgiyi oluşturmak amacıyla daha fazla farkındalık çalışmalarının yapılması, bu konuda daha yenilikçi yöntemlere (örnek olarak kitle iletişim araçları) yer verilmesi gerektiğini belirtilmişlerdir.

Katılımcılar dokuzuncu olarak, *"Rize'de faaliyet gösteren STK'ların yerel ekonomik ve siyasi kararların alın-*

masına ve uygulanmasına olan katkıları hususunda karşılaştıkları problemler nelerdir?" sorusuna ise, yerel düzeyde karar verici konumundaki kamu kurumları ile kurulan eşgüdüm ve koordinasyonun önem arz ettiği ifade edilmiştir. Sivil toplumun özsel niteliği gereği, toplumlarda toplumsal birlikteliğin ve gerçekleştirdiği fonksiyonların öneminden ziyade, özellikle bireysel olarak kurmuş olduğunuz ilişkinden daha az etkili olduğunu düşünülmektedir. Bu konuda çağdaş sivil toplum anlayışına ters olarak ülkemizde yukarıdan aşağıya karar mekanizmalarının etkili olduğu, siyasetçilerin belirlenen kamu politikalarının kararlaştırılması ve uygulanmasında etkin role sahip oldukları ileri sürülmektedir. Sivil toplum içerisinde ekonomi ve kamu politikalarına ilişkin bireysel ve toplumsal talep ve beklentiler sadece karar vericilerin belirlemiş oldukları sınırlar çerçevesinde politize edilip çözüme kavuşturulduğu düşünülmektedir.

Katılımcılar, yerel ekonomik kalkınma ve kamu politika kararlarının oluşturulması ve uygulanmasında karşılaştıkları en temel sorunlar ve fırsatları *"STK'lara gereken duyarlılık yoktur. Halkın eğilimi yetersizdir… Yönetim kadrosuna yakın değilseniz pek bir gücünüz yok. Siyasiler gerçek anlamda herkesin katılmasını istemiyor… Popüler siyaset olmamalı... Siyasiler STK'ları sadece oy potansiyeli olarak görmemeli, kayırmacılık olmamalı, siyasi tutumuna göre tavır takınılmamalı, karar vericiler sadece onay veya red modunda olmamalı, idari karar mercileri ile STK'ların arasında iletişim ve istişare kültürü olmalı… Siyasetin ve taraftarlığın ön planda olduğu, torpil akraba eş ve dost ilişkilerine öncelik verildiği... Çözüm olarak ise aynı çalışma alanında birkaç STK'nın kurmuş olduğu platformların oluşturulması*

ve birlik halinde güçlü olarak hareket edilmesi gerektiği, yerel ve ulusal ölçekte alınan politik ve yönetsel kararların alındığı toplantılara STK'ların daha fazla etkin katılımın sağlanması" olarak ifade etmektedirler.

Diğer taraftan, yerel ölçekte alınan kararlara STK'ların katılımının daha fazla dikkate alınması ve bu konuda karşılaşılan çıkmazların üstesinden gelinmesi için yapmış oldukları önerileri ise; *"STK'lar üye sayısını çoğaltarak siyasi kararlarda etkin rol oynanmalıdır, Bu gibi toplantılar yapılarak şehrin, mimari, iktisadi eğitim sosyal kültürel kamu hizmeti konularında ortak karalar alınıp yerel ve ulusal basında paylaşılması, Platformların sürekliliği sağlayıp ortak bir alanda daha güçlü hareket edilmesi gerekliliği. Dernekler olarak ortak yatırım proje masaları kurulması, STK'larında ortak toplantılar düzenleyerek toplumsal sorunların çözüme kavuşturulması"* olarak özetlemek mümkündür.

Son olarak yapılan çalıştay'da STK temsilcileri tarafından, *"Sivil toplum ve STK'lara ilişkin olarak yukarıda belirtilen hususlar dışında karşılaşılan en temel sorunlar nelerdir?"* sorusu derinlemesine tartışılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, daha önce bahsedildiği üzere, katılımcılar tarafından, gerek politika yapıcı ve uygulayıcı konumda olanlar gerekse toplumsal yaşamda STK'lara karşı oluşan önyargı ve gerekli önem ve desteğin verilmemesi en önemli sorun olarak nitelendirmektedirler.

Katılımcılar karşılaşılan sorunları ve çözüm önerilerini *"STK'lar tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin yerel, ulusal, hatta uluslararası toplumsal gelişime ve büyümeye, sosyal yaşama, eğitime vb. birçok politik alana katkı sağlaması… kamu ve kamu dışı kurum ve kuruluşların STK'ları daha*

fazla desteklemesi... kitle iletişim araçlarının daha etkin kullanılması… STK'larımızın daha çok ciddiye alınması, daha çok önem verilmesi ve diğer toplumsal aktörler ile işbirliği içinde olunması… özellikle yönetim kadrosundaki kişilerin zaman açısından sorun yaşıyor olması, *bu konuda devletin (örneğin Dernekler Müdürlüğü gibi) yeterli finansal kaynak aktararak öncülük yapmasının gerekliliği, nicelik olarak derneklerin fazla olması nedeniyle amaca göre birleşmenin sağlanması gerektiği... yerel yönetimler ve yöneticilerin baskıcı olmamaları gerekir. STK'ların zamanla amaç ve hedefleri dışına çıkmaması… toplumda STK'ların önemi kavranamamış olunması (örneğin şu anda Rize iliyle ilgili Çalıştayımız var ama belediye bu işin neresinde, belki de faydalı fikirler alınabilirdir buradan), en azından ayda bir STK'lar toplanıp sorunları tartışılması gerekliliği… ortak fonların oluşturularak finansal kısıtların önüne geçilmesi gerekliliği"* şeklinde özetlemek mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

21. yüzyıl dünyası hemen hemen her ülkede STK'ların sayısal ve kalite olarak ciddi bir gelişme kaydettiğini gözlemektedir. Bir bakıma "şemsiye kavram" olarak değerlendirilebilecek olan sivil toplum, STK'lar başta olmak üzere birçok gönüllü toplumsal örgütler halinde refah, gelişme, eğitim, çevre vb. birçok politik alanda faaliyetlerini sürdürmektedirler. Her ne kadar akademik ve siyasi söylemlerde sıklıkla yanlış kullanımı söz konusu olsa da, gelişmiş batı liberal ülkeler yanı sıra, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler içinde ciddi önem arz etmektedir. Finansal kısıt, geniş ölçekli faaliyet ve projelerde kapasite sorunlarının yaşanması, kurumsal-

laşamama, ideolojik tavır, çıkar gruplarına hizmet etme, amaçları dışına taşma, kurum içi demokratikleşmenin yetersizliği, etkin olamama, diğer aktörler ile işbirliği ve koordinasyon yetersizliği gibi temalar bu alanda literatürde sıklıkla ifade edilen temel açmazlar arasında gösterilmektedir. Özellikle STK'ların karşılaşmış oldukları bu sorunları, eleştirel, yapıcı ve sorgulayıcı bir anlayış ile değerlendirilmesi ve kalıcı çözümler üretilmesi önem arz etmektedir.

Bu kapsamda, Rize ilinde faaliyet gösteren STK'ların karşılaşmış oldukları temel sorunların belirlenmesi ve çözüm önerilerinin karşılaştırmalı ve derinlemesine değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen çalıştayın en temel çıktılarını şu şekilde özetlemek mümkündür;

✓ Nitelikli, donanımlı ve yetkin insan kaynağı sıkıntısı yaşanması,

✓ Faaliyetlerini sürdürecekleri, hedef grupları ya da toplumla daha fazla iletişime geçebilmeleri için yeterli teknolojik ve mekânsal donanımlara sahip olmamaları,

✓ Kurum içerisinde yöneticiler ya da üyeler arasında zaman zaman kişisel çıkar, menfaat, kar amacı gütme, politik mücadele gibi olumsuzlukların yaşanması,

✓ STK üyeleri arasında iletişimin yeterli olmaması,

✓ Örgütsel kültürün olmaması yâda yeterli düzeye ulaşmaması,

✓ Finansal kaynak bulma noktasında karşılaşılan güçlükler,

✓ Gerçekleştirilen faaliyetlerde particilik ve patronaj ilişkilerin hâkim olması,

✓ Yerel yönetimler başta olmak üzere diğer kamu kurumları ile STK işbirliğinin ve koordinasyonun yetersiz olması,

✓ Örgüt üyelerinin ve gönüllülerin "sorumluluk" anlayışının düşük olması,

✓ Hedef gruplara yönelik etkili iletişim mekanizmaların ve tanıtım faaliyetlerin olmaması,

✓ Yeterli katılımı sağlayacak toplumsal bilinç ve duyarlılık düzeyinin olmaması,

✓ Yerel, ulusal ve uluslararası ekonomik ve siyasi kararların alınmasında STK'ların fazla etkili olmaması,

✓ STK'ların gerçekleştirdikleri işlevlere ilişkin yasal ve mevzuat yapısının eksiklikler içermesi,

✓ Planlamadan uygulamaya kadar bütün sivil örgütsel işleyişlerde yeterli denetimlerin yapılmaması,

✓ STK'ların idari ve yönetsel bakımdan özerk olmaları gerekliliğinden ziyade devlete ve liberal piyasa koşullarına bağımlı bir imaj oluşturması,

Yerel düzeyde kapasite geliştirmesi, etkin kaynak mobilizasyonun gerçekleştirilmesi ve arzu edilen kalkınma düzeyinin yakalanması için karşılaşılan temel problemlerin minimum düzeye indirilmesi ya da tamamen kaldırılması gerekmektedir. Bu amaçla, ilgili Çalıştay'da katılımcılar tarafından yukarıda belirtilen temel sorunların çözümüne ilişkin olarak öneri ve tavsiyelerini aşağıdaki gibi sıralanabilir;

✓ Yasal olarak STK çalışmalarına katılım sağla-

maları için çalışanlara esneklik sağlanması,

✓ İnsan kaynağının nitelik ve etkinliğini artırmak amacıyla çalıştay, seminer gibi eğitim faaliyetlerin yapılması, üniversitelerin bilimsel çalışma ve öğrenci potansiyelinden faydalanılması,

✓ STK faaliyetleri sürdürmesi için gerekli standartlara sahip mekân ve yeterli teknolojik imkânların sağlanması,

✓ Üyeleri ve gönüllüleri arasında sağlıklı iletişim kanalların kurularak etkinliğin, görev ve sorumluluk paylaşımın ve gerekli yönlendirmenin sağlanması,

✓ Uluslararası ya da ulusal ajansalar gibi aracı kurumlar daha fazla etkinleştirilerek proje yapım süreci ve başvuru gibi hususlarda danışmanlık hizmeti alınması, ortak bir fon havuzun oluşturulması gibi yöntemler ile finansal sıkıntıların giderilmesi,

✓ Sivil toplum kuruluşların faaliyetlerini etkin bir şekilde gerçekleştirmek için özgür, her türlü siyasi görüşe eşit mesafede, lobicilik faaliyetlerinden uzak ortamlar sunulması,

✓ Kent yönetimi için oluşturulmuş yasal platformlarda STK'ların katılımlarının sağlanması ile daha fazla söz sahibi olmaları,

✓ Özellikle aynı alanda faaliyet gösteren STK'lar arasında daha fazla eşgüdüm, dayanışma ve işbirliğinin olması, bunun gerçekleşmesi için daha fazla çalıştay, konferans vb. etkinliklerin gerçekleştirilmesi,

✓ Üye ve gönüllülerin sorumluluk anlayışla-

rının artırılması ve etkin iletişimin sağlanması için düzenli olarak eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilmesi

✓ Toplumsal farkındalığı artırmak için sivil toplum faaliyetlerinin ve etkinliklerinin önemine ilişkin çeşitli bilinçlendirme çalışmaların yapılması,

KAYNAKLAR

Aslan, S. (2010). Sivil toplum ve demokrasi. Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(2).

Aslan, S. (2010). Sivil toplum: kavramsal değişim ve dönüşüm. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *33*(33).

Bobbio, N. (1988). Gramsci and the concept of civil society. *Civil society and the State*, 73-100.

Bükmen, F., & Meydanoğlu, Z. (Eds.). (2006).*Türkiye'de sivil Toplum: bir değişim süreci: uluslararası sivil toplum endeksi projesi,Türkiye ülke raporu*. TÜSEV.

Chambers, S. (2002). A critical theory of civil society, in *Alternative Conceptions of Civil Society*, ed. Simon Chambers and Will Kymlicka, Princeton University Press.

Çaha, Ö. (2007). *Aşkın devletten sivil topluma*. Plato Film Yayınları.

Çaha, Ö., Çaylak, A., & Tutar, H. (2013). TRA2-Bölgesi sivil toplum kuruluşları profili. Kars Ardahan Ağrı ve Iğdır İlleri, *Serka Yayınları, Ankara*, *64*.

Ehrenberg, J. (2011). The History of Civil Society Ideas, in *The Oxford Handbook of Civil Society*, ed. Michael Edwards, Oxford University Press.

Erdoğan, M. (2005). Sivil Toplum: Bir Kavramın Anatomisi,(Editörler: Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ), 21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye'de Siyasal Hayat.

Ferguson,. A. (2003). An essay on the history of civil society, Hodgkinson, Virginia A. and Foley, Michael W. eds., *The Civil Society Reader*. Hanover: University Press of New England., s. 40-62.

Fraser, N. (1990). Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy, *Social Text*, No. 25/26, ss. 56-80.

Gramsci, A. (2003). Selections from the Prison Notebooks, in Hodgkinson and Foley, *The Civil Society Reader*, Hanover: University Press of New England, pp. 190-202.

Güneş, İ. (2004). Sivil Toplum Kuruluşları. *Son Baskı Sanal Dergi*.

Habermas. J. (1991). *The Structural Transformation of the Public Sphere*. MIT Press, Part 1-2-3 ss..1-88.

Hegel. G.W.F. (2003). Philosophy of Right, in Hodgkinson, Virginia A. and Foley, Michael W. eds., 2003. *The Civil Society Reader*. Hanover: University Press of New England, ss. 76-95.

İzmir Kalkınma Ajansı –İZKA (2012). İzmir Sivil Toplum Araştırmaları, www.izka.org.tr adresinden erişim sağlanmıştır.

Kaypak, Ş. (2012). Devletten yerel yönetime değişim sürecinde sivil toplumun yeni yüzü. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(1), 34-57.

Keane, J. (1988). Despotism and democracy: the origins and development of the distinction between civil society and the state 1750-1850, in John Keane, *Civil Society and the State*, London, New York: Verso.

Keane, J. (1988). Introduction, in John Keane, *Civil Society and the State*, London, New York

Keane, J. (2004). Giriş, ed. Savaş Köse, *sivil toplum ve devlet, Avrupa'da yeni yaklaşımlar*, Yedi Kıta Yayınları, Ankara.

Keyman, E. F. (2008). Avrupa'da ve Türkiye'de sivil toplum. *article sous format électronique*.

Mclaverty, P. (2002), Civil society and democracy, *Contemporary Politics*, Volume 8, Number 4, ss. 303-318.

Özdalga, E. (1999). *Sivil Toplum Düşmanları*, (Editörler: Elisabeth Özdalga, Sune Persson), Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Pđetrzyk, D. I. (2003). Democracy or civil society? *Politics*, Vol. 23, (1), ss. 38–45.

Scheper, E., E. (2000). The challenges for local NGO's in the globalising civil society, Key note speech at the Rise of Civil Society in East Asia conference, A joint Sophia University/UNDP initiative, April 2000, Tokyo/Japan, Erişim kaynağı, http://www.humiliationstudies.org/documents/ScheperCivilSociety.pdf

Talas, M. (2011). Sivil toplum kuruluşları ve Türkiye perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, *29*(29), 387-401.

TUSEV (2011).*Civil Society in Turkey: At a Turning Point*. 2011. CIVICUS Civil Society Index (CSI) Project Country Report for Turkey II. Istanbul: TUSEV Publications.

Walzer, M. (1992). The Civil Society Argument, in Chantal Mouffe, *Dimensions of Radical Democracy: Pluralism, Citizenship, Community*, Verso Books, London.

Yaşama Dair Vakıf- YDV (2014). *Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Algı ve Yaklaşımlar*, Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi, YADA, İstanbul. Erişim tarihi ve kaynağı; (19. 10. 2017). http://tr.yada.org.tr/pdf/4537ea420a0c48c9ca6acb81213hdsad2312da.pdf.

Yıldırım, M. (2003). Sivil Toplum ve Devlet. *Sivil Toplum*, *27*(2), 226-242.

Yıldız, Ö. (2004). Sivil Toplum, Demokrasi ve Çoğulculuk. *Sivil Toplum*, *2*(5), 85-92.

"Sivil Toplum Kuruluşlarının Rize İline Değer Katacak Ortaklık Kültürü Yaklaşımları; Sorunlar ve *Çözüm Önerileri"* konu başlığı *Arş. Gör. Gamze ÇÜRÜKSULU koordinatörlüğünde* Çalıştay'ın 2. Masa'sında ele alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ RİZE İLİNE DEĞER KATACAK ORTAKLIK KÜLTÜRÜ YAKLAŞIMLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ANALİZİ

Arş. Gör. Gamze ÇÜRÜKSULU
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
gamze.curuksulu@erdogan.edu.tr

GİRİŞ

Herhangi bir hükümet biçiminden bağımsız olarak çalışan doğal veya yasal kişiler tarafından oluşturulan kuruluşlar olan Sivil Toplum Kuruluşları; kâr amacı gütmeyen, gönüllülük esasına dayanan ve ortak değerler üzerine inşa edilen kuruluşlardır. Bir kuruluşun STK olarak tanımlanabilmesi için toplumsal sorumluluk anlayışıyla bilgi, beceri ve deneyim kullanarak maddi kazanç sağlama amacında olmaması ve kâr dağıtımı yapmaması gerekmektedir.

Bu amaçla çıkılan yolda *Rize Sivil Toplum Kuruluşları Yerel İşbirliği Çalıştayı'*nın temel amacı, Rize ili sivil toplum kuruluşlarının sorunlarını tespit etmek ve

çözüm önerileri geliştirmektir. Bu kapsamda araştırmada öncelikle, fikir tepsisi ardından odak grup görüşmesi yöntemleri birlikte uygulanmıştır.

STK'ların ne kadar temsil gücü olduğu, kendi iç demokratik mekanizmaları ve bir anlama dinleme mekanizmalarının olup olmadığı, politika oluşturup bu politikayı savunma etkisi ya da gücünün olup olmadığı sunulan hizmetlerin kayıt altına alınmasında hangi veri tabanının kullanıldığı, denetim ve teşvik mekanizmalarının işlevselliği gibi sorulara fikir tepsisi ve odak grup çalışması yöntemi ile cevap aranmış, sorunlar tespit edilerek çözüm önerileri geliştirilmesi hedeflenmiştir.

1. YÖNTEM

Uygulamadaki temsilciler ve akademik bakış olmak üzere iki farklı yönden araştırma konusu yapılan "*Rize Sivil Toplum Kuruluşları Yerel* İşbirliği Çalıştayı" hazırlık evresinde, Rize Sivil Toplum Gönüllüleri Platformu temsilcileri ve alanında uzman akademisyenler bir araya gelmiştir. Çalıştay, Rize ili derneklerinden çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 41 erkek ve 17 kadın temsilci olmak üzere toplam 58 sivil toplum kuruluşu temsilcisi ile gerçekleştirilmiştir. Buradan elde edilen çıktılar, alanında uzman akademisyenler tarafından değerlendirilerek, çalışmaya bilimsel bakış açısı kazandırılmak amaçlanmıştır.

Çalıştay'ın temel amacı, Rize ili sivil toplum kuruluşlarının sorunlarını tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmektir. Bu kapsamda araştırmada öncelikle platform temsilcileriyle yapılan toplantılar neticesinde Çalıştay'ın oturum başlıkları belirlenmiş, ardından

Rize ilinin farklı alanlarına yönelebilmek amacıyla her oturum için farklı soru kümeleri oluşturulmuştur. Dört farklı başlıkta hazırlanan Çalıştay'da her bir oturuma oturum başkanı ve raportör tayin edilerek, sırasıyla fikir tepsisi ve odak grup görüşmesi yöntemleri birlikte uygulanmıştır. Ayrıca, Çalıştay'da eş zamanlı olarak ses kaydı alınmış ve raportör tarafından bütün tartışmalar yazılı olarak kayıt altına geçirilmiştir.

Eş zamanlı dört farklı oturumun gerçekleştiği bu Çalıştay'da, ikinci oturum olan Ortaklık Kültürü Masası'nda on temel başlık altında hazırlanan sorular tartışmaya açılmıştır. İlk olarak uygulanan aşama olan fikir tepsisi yönteminde, on temel soru herkese art arda olacak şekilde yazılı olarak sorulmuş ve sadece ilgili soruya cevap verilmesi istenmiştir. Her üç dakikada bir kâğıt değiştirilerek herkesin her konuda görüşünü yazması sağlanmıştır. Fikir tepsisi yönteminde, katılımcıların görüşlerinin hangi konulara odaklandığının tespit edilmesi hedeflenerek, en çok üzerinde durulan soru başlığından en az üzerinde durulan soru başlığına göre odak grup çalışması yönetilmiştir.

Fikir tepsisi yönteminin tamamlanmasının ardından, aynı katılımcı grup, aynı soru başlıkları altında odak grup çalışmasına alınarak, önceden hazırlanmış olan Ortaklık Kültürü soruları açık oturum şeklinde derinlemesine tartışmaya açılmıştır. Ayrıca, eş zamanlı olarak ses kaydı ve raportör aracılığıyla kayıt altına alınan oturum, daha sonra akademisyenler tarafından yapılan çalışmayla analiz edilerek bu çalışmanın hazırlanması sağlanmıştır.

Bu çalışmada, 24 Aralık 2016 tarihinde eş zaman-

lı dört farklı oturumun gerçekleştiği "*Rize Sivil Toplum Kuruluş*ları Yerel İşbirliği Çalıştayı'nın ikinci oturumu olan Ortaklık Kültürü oturumunun sorunları ve çözüm önerileri incelenerek, "*Sorunlar ve Çözüm Önerileri*" analizi çalışması yapılması amaçlanmıştır.

2. BULGULAR VE TARTIŞMA

Sivil Toplum Kuruluşları (STK), bir sorun çerçevesinde ortak bir değeri savunan vatandaşlardan oluşur ve çevreden insan haklarına, demokratikleşmeden kadın sağlığına çeşitli konularla ilgilenerek, toplumu bilgilendirmeyi ve sorunları çözmeyi hedefler. Sivil toplum, hem devlet ve piyasa dışındaki kamusal alanın bir bölümü hem de devletin karşısında yer alarak sorgulayan toplumsal bir kurumdur. Nasıl yorumlandığı, kavramın kimin tarafından hangi zamanda kullanıldığına göre şekillenmektedir. Sivil toplum kavramının toplumun genel iyiliğine yönelik ahlaki bir yanı vardır, kamusal alanı oluşturur ve devletten ayrıdır. Uluslararası karşılaştırmalı sivil toplum verisi toplayan CIVICUS projesi tanımına göre sivil toplum; aile, devlet ve piyasa dışında insanların ortak çıkarlarını koruyan ve çıkarlarını geliştirmek için ortaklık edilen alandır (Alemdar, 2015: 178-180).

Sivil Toplum Kuruluşlarının ortak noktaları; kâr amacı gütmezler, gönüllülük anlayışına dayanırlar ve ortak değerler üzerine inşa edilirler. Bir kuruluşun STK olarak tanımlanabilmesi için maddi kazanç sağlama amacında olmaması ve kâr dağıtımı yapmaması gerekmektedir. STK'larda bireylerin çıkar gözetmeksizin, toplumsal sorumluluk anlayışıyla bilgi, beceri ve deneyim kullanmaları esastır. Üyeliğin zorunlu olduğu odalar,

borsalar, meslek birlikleri STK olarak kabul edilemez. Çünkü STK'lar kendi üyelerine değil, topluma faydalı olmayı amaçlamaktadırlar (Alemdar, 2015: 179).

Sivil Toplum Kuruluşları herhangi bir hükümet biçiminden bağımsız olarak çalışan doğal veya yasal kişiler tarafından oluşturulan kuruluşlardır. Birleşmiş Milletler tanımına göre STK, normalde bir hükümetin parçası olmayan ve kâr amacı gütmeyen organizasyonları ifade etmektedir (Stankowska, 2014: 43). Bununla birlikte STK, devletin koyduğu kanunlarla sivil toplumun sınırlarını çizerken, sivil toplum da hesap sorarak devletin gücünü sınırlamaktadır (Shils, 1991: 3-20).

Sivil toplum kavramını, paydaşlarla birlikte bir karar verme ve bunları yönetme biçimini ifade eden yönetişim kavramı ile birlikte düşünmek daha etkin, verimli ve hesap verebilir çalışmalara adım atılmasını sağlayacaktır. Yönetişim, farklı gruplar ve toplumlar arasındaki etkileşimleri tanımladığı için sivil toplumla birlikte ele alınması gerekmektedir. Hızla değişen ve gelişen dünyada insan hakları ve yönetişim karşılıklı olarak güçlenmektedir. Bununla birlikte, hükümetlerin, diğer tüm sosyal ve siyasi aktörlerin çalışmalarını yönlendirmek için çalışmalar ortaya koyan STK'ların yönetişim ilkesiyle birlikte sürdürülebilir çalışmalara yapısını hazırlaması gerekmektedir. Uluslararası Para Fonu, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası veya AGİT gibi bazı uluslararası organlar uluslararası iyi yönetişim standartlarının uygulanmasını genel olarak desteklemektedir. Buradaki temel amaç farklı ülkeleri, birbirini tamamlayarak güçlendireceği düşünülen şeffaflık, hesap verebilirlik, yolsuzlukla mücadele, hukukun üstünlüğü

prensiplerinin uygulanmasıyla aynı seviyeye getirmektir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi ve ulusal mevzuat ve uygulamalara uyulması için daha güçlü politik iradeye ihtiyaç bulunmaktadır. Dahası özel sektörden, kamu kesiminden ve sivil toplumdan gelen tüm menfaat sahipleri karar alma sürecine dahil edilerek daha yararlı ve etkili hale getirilmelidir (Stankowska, 2014: 44).

STK'lar yerel, bölgesel veya uluslararası düzeyde yönetişim ilkesi çerçevesinde birlikte çalıştığında daha etkin sonuçlar elde edilmektedir. STK'lar hayır işlerinin ve kendi kendine yardım faaliyetlerinin ötesine geçmektedir. Bu hizmetleri yerine getirebilmek için STK'lar, devlet yardımlarından, sözleşmelerden, yeni sosyal ve kalkınmaya yönelik faaliyetlerde iş sponsorluğunu ve işbirliğini teşvik ederek fon aramaya teşvik edilmelidirler. Hükümet ve STK'lar arasındaki işbirliğinin artırılması, toplumun gerçekten neye ihtiyacı olduğunu ve her iki tarafın çalışmalarını tamamlayacağının daha iyi anlaşılmasına yol açabilir. Bu çalışmaların sürdürülebilir hale getirilerek etkin çalışmaların hazırlanması için STK'ların yerel kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, uluslararası STK'lar, ulusal ve uluslararası hükümetler, uluslararası kalkınma ajansları ve özel sektör gibi kalkınma ortaklarıyla olan ilişkilerinin yeniden tanımlanması gerekmektedir (Stankowska, 2014: 47).

STK'lar ayrıca demokrasi oluşturma, çatışma çözümü, insan hakları çalışması, kültürel koruma, çevreci aktivizm, politika analizi, araştırma ve bilgi paylaşımı gibi çok çeşitli uzmanlaşmış roller üstlenmektedir. STK'lar yüzyıllar boyunca çeşitli şekillerde var olmuşlardır, ancak 1980'li ve 1990'lı yıllarda uluslararası kal-

kınmada saygınlık kazanarak sayılarını artırmışlardır. Dünyada toplamda kaç tane STK'nın bulunduğunu tam olarak bilmek her ne kadar zor olsa da bazı sayısal verilere ulaşmak mümkündür. Birleşmiş Milletler verilerine göre, 2000 yılında yaklaşık 35.000 büyük kurulu STK bulunmaktadır. Fakat STK'ların yardım, sözleşmeler ve özel bağışlardan aldığı kaynakların miktarı için doğru rakamlar bulunmamaktadır. Newsweek (5 Eylül 2005), STK'lar aracılığıyla sağlanan resmi kalkınma yardımlarının 1995 yılında % 4.6'dan 2004 yılında % 13'e yükseldiğini ve toplam yardım miktarının aynı dönemde 59 dolar ile 78.6 milyar dolar arasında olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan, "STK" terimi yaygın olarak kullanılsa da, "kâr amacı gütmeyen", "gönüllü" ve "sivil toplum" kuruluşları gibi terimler de kullanılmaktadır. Bu şekilde farklı tanımların ortaya çıkmasının sebebi, STK'ların farklı kültür ve tarihlerin etkisinden geçmiş olmasından kaynaklanmaktadır (Lewis, 2009: 1-2).

STK'ların ne kadar temsil gücü olduğu, kendi iç demokratik mekanizmaları ve bir anlama dinleme mekanizmalarının olup olmadığı, süregelen tartışmalar arasındadır. Bu mekanizmaların olduğu kanıtlansa dahi, bu hizmetleri nasıl yerine getirdikleri, yardım sağlayacakları kişilerin tespitinde belirlenen kriterlerin adil olup olmadığı gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. STK'ların yerini ve önemini açıklayan bu çalışmalar, Rize ilinde hangi aşamadadır? Bu amaçla hazırlanan Rize Sivil Toplum Kuruluşları Yerel İşbirliği Çalıştayı'nda gerçekleştirilen Ortaklık Kültürü oturumunun Çalıştay'da kullanılan araştırma soruları sırasıyla şunlardır:

1. Rize'deki STK'ların yerel, bölgesel ya da ulusal

düzeyde kendi arasında bir ortaklık ya da etkileşim var mı? Diğer kurumlarla nasıl iletişim ve ortaklık kuruyorsunuz?

2. Rize'de STK'lar topluma doğrudan hizmet sağlıyor mu? Bu durum STK-Devlet ilişkisini ne şekilde etkiliyor?

3. Rize'deki STK'ların kamu kurum ve kuruluşları üzerinde hesap verebilirlik ilkesi doğrultusunda sınırlayıcı ve zorlayıcı etkisi var mı?

4. Rize'deki STK'larla bir araya gelerek politika oluşturup bu politikayı savunma etkiniz ya da gücünüz var mı?

5. STK olarak sunduğunuz hizmetlerin etkisini ve performansını nasıl ölçmektesiniz?

6. STK olarak sunduğunuz hizmetlerin sistemli bir şekilde kayıt altına alınması için nasıl bir veri tabanına sahipsiniz ya da nasıl bir veri tabanı öneriyorsunuz?

7. Devletin denetim ve teşvik mekanizmasının STK'nız üzerindeki etkisi ne yöndedir?

8. Size göre yerel yönetimler, üniversiteler vb kamu kurumları, hizmetlerin yerine getirilmesinde halkı STK'lara hangi durumlarda yönlendirmektedir? Önerileriniz nelerdir?

9. STK olarak insanların ihtiyaçlarını nasıl tespit ediyorsunuz? Anlama-dinleme ve temsil mekanizmanız var mı? Varsa nasıl çalışmaktadır?

10. Rize'deki STK'larda ve kendi STK'nızda kendi

iç demokratik mekanizmanızın olduğunu düşünüyor musunuz?

2.1 Ortaklık Kültürü Oturumu Fikir Tepsisi Sonuçları

Ortaklık Kültürü oturumunda ilk olarak fikir tepsisi yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemde, on temel soru herkese art arda olacak şekilde yazılı olarak sorulmuş ve sadece ilgili soruya cevap verilmesi istenmiştir. Her üç dakikada bir kâğıt değiştirilerek herkesin her konuda görüşünü yazması istenmiştir. Katılımcıların görüşlerinin hangi konulara odaklandığının tespit edilmesinin hedeflendiği fikir tepsisi yönteminde, Ortaklık Kültürü sorularına verilen cevapların genel değerlendirmesi şu şekildedir:

2.1.1.Fikir tepsisinden çıkan sonuca göre; Rize ilinde STK'lar kendi arasında veya diğer kurumlarla herhangi bir ortaklık kültürüne sahip değillerdir. Temsilciler, STK'ların alınmış bir karara tepki vermek, düzenlenen bir sosyal etkinliğe birlikte katılmak ve kanuni zorunluluk haricinde herhangi bir ortaklık kurmayarak ortaklık kültürüne ve anlayışına sahip olunmadığını ifade etmişlerdir. Bu duruma çözüm olarak ise STK'ların belirli periyotlarla bir araya gelerek birbirleriyle karşılıklı fikir alışverişi yapmalarını, ortak temalarda ortak çalışma grupları düzenleyerek farklı alanlarda eğitim panelleri düzenlenmelerini ve yerel nitelikli STK'lara üst düzey yöneticiler tarafından destek verilmesi gerektiğini önermişlerdir.

2.1.2.Fikir tepsisinden çıkan sonuca göre; Rize ilinde STK'ların topluma doğrudan hizmet sağlayıp

sağlamadığına yönelik araştırmada; ekonomik yetersizlikten dolayı hizmet sağlanmadığı, çoğunlukla yardım, felaket gibi anlık çözümlere yönelik hizmetlerin gerçekleştirilirken, kısa vadeli çalışmalar düzenlenerek proje mantığı geliştirilmediği üzerinde durulmuştur. Ayrıca yapılan çalışmaların belli hedefleri kapsamasından dolayı sınırlı kaldığı üzerinde durulmuştur. Bu hususlar dikkate alındığında, kitle iletişim araçlarının etkin kullanılarak planlanan çalışmalardan tüm paydaşların haberdar olması sağlanmalı, ekonomik yetersizliklerin giderilmesi için iyileştirici politikalar geliştirilmeli, yasal prosedürler yeniden gözden geçirilmeli ve proje mantığının geliştirilmesine yardımcı politikalar üzerinde çalışılmalıdır.

2.1.3.Fikir tepsisinden çıkan sonuca göre; Rize'deki STK'ların kamu kurum ve kuruluşları üzerinde sınırlayıcı ve zorlayıcı etkisi bulunmamakta, çünkü kamu kurum ve kuruluşları STK'ları dikkate almamaktadır. Siyasi yönden gücü olan STK'ların sözünün geçerliliği olduğu iddia edilmektedir. Oy potansiyeli yüksek fazla üyeli ve siyasete yakın olan STK'ların nispeten etkisi olduğu yönünde de görüşler sunulurken, ayrıca ekonomik olarak güçlü olan STK'ların da baskın yönünün olduğuna yönelik vurgular yapılmaktadır.

2.1.4.Fikir tepsisi sonucuna bakıldığında Rize ilindeki STK'ların bir araya gelerek politika oluşturup bu politikayı savunma etkisinin bulunmadığı ortaya çıkarken diğer taraftan, bunun gerçekleştirilebileceğine yönelik genel bir inanışın da var olduğu dikkat çekmektedir. Aynı faaliyet alanında çalışan derneklerin bir araya gelerek kamu kurumlarına taleplerini ulaştırabilmesi,

benmerkezcilikten uzaklaşılarak toplumun faydasına yönelik çalışmalar planlanması, STK'lar arası iletişimin kuvvetlendirilmesi ve toplum yararını ön planda tutan ciddi projelere fikir birliği ile adım atılması gerekmektedir.

2.1.5.Fikir tepsisi sonucuna göre; Rize ilinde STK olarak sunulan hizmetlerin etkisi ve performansı, profesyonel bir ölçüm mekanizmasından ziyade toplumun tepkileri, paydaşlar ile görüş ve öneri tartışmaları, basına yansıyan geri dönüşlerden, memnuniyet anketlerinden, sosyal medya sayısındaki takipçi sayılarından ve buraya yapılan yorumlardan, hazırlanan programlara katılım oranlarından değerlendirilmektedir. Bunun haricinde çok az da olsa yapılan kayıtlardaki ürün ve çıktı analizlerinin kullanıldığına yönelik görüşlere de yer verilmiştir.

2.1.6.Fikir tepsisi sonucuna göre; Rize ilinde STK olarak sunulan hizmetlerin sistemli bir şekilde kayıt altına alınması için sosyal medya hesapları ve STK'ların web sayfaları kullanılmakta, bilgisayar ortamında yapılan çalışmalar klasik ve dijital arşiv yöntemi ile dernekler il müdürlüğü kurallarına göre kayıt altına alınmakta, fotoğraf ve video gibi materyaller kullanılmakta, genel olarak sadece resmi defterler kullanılmaktadır. Teknolojik veri tabanı oluşturulmalı ve bu programlar ortak kullanılarak STK'lar arası işbirliği ve ortaklık ilişkisi güçlendirilmelidir.

2.1.7.Fikir tepsisi sonucuna göre; devletin denetim ve teşvik mekanizmasının Rize ilindeki STK'lar üzerindeki etkisinin kontrolsüz ve yetersiz olduğuna yönelik görüşler her ne kadar yaygın olsa da farklı ve

diğerlerine göre sosyo ekonomik yönden daha güçlü olan STK'ların denetim teşvik mekanizmasının güçlü olduğuna, devletten teşvik aldıklarına yönelik görüşler de yaygın şekilde ön plana çıkmıştır. Devletin var olan denetim ve teşvik mekanizmasının güçlendirilerek tüm STK'lar üzerinde etkisinin yaygınlaştırılması gerektiği, mevcut mevzuatın yeniden gözden geçirilmesi gerektiği, bu yöndeki çalışmalar konusunda STK'lara eğitimler verilmesi gerektiği, verilen desteklerin etkin ve verimli şekilde kullanılması için aktif ve etkili bir sistem geliştirilmesi gerektiği en temel öneriler arasındadır.

2.1.8.Fikir tepsisi sonucuna göre; yerel yönetimler, üniversiteler vb. kamu kurumları hizmetlerin yerine getirilmesinde halkı STK'lara genel olarak sosyokültürel alanlarda, afet ve kriz dönemlerinde, hükümetin bizzat çağrısının olduğu durumlarda yönlendirme yapılmaktadır. Genel kanı ise devlet kurumlarının Rize ilindeki STK'larla işbirliği olmadığı yönündedir. Belediye ve Üniversiteler ile belirli periyotlarda fikir alışverişi yapılabilir ve çeşitli seminerler düzenlenerek hizmetlerde STK'ların rolünün kabulü sağlanabilir.

2.1.9.Fikir tepsisi sonucuna göre; insanların ihtiyaçlarını tespit etmek amacıyla bir Anlama Dinleme ve Temsil Mekanizması bulunmaktadır. Örneğin; toplumun sanatsal kültürel değeri ve tercihleri etkinliklerde alınan tepki ile ölçülerek duyarlılık standartları yükseltilmeye çalışılmaktadır. Sosyal ortamlarda mümkün olduğu kadar çok bulunarak birebir temaslarla iletişim kurulmakta, sadece müracaata yönelik adımların atıldığı dönemler olmakta ve bu dönemler vatandaşın ilgili müracaatına göre değerlendirilmekte, dernekler oda-

sındaki dilek ve şikayet kutularının takibi yapılmakta, sadece üyeler için değil direkt toplum için faaliyetler yapmak amacıyla hareket edilmesi sonucunda insan ihtiyaçlarını sürekli takip eden bir mekanizmanın varlığı sağlanmakta, STK'nın ilgi alanına göre belirli periyotlarla ilgili vatandaşlarla bir araya gelinerek iletişim kurulmaktadır.

2.1.10.Fikir tepsisi sonucuna göre; Rize ilindeki STK'larda ve oturuma katılan STK temsilcilerinin üyesi oldukları kendi STK'larında iç demokratik mekanizmanın varlığına yönelik görüş çoğunlukla olmadığı kanaatindedir. Buna gerekçe olarak da ortak fikir geliştirme kültürünün olmaması gösterilmektedir. Ayrıca, karar alma konusunda yönetici kimliğine sahip kişinin rol oynadığı ve tüm üyelerin tam anlamıyla yönetimde aktif rol oynamadığı görüşü yaygın şekilde tartışılmakta ve daha kurumsal bir yönetim ile daha demokratik bir mevzuat oluşturulabileceğine yönelik inanış varlığını göstermektedir. Diğer taraftan, bazı STK temsilcileri kendi iç demokratik mekanizmalarını sağladıklarını baskın şekilde savunmuşlardır.

2.2. Ortaklık Kültürü Oturumu Odak Grup Çalışması ve STK Temsilci Görüşleri

2.2.1. Rize'deki STK'ların yerel, bölgesel ya da ulusal düzeyde kendi arasında bir ortaklık ya da etkileşim var mı? Diğer kurumlarla nasıl iletişim ve ortaklık kuruyorsunuz?

Odak Grup Çalışması çıktılarına göre; Rize ilindeki STK'ların hem kendi aralarında hem de diğer STK'larla kurdukları ortaklıklar; üyeler arasında sosyal

etkinliklerin düzenlenmesi ya da belli bir olaya tepki göstermek gibi sebepler amacıyla kurulmaktadır. Bu ortaklıklar kurulurken de kişisel ilişkilerin gücü kendisini göstermektedir. Ayrıca, Rize ilindeki STK'lar genel olarak 'ben' merkezli çalıştığından ve taraf tutmaya meyilli olduğundan ortaklık kültürünün henüz gelişmediğine vurgu yapılmıştır. Siyasetçilerin genellikle odalar ve borsalarla çalıştığına dikkat çekilirken, gücün siyasetçilerin elinde olmasından dolayı ortaklıkların o yönde kurulduğu üzerine yorumlarda bulunulmuştur. Bu duruma getirilen çözüm öneriler şunlardır: Rize ilindeki STK'lar ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan çalışmaları takip etmeli, ortak iş yapma kültürü geliştirilerek, 'ben' merkezcilikten 'biz' merkezciliğe geçilmeli, STK'ların ortaklığının kendi aralarında sınırlı kalmaması için diğer ulusal ve uluslararası STK'lar ile irtibat halinde olunmalı, iletişim kanalları en aktif şekilde kullanılmalı, yapılan etkinliklere hazırlık aşamasında fikir alışverişleri yapılmalı, bir etkinlik birden fazla STK tarafından desteklenmeli, belirlenen periyodlarda bir araya gelinecek bir STK programı hazırlanarak bu programa sürdürebilirlik kazandırılmalı, ilgili STK'lara ortak eğitim programları düzenlenmeli, ortak faaliyet yürüten STK'lardan tecrübe paylaşımları talep edilmeli, belirlenen periyodlarda önceden belirlenen gündem maddeleri çerçevesinde STK üyeleriyle sürekli ve düzenli toplantı geleneği oluşturulmalı, STK platformu üst kuruluşu kendi projelerini sunmalı ve ikna etmeli, ortak temalarda ortak çalışma grupları oluşturulmalı ve benzer çalışma alanlarına sahip olan STK'lar ortak projelerde yer almalıdır.

"İlimizde 700 STK var ama birliktelik yok. Dernek yöneticileri birlikte hareket ederek marka şehir olma konusunda çalışmalı. Ayrıca dernek kurma konusunda daha fazla kriter olmalı. Bu kadar rahat dernek kurulmamalı." (OG2)

"2015 yılında kurulan bir derneğiz. Ardeşen'de 75 dernek var ama iletişim yok. İl ve ilçelerdeki derneklerle iletişimimiz olmasına rağmen kendi ilçemizdeki derneklerle iletişim kuramıyoruz. Halk arkasında siyasi güç olan derneklere ilgi gösteriyor. Birbirimizle iletişim kurmak zorundayız. Derneklerin birlikteliği halka yansıtılmalı. İldeki dernekler ilçelerdeki derneklere sahip çıkmalı." (OG2)

2.2.2. Rize'de STK'lar topluma doğrudan hizmet sağlıyor mu? Bu durum, STK-Devlet ilişkisini ne şekilde etkiliyor?

Odak Grup Çalışması çıktılarına göre; Rize ilindeki STK'ların afet, yardım ve sosyal alandaki bazı toplumsal konularda toplumla direkt iletişim sağladığına yönelik fikirlerin yanı sıra, doğrudan hizmet sağlamadığını ya da kısmen sağladığını ifade eden STK'lar da olmuştur. Genel olarak tartışmalara bakıldığında bu olumsuz duruma sebep olarak; STK kültürünün gelişmemiş olması, proje mantığı olmamasından dolayı kısa vadede topluma etki sağlanmak istenmesi, çalışmaların çıkar amacı gütmesi ve STK'ların güçlü olmaması gösterilmiştir. Ayrıca, STK kültürünün gelişmemiş olması, proje mantığı olmamasından dolayı kısa vadede topluma etki sağlanmak istenmesi, çalışmaların çıkar amacı gütmesi ve STK'ların güçlü olmaması ifade edilen diğer

sorunlar arasındadır. Bu duruma getirilen çözüm önerileri şunlardır: Toplumun sesini devlete ulaştırma yollarından biri olan ve doğru işleyen STK yapısının sistemli hale getirilmesi gerekmektedir. Sosyal amaçlı STK'ların daha çok fayda sağladığı Rize'de diğer STK'ların da birlikte hareket edeceği ortaklık kültürünün oluşturulması gerekmektedir. Devlet politikalarını destekleme niteliğinde olan STK'lar, devletin ulaşamadığı kişi ve alanlara katkı sağladığı için yapısının devlet tarafından güçlendirilmesi gerekmektedir. STK'lar halka ulaşım noktasında devlete kolaylık sağladığından, daha sistemli hale getirilmelidir. Diğer kamu kurumları ile ortaklık kültürünün oluşturulması faaliyetlere destek sağlama açısından önemli olduğu anlayışı göz önünde bulundurularak kitle iletişim araçlarının uzun vadede bilinçli bir şekilde kullanılması gerektiğine dikkat edilmeli ve projesi olmayan hiçbir STK'ya devlet gereksiz destek vermemelidir.

"STK olarak halka, sorunu olanlara bire bir katkımız var. İhtiyacı olan her insana yardımcı olmaya çalışıyoruz. Özellikle yurt dışında mağdur olan insanların mağduriyetlerinin giderilmesi konusunda destek veriyoruz." (OG2)

Belirli aralıklarla toplantılar gerçekleştirerek, yapılan çalışmalara destek verilerek güçlü olabiliriz. Medyada birlikte tanınarak, iletişim ağı kurarak daha faydalı olabiliriz. (OG2)

"Gönüllülük esasına dayalı olarak çalıştığımız için hayırseverlerin desteği ile topluma faydalı olmaya çalışıyoruz. İlimizde Engelli Bakım Merkezi kurulması için 7 yıldır gösterdiğimiz çabaya rağmen projemizi sonuçlandıramadık." (OG2)

2.2.3. Rize'deki STK'ların kamu kurum ve kuruluşları üzerinde hesap verebilirlik ilkesi doğrultusunda sınırlayıcı ve zorlayıcı etkisi var mı?

Odak Grup Çalışması çıktılarına göre; Rize'deki STK'ların kamu kurum ve kuruluşları üzerinde sınırlayıcı ve zorlayıcı etkisi yok denecek kadar az bulunmaktadır. Diğer taraftan, siyaset üzerinden dolaylı bir etkisi olduğuna yönelik açıklamalar da söz konusu olmuştur. Genel olarak tartışmalara bakıldığında bu olumsuz duruma sebep olarak; kamu kurum ve kuruluşlarının STK'ları dikkate almaması, oy potansiyeli ve taraftarlığına göre hareket edilmesi, STK görüşlerine itibar edilmemesi, oy potansiyeli olmayan derneklerin etkisinin olmaması, siyasi ve maddi gücü olan STK'ların etkili olmaması ve üye sayısı fazla olan STK'ların etkilerinin olmaması gösterilmiştir. Bu duruma getirilen çözüm önerileri şunlardır: STK'lar yetki ve maddi yönden desteklenmeli, doğru konulara eğilmeli, herhangi bir konuya duyarsız kalmaktansa insanlara yenilikçi fikir anlayışı benimsetilmelidir.

"5378 sayılı kanun kapsamında yapılacak olan çalışmalar sonuçlandırılamamıştır. STK'lar zayıf." (OG2)

2.2.4. Rize'deki STK'larla bir araya gelerek politika oluşturup bu politikayı savunma etkiniz, gücünüz var mı?

Odak Grup Çalışması çıktılarına göre; Rize ilindeki STK'ların politika oluşturma gücünün olmadığı genel kabul gören bir görüştür. Genel olarak tartışmalara bakıldığında bu olumsuz duruma sebep olarak; siyasiler

tarafından desteklenilmemesi durumunda hiçbir politikanın oluşmasına ve bu politika üzerinde etki oluşturulmasına izin verilmemesi, STK'lar arasında iletişim probleminin varlığı, STK'ların seçim dönemlerinde aktif rol almasının ardından diğer zamanlarda ortaklık kültürü anlayışına dahil edilmemesi sayılmıştır. Bu duruma getirilen çözüm önerileri şunlardır: Aynı faaliyet alanında çalışan derneklerle bir araya gelip kamu kurumlarına talepler iletilmeli, çalıştay sonucunda yapılacak faaliyetlerin sürdürebilirliği sağlanmalı, doğru ve samimi fikirler herkesi bir noktada toplayacağından ortak çalışma kültürü yerleştirilmeli, devlet denetimi olmalı, oluşturulan politikaların savunma mekanizması geliştirilmeli, toplumun birbirini dinleme ve empati diyaloğu geliştirilmelidir.

"Birlikte olunursa siyasi erk üzerinde etkili olunabilir." (OG2)

"Çevreci dernekler bu konuda daha başarılı." (OG2)

2.2.5. STK olarak sunduğunuz hizmetlerin etkisini ve performansınızı nasıl ölçmektesiniz?

Odak Grup Çalışması çıktılarına göre; Rize ilindeki STK'ların sundukları hizmetlerin etkisini ve performansını ölçme türleri şunlardır: Toplum tarafından alınan tepkiler, paydaşlarla ve halkla yapılan görüşmeler, memnuniyet anketleri, anlık görüşmeler, internet sayfalarının beğenilip artış göstermesi, yöredeki kişilerin takdirleri, sosyal medya üzerindeki yoğunluğun yorumlanması, yapılan kayıtların ürün ve çıktı analizleri, kamu kurum ve kuruluşlarıyla yapılan değerlendirme-

ler, yapılan programlara katılımın sağlanması, birlikte çalışılan kimselerden alınan geri dönüşler ve sosyal medya üzerindeki katılım şeklidir.

"Anket çalışmaları yapılarak ölçülmesi gerektiğini düşünüyorum. Bunun için istihdam sağlanarak çalışma yapılmalı. Bizler yaptığımız toplantılarda kendimizi değerlendiriyoruz." (OG2)

"Sosyal medya aracılığıyla dönüşler alıyoruz. Ayrıca yüz yüze görüşler iletiliyor. Her hafta yaptığımız olağan etkinlikle dönüşler alıyoruz." (OG2)

2.2.6. STK olarak sunduğunuz hizmetlerin sistemli bir şekilde kayıt altına alınması için nasıl bir veri tabanına sahipsiniz ya da nasıl bir veri tabanı öneriyorsunuz?

Odak Grup Çalışması çıktılarına göre; Rize ilindeki STK olarak sunulan hizmetlerin sistemli bir şekilde kayıt altına alınması için bilgisayar, harici bellek ortamları dışında web sayfaları ve sosyal medya hesapları, bilgisayar kayıtlarının oluşturulması, faaliyetler ile ilgili arşiv kayıtlarının tutulması, yapılan faaliyetlerin resimlenerek ya da görüntülenerek kayıt altına alınması, resmi kayıt defterleri, tüm faaliyetlerin yıl bazında arşivlenmesi, dijital arşiv tutulması, yapılan her şeyin raporlar ve dosyalar halinde görevli birimlere aktarılması, federasyonun kayıt sistemi, dernekler il müdürlüğünün kurallarına göre verilerin arşivlenmesi, derbis sisteminin kullanılması, ölüm doğum evlenme emeklilik taşın-

ma durumlarının mesajla ulaştırılması gibi yöntemler kullanılmaktadır.

"Yaptığımız faaliyetlerle ilgili yapılan çalışmalar ve harcamaların kaydını tutuyoruz. Çalışmalar sırasında ajandaya notlar alıyoruz, sonraki haftalarda notları kontrol ederek gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini kontrol ederek arşiviliyoruz." (OG2)

"Bilgisayar ortamında arşivliyoruz. 3 aylık ve 6 aylık raporlar halinde düzenliyoruz ve arşivliyoruz." (OG2)

"Karar defterimize işliyoruz ve faaliyet raporu hazırlıyoruz. Fotoğraflarla arşivliyoruz." (OG2)

2.2.7. Devletin denetim ve teşvik mekanizmasının STK'ların üzerindeki etkisi ne yöndedir?

Odak Grup Çalışması çıktılarına göre; Rize ilindeki STK'lar üzerinde devletin denetim ve teşvik mekanizmasının etkisi genelde olumsuzdur. Fakat diğer taraftan, devlet kaynaklı destek alan STK'ların nitelik ve kapasitesinde artış görüldüğüne vurgu yapılmıştır. Genel olarak tartışmalara bakıldığında bu olumsuz duruma sebep olarak; devletin yeterince yerel sorunlardan haberdar olmaması, teşvik ve denetim mekanizmasının kontrolsüz ve yetersiz olması, devletin olumlu sayılabilecek teşvik ve desteklerinin yanı sıra STK'ların yönlendirilmemesi, devlet teşvikleri hakkında STK'larda etkileşimin olmaması, devletin destek verdiği bazı STK'ların aldıkları yardımları israf etmesi, belli başlı STK'lara zorunlu yönlendirmeler yapılmasıyla birlikte sosyoekonomik yönden gücü az olan STK'lara destek

ve teşvik hususunda aynı esnekliğin gösterilmemesi, yapılan etkinliklerin kamuoyunda yer bulmasıyla denetimlerin başlaması gösterilmiştir. Bu duruma getirilen çözüm önerileri şunlardır: Kültürel faaliyetlerin dışında daha kapsamlı destekler sağlanmalı, dernek faaliyetlerinde gönüllülük veya profesyonellik olmalı, STK teşvik mekanizması olmalı ve teşviklerle birlikte denetim mekanizması da geliştirilmelidir.

"Devlet belli aralıklarla denetimler yapıyor. Ayrıca Denetim Kurulumuz var. Teşvik konusunda devlet desteği yetersizdir. Ayrıca teşviklerin tanıtılması noktasında etkin çalışmalar yapılmalıdır." (OG2)

"Yeterli denetim olduğunu düşünmüyorum. Dernek mevzuatı çok ağır. Derneklerde görev alanlar dernekçiliği bilmiyor." (OG2)

"Teşvik mekanizması yeterince bilinmiyor. Devlet desteği konusunda eğitimler verilmeli. Projelerden faydalanma konusunda, eğitim eksikliğinden dolayı devlet desteğinden faydalanamıyoruz." (OG2)

2.2.8. Size göre yerel yönetimler, üniversiteler vb. kamu kurumları hizmetlerin yerine getirilmesinde halkı STK'lara hangi durumlarda yönlendirmektedir? Önerileriniz.

Odak Grup Çalışması çıktılarına göre; hizmetlerin yerine getirilmesinde Rize ilindeki STK'lara aktif yönlendirme olmadığı, genellikle sosyal ve kültürel konularda çevresel yönlendirmelerin olduğuna dikkat çekilmiştir. Rize'de kurumların kendi alanlarındaki

hizmetleri kendi içlerinde vermeye çalıştığına dikkat çekilirken, STK'larla iş birliğinden kaçınıldığına vurgu yapılmış ve genelde kriz durumlarında sms yoluyla bilgilendirmelerin yapıldığı üzerinde durulmuştur. Genel olarak tartışmalara bakıldığında bu olumsuz duruma sebep olarak; Kamu kurumlarının STK'lara destek vermemesi, hükümetin bir çağrısı olması durumunda faaliyette bulunulan başka farklı faaliyetlere girişilmemesi, Rize'de kurumların STK'lardan fikir alma alışkanlıklarının olmaması, tüm faaliyetlerin STK'lar ile paylaşılması yerine kendi bünyelerinde içe kapalı olarak yapılması gösterilmiştir. Bu duruma getirilen çözüm önerileri şunlardır: STK'lar ilgi alanlarını tam olarak bildirmeli, kendilerini ve ilgi alanlarını tek merkezde toplamalı, STK'ların görev ve yetkileri arttırılmalı, STK'ların bulunduğu toplumda nasıl yarar sağlanacağına dair bilinçlendirme yapılmalı, sorunların çözümünde muhakkak STK'lara danışılmalı, düşünceler STK'larıyla birlikte medyaya taşınmalı, STK'lar ve kurumlar daha koordineli çalışmalı, belli aralıklarla belediye veya üniversitelerde fikir alışverişi yapılmalı, insan ilişkileri konusunda seminerler yapılmalı ve hizmetlerde STK'nın rolü kabul görmelidir.

"Yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları temsilcileri STK'larla iletişim kurmuyor. Dolayısıyla yönlendirme yapılmıyor. Birlik olmayı öneriyoruz." (OG2)

"Yerel yönetimler oy potansiyeli gördüğü oluşumları destekliyor. Özellikle yerel yönetimler ve üniversitelerin STK'ları desteklemesi gerekiyor." (OG2)

2.2.9. STK olarak insanların ihtiyaçlarını nasıl

tespit ediyorsunuz? Bir Anlama-Dinleme ve temsil mekanizmanız var mı, nasıl çalışıyor?

Odak Grup Çalışması çıktılarına göre; Rize ilindeki STK'larda sistematik bir Anlama-Dinleme mekanizması bulunmamakta, bu işlev günlük akış içerisinde doğallığıyla gerçekleşmektedir. Ayrıca ihtiyaç sahiplerine bizzat ulaşarak ya da STK'lara insanların bir şekilde ulaşmasıyla da bu işlev varlığını devam ettirmekte, sosyal medya hesapları üzerinden dilek ve şikayetlerin alınmakta, bazı derneklerde sosyal işler birimleri mevcut olduğunda ihtiyaç sahiplerini onlar ilgili birimlere yönlendirmektedir. Genel olarak tartışmalara bakıldığında bu olumsuz duruma sebep olarak; dernekler odasındaki dilek ve şikâyet kutularının halk tarafından bilinmemesi, halkın nereye nasıl başvuru yapacağı konusunda bilgi sahibi olmaması gösterilmektedir. Bu duruma getirilen çözüm önerileri şunlardır: Belirli aralıklarla ihtiyaç sahibi insanlarla bir araya gelinerek ilgili sorunlar konuşulmalı, gözlem yapılmalı ve yaşanılan yere yabancı kalınmamalı, sosyal medya etkin kullanılmalı, her konuda oluşturulan çalışma grubu kendi alanındaki sorunları tespit edip çözüm önerileri sunmalıdır.

"Derneğimizin tüzüğü çerçevesinde sosyal, kültürel ve ahlaki anlamda faydalı olabilecek konferanslar düzenliyoruz." (OG2)

"Muhtarlar ve yerel yönetimler aracılığıyla tespit ediyoruz." (OG2)

"Müzik derneği olmamız sebebiyle bize ulaşılıyor." (OG2)

2.2.10. Rize'deki STK'larda ve kendi STK'nızda kendi iç demokratik mekanizmanızın olduğunu düşünüyor musunuz?

Odak Grup Çalışması çıktılarına göre; Rize ilindeki STK'larda iç demokratik mekanizmanın varlığını düşünenler ve düşünmeyenlerin sayısı birbirine yakın görünmektedir. Genel olarak kendi STK'larında iç demokratik mekanizmalarının olduğu savunulmuştur. Diğer taraftan ise katılımın az olması sebebiyle karar merciinin çok az kişiye bırakılmasından dolayı demokratikliğin olmadığını savunanlar olmuştur. Bu duruma getirilen çözüm önerisi ise genel olarak daha kurumsal bir yönetim ile daha demokratik bir mevzuat oluşturulması için adım atılması gerektiği yönündeki fikir birliği olmuştur.

"Derneğimizde bir istek ve şikayet kutusu var. Haftalık toplantılarımızda gerekli değerlendirmeleri yapıyoruz. Şu anda STK'larda demokratik bir mekanizma olduğunu düşünmüyorum." (OG2)

SONUÇ

Uygulamadaki temsilciler ve akademik bakış olmak üzere iki farklı yönden araştırma konusu yapılan "*Rize Sivil Toplum Kuruluşları Yerel İşbirliği Çalıştayı'nın* temel amacı, Rize ili sivil toplum kuruluşlarının sorunlarını tespit ederek çözüm önerileri geliştirmektir. Bu kapsamda detaylı olarak yöntemi anlatılarak araştırma konusu yapılan çalışmadan elde edilen sonuçları yukarıda tartışılmıştır.

Son yıllarda sermayenin, bilginin ve ürünlerin

serbest dolaşım hızının artmasıyla yerel yönetimlerde de çeşitli işbirliği tartışmaları gündeme gelmeye başlamıştır. Şehre yerleşenlerin sayısının artması ve beraberinde getirdikleri sosyoekonomik ve kültürel çeşitli olumlu ve olumsuz etkiler sonucunda hizmetlerde yetersizlikler oluşmaya başlamış, merkezi hükümetin uyguladığı politikaların haricinde yerel yönetimlerde de kurum ve kuruluşlar çeşitli çözümler geliştirmeye başlamışlardır. Bu düzenlemelerin ne kadar bütüncül olarak planlandığı, ne kadarının demokratik bir süzgeçten geçirildiği ve çözüm olarak iyileştirici etki gösterdiğine yönelik çalışmalar varlığını devam ettirse de Rize ilinde bu anlamda nasıl bir algı olduğuna yönelik sonuçlar özetle şu şekildedir:

Rize'deki STK'larla ilgili genel görüş dernekler arasında bir ortaklık kültürü oluşmadığı yönündedir. Bununla birlikte iletişim ve ortaklık gerçekleştirilirse çok daha başarılı olunacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan; STK'ların topluma doğrudan hizmet sağladığı genel kanı olmakla birlikte, STK-Devlet ilişkileri konusunda, siyasi gücü olan STK'ların devlet kurumları ile daha rahat iletişim kurabildiği düşünülmektedir. Rize'deki STK'ların kamu kurum ve kuruluşları üzerinde etkin olma konusunda oldukça zayıf olduğu düşünülmekte, STK'lar bir araya gelemediği için bir politika oluşturarak etki oluşturamadığı için ilin gelişiminde bu durum ayrı bir engel olarak görülmektedir. Çalıştayla birlikte bu başlangıcın yapıldığı ve devamı getirilebilirse etkin ve güçlü olunabileceği düşünülmektedir. STK olarak sunulan hizmetlerin etkisinin aylık rutin top-

lantılarla, anket çalışmalarıyla ve sosyal medya aracılığıyla yapılan dönüşlerle ölçüldüğünü ifade eden STK temsilcileri, hizmetlerin sistemli bir şekilde kayıt altına alınması konusunda faaliyet raporları hazırlanarak ve bilgisayar ortamında kayıtlar tutularak arşivlendiğini ifade etmiş, ayrıca profesyonel bir veri tabanına sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. STK'lara olan devlet desteğinin artırılarak özellikle bu desteklerle STK'lara düzenli periyotlarla eğitim verilmesi gerektiği görüşü hakkında fikir birliği sağlanmıştır. Yerel yönetimlerin, kamu kurum ve kuruluşu temsilcilerinin STK'larla yeterince iletişim kurmadığı ve yönlendirme yapmadığı düşünüldüğünden işbirliğini artırıcı, eğitim, seminer, program ve projeler düzenlenmesi gerekmektedir. Son olarak, Rize'deki STK'larda iç demokratik mekanizmayı artırmak amacıyla çalışmalar gerçekleştirilmelidir, toplum, STK ve devlet kurumları arasında işbirliğini geliştirici mekanizmalar geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

Alemdar, Z. (2015). "*Baskı Grupları ve Sivil Toplum*", Karşılaştırmalı Siyaset, (Der. Sabri Sayarı ve H. Dikici Bilgin), Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Lewis, D. (2009). Nongovernmental Organizations, Definition and History, Springer-Verlag Berlin Heidelberg. http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.546.7849&rep=rep1&type=pdf. (Erişim Tarihi: 12/10/2017).

Shils, E. (1991). "*The Virtue of Civil Society*", Government and Opposition, 26-1. https://www.cambridge.org/core/journals/government-and-opposition/article/virtue-of-civil-society/3AE64DADC8CEBB16A56F9BAE6CA76BF8. (Erişim Tarihi: 12/10/2017).

Stankowska, M. (2014). Good Governance and the Non-Governmental Organizations, International Journal of Governmental Financial Management - Vol. XIV, No:1. http://www.icgfm.org/wp-content/uploads/2017/06/3-6.pd f. (Erişim Tarihi: 12/10/2017).

"Sivil Toplum Kuruluşlarının Sürekliliği ve Projelerde Sürdürülebilirlik" konu başlığı, *Yrd. Doç. Dr. Zeki KARATAŞ'ın koordinatörlüğünde* Çalıştay'ın 4.Masa'sında ele alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SÜREKLİLİĞİ VE PROJELERDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan SUNGUR
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, iktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İktisat Bölümü
oguzhan.sungur@erdogan.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Zeki KARATAŞ
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, iktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Sosyal Hizmet Bölümü
zeki.karatas@erdogan.edu.tr

GİRİŞ

Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarına (STK) yöneltilen güncel eleştirilerden birisi de kuruluşların yeteri kadar şeffaf, kurumsal, etkin, sürdürülebilir olmaması ve bunların sonucunda etkilerinin küçük ve dağınık olmasıdır. Bu bağlamda, STK'ların yaptığı faaliyetlerin yaşadığımız dönemin güncel sorunlarına tam anlamıyla cevap vermede yetersiz kalıp kalmadığı tartışılmaktadır. STK'ların varlık amaçlarından birisi de içinde bulundukları topluma değer ve fayda üretmeleridir (İçduygu, Meydanoğlu, & Sert, 2011). Bir proje, program

ya da kuruluş için kullanılan kaynaklardan gelen sosyal faydanın ortaya çıkardığı değişim ve farklı insanlar üzerindeki etkisi STK'nın sosyal etki gücünü göstermektedir. Sosyal etki, insanların yaşam şekillerinde, kültürleri ve ortak inançlarında, toplumlarında, çevrelerinde, sağlıkları ve esenliklerinde, kişisel ve mülki haklarında ve son olarak korkuları ve isteklerindeki değişimler olarak açıklamaktadır. Buna göre STK'ların ortaya koyacağı sosyal etkinin, toplumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutuyla ilgili olduğu görülmektedir (Yalçın, Güner, & Kisbu-Sakarya, 2016).

Modern demokratik toplumların etkili unsurlarından birisi olan sivil toplum kuruluşları (STK) Türkiye'de yasal olarak biçimsellik kazanan işçi sendikaları, odalar ve barolar gibi serbest meslek örgütleri, siyasal partiler, spor kulüpleri, çeşitli amaçlarla kurulan vakıf ve derneklerden oluşmaktadır. Bunların dışında, bazen süreklilikleri olmasa da alternatif, platform, inisiyatif (girişim) gibi çeşitli adlarda resmileşmemiş gruplar da mevcuttur. Gelişmiş toplumlarda, STK'ların çoğulcu yapıda olması sayesinde ve toplumun her üyesinin de çeşitli çıkar ve ilgilerine göre çok sayıda örgüte girmesiyle demokratik dengeler sağlanır ve kamu yararı gerçekleşir.

Küreselleşme sonucu ulus devletin meşruiyetinin zayıflaması STK'ları, toplumların taleplerini dile getirmede en etkili araçlar haline getirmiştir. Bu dönemde ulusal ve uluslararası meşruiyet alanı genişleyen STK'lar, devletle toplum arasındaki ilişkilerde daha belirleyici olmaya başlamıştır.

1990'lar boyunca Türkiye'de STK'lar, insan hakla-

rı gibi sorunları politik gündeme taşımakta başarılı olmuştur. Bu örgütler, sağlık, eğitim ve konutlaşma gibi alanlardaki tecrübelerini politikaya aktarmış ve özellikle demokratik değerlerin ve düşüncelerin vatandaşlar arasında yerleşmesi için yaşamsal olan eğitim projelerini gerçekleştirmişlerdir. Öte yandan bu örgütlerin, yeni politik hareketleri başlatma ve potansiyel liderleri keşfetme konusundaki rolleri de artmıştır.

STK'lar, demokratik hukuk devletinde, devleti denetleme yanında hem devletin çeşitli birimleri arasında, hem de devletle vatandaş arasında katalizör işlevi görmektedirler. Bu örgütler, kendi alanlarında topluma önderlik yapmalı, topluma ve sektöre eleştirel bir gözle bakabilmeli ve gerektiğinde gerçeği tüm çıplaklığı ile topluma söylemelidir (Aslan, 2010).

Devletle sivil toplum arasındaki ilişkinin demokratik değerler üzerinden yapılandırılması devleti zayıflatmaz, aksine güçlü ve örgütlü STK'lar yurttaş katılımının önünü açar. Böylece sistemin yaşadığı temsil ve meşruluk krizlerinin aşılması, kirlendiği düşünülen siyasete ilişkin etik değerlerin yeniden üretilmesi sağlanabilir. Yurttaşın sadece oy veren seçmenler olarak kaldığı pasif katılım düzeyinden alınarak, birlikler oluşturan, soran, danışılan ve karar veren bireyler olarak aktifleştirilmesi STK'lar sayesinde gerçekleşmektedir.

STK'lar, devletle dört tip ilişki içine girebilirler; devletle eklemlenip, rant dağıtma mekanizmasından daha fazla pay almaya çalışabilirler, devletle temas halinde olmakla birlikte ondan bağımsız hareket edebilirler, devletin karşısında yer alıp mücadele edebilirler, son olarak da devleti görmezden gelerek, ilişki kurma-

dan varlıklarını devam ettirebilirler. Türkiye açısından STK'larla devlet arasında bu dört ilişki biçimini de gözlemlemek mümkündür.

Günümüzde Türkiye'de, STK'ların örgütsel yaşama odaklandıkları, tüm dikkatlerini örgütsel ve finansal kapasite sorunlarını çözmeye verdikleri, fakat demokratikleşme süreçlerine katkı ve kamusal tartışma alanını genişletme işlevlerini gerçekleştirmede sınırlı kaldıkları görülmektedir. Demokratik değerlerin gündelik hayatta uygulanması, öncelikle STK'ların sivil kültürü ve demokrasiyi özümsemiş olmalarına bağlı olduğu halde Türkiye'deki bu örgütlerin birçoğu devlet kaynaklarından yararlanarak varlıklarını devam ettirmektedirler. Bu da, sivil toplumun gelişmesini bizzat STK'ların engellediği iddiasını güçlendirmektedir.

YÖNTEM

Rize ili sivil toplum kuruluşlarının sorunlarının tartışıldığı çalıştayda katılımcılar dört farklı masa etrafında bir araya gelerek Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nden bir öğretim elemanının rehberliğinde odak grup ve fikir tepsisi çalışması gerçekleştirmiştir. Katılımcıların görüşlerinin sistematik bir şekilde ifade edilebilmesi için uzman görüşü de alınarak 10 maddelik yarı yapılandırılmış soru formu hazırlanmış ve uygulanmıştır. Fikir tepsisi yönteminde yarı yapılandırılmış görüşme formundaki her bir soru için A4 kâğıt hazırlanmış ve üyelerin post-it kâğıtlarını kullanarak görüşlerini yazıp ilgili soru kâğıdının altına yapıştırmaları sağlanmıştır. Daha sonra bu görüşler bilgisayar ortamına aktarılar ilgili soru başlıklarının altında sınıflandırılmıştır. Odak

grup görüşmesi için yarı yapılandırılmış görüşme formundaki her bir soru için serbest tartışma yapılmış ve katılımcıların görüşleri ses kaydı yapılarak alınmıştır. Daha sonra ses kaydı deşifre edilmiş ve yazıya aktarılmıştır.

Çalıştayda 4. masada STK'ların sürekliliği ve projelerde sürdürülebilirlik konusu ele alınmıştır. Bu ana konu kapsamında alt konu başlıkları belirlenmiş ve katılımcıların görüşleri doğrultusunda derinlemesine tartışılmıştır. Odak grup görüşmesi esnasında birbirine yakın olduğu fark edilen konu başlıkları birleştirilmiş ve çalıştayın 4. masasında yer alan katılımcılardan elde edilen görüşler sekiz alt başlık altında ele alınmıştır. Nitel araştırma yönteminin odak grup görüşmesi ve fikir tepsisi tekniğinin kullanıldığı bu çalışmada katılımcılardan elde edilen görüşler literatür bilgileriyle de desteklenerek yorumlanmıştır.

1. STK'LARA KATILIMIN ARTIRILMASI

Ortak amaç için bir araya gelmiş insanlar tarafından kurulan STK'ların amacı topluma hizmet sunmaktır. Gönüllülük esasına dayalı olarak, kamu sisteminin bir parçası olmaksızın ve kâr amacı gütmeden belli bir amacı gerçekleştirmek üzere oluşturulan STK'lar esnek yapıları ve hızlı hareket edebilme kabiliyeti nedeniyle sorunlara daha pratik çözümler üretebilmektedir. STK'ların etkili olabilmesi, sahip olduğu üyelerin niceliği ve niteliğiyle yakında ilişkilidir. Bu nedenle gönüllü katılımı artırıcı çalışmalar yapmak STK'ların başlıca faaliyetleri arasındadır. Çalıştayda katılımcılara; *"Sivil Toplum Kuruluşu olarak katılımı artırmak için ne tür çalış-*

malar yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?" şeklinde bir soru yöneltilmiş ve alınan cevaplar belli başlıklar altında sınıflandırılmıştır.

1.1.Eğitim ve Bilinçlendirme Çalışmaları

Sivil toplum kavramı Eski Yunan'da Aristo ile ortaya çıkmış ve o günden günümüze sivil toplum faaliyetleri devam etmiştir. Sivil toplum faaliyetlerinin amacı bireysel çıkardan ziyade kamusal iyiliği sağlamaktır (Kaldor, 2002). Bunun içinde bugün gelişmiş ülkelerde toplumsal yaşamın yüksek standartlara ulaşmasında STK'ların üstlenmiş olduğu görev ve sorumluluk bilinci önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizde ekonomik olarak gelişmekte olan ülkeler arasında yer almakla birlikte, STK'lara katılım istenilen seviyelere ne yazık ki ulaşamamıştır. Yaşanmakta olan bu eksikliğin en temel nedeni eğitim olarak görülmekte ve çözümde toplumun bilinçlendirilmesinde görülmektedir.

Odak grup görüşmesinde STK'lara katılım konusunda görüşlerini dile getiren dernek yöneticileri daha çok eğitim ve bilinçlendirme çalışması yapılması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Üye sayısının istedikleri düzeyde olmadığını belirten bir dernek yöneticisi katılımı sağlamak için dernekçiliğin daha bilinçli yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir: *"Ne yazık ki üye sayımız bile istenilen seviyelerde değil. Aslında bizler tam anlamıyla dernekçiliği bilmiyoruz bundan dolayı da katılım konusunda sorunlar yaşıyoruz."* (OG-4)

Toplumun STK'lar hakkında bilgi sahibi olmadığı, toplumsal duyarlılık yaratabilmek için STK'lar hakkında farkındalık yaratılması gerektiği belirtilmiştir ve

bu konuda derneklerin sorumluluğu vurgulanmıştır: *"Toplumun büyük bir çoğunluğu STK'lar ve STK'ların faaliyetleri hakkında bilgi sahibi değildir. Toplumun sorunlarına duyarlı bir STK kültürü oluşturulmak isteniyorsa öncelikli olarak STK'lar hakkında toplum bilinçlendirilmelidir. Bu amaç için kamu spotları oluşturulmalı ve her dernek bu kamu spotlarının oluşturulmasına katkı sağlamalıdır."* (OG-4)

Toplumun STK'lar hakkında bilinçlendirilmesi amaçlanırken derneklerin yalnız bırakılmaması, özellikle yerel yönetimlerin imkânlarını kullanarak toplumu STK'lar hakkında bilinçlendirme çalışmalarına katkı sağlaması beklenmektedir: *"STK'ların amaçları topluma anlatılırken STK'ların faaliyetlerine katılmanın ne denli önemli olduğu da vurgulanmalıdır. STK'lar hakkında verilen eğitimler oldukça sınırlı olduğundan ötürü STK'lara katılımda düşük seviyelerdedir. STK'lar hakkında verilecek eğitimler konusunda yerel yönetimlerde üzerine düşen sorumluluğu almalı ve toplantılar, eğitim seminerleri organize ederek toplumun STK'lar hakkında bilinçlendirilmesine katkı sağlamalıdır diye düşünüyorum."* (OG-4)

STK'ların siyaset üstü kuruluşlar olması gerektiğine vurgu yapan bir başka katılımcı üye sayısının artırılabilmesi için öncelikle gönüllülük bilinci oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır: *"Sivil toplum kuruluşları her şeyden önce siyaset üstü kuruluşlardır. Ancak ülkemizde dernekçilik kültürü yeteri seviyede gelişmemiştir. STK'lara katılım, üye olmak gereksiz gibi algılanmaktadır. Bu durumda katılım sorununa sebep oluyor. Bunu aşmak için öncelikle 'gönüllülük bilinci' oluşturmalıyız"* (OG-4)

STK'lar hakkında gönüllülük bilincinin oluşturulması için planlı çalışmalara temel eğitimden başlanma-

sının önemi vurgulanmış ve ilkokul yıllarından itibaren bu eğitimin verilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır: *"STK'lar hakkında toplumun geneli bilinçlendirilmelidir. Bunun içinde ilkokul seviyesine kadar inerek 'STK'ların önemi ve gerekliliği, neden üye olunması ve gönüllük bilinci' çocukların eğitim müfredatına koyulmalıdır. Böylece STK bilinci bir politika haline getirilmeli ve çalışmalarımızı toplumun tüm paydaşlarına dağıtmalıyız."* (OG-4)

1.2. Medya, İletişim ve İşbirliği Çalışmaları

Türk toplum yapısının bireycilikten ziyade toplulukçu bir yaşam tarzına sahip olmasına karşın STK'lara katılımın düşük kalması bu tür kuruluşların kendilerini topluma tanıtmasında sorunlar yaşandığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Medya, STK'ların hedef kitlelerine ulaşmaları, toplumla kolayca etkileşim kurmaları ve irtibat sağlamakta zorlandıkları kişilere mesajlarını iletmeleri noktasında önemli bir araçtır (Boztepe, 2014). Yurttagüler ve Akyüz (2006) yapmış oldukları araştırmada STK'ların faaliyetlerine katılan gönüllülerin % 40,3'ünün bir tanıdık vasıtasıyla, %12,9'unun STK'larda çalışan kişiler aracılığıyla, %9,7'sinin yazılı ve görsel medya, %8,1'inin internet sayesinde ilk defa STK'ların faaliyetlerine katıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Odak grup görüşmesinde STK'lara katılım konusunda görüşlerini dile getiren dernek yöneticileri STK'ların tanıtılması için medyanın aktif olarak kullanılmasının önemine vurgu yapmaktadır. Dernek yöneticilerinden bir tanesi görüşlerini şöyle aktarmaktadır: *"STK'lar olarak biz bizi anlamak ve tanımak isteyen insanlara kendimizi daha iyi anlatmalıyız. Tanıtım konusunda basın ve yayın önemli bir araçtır ve aktif kullanılması gerekmektedir."*

(OG-4)

STK'nın tanıtımı konusunda tanıtıcı ve bilgilendirici toplantılar yapıldığını ancak bunun yeterli olmadığı görüşünü savunan bir dernek yöneticisi açıklamalarında daha geniş kitlelere ulaşılması gerektiğini ifade etmiştir: *"Bizler faaliyetlerimiz hakkında toplumu bilgilendirmek için ulaşabildiğimiz ilgili kişileri organizasyonlarımıza davet ediyoruz. Ancak, STK'ların tanıtımı noktasında bu yeterli sayılamaz. Daha çok kişiye ve toplumun her kesimine ulaşmamız gerekmektedir. Bunun için tanıtım faaliyetlerimizin medyada daha fazla yer alması gerekmektedir."* (OG-4)

STK'ların birbirleri ve farklı kurumlarla işbirliğinin artırılması gerektiği odak grup görüşmesi sonucunda elde edilen farklı bir görüştür: *"Dernekler arasında koordinasyonu artırmak için haberleşme ve iletişim kanalarını kullanıyoruz. Belirli aralıklarla yemekli toplantılarda bir araya geliyoruz. Bu organizasyonların daha sık yapılması ve Rize ilinin yönetimsel anlamda bütün dinamiklerinin bu organizasyonlara çekilmesi STK'ların tanıtılmasında ve işbirliği kurulmasında başarıyı artıracağı kanaatindeyim."* (OG-4)

STK'ların Rize ilinde farklı dernek ve kuruluşlarla işbirliğini tam olarak kuramaması eleştirilen bir durumdur: *"Diğer derneklerle tam bir uyum içinde olduğumuzu söylemek çok zordur. İşbirliği noktasında derneklerin yanı sıra partner bir kuruluş belirleyerek o partner ile ortak faaliyetler yapmalıyız."* (OG-4)

STK'ların tanıtımın başarılı olması için yapılan organizasyonların ve gerçekleştirilen projelerin görsel olarak medyada daha fazla yer alması gerektiği odak grup görüşmesinde savunulan bir başka görüş ve dü-

şüncedir: *"STK'lar olarak Rize için güzel projeler yapmaya çalışıyoruz. Ancak tanıtım demek, her şeydir. Başarının artarak devam etmesi için yapılan güzel şeylerin medyada daha fazla yer alması gerekmektedir. Bu hem bizim motivasyonumuzu artıracak hem de yeni toplum gönüllülerinin aramıza katılmasına fırsat sağlayacaktır."*(OG-4)

STK'ların medyada tanıtımı konusunda imkânların her zaman için yeterli olamayacağı ve tanıtım konusunda devletin ulusal bazda bu görevi de üstlenmesi beklenen ve istenen bir hizmettir: *"Medya, STK'ların tanıtımında oldukça önemlidir. Ancak, bizim bölgemiz için konuşmam gerekirse biz bu tanıtımda her zaman başarılı olamıyoruz. Bu konuda ulusal bazda devletin, bölgesel bazda yerel kurumlarının desteğine ihtiyaç duymaktayız."* (OG-4)

1.3. Motivasyon ve Güven Sağlama Çalışmaları

STK'lara katılım oranının düşük olmasının yanı sıra derneklere üye olan bazı gönüllüler motivasyon sorunu yaşayabilmektedir. Üyelerin aktif olmada isteksiz olduğunu vurgulayan bir dernek yöneticisi, dernek üyelerinin motivasyonlarının düşük olduğuna dikkat çekmiştir: *"Dernek üyelerimiz sadece bizden hizmet bekliyor. Kendileri aktif olmuyorlar."* (OG-4)

STK'lar kendi imkânlarının dışında finansal destek alabilmek adına ideolojik grupların kontrolü altına girme riskleri taşımaktadır. Türkiye'de yaşanan 15 Temmuz darbe girişimi, STK'lara üye olunması konusunda güven problemi yaratmıştır. Bu durumu bir dernek yöneticisi şu sözlerle ifade etmiştir*: "Mesleki birlik derneğiyiz. Ülkemizde yaşanan olağanüstü hal durumu dernekçilikten katılımcıları uzaklaştırmıştır. Güvensizlik ortamı*

yaratıldığı için dernek katılımcıları derneğin hangi görüşü savunduğunu, siyasi ideolojisini sorgulamaya başlamıştır." (OG-4)

STK'larda güven ve motivasyonu artırabilmek için toplumun gerçek manada ihtiyacı olan alanlara güçlü bir misyonla, lider vasıflı yöneticiler tarafından örgütlü ve şeffaflık ilkesiyle hizmet getirilmesi sivil toplum gönüllülerinin en büyük beklentisi olmaktadır. STK'lara üye olma konusunda gönüllüleri ikna edebilmek için derneğin amaçlarının üyelere cazip gelmesi gerektiğini vurgulayan bir katılımcı dernek bilinci ve kültürü oluşturmanın önemine dikkat çekmiştir: *"Derneğin amaçları cazip olmalıdır. Katılımcı kişiler fikirleriyle, projeleriyle aktif katılımcı olmalıdır. Dernek bilinci ve kurum kültürü oluşturulmalıdır. Dernekler, şube açabilecek hale getirilmelidir. Böylece katılım daha cazip olabilir."* (OG-4)

STK'larda yüksek motivasyonla toplumun ihtiyaçlarına hizmet sunmak çoğu zaman yapılmayan faaliyetlerin projelendirilmesi ile mümkün olmaktadır. Odak grup görüşmesinde görüşlerini paylaşan bir katılımcı kendini motive eden unsuru şöyle açıklamıştır: *"Topluma hizmet etmek kadar gerçekten ihtiyaç duyulan alanlara hizmet etmekte çok önemlidir. Yapılmayanı yapmak, diğerlerinden farklı olmak benim önem atfettiğim bir durumdur. Bir kere yapılan çalışmaların insanlara faydalı olması lazım. Bu durum aynı zamanda STK'lara duyulan güveni de artıracaktır."* (OG-4)

1.4. Niteliği Artırmaya Yönelik Çalışmalar

STK'ların niteliğinin artırılabilmesi için aidiyet duygusu kazandırmanın önemine dikkat çeken bir katı-

lımcı sadece derneğe üye olmanın yeterli olmadığını belirtmiştir: *"Bir derneğe üye olmak başka bir şey, 'bir derneğin üyesi' olmak ise başka bir şeydir. Katılımcılar, bir derneğin üyesi olmalıdır. Böylece 'aidiyet duygusu' kazandırılabilir."* (OG-4)

Gönüllü sayısını artırmak için derneğin faal olması gerektiğine vurgu yapan bir katılımcı dernek başkanının özverili ve hizmetkâr liderlik anlayışıyla çalışması gerektiğini ifade etmiştir: *"Derneğin faaliyetleri ile katılımcı sayısı artırılabilir. Dernek başkanı aktif olmalı ve adeta bir asker gibi kendisi de özveriyle çalışmalıdır. Dernek yöneticilerinin hizmetkâr olması gerekiyor. Dernekler, tabela derneği olmamalıdır."* (OG-4)

STK'ların niteliğinin artırılabilmesi için derneklerde demokrasinin hâkim olması gerektiğine vurgu yapan bir katılımcı dernek başkanlığının süresiyle ilgili öneri sunmuştur: *"Derneklerde demokrasi uygulanmalıdır. Dernek başkanı, başkanlığını en fazla iki kez yapabilmeyle sınırlı tutulmalıdır. ... Dernekler, kamu kurum ve kuruluşlar ile yakın ilişkiler halinde olmalıdır. Dernekler arasında rekabet gücü geliştirilmelidir."* (OG-4)

STK'lara katılım sorunlarının tartışıldığı odak grup görüşmelerinde bir katılımcı yapılacak hizmet ve bu hizmete katılacak kişi sayısının değil gönüllü üye sayısının önem taşıdığını belirtmiştir: *"Şimdi bakıyorsunuz dernekler genellikle inşaatlaşma yönünde kuruluyorlar. İnsana değen işlere pek rastlamıyoruz. Önemli olan insana hizmet etmektir. İşte bu noktada dernek üyelerinin gönüllü kişiler olmasına önem veriyoruz."* (OG-4)

1.5. Siyasi Destek Alınmasına Yönelik Çalışmalar

Toplum içerisinde siyasilerin örnek davranışlar sergileyerek STK faaliyetlerine katılmasını önemseyen bir dernek yöneticisi, siyasilerin bu davranışı sergilerken de ayrım yapmaması gerektiğini belirtmiştir: *"Toplumun geneline baktığımızda bireylerin davranışlarını taklit ettikleri rol modelleri vardır. Siyasilerden de rol model insanlar arasında gösterilebilir. Ben siyasilerin ideolojik ayrım yapmadan STK faaliyetlerine katılmalarının, il yöneticilerinin toplumsal faaliyetler içerisinde gözükmelerinin toplumu yönlendirici ve özendirici bir etki yaratacağını düşünmekteyim."* (OG-4)

2. STK-MEDYA İLİŞKİSİ

Sivil toplum kuruluşlarının medya ile iyi ilişkiler kurmasının iki temel amacı bulunmaktadır: Birincisi; STK-medya ilişkisi STK'ların varlıklarını ve amaçlarını topluma duyurma ve kamuoyu oluşturmalarının en önemli aracıdır. İkincisi; toplumu oluşturan bireyler STK'lar üzerinden kamu kuruluşlarına, özel sektöre ve yerel yönetimlere görüşlerini ve isteklerini daha verimli ve etkin bir şekilde ulaştırabilirler (Koparan, Kahraman, Sağlam, & Karaçar, 2015).

Sosyal medya sivil toplum kuruluşlarının hedef kitlelerine ulaşmaları, kolayca etkileşim kurmaları ve irtibat sağlamakta zorlandığı kişilere mesajlarını iletmeleri açısından önemli bir araçtır. Medyanın sivil toplum kuruluşlarına yönelik ilgisizliği ile mücadele etmek için STK'lar sosyal web sitelerinde kendilerine ait profiller oluşturmakta ve medya mensupları ile doğrudan

iletişim kurmaktadır. Ayrıca sosyal medya araçları kurumun iç iletişiminin hızlı ve katılımcı bir şekilde sağlanmasında da etkili olmaktadır (Boztepe, 2014). Çalıştayda katılımcılara *"Sivil Toplum Kuruluşu olarak medya ile ilişkiniz nasıldır?"* sorusu sorulmuş ve katılımcılar da faaliyet duyuruları ve haberleri için görsel ve yazılı medyadan destek aldıklarını, interneti ve sosyal medyayı aktif olarak kullanmaya çalıştıklarını belirtmişledir.

2.1. STK-Medya İlişkisi İstenilen Düzeyde

Medya ile ilişkilerinin genel olarak iyi olduğunu ifade eden bir katılımcı buna karşın reklam için bütçelerinin olmadığını belirtmiş ve medyanın taraflı davrandığını vurgulamıştır: *"Medya ile ilişkimiz iyi ancak reklam bütçemiz yok. Derneklerin çalışmaları ve reklamları medyada ücretsiz yayınlanabilir. Ayrıca medya tam bağımsız değil. Daha çok siyasetin gölgesi altında…"* (OG-4)

Medya ile ilişkilerinin iyi olduğunu belirten bir dernek yöneticisi, medyayı tanıtım amaçlı kullandıklarını belirtmiştir: *"Medya ile istişare halindeyiz. İlişkimiz gayet iyidir. Tanıtım ve görünüm faaliyetlerimizle ilgili medyayı bilgilendiriyoruz."* (OG-4)

Medya ile ilişkilerin kimi zaman gerçekleştirilen birliktelik faaliyetlerinin duyurulmasında etkili olduğunu söyleyen bir dernek üyesi medya ile ilişkilerin iyi olduğunu yinelemiştir: *"Medya ile ilişkimiz iyidir. Dernek olarak zaman zaman müzik programı yapıyoruz. Bu faaliyetlerimiz çoğu zaman medyada yer buluyor. Bu manada 'medya faaliyetlerin duyurulması konusunda her an yanımızdadır' diyebilirim."* (OG-4)

Medya ile ilişkilerinin çok iyi olduğunu belirten

bir dernek yönetici bu durumu STK yönetiminde bulunan bir üyenin medya ile ilişkilerinin iyi olması ile açıklamaktadır: *"STK yönetimimizde medya içerisinde olan arkadaşlarımız olduğu için ilişki konusunda sorunumuz yoktur."* (OG-4)

2.2. STK-Medya İlişkisi İstenilen Düzeyde Değil

Medya ile yürütülecek yakın işbirliğinin önemine değinen bir dernek yöneticisi buna rağmen medya ile ilişkilerin istenen düzeyde olmadığını açıklamıştır: *"Sivil toplum kuruluşu olarak medyayı etkin kullanamıyoruz. Medyanın sivil toplum kuruluşlarına çok destek olması gerekiyor. Faaliyetlerin duyurulması katılımın sağlanması ve toplumda sivil toplum bilinci oluşması açısından daha etkin iletişim kurulmalıdır."* (OG-4)

Bir dernek yönetici medya ile şuana kadar hiçbir ilişkilerinin olmadığını ve gündemi kendi çabaları ile takipçilere duyurduklarını belirtmiştir: *"Medyayla ilişkimiz şu ana kadar olmadı. Gündemi üyelere kendi çabalarımızla duyurmaktayız."* (OG-4)

Medya ile ilişkilerinin istenilen düzeyde olmadığını ima eden bir katılımcı medyanın taraflı olmasından şikâyetçi olmuştur: *"Rize'de siyaset ön planda. Medya çok yanlı çalışıyor. Medya daha şeffaf olmalıdır."* (OG-4)

Odak grup görüşmelerinde medya ile işbirliği üzerine görüşlerini aktaran bir dernek yöneticisi medyanın STK'lara soğuk yaklaşmasını maddi gerekçelerle ilişkilendirmiştir: *"Medya ile ilişkilerimiz 'pek iyidir' denemez. Niye ilgilensinler ki … Onlar için saniye ve cm^2 = para demektir."* (OG-4)

2.3. STK-Medya İlişkileri Nötr Düzeyde

Medya ile STK'ların ilişkilerinin her zaman iyi olmadığını vurgulayan bir dernek yöneticisi bu durumun nedeninin para olduğunu ifade ediyor: *"Medya ile ilişkilerimiz gayet iyi ama her zaman desteklemiyorlar. Para istiyorlar."* (OG-4)

Medya ile ilişki düzeylerini açıklayan bir başka dernek üyesi de aynı gerekçeden ötürü medya ile ilişkilerinin her zaman iyi olmadığını yineliyor: *"Medya kiminle ilişkisi olması gerektiğini bilir. Maddiyatı iyi olanla iyi; diğerleriyle kötü…"*(OG-4)

Medya ile ilişkilerinin genellikle iyi olduğunu belirten bir dernek yöneticisi buna rağmen medyanın şeffaf olmadığını düşünmektedir: *"Medya ile ilişkimiz çok sıcak. Dernek olarak faaliyetlerimizi bildirmeleri halka duyurmaları açısından önemli, fakat Rize'deki medyanın taraflı ve yanlı olduğunu, şeffaf olmadığını düşünüyorum."* (OG-4)

Medya ile ilişkilerini faaliyetlerin ve projelerin haber değerine bağlayan bir katılımcı bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır: *"Medya ile ilişkilerimiz değişkenlik gösteriyor. Medyanın ilgisini çeken konularda iyi; ilgilisini çekmeyen konularda kötü..."* (OG-4)

Hem STK hem de medya içerisinde yer alan bir katılımcı üye STK'ların medya ile ilişkilerini gündemi değiştirmekle ilişkilendirmektedir: *"Hem sivil toplum kuruluşu hem de medya içerisinde yer alıyorum. Bir medya mensubu olarak diğer kuruluşlarla ilişkilerimiz gündemi değiştirme adına oluyor. Fakat dernek olarak yaptığımız işin nasıl bir gündem oluşturduğu işin öneminin maalesef önüne geçebiliyor."* (OG-4)

2.4. Medyanın Aktif Kullanılmasının Önemi

Medyanın aktif kullanılmasının önemine değinen bir katılımcı, medya ile ilişkilerini açıklamaktadır: *"Medyanın aktif kullanılmasını önemsiyoruz. Bunun için yaptığımız her faaliyette medya ve basın kuruluşlarına ziyaretler düzenliyor ve onlarla görüşüyoruz."* (OG-4)

Medyanın ilgisini çekebilmek için haber değeri olan programlar yapılması gerektiğine dikkat çeken bir dernek yöneticisi, dernek bünyesinde bir medya sorumlusu olması gerektiğini belirtmiştir: *"Çalışmalarımız cazip olunca medya çalışmalarımızı yayınlıyor. Örneğin biz dernek olarak 'köy düğünleri' yapıyoruz ve bu ilgi çekiciydi. Birçok yerel ve ulusal kanalda haberimiz yayınlandı. Derneklerde çalışma birimleri oluşturulmalıdır. Medyadan sorumlu ilgili kişiler olmalı ve onlar aktif olmalıdır."* (OG-4)

2.5. Sanal Ortamın Kullanılması

STK ve medya işbirliğinin istenilen düzeyde olmadığını aktaran bir dernek yöneticisi toplumla iletişim kurma yöntemi olarak sanal medyayı kullandıklarını belirtmiştir: *"Medya STK'lara pek değer vermiyor. Biz de sosyal medyada etkinlik sağlamak istiyoruz."* (OG-4)

Odak grup görüşmesine katılan bir dernek yöneticisi dernek faaliyetlerini genellikle sosyal medyadan yayınladıkları için medya kuruluşlarıyla çok sık ilişkisi içerisinde bulunmadıklarını ifade etmiştir: *"Sanal ortamda çalışmalarımızı yayınladığımız için medya kuruluşlarına bazen çalışmalarımız ile bilgi veriyoruz."* (OG-4)

2.6. Faaliyetlerin Haber Olarak Yayınlanmasında Sorun Yaşanması

STK'ların faaliyetlerinin haber olarak yayınlamasındaki sorunu para ve tanıdık ilişkisine bağlayan bir dernek yöneticisi bu durumu şu sözlerle aktarmıştır: *"Yerel bazda yapılan faaliyetlerin haber değeri yokmuş. Biz de faaliyetlerimizi para ile yayınlatıyoruz ya da medyadan tanıdıklar varsa haber metinlerimiz onlar kanalıyla yayınlanıyor."* (OG-4)

3. STK'LARIN AB FONLARINDAN YARARLANMA DURUMU

Genel olarak STK'ların mali imkânları üç kaynaktan oluşmaktadır. Bunlar; (i)ulusal, uluslararası, bölgesel veya yerel yönetimlerden alınan bağış şeklindeki kamu sektör fonları; (ii)bireyler, kurumlar ve özel teşebbüslerden sağlanan fonlar ile (iii) üyelik katkıları veya ürün satışlarından elde edilen öz kaynak gelirleridir.

Ülkemizde özellikle AB kaynaklarının projelere aktarılmaya başlamasıyla birlikte STK'ların bu kaynakları kullanmaya yönelik projeler geliştirdikleri görülmektedir. Ancak STK'lar proje hazırlama ve yürütme konularında yetersiz kalmaktadır. Proje gerçekleştirme sürecinin arkasında yatan sorunlar; bu alan içerisinde çalışan insan kaynağının azlığı, iletişimsizlik, işbirliğinin yetersizliği, profesyonel eleman eksikliği ve güvensizlik olarak sınıflandırılmaktadır. STK'lar arasında finansal destek elde etme rekabeti, bu kuruluşların birbirleri hakkında negatif yönde propaganda yapmaları, AB kurumları önünde birbirlerine zarar vermeleri Türkiye'de sivil toplum sektörünün henüz tam olarak geliş-

mediğini, olgunlaşmadığını göstermektedir (Göksel & Güneş, 2005).

STK'ların sürekliliği ve projelerde sürdürülebilirlik konulu çalıştayda STK'ların yöneticileri ile gerçekleştirilen odak grup görüşmesinde katılımcılara *"AB fonlarından nasıl faydalanıyorsunuz"* sorusu sorularak STK'ların AB fonların yararlanma durumu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

3.1. AB Fonları Hakkında Bilgi Yetersizliği

STK yöneticilerinden elde edilen bulgular dernek üyelerinin AB fonları hakkında bilgi sahibi olmadığını ve bu konu hakkında eğitim verilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır: *"AB fonları hakkında yeterince bilgimiz yok. Bu işle ilgilenen profesyonel kişilerden eğitim seminerleri alınmalıdır."* (OG-4)

Odak grup görüşmesi gerçekleştirilen bir dernek yöneticisi AB fonlarından nasıl yararlanılacağının eğitimi verildikten sonra bir proje çalışmasında görev almak isteğini paylaşmıştır: *"AB fonlarından nasıl faydalanılır açıkçası ben bilmiyorum. Bu konu hakkında seminerler verildikten sonra bir proje yazmayı ve projede görev almayı çok isterim."* (OG-4)

3.2. AB Fonlarından Hiç Yararlanmama

AB fonları hakkında yeterli bilgilendirici eğitimlerin verilmemesi STK'ların AB fonlarından yararlanamamış olmasının en büyük nedeni olarak ortaya çıkmıştır. Bu eksiklik görüşme yapılan dernek yöneticilerinin ortak fikridir. Bu konu hakkında bir yönetici görüşlerini şöyle aktarmaktadır: *"Avrupa Birliği ile hiçbir ilişkimiz yok. Bugüne kadar da hiçbir fonundan*

yararlanmadık." (OG-4)

AB fonlarından yararlanmadıklarını yineleyen farklı bir dernek yöneticisi bu alanda hiçbir proje çalışması yapmadıklarını belirtmiştir: *"AB fonundan hiçbir destek almadık ve herhangi bir proje çalışmamızda olmamıştır."* (OG-4)

Bazı dernekler, amaçları doğrultusunda çalışma yaptıklarını ancak bunu projeye dönüştürmediklerini belirtmiştir: *"Köylerde gençleri kahvehanelerden uzaklaştırmak için spora yönlendirdik. … AB Projesi yapmadık."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi AB fonları gibi Türkiye'nin de hiçbir fonundan yararlanmadıkları bilgisini paylaşmıştır: *"Biz bugüne kadar değil AB fonlarından, Türkiyemizin fonlarından bile yararlanamıyoruz."* (OG-4)

3.3. AB Fonlarından Yararlanma

Çalıştaya katılan bazı dernek yöneticileri AB fonlarından yararlanmak için pek çok proje yaptıklarını ve bu konuda bilgi düzeylerinin iyi olduğunu vurgulamıştır: *"Birçok projemiz onaylandı. Proje konusunda bilgiliyiz."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi proje konusunda AB fonları dışında da destek bulunabileceğini bir örnek vererek açıklamıştır: *"Zehra Usta okulumuzda 'duyu bütünleme' odası yaptırdık. Sabancı vakfıyla, sivil toplumu geliştirme vakfından destek gördük."* (OG-4)

AB fonları hakkında bilgi sahibi olduğunu aktaran dernek yöneticisi uygun projelerle fondan yararlanmakta olduklarını söylemiştir: *"AB fonlarını takip ederek uygun projeler hazırlayarak yararlanmaktayız."* (OG-4)

3.4. AB Fonlarından Yararlanmak için Hazırlık Yapma

Turizm alanında AB projesi yapmayı düşündüklerini belirten bir dernek yöneticisi proje öncesi çalıştay düzenlemeyi planladıklarını belirtmiştir: *"Turizm çalıştayı yapmayı planlıyoruz. Turizmi geliştirmek için AB projeleri de yapabiliriz."* (OG-4)

Derneklerinde AB projesi hazırlayan kişiler olduğunu belirten bir dernek yöneticisi bilgi sahibi olan arkadaşlardan bu konu hakkında bilgiler aldıklarını söylemiştir: *"Derneğimizin içinde AB projesi yazan kişiler vardır onlardan yararlanmayı düşünüyoruz."* (OG-4)

AB fonlarından yararlanamadıklarını aktaran bir dernek yöneticisi bu alanda araştırmalar yaptıklarını ve proje hazırlığı içerisinde olduklarını ifade etmiştir: *"Fonlar konusunda çağrıları takip ediyoruz, proje yapan kişilerle fikir alış verişi yapıyoruz. Uygun projeler hazırlamaya gayret gösteriyoruz ve ümit ediyoruz ki en yakın zamanda bu imkânlardan faydalanacağız."* (OG-4)

3.5. Proje Başvurusunun Geri Çevrilmesi

Bir dernek yöneticisi kendi çalışma alanlarıyla ilgili proje hazırladıklarını ancak uygulama aşmasında sorun yaşadıklarını belirtmiştir: *"Bizim dernek olarak çayla ilgili projelerimiz vardı. İlgili kurumlara sunduk, beğenildi ancak uygulama aşamasında sorun yaşadık. Kendilerinin fikir sahibi olmadıkları kurumlar projelere sıcak bakmıyor."* (OG-4)

3.6. Yabancı Dil Konusunda Sorunlar Yaşama

AB fonlarından yararlanmak için istekli olduklarını belirten bir dernek yöneticisi bu konuda en büyük

eksiklerinin yabancı dil olduğunu ifade etmiştir: *"AB fonlarından yararlanmak adına etkin şekilde planlar yapılıyor ama yabancı dil konusunda sorunlar olduğu için ürkek davranıyoruz."* (OG-4)

3.7. Siyasilerin ve Bürokratların Destek Olmaması

Bir dernek yöneticisi proje yaptıklarını, bazı hususlarda desteğe ihtiyaçları olduğunu ve bürokrasiye müracaat ettiklerini ancak henüz cevap gelmediğini belirtmiştir: *"Otizmli çocukların kendilerini geliştirdikleri 'Yaşam Atölyesi' projemiz var. Ancak bazı sorunlar yaşıyoruz ve o sorunları aşamıyoruz. Yaşam Atölyesi için uygun bir yer temin edilmesi gerekiyor ancak bürokrasiden gerekli destek henüz gelmedi."* (OG-4)

AB fonlarından yararlanamadıklarını ifade eden bir dernek yönetici bu konuda farklı görüşte oldukları siyasilerin yapılan projelere destek vermediğini belirtmiştir: *"Siyasilerle aynı görüşte ya da destek bir görüşte olmadığımız için projelerimize sahip çıkılmamaktadır."* (OG-4)

AB fonlarından yararlanma konusunda bir dönem 'paralel yapının' etkili olduğunu açıklayan dernek yöneticisi şimdi ise siyasette etkili olanların fon imkânlarından yararlandığını söylemiştir: *"Daha önce paralel yapı bu fonları kapıyordu; şimdi ise siyasette etkili olanlar …"* (OG-4)

Siyasete yakın olmadığını söyleyen bir dernek yönetici fon imkânlarından yararlanabilmek için siyasi referansların gerekliliğine vurgu yapmaktadır: *"Üst düzey siyasi referansınız varsa bu işler oluyor… Biz her*

zaman siyasete yenik düştük fakat umutsuz olmamak lazım. Düşüncelerimizi değerlendirebilmemiz önemlidir."

3.8. STK'lara Yeterince Güvenilmemesi

Bir dernek yöneticisi STK'ların AB fon imkânlarından yararlanamamasını STK'lara güven duyulmaması ile ilişkilendirmiştir: *"STK'lar projelerden az destek alabiliyorlar. Ben bu konuda STK'lara yeterince güven duyulmadığını düşünüyorum."* (OG-4)

4. STRATEJİK VE ANALİTİK DEĞERLENDİRME YAPMA DURUMU VE İZLEME-DEĞERLENDİRME FAALİYETLERİ

Günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle hızlı politik ve ekonomik değişimler yaşanmaktadır. Bu değişim bütün örgütsel yapıları etkilediği gibi STK'ları da etkilemektedir. STK'ların varlıklarını devam ettirebilmek için değişimi etkin bir şekilde yönetebilme becerisine sahip olmaları gerekir. Stratejik yönetim olarak adlandırılan yeni yönetim anlayışında STK'lar kuruluşun misyon, vizyon ve amaçlarını doğru belirlemeli ve bunlara uygun uzun dönemli esnek planlar geliştirmelidir (Kaldor, 2002). Misyon STK'nın var olma nedenini ifade eden, faaliyetlerinin sınırını belirleyen ve kaynaklarını nerelere yönlendirmesi gerektiğini ortaya koyan ifadelerdi (Coşkun, 2006). Vizyon ise STK'nın hedeflerini gerçekleştirerek ulaşmak istediği sonuçları gösterir. STK'ların kendilerini değerlendirmek için zaman zaman misyon, vizyon ve amaçlarını gözden geçirmesi gerekir.

Analitik yönetim, yönetme işini bir bilim olarak ele alan anlayışın ürünüdür. Buna göre yönetim; bilim-

sel kaidelere dayanan, belirli aşamaları bulunan ve teknik detayları olan profesyonel bir anlayıştır. Yani yönetim sebep-sonuç ilişkisi içerisinde ele alınması gereken bir süreçtir. Yerine getirilmesi gereken toplumsal hizmetlerin sınıflandırılması, uygulanması ve uygulama sıralamasının düzenlenmesi gibi unsurlar göz önüne alınarak kurumsal etkinlik elde edilmeye çalışılır. Analitik yönetim anlayışına göre; STK politikalarını belirlerken fayda-maliyet analizleri yapmak ve karar verme sürecinde hata payını oldukça minimize etmeye çalışmak verimliliği artırma açısından oldukça önemlidir (Özer, 2005).

Odak grup görüşmesinde STK temsilcilerine *"Sivil toplum kuruluşu olarak stratejik ve analitik değerlendirme konusunda neler yapmaktasınız?"* ve *"Sivil toplum kuruluşu olarak nasıl bir izleme değerlendirme faaliyeti yapmaktasınız?"* soruları yöneltilerek bu konular hakkında görüşleri alınmıştır.

4.1. Toplantı Yaparak Değerlendirme

Stratejik ve analitik değerlendirmeleri belirli aralıklarla gerçekleştirdiklerini belirten bir dernek yöneticisi bu toplantıların hedef kitleye ulaşma yönünde ortaya fikir koyduğunu açıklamıştır: *"Çalışmalarımızı toplantılar yaparak belirli aralıklarda değerlendiririz. Yapacağımız çalışmaların neyi hedeflediği bizim için önemlidir. Hedef kitleye nasıl ulaşacağımızı toplantılarımızda sürekli gündemde tutarız."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi dernek içerisinde yapılan toplantıların yanı sıra eğitim kurumlarından da destek alarak stratejik değerlendirmeler yaptıklarını ifade et-

miştir: *"…Belirli aralıklarla toplanıp çalışmalarımızı değerlendiriyor ve daha faydalı olabileceğimiz neler var diye fikir alışverişi yapıyoruz. Bu toplantıların yanı sıra kamu kurumları ve eğitim birimlerinden de destek almayı önemsiyoruz."* (OG-4)

Her hafta ya da on beş günde bir toplanarak faaliyetlerini değerlendirdiklerini söyleyen dernek yöneticisi bu toplantıların yeni faaliyetleri konusunda belirleyici olduğunu ifade etmiştir: *"Haftada bir kez veya on beş günde bir toplanıp yaptığımız çalışmaları değerlendiriyoruz ve neler yapabiliriz diye fikir alışverişi yapıyoruz."* (OG-4)

4.2. Analitik Yöntemlerle Değerlendirme

Değerlendirme için öncelikle iyi bir planlama yapılması gerektiğine dikkat çeken bir dernek yöneticisi, dernek çalışmalarının düzenli aralıklarla değerlendirilmesinin önemini vurgulamıştır: *"Dernek olarak kısa, orta ve uzun vadeli planlar oluşturmalıyız. Her ay düzenli yapılan toplantılarda çalışmalar değerlendirilmelidir. Yıllık faaliyet raporları hazırlanmalıdır."* (OG-4)

Derneklerin SWOT analizi yaparak kendini sorgulaması gerektiğine dikkat çeken bir katılımcı sorunları düzenli olarak gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir: *"Her dernek genel kuruldan önce kendini düzenli olarak sorgulamalıdır. SWOT analizi yapılmalıdır. Fırsatlar ve tehditler nelerdir iyi belirlenmelidir. Çalıştaylar ve platformlarla genel olarak dernek sorunları ve çözüm önerileri düzenli olarak gözden geçirilmelidir."* (OG-4)

Kültürel faaliyetler alanında faaliyet göstermekte olan bir derneğin yöneticisi analitik değerlendirmeleri yöre halkı ile yaptıklarını ifade etmiştir: *"Kültürel faa-*

liyetlere öncelik verdiğimiz için yöre halkı için önemli olan konuların tespitini yapıyoruz." (OG-4)

Bir dernek yöneticisi faaliyetlerde hedef kitlenin görüşlerinin çok önemli olduğunu bu yüzden bu görüş ve önerileri analitik değerlendirmelerine kattıklarını belirtmiştir: *"… Sonuçta biz faaliyetlerimizi hedef kitlemiz için yapmaktayız. Bu yüzden üyelerimizle birlikte hedef kitlemizin istek, görüş ve önerilerini istişare etmekteyiz."* (OG-4)

STK'ların amacının topluma faydalı hizmetleri gerçekleştirmek olduğunu ifade eden dernek yöneticisi bu nedenle faaliyetlerin toplumun faydasına ne tür faydalar sağlayacağının araştırmasının yapıldığını ifade etmiştir: *"Şimdi bizim var olma nedenimiz topluma fayda sağlamaktır. Bunun için toplumun faydasına olan işlerin analitik değerlendirmesini yaptıktan sonra amacımıza uygun projeler geliştirmekteyiz."* (OG-4)

4.3. Herhangi Bir Değerlendirme Yapmama

Rize kültürünü tanıtma faaliyetini üstlenmiş yeni kurulan bir derneğin yöneticisi henüz detaylı bir değerlendirme yapamadıklarını belirtmiştir: *"Henüz yeni bir kuruluşuz. Bundan ötürü faaliyetlerimizle ilgili detaylı bir değerlendirme yapma fırsatımız olmadı. Fakat gelecek yıl yapacağımız faaliyetlerimizi şimdiden planlamaktayız. Geçtiğimiz günlerde yaptığımız organizasyonumuzun Rize'ye kültürümüzü tanıma adına katkı sunduğunu düşünüyorum. Bu hedefle devam edeceğiz."* (OG-4)

Strateji geliştirecek kadar kendilerini tecrübeli görmeyen bir dernek yöneticisi faaliyetlerinde yaratıcı olduklarını iddia etmektedir: *"Stratejimiz olacak kadar olgun değiliz. Özgür yaratıcı ve deneysel gidiyoruz."* (OG-4)

Yılı sadece faaliyet yapmakla geçirdiklerini ifade eden bir katılımcı herhangi bir değerlendirme yapmadıklarını belirtmiştir: *"Biz sadece kültürel ve sanatsal etkinlik sezonunda üretebildiklerimizle yılı, sezonu geçirmeye çalışıyoruz."* (OG-4)

4.4. Çalışmaların Değerlendirilmesi Yoluyla İzleme

Bir dernek yöneticisi derneğin faaliyetlerini değerlendirirken bu değerlendirmenin öncelikli olarak dernek içerisinde yapıldığını açıklamıştır: *"Zaman zaman yönetim kurulu ve danışmanlarla toplantılar yaparak faaliyetlerimizi değerlendiriyoruz ve varsa fayda ve zararları belirliyor buna göre faaliyetlerimizi organize ediyoruz."* (OG-4)

Dernek faaliyetlerinin halk üzerindeki etkinliğini önemli gören bir yönetici planlamanın dernek üyeleri tarafından yapıldığını belirtip sonraki süreçte halkın faaliyetlere katılımının gözlemlendiğini belirtmiştir: *"İlk önce yıllık planımızı yapıyoruz sonra yöre halkının kültürel faaliyetlerine katılımını sağlamak için çalışmalar yapıyoruz."* (OG-4)

4.5. Medya Yoluyla İzleme

Odak grup çalışmasına katılan bir dernek yöneticisi dernek faaliyetlerinin etkinliğinin medya aracılığıyla takibini gerçekleştirdiklerini söylemiştir: *"Dernek olarak faaliyetlerimizi yapıyoruz. Bu faaliyetler zaman zaman medyada yer alıyor. Medya üzerinden bölge halkının göstereceği olumlu olumsuz tepkiler bize kendimizi değerlendirme açısından ışık tutmaktadır."* (OG-4)

Dernek faaliyetlerinin toplum üzerinde bırakmış

olduğu etkiyi sosyal medyadan takip ettiklerini belirten bir katılımcı, dernek olarak kendilerini geliştirmek için dünyadaki gelişmeleri ve değişimleri de yakından takip ettiklerini belirtmiştir: *"Faaliyetlerimizin toplum üzerindeki etkisini yoğun olarak sosyal medya üzerinden takip ediyoruz. Önce yaşadığımız köy, ilçe, il ve ülke sonrasında da dünya üzerindeki yerimizi fark ederek kendimizi geliştirmeye gayret gösteriyoruz."* (OG-4)

4.6. Eğitim ve Çalıştaylara Katılım Yoluyla İzleme

Odak grup görüşmesine katılan bir dernek yöneticisi dernek faaliyetlerini değerlendirme konusunda eğitim ve çalıştayların etkili olduğunu belirtmiştir: *"STK'lar üzerinde eğitim ve çalıştaylar düzenlendiğinde mümkün olduğunca takip etmeye çalışıyoruz. Bu eksiklerimizi görme anlamında faydalı oluyor."* (OG-4)

4.7. Geri Bildirimlerle İzleme

Bir dernek yöneticisi dernek faaliyetlerinin toplum üzerinde bırakmış olduğu etkiyi hedef kitlelerinin geri dönüşleri ile değerlendirdiklerini aktarmıştır: *"Yıllık olarak yapılan faaliyetlerimiz ve yaşanan problemler tartışılıyor… Bu değerlendirmeyi yaparken hedef kitlemizin görüşlerine sıklıkla başvuruyoruz."* (OG-4)

Yapılan projelerde toplumun memnuniyet derecesine değinen bir katılımcı dernek faaliyetlerinin bu değerlendirmeler ışığında yapıldığını belirtmiştir: *"Faaliyetlerimizi değerlendirirken projelerimizin memnuniyet derecesini göz önünde bulundurmaktayız."* (OG-4)

4.8. Konuya İlgisiz Cevaplar

Odak grup görüşmesinde STK'ların faaliyetlerinin stratejik ve analitik değerlendirme yöntemleri üzerine sorulan sorulara konuyla ilgili olmayan bazı cevaplar verilmiştir. Konuya ilgisiz olarak görülen anlamlı cevaplar farklı konular hakkında STK'ların sorunlarını yansıtıyor olabileceği gibi bazı sorunlara da çözüm önerisi niteliğinde değerlendirilebilir. Bu nedenle katılımcıların görüşlerine bu başlık altında yer verilmiştir.

Bir dernek yöneticisi bürokratik işlemlerin dernek faaliyetlerinde aksamaya yol açtığını belirtmiştir: *"Yapmış olduğumuz projelerde resmi dairelerde yaşanan gereksiz evrak yazışmaları süre kaybına neden oluyor. Dernek olduğu için izinlerin alınması, onay çıkması ve benzeri durumlarla ilgili her kurumda sorunlar yaşıyoruz."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi derneğin faaliyetlerine katılım gösteren kişilerin ödüllendirilmesini teklif etmiştir: *"Dernek üyesi olan ya da olmayan ama derneğin projelerine ve faaliyetlerine katkı sağlayan kişilerin plaketlerle ödüllendirilmesi insanların dernek faaliyetlerine katılım göstermesini motive edecektir."* (OG-4)

Toplumun duyarlılığını ölçmek isteyen bir katılımcı gündemde olmayan konularla insanların hassasiyetlerini ölçtüklerini belirtmiştir: *"Halkın yoğun olduğu yerlerde gündemde olmayan sorunları ortaya atarak insanların duyarlılığını ölçüyoruz."* (OG-4

5. İNSAN KAYNAĞININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

STK'ları işletmelerden ayıran en önemli fark, faaliyetlerindeki temel amacın kâr olmayışı ve topluma

hizmet etmeyi temel saik olarak benimsemiş olmalarıdır. İşleyiş olarak STK'ların faaliyetlerinin insan kaynağı üzerine inşa edilmiş olması insan kaynağının sürdürülebilir olmasını zorunlu kılmaktadır. STK'larda görev alan insan kaynağının ücretli ve gönüllü bireylerden oluşması insan kaynağının sürdürülebilirliği için özellikle gönüllü insanların STK faaliyetlerini yüksek motivasyonla benimseyerek yapmasının önemini artırmaktadır. Aksi takdirde STK'lardan uzaklaşacak gönüllü insan kaynakları, STK'ların faaliyet ömürlerini kısaltacaktır (Kurt & Taş, 2015)

STK temsilcileri ile yapılan odak grup görüşmelerinde katılımcılara *"Sivil toplum kuruluşlarının insan kaynağı açısından sürdürülebilirliğini sağlamak adına neler yapılabilir?"* sorusu sorularak katılımcıların cevapları alınmıştır.

5.1.Gönüllülerin Motivasyonunu Artırıcı Çalışmalar

STK'nın proje paydaşlarını iyi seçmesi gerektiğine dikkat çeken bir dernek yöneticisi, gönüllü kişilerin küstürülmemesi gerektiğini vurgulamıştır: *"Projelerimizde paydaşlarımızı çok iyi seçmeliyiz. Kişileri derneklerden küstürmemeliyiz. Dernekler daha şeffaf olmalıdır."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi STK'nda yüksek motivasyonla çalışan gönüllülerin toplumsal başarıyı artıracağını savunmaktadır: *"Bir işe gönül vermek çok önemlidir. Yaşadığınız yerin dertleriyle haşır neşir olabilecek, buna gönlüyle katkı sunabilecek kişileri bir araya getirmek gerekmektedir. Bu, amacın dışına çıkmayı da engeller. Gönüllülük artı başarı getirir. Başarı artı yeni adımlar getirir. Yenilikler artı*

devamlılığı sağlar." (OG-4)

Bir dernek yöneticisi STK'lardaki gönüllülerin motivasyonunu artırmak için STK'ların vizyon ve misyonlarının üyelere iyi anlatılması gerektiğine inanmaktadır: *"Derneklerinize üye yapacağınız kişilere bir kere derneğinizin vizyon ve misyonunu iyi anlatmanız gerekmektedir. Bununla birlikte toplumun sorunları üzerine kararlı bir biçimde gitmeniz ve çözüm yolları bulmanız üyelere başarı doyumu, samimiyet doyumu ve işe yarama doyumu sağlayacaktır ki doyum demek motivasyon demektir."* (OG-4)

Odak grup görüşmesinde görüşlerini aktaran bir katılımcı üye motivasyonunun iş gücü paylaşımıyla beraber sağlanacağına inanmaktadır: *"İş gücü paylaşımını iyi planlamak ve dernek üyelerini aktif bir şekilde çalışmaya yönlendirmek gönüllülerin motivasyonunu artıracağını düşünmekteyim."* (OG-4)

Bir dernek yönetici STK'lara katılımın düşük olduğunu ve bunun da birlik ve beraberlikten uzaklaşan dernek anlayışından kaynaklandığını iddia etmektedir: *"Derneklerde birlik ve beraberliği sağlayıcı etkinlikler yapılmalıdır. Ancak bu tam olarak başarılamadığından ötürü STK'lara katılım oranı düşüktür."* (OG-4)

Odak grup görüşmelerinde STK yöneticilerine ve üyelerine avantaj sağlayacak faaliyetlerin üyelerin motivasyonunu artıracağı savunulan bir görüş olarak ortaya çıkmıştır: *"STK yöneticilerine ve üyelerine de avantaj sağlayacak faaliyetlerin, desteklerin sağlanması üyelerin motivasyonunu artıracağı kanaatini taşımaktayım."* (OG-4)

Odak grup görüşmelerinde görüşlerini aktaran bir dernek yöneticisi STK gönüllülerinin motivasyonu-

nu artırmak için yöneticilerin gönüllülere karşı daha hassas ve kibar davranmaları gerektiğini vurgulamıştır: *"STK'lara üye olan gönüllüler öncelikli olarak topluma hizmet etmek isteyen insanlardır. Bu insanlar çoğu zaman kendinden ve ailesinden feragatte bulunarak vakitlerini bu tür hizmetlere harcıyorlar. Ancak STK yöneticileri bir komutan ve general olmadıklarını anlamalı ve bize de gönüllü asker muamelesi yapmayı bırakmalıdırlar."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi gönüllülerin motivasyonunu artırıcı etkiyi kısa ve basit olarak açıklamıştır: *"Amaçlar doğrultusunda faaliyetler üretmek"* (OG-4).

5.2. Bilinçlendirme Çalışmaları

STK'lardaki üyelerin motivasyonunu artırmak için önerilen temel görüş eğitim bilincidir ve bu görüş şu şekilde dile getirilmiştir: *"STK bilincinin kazandırılması için eğitim şarttır. Bu eğitim ilkokuldan başlanarak yeni nesillere aşılanmalı ve kamu spotlarıyla da desteklenmelidir."* (OG-4)

STK bilincinin artırılması konusunda üniversite ve şehir bütünleşmesine ihtiyaç duyulduğunu aktaran katılımcı bu konuda devletin yönlendirici olması gerektiğini düşünmektedir: *"STK bilinci başta toplum olmak üzere ülkenin bütününe katkı sağlayacaktır. Böyle bir amaç için devlet teşvikleri ile birlikte üniversite ve şehir bütünleşmesi sağlanmalı ve akademisyenler bu işin mimarı olmalıdır."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi STK'lar hakkında üyelerin daha fazla sorumluluk alması gerektiğine inanmaktadır: *"Bir kere dernek üyelerine eğitim verilerek üyelerin daha fazla sorumluluk alması sağlanmalıdır. Topluma ve çevreye*

duyarlı çalışmaların artması toplumda STK bilincinin artmasına katkı sağlayacaktır." (OG-4).

5.3. Yerel İnsan Kaynağı

Bir dernek yöneticisi STK'lara katılım grubunun yoğunluklu olarak yerel halktan seçilmesi gerektiğine inanmaktadır: *"STK'larda üye sürekliliğinin sağlanabilmesi için öncelikli olarak üyeler o bölgeden seçilmelidir."* (OG-4)

STK kültürünün oluşması için eğitim ve gençliğe önem veren bir katılımcı, bu amaç için gençlik yapılanmasına gidilmesinin faydalı olacağı düşüncesini paylaşmıştır: *"Bugün gelinen süreçte STK'lara katılım arzu edilen seviyede değildir. Bunun birden fazla nedeni vardır. Bu makûs talihi değiştirmek için eğitim öncelikli araç olmalıdır. Eğitimin yanı sıra STK'lar gençlik yapılanmasına da önem vermeli ve yarının gönüllüleri bugün beşikten yetişmelidir."* (OG-4)

5.4. Gönüllü İnsan Bulmanın Zorlukları

Odak grup görüşmesinde görüşlerini aktaran bir dernek yöneticisi derneklere üye bulmanın zor olduğunu ve insanların çoğunlukla gönüllülük prensibinden uzak bir biçimde derneklere üye olduğunu aktarmıştır: *"Derneklere üye olan insanlara baktığımızda bir hevesle gelip üye oluyorlar. Ancak bu iş emek ve özgür zamanından feragat ister. Zaman içerisinde insanların ilk günkü hevesleri kalmıyor ve dernek etkinliklerine katılmak onlara zor gelebiliyor."* (OG-4)

5.5. STK'lar Arası Çatışmalar

STK'lar arasında çatışmaların yaşandığını aktaran bir katılımcı bu çatışmaların insanları STK'dan uzaklaştırdığını savunmaktadır: *"Şimdi baktığınızda normalde*

olması gereken STK'lar arasında uyum ve işbirliğidir. Ancak bu her zaman olmuyor. Gereksiz yere yaşanan çatışmalar STK'ların arasını açmakta ve bu işin temel öznesi olan insanı dernek faaliyetlerinden soğutmaktadır." (OG-4)

5.6. İletişimin Artırılması

Bir dernek yöneticisi her üyenin dernek toplantılarına özen göstererek katılmasının üyeler arasındaki iletişim bağını kuvvetlendireceğini savunmaktadır: *"Dernekler belirli aralıklarla toplantılar, yemekler ve eğlenceler organize etmelidir. Bu organizasyonlar üyelerin bir araya gelmesi ve iletişim bağlarının kuvvetlenmesi açısından önemlidir."* (OG-4)

STK'lara katılımın artırılması konusunda basına görev düştüğünü belirten bir katılımcı, basında STK faaliyetlerinin daha fazla yer almasının üyeleri teşvik edeceğini ve bunun da STK'larda insan kaynağı sürekliliğinin sağlayacağını düşünmektedir: *"İnsan yaptığı faaliyetlerle övülmek ve takdir edilmek ister. Yaptığınız işinde duyurulması basın ile olacaktır. Faydalı bir faaliyeti gerçekleştiren kişilerin toplum tarafından destek görmesi ve övülmesi o kişiyi mutu edecek ve yaptığı işe dört elle sarılmasına neden olacaktır."* (OG-4)

6. FİNANSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

STK'lar kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olmasından ötürü bu kuruluşların devamlılığı finansal sürdürülebilirlik sayesinde mümkün olacaktır. Finansmanı devlet tarafından karşılanan STK'ların yönetsel ve etik sorunları günümüzde tartışılmaya devam etse de topluma hizmet etmeyi amaç edinin bu kuruluşların tamamına yakını kendi imkânları ile hayatlarını sürdürmeye

olanaklı değildir (Şahin & Uysal, 2007).

Sivil toplum kuruluşlarının sürekliliği ve projelerde sürdürülebilirlik çalıştayına katılan STK temsilcilerine *"Sivil toplum kuruluşlarının finansal sürdürülebilirliği için neler yapılabilir?"* sorusu sorularak cevap toplanmıştır.

6.1. Kamu Kurumlarının Desteği

Kamu kurumlarının faal olan derneklere katkı sunması gerektiğini belirten bir katılımcı finansal sürdürülebilirlik açısından bu desteğin önemli olduğuna dikkat çekmiştir: *"Dernek bir yıl içinde 3-4 faaliyet yapıyorsa kamu kurum ve kuruluşları derneklere finansal yönden destek olmalıdır. Zaten gönüllü çalışan dernekler finans sorunlarını böylece daha kolay aşmış olacaktır."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi derneklerin de sendikalar gibi devlet güvencesi altına alınması gerektiğini vurgulamıştır: *"Sendikalar devlet tarafından güvence altına alınmaktadır. Dernekler de devlet tarafından güvence altına alınabilir. Bu konuda bir düzenlemeye ihtiyaç vardır."* (OG-4)

Bir kişinin birden fazla derneğe üye olabileceğini söyleyen bir dernek yöneticisi bu durumun dernek üyelerinin bütçesini zorlayabileceğini ifade etmiştir: *"Derneklerin finansal sürdürülebilirliği konusunda kamu kurum ve kuruluşlarına büyük önem düşmektedir. Sebebi bir bireyin birkaç dernekte olduğunu düşünün, birey her derneğe üyelik ücreti veremeyebilir. Derneğin faaliyet alanlarını artırıp, kamu kurum ve kuruluşlardan destek alınmalıdır."* (OG-4)

Derneklerin kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olduğunu hatırlatan bir dernek yöneticisi finansal sürdürülebilirlik için devlet desteğinin şart olduğunu vurgu-

lamıştır: *"Genellikle kâr amacı gütmeyen organizasyonlar olduğumuz için devlet vb. kurum desteklerinin artması bir zorunluluk halini almıştır."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi yıl içerisinde yoğun olarak faaliyet gösteren derneklerin devlet tarafından finansal olarak desteklenmesinin etkin faaliyet gösteren dernekleri motive edeceği görüşünü savunmuştur: *"En az yılda üç ya da dört program yapan derneklere maddi kaynak sağlanmalıdır. Bunun için derneğin mutlak faaliyet yapması gerekecektir."* (OG-4)

Devletin dernekler için belirli bir bütçesinin olması gerektiğini savunan bir dernek yöneticisi bu kapsamda derneklere performansa bağlı finansal destek sağlanmasını önermektedir: *"Derneklerin en temel sorunlardan biride finansal sorunlardır. Dernekler için devlet ve ilin yerel yöneticileri belli bir bütçe ayırmalıdır. Bu bütçe yıllık olmalı ve her derneğin başarısı oranında paylaştırılmalıdır. Örneğin Rize'de en çok proje yapan derneğe bütçenin en yüksek payı verilebilir."* (OG-4)

Maddi desteğin yanı sıra kamu kurumlarından manevi destek de bekleyen bir dernek yöneticisi ne tür bir manevi destek beklediğini örneklendirmemiştir: *"Yapılan* çalışmaları görev edinen kurumların dernek ve vakıflara desteği olmalıdır. Bazen maddi değil manevi destek maddiyatında ötesine geçen yararlar sağlayabilir." (OG-4)

6.2. Hayırseverlerin Desteği

Toplumun yararına olacak hizmetleri kâr amacı gütmeden sağlamaya çalışan derneklere hayırsever insanlarında destek vermesi fikri ortaya atılmıştır: *"Belirli*

aralıklarla hayırsever insanlardan yardım alınmalı ve amaçlarımızı kitlelere duyurup daha fazla destek sağlanmasına önayak olmalıyız."

6.3. Bağış ve Yardım Toplama Çalışmaları

STK'ların finansal sürdürülebilirliği için düzenlenecek organizasyonlarda yardım ve bağış toplama fikri ileri sürülmüştür: *"Finansal sorunlarımızı aşma noktasında bir araya gelip bu sorunları halka iletmeli ve toplumsal etkinliklerle birlikte yardım ve bağış kampanyaları düzenlemeliyiz."* (OG-4)

6.4. Kısa Mesajla Bağış Toplanması

Bir dernek yöneticisi derneğin finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sms kampanyası başlattıklarını belirtmiştir: *"'Evet' yaz 8071'e gönder 5 TL aidatın ödensin. Bu çalışmayı yapıyor ve uyguluyoruz."* (OG-4)

6.5. Gelir Getirici Faaliyet ve Proje Yapılması

Proje sonrası gelir getirici faaliyetler yapılması gerektiğini vurgulayan bir katılımcı projelere kamu kuruluşlarının da ortak olması gerektiğini belirtmiştir: *"Proje sonrası gelir getiren çalışmalar yapılabilir. … Dernek projelerine, kamu kurum ve kuruluşları proje ortağı olmalıdır."* (OG-4)

STK'ların finansal sürdürülebilirliği için proje bazlı destek önerilmektedir: *"Finansal sürdürebilirlik için projeler ve başka faaliyetler olmalı ve karşılığında sabit gelirler elde etmeliyiz."* (OG-4)

STK'ların finansal sürdürülebilirliği için üretime yönelik işletmelerin desteklenmesi önerilen farklı bir görüş olmuştur: *"Üretime yönelik işletmeler desteklenmeli, işlerlik sağlanmalıdır."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi STK'ların finansal sürdürülebilirliği için uzun süreli projeler yapılmasını ve dernek faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi gerektiğini savunmuştur: *"Finansal sorunlarımızı kalıcı olarak çözebilmek için uzun süreli projeler yazmalıyız. … Dernek faaliyetlerimizi çeşitlendirmekte finansal sürdürülebilirlik için bir çözüm olabilir."* (OG-4)

Odak grup görüşmesinde görüşlerini paylaşan bir dernek yöneticisi gelir getirici faaliyetlerde derneklerin işbirliğine gitmesi gerektiğini söylemiştir: *"Maddi gelir getirici faaliyetler ya da projeler olduğu zaman tüm dernekleri bilgilendirerek, faydalanmasını sağlamalıyız."* (OG-4)

6.6. Üye Aidatları

Üye aidatlarının STK'lar için önemli bir gelir kaynağı olduğunu belirten bir dernek yöneticisi bu kapsamda derneklerin üye sayısını artırması gerektiğini belirtmiştir: *"Hiçbir dernekte üye aidatları finansal sürdürülebilirlik konusunda yeterli çözüm olmuyor. Ancak yine de dernek üye sayılarının artırılması bir rahatlama sağlayabilir."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi dernek üyelerinin aidatlarını zamanında ödememesini finansal bir sorun olarak görmektedir: *"Üye aidatları derneklerin giderlerini karşılama noktasında zaten yetersizdir. Buna ilaveten üye aidatları ya geç ödeniyor ya da hiç ödenmiyor."*(OG-4)

7. STK'LARIN UZMANLAŞMASI

Sivil toplum kuruluşlarının ortak problemlerinin başında kurumsallaşma ve profesyonelleşme alanında yaşanan eksiklikler ile kaynak sorunu gelmektedir. Para, insan, bilgi ve iletişim kaynaklarını sağlayamayan,

kurumsallaşma alanında sorunlar yaşayan STK'lar etkin olamamaktadır. Kurumsallaşma alanında yaşanan sorunlar iç demokratikleşme sistemlerinin işlerliğini bozmakta, dernek ve vakıf yönetimlerinin değişmemesi başkan sendromu yaratmakta, bu durumlarda STK'lara yeterince katılım sağlanmasına engel teşkil etmektedir. STK'ların benzer örgütlerle işbirliğine sıcak bakmaması ise bu anlamda kaynakların etkin kullanamayışının sebeplerinden biri olarak gösterilmektedir (Yatkın, 2008).

STK temsilcilerine *"Sivil toplum kuruluşları nasıl uzmanlaşmalı ve uzmanlık alanı ile ilgili neler yapılmalıdır?"* sorusu sorularak katılımcıların görüşleri alınmıştır.

7.1. Eğitim Programları Düzenlenmesi

Bir dernek yöneticisi STK'lara yönelik eğitimler düzenlenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir: *"Dernekçilik nedir bilmiyoruz? Bu konuda bilgilendirme eğitimleri verilmelidir. …Dernekler kendi içinde çalışma grupları kurmalıdır."* (OG-4)

Dernek işleyişi konusunda yöneticilerin bilgi sahibi olması gerektiğini vurgulayan bir dernek yöneticisi, bu konuda derneklere danışmanlık desteği verilmesi gerektiğini ifade etmiştir: *"Dernek başkanı, sayman ve dernek sekreteri mutlaka dernek işleyişiyle ilgili detaylı bilgiye sahip olmalıdır. …Her görevli kendi işini eksiksiz yapmalıdır. Örneğin iki türlü karar alınmaktadır. Oy çokluğu ve oy birliği ile… Ancak projelerde oy birliği ile alınan kararlar geçerli olmaktadır. Bunun gibi önemli ayrıntıların ne olduğu belirlenmelidir. …Derneklere danışmanlık desteği sağlanmalıdır"* (OG-4)

Gerçekleştirilen çalıştayın faydasına vurgu ya-

pan bir dernek yöneticisi bu tür toplantıların geleneksel hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir: *"Bugün güzel bir organizasyonda bir araya geldik ve STK'ların sorunlarını konuşuyoruz. Buradan çıkarılan sorunların üstüne gidilmesi ve nelerin yapılabileceğinin tartışılması bile STK'ların uzmanlaşmasına katkı sağlayacaktır. … Kendi adıma bu tür değerlendirme organizasyonlarının belirli dönemlerde tekrar edilmesinden tarafım."* (OG-4)

Odak grup görüşmesinde görüşlerini aktaran bir katılımcı STK'ların alanlarında uzmanlaşabilmeleri için eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi gerektiğini ve bu faaliyetlerin kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenmesini istemektedir: *"Alanında uzman bir STK'nın gerçekleştireceği faaliyetlerin başarılı olma ihtimali yüksektir. Düşününki faaliyet alanında projeler hazırlanıyor. Ancak bu seviyeye gelebilmek için öncelikle bu alanın eğitimi verilmelidir. STK'ların kaynakları sınırlı olmasından ötürü bu tür faaliyetler başta kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenmelidir."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi STK'ların uzmanlaşabilmeleri noktasında faaliyet konuları birbirine yakın olan STK'ların işbirliği içerisinde hareket etmelerinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır: *"Benzer sivil toplum örgütleriyle iletişim halinde kalarak diğer STK'lar ile işbirliği içinde olması gerekmektedir. … Birbirleri arasındaki bilgi paylaşımlarıyla STK'nın amaç ve doğrultusu alanında araştırma, eğitim semineri ve eksik olunan konu hakkında çalışmalara katılması uzmanlaşmayı artıracaktır."* (OG-4)

7.2. Alanında Uzmanlaşma Çalışması Yapmak

Odak grup görüşmesinde görüşlerini aktaran bir

dernek yöneticisi her derneğin faaliyet alanlarında uzmanlaşmaya gitmesini önermektedir: *"Herkes her işle uğraşabilir fakat bir veya birkaç alanda uzmanlaşma konunun daha verimli ilerlemesini sağlayacaktır. Ayrıca konu üzerinde uzman olan bu işin eğitimini almış kişilerin kuruluşta yer alması yapılan işleri daha verimli hale getirecektir."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi derneklerin faaliyet alanlarında süreklilik kazanmalarının uzmanlaşmayı artıracağına inanmaktadır: *"Sivil toplum kuruluşları kendi kuruluş amaçlarına uygun faaliyetler yapmalı ve bu faaliyetler sürekli olmalıdır."* (OG-4)

Bilimselliğin önemine değinen dernek yöneticisi uzmanlaşmanın bilimsel olarak yapılmasına taraftardır: *"Sadece sembolik kâğıt üstü dernekçilikten vazgeçip bütün işlemlerin bilimsel verilerle uzmanlaşarak yapılabilmesi önemlidir."* (OG-4)

Dernek faaliyetlerinde mali işlerin şeffaf yapılması gerektiğine değinen katılımcı ehil insanların yönetimde olmasının güven ve uzmanlaşmayı artıracağını düşünmektedir: *"Bir kere mali hesaplamalar şeffaf olmalıdır ve bütün işlemler bankalar üzerinden yürütülmelidir… Ehil insanların yönetimde olması ve diğer üyelerin yönetime destek vermesi uzmanlaşmayı artıracaktır."* (OG-4)

7.3. Hedef Belirlemesi

Misyon ve vizyon belirlemenin başarıdaki etkisine inanan dernek yöneticisi amaçlara gönül veren kitleler ile gidilmesi gerektiğine inanmaktadır: *"STK'lar için misyon ve vizyon belirlemek çok önemlidir. Doğru bir vizyonla bu amaca gönül veren kitlelerle başarıya ulaşılacağını düşünüyorum."* (OG-4)

7.4. Ortak Çalışmalar Yapılması

Bir dernek yöneticisi *"Öncelikle kurumlar arasında işbirliği protokolü oluşturmayı bilmeliyiz. Derneklerin uzmanlaşma, kurumsallaşma ve projelerin sürekliliği konularında özel eğitimler alınmalıdır."* şeklinde görüşlerini belirtmiştir. (OG-4)

Odak grup görüşmesinde görüşlerini aktaran dernek yöneticisi STK'lar arasında ortak amaç belirlemenin uzmanlaşmayı artıracağını savunmaktadır: *"Ortak amaç belirlenmelidir. Çalışmalar genellikle maddi konulara dayandığı için yapılan projeler ve kurumlarla yapılan çalışmalar ortak bir platformda değerlendirilmelidir."* (OG-4)

STK'lar arasında fikir sinerjisinin uzmanlaşmaya katkı sağlayacağını düşünen katılımcı bunu gerçekleştirebilmek için belirli sıklıklarda bir araya gelinmesini arzulamaktadır: *"Sık sık bir araya gelip fikir alışverişinde bulunmalıyız. Böylece birbirimizin fikirlerinden faydalanma şansımız artacaktır."* (OG-4)

8. PROJELERİN TOPLUMSAL DEĞİŞİME KATKISI VE UZUN VADELİ ETKİSİ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

STK'lar günümüzde toplumsal faydaya hizmet etmek için çalışan sivil toplum gönüllüleri derneği başta olmak üzere, farklı düşünce kuruluşları, hükümet dışı sendika, örgüt ve meslek odaları olmak üzere geniş bir alanda hizmet vermektedir. Ülkelerin ekonomik kalkınmaları ve demokratikleşme süreçlerine katkı sağlayan STK'ların toplumsal değişim üzerinde etkilerinin olduğu düşüncesi akademik çevrelerce de kabul edilen bir gerçek haline gelmiştir.

STK yöneticileri ile gerçekleştirilen görüşmede *"Sivil toplum kuruluşları uyguladıkları projelerin uzun vadeli ve kalıcı etki oluşturması için neler yapmalıdır?"* ve *"Sivil toplum kuruluşu olarak hazırladığınız projelerin toplumsal değişime etkin katkı sağlaması için nasıl bir yol izlenmelidir?"* sorusu sorularak cevaplar elde edilmiştir.

8.1. Toplumsal Yapı ve İhtiyaçların Doğru Analiz Edilmesi

Bir dernek yöneticisi STK'lar tarafından geliştirilen projelerin toplumsal değişime katkı sağlaması için toplumun ihtiyaçlarının doğru analiz edilmesinin etkin çözümler için önem taşıdığını belirtmiştir: *"STK'ların başarısı üretmiş oldukları projelerin toplumsal değişime katkı sağlaması ile ölçülebilir. Faydalı projeler üretebilmek için toplumun ihtiyaçları doğru analiz edilmeli, etkin çözüm önerileri hazırlanan projeler ile desteklenmelidir diye düşünüyorum."* (OG-4)

Bir dernek yöneticisi derneklerin sunmuş oldukları hizmetlerin toplum üzerinde iz bırakabilmesi için yaşanan coğrafyadaki örf ve adetlerle bütünlük göstermesi gerektiğine inanmaktadır: *"Dernek olarak yapmış olduğumuz faaliyetler bir kere toplumdaki bireyler üzerinde iz bırakmalıdır. Bu ancak bizim gerçekleştirmiş olduğumuz hizmetin insanların kültür, anane, yaşam tarzlarına uygun olması ise sağlanacaktır."* (OG-4)

Odak grup görüşmesinde görüşlerini aktaran bir dernek yöneticisi toplumsal ihtiyaçların doğru belirlenmesi için sorunların bilimsel yöntemlerle tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir: *"Toplumsal ihtiyaçları doğru analiz edip etkin çözümler geliştirmek istiyorsanız bilimsel*

yöntemlerle olaya yaklaşmalısınız. Sunacağınız çözüm faaliyetleri de toplumun bir sınıfına değil toplumun geneline hizmet getirmelidir." (OG-4)

8.2. Proje Konusunun ve Mesajının Doğru Belirlenmesi

Bir dernek yöneticisi geliştirilecek proje faaliyetlerinin güncel konulardan seçilmesini ve hedef kitlenin de çocuk ve gençler olarak belirlenmesinin toplumsal değişime katkı sağlayacağını düşünmektedir: *"Yapacağınız bir hizmet ile toplumu değiştirmek istiyorsanız hedef kitlenin çocuklar ve gençler arasından seçilmesi daha doğru olacaktır. Yetişken bireyi etkileyerek toplumu değiştirmek çok kolay değildir. Proje konusu ise toplumun güncel sorunları arasından seçilmelidir."* (OG-4)

8.3. İletişim Ağları ve Medyanın Aktif Kullanımı

Toplum üzerine geliştirilen faaliyetlerde iletişim ağı olarak görsel, yazılı ve sosyal medyanın kullanılması ortaya çıkan görüştür: *"Geliştirilen projenin ve proje sonuçlarının toplum ile buluşturulması medya aracı kullanılarak yapılmalıdır. Burada yalnızca yazılı medya değil aynı zamanda görsel ve sosyal medyanın da birlikte kullanılması iletişimde etkinliği artıracaktır."* (OG-4)

8.4. Projelerin Uzun Vadeli Planlanması

Bir dernek yöneticisi STK'lar tarafından geliştirilen projelerin uzun vadeli planlanması için gönüllü üye sayısı ve bütçe imkânlarının iyileştirilmesi gerektiğini açıklamıştır: *"STK'larda uzun vadeli planlar yapılması isteniyorsa bunun için uygun ve yeterli finansal imkânlar sağlanmalıdır. Bununla birlikte STK'ların bu hizmeti sunabilmesi için kalifiye ve gönüllü üyelere de ihtiyaç vardır."* (OG-4)

Projelerin uzun vadeli planlanması konusunda görüşlerini belirten bir dernek yöneticisi geliştirilen projelerin somutlaştırılması gerektiğine vurgu yapmaktadır: *"Topluma bir hizmet getirdiğinizde bunun en kısa zamanda somutlaştırılması ve insanlar tarafından görülmesi gerekmektedir. Bu da medya ile mümkün olabilir. Topluma sağlamış olduğunuz hizmet görünür olduğunda ve bir soruna çözüm bulduğunda finansal destek almanızda, gönüllü insanlara ulaşmanız da daha kolay olacaktır."* (OG-4)

8.5. Proje Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Bir dernek yöneticisi oluşturulan projelerde değerlendirme kriterlerini sıralamıştır: *"Projelerin stratejik planı oluşturulmalıdır, takip sistemi olmalı çarpan etkisi araştırılmalı projenin memnuniyeti belirlenmelidir. Projeler örnek teşkil edecek şekilde olmalı diğer derneklere ve illere örnek teşkil etmelidir."* (OG-4)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Rize ilinde bulunan sivil toplum kuruluşlarının sürekliliği ve bu kuruluşların oluşturmuş oldukları projelerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasının tartışıldığı çalıştayda sivil toplum gönüllüleri ile odak grup çalışması gerçekleştirilmiştir. Odak grup çalışması kapsamında katılımcıların görüşlerinin alınması neticesinde sivil toplum kuruluşlarına üye katılımının istenen seviyelerde olmaması, sivil toplum kuruluşlarının sürekliliği için en büyük tehlike olarak görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarına yeterli üye katılımının olmamasının yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının mali kaynaklarının yetersizliği ve gerçekleştirilecek projelerde profesyonel destek eksikliğinin hissedilmesi oluşturulacak proje-

lerin sürdürülebilirliğini sekteye uğratmaktadır. Rize ilindeki sivil toplum kuruluşlarına yeterli katılımın sağlanabilmesi noktasında sivil toplum kuruluşlarının hedef ve faaliyetleri hakkında bölge halkının bilgilendirilmesi ön koşul olarak görülmektedir. Bu hususta öncelikli olarak yerel medya ve yerel kamu kurumlarının daha fazla sorumluluk alması istenmektedir. Ayrıca, bölgenin temel sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunlara yönelik projelerin geliştirilmesinde üniversite ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. İşbirliği içerisinde yürütülecek proje çalışmaları sayesinde bölgenin sorunlarına kalıcı çözümler üretilebileceği gibi sivil toplum kuruluşlarına da finansal destek sağlanmış olunacaktır.

Sivil toplum kuruluşlarının varlığını sürdürmesi gönüllü ve nitelikli insan kaynağına sahip olmasıyla mümkündür. Demokrasinin gelişmesinde önemli bir etken olan sivil toplum kuruluşları gücünü gönüllü katılımdan almakta ve faaliyetlerini içinde yer aldığı toplumun maddi manevi desteğiyle gerçekleştirmektedir. Çalıştay'da sivil toplum kuruluşlarının varlığını sürdürebilmesi için neler yapılması gerektiği konusunda görüşlerini dile getiren STK yönetici ve temsilcileri; öncelikle eğitim, bilinçlendirme ve tanıtım faaliyetleriyle gönüllü katılımın arttırılması gerektiğini dile getirmişlerdir. Toplumda her geçen gün demokrasi kültürü gelişse de gönüllü çalışma yapmak üzere sivil toplum kuruluşlarına üye olma kültürü henüz istenilen düzeyde değildir. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin geniş kitlelere ulaştırılmasında medyanın çok etkili bir faktör olduğunun ifade edildiği Çalıştay'da STK'ların

medyayı daha etkili kullanması gerektiği vurgulanmıştır.

Sivil toplum kuruluşlarının toplum yararına çalışmalar yapabilmesi ve faaliyetlerini sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu en önemli unsur finansal kaynaktır. Son yıllarda STK'ların faaliyetleri ulusal ve uluslararası fonlardan sağlanan kaynaklarla desteklenmektedir. STK'ların bu kaynaklardan yararlanabilmesi için proje tabanlı çalışma konusunda bilgi ve deneyim sahibi olması gerekir. Çalıştay'a katılan STK temsilcileri bilgi ve deneyim eksikliği nedeniyle özellikle Avrupa Birliği fonlarından yararlanamadıklarını dile getirmişlerdir. Bu konuda Rize ilindeki STK'ların desteğe ihtiyaç duydukları ve eğitim almaya istekli oldukları görülmüştür. Zaman zaman kamu kurumları ve üniversiteler tarafından gerçekleştirilen proje hazırlama eğitimlerinin sayısını ve niteliğini artırmak gerektiği anlaşılmaktadır. Uygulamalı bir şekilde gerçekleştirilecek bu eğitimlere Rize ilindeki tüm STK'ların katılımı sağlanmalıdır.

Sivil toplum kuruluşlarının güvenilirliğini sürdürebilmesinin şartlarından birisi de şeffaf ve hesap verilebilir bir yönetim yapısına kavuşturulmasıdır. Bunun için de STK'ların düzenli ve sistematik bir şekilde stratejik ve analitik değerlendirme yapması gerekir. Çalıştay'da bazı katılımcılar dernek olarak herhangi bir değerlendirme çalışması yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Bazıları da profesyonel olmayan yöntemlerle dernek çalışmalarını analiz ettiklerini dile getirmişlerdir. Bu sonuçlardan yola çıkıldığında stratejik yönetim konusunda derneklerin eğitime ve bilinçlenmeye ihtiyaçları olduğu anlaşılmaktadır. Derneklerin amaçlarına uygun

ve etkili faaliyet yapabilmesi için kısa, orta ve uzun vadeli planların hazırlanması ve güçlü bir analitik değerlendirme sistemlerinin olması gerekmektedir.

Sivil toplum kuruluşu açmak kolay olsa da başlangıçtaki motivasyonu ve heyecanı uzun süre canlı tutmak mümkün olmamaktadır. Çalıştaya katılan çoğu dernek temsilcisi insan kaynağı ve finansal açıdan sürdürülebilirlik konusunda sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bir dernekte yer almak ve faaliyetlere katılmak gönülden adanmışlığı ve özveride bulunmayı gerektirmektedir. Gönüllü insan bulmakta zorlandıklarını belirten dernek yöneticileri bu konuda insanların bilinç ve motivasyon düzeyini arttırıcı çalışmalar yapılması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Bunun için derneğin tabela derneği olmanın ötesine geçip toplum yararına sürekli bir faaliyet içinde olması gerekir. İnsanlar yararlı olduklarını gördükleri faaliyetler içinde yer almaktan manevi haz duyarlar. Finansal sürdürülebilirlik için daha çok bağışların artırılması için çalışma yapılması, gelir getirici faaliyetlerin arttırılması, proje çalışmalarına ağırlık verilmesi, üye aidatlarının düzenli hale getirilmesi şeklinde öneriler sunulmuştur. Son dönmelerde ulusal anlamda pek çok bakanlık çevre, turizm, tarımsal gelişim ve sosyal amaçlı projelere finansal destek sağlamaktadır. Dolayısıyla derneklerin yapmayı planladıkları faaliyetleri proje mantığıyla hazırlamaları gerektiği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının etkili bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için belli alanlarda uzmanlaşması-

nın yararlı olacağı dile getirilmiştir. Uzmanlaşma sivil toplum kuruluşunun ilgi duyduğu bir alanda derinleşmesine ve donanım sahibi olmasını sağlayacaktır. Bu anlamda yerelde ve ülke genelinde köklü geleneği ve tecrübesi olan sivil toplum kuruluşlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Uzun vadede kamu otoritesinin pek çok yetki ve gücünü yerel dinamiklerle paylaşabilmesi için alanında uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşlarına ihtiyaç duyulacaktır. Bunun için derneklerin kuruluş amaç ve hedeflerini yeniden gözden geçirmesi ve ilgi alanına yönelik daha tematik çalışmalar yapması gerekmektedir.

Sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen projelerin etkisi topluma sağladığı katkı ve yarar kadardır. Dinamik yapısı gereği toplum sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Sivil toplum kuruluşları bu değişimin ortaya çıkardığı sorunlara yerel ve pratik çözümler bulma konusunda projeler üretmelidir. Çalıştay'da katılımcılar, proje yapılmadan önce mutlaka toplumsal yapı ve ihtiyaçların bilimsel açıdan doğru bir şekilde analiz edilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Proje konusu ve faaliyetlerinin mevcut sorunların çözümüne ya da ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Projelerin etkisinin uzun vadeli olmasına dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen projelerin insana temas ettiği, sosyal sorunlara değindiği ölçüde değerli ve kabul edilebilir olacağı bilinmelidir.

KAYNAKLAR

Aslan, S. (2010). Türkiye'de Sivil Toplum. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(31), 260-283.

Boztepe, H. (2014). Sivil Toplum Kuruluşlarında Halkla İlişkiler: Kurumsal Web Sayfalarının Bağışçı İlişkileri Açısından Fon Sağlama Aracı Olarak Kullanımı. *Erciyes İletişim Dergisi, 3*(4), 15-168.

Coşkun, A. (2006). STK'ların Stratejik Performans Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Performans Karnesi. *Sivil Toplum, 4*, 103-117.

Çarıkçı, İ., & Acar, İ. (2002). Sivil Toplum Kuruluşlarında Stratejik Yönetim ve Yeni Yönelimler, Yeni Projeksiyonlar. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(26), 17-25.

Göksel, D. N., & Güneş, R. B. (2005). The Role of NGOs in the European Integration Process: The Turkish Experience. *South European Society and Politics, 10*(1).

İçduygu, A., Meydanoğlu, Z., & Sert, D. Ş. (2011). *Türkiye'de Sivil Toplum: Bir Dönüm Noktası.* İstanbul: TÜSEV Yayınları.

Kaldor, M. (2002). *Civil Society and Accountability.* Human Development Report, Occasional Paper.

Koparan, E., Kahraman, N., Sağlam, A., & Karaçar, O. (2015). Amasya'daki STK'ların Sosyal Medya Kullanma Düzeyleri. *XX. Türkiye'de İnternet Konferansı.* İstanbul.

Kurt, S., & Taş, H. Y. (2015). Sivil Toplum Örgütlerinde Profesyonel ve Gönüllü Çalışma İlişkileri: Tehditler ve Fırsatlar. *Emek ve Toplum, 4*(8), 200-214.

Özer, M. (2005). Günümüzün Yükselen Değeri Yeni Kamu Yönetimi. (59), 03-46.

Şahin, M., & Uysal, Ö. (2007). Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlet Tarafından Finansmanı Üzerine Bir Tartışma. *Maliye Dergisi*, 1-13.

Yalçın, M., Güner, D., & Kisbu-Sakarya, Y. (2016). Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Etki Ölçümleme Algısı ve Pratiği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(58), 849-865.

Yatkın, A. (2008). Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları: Güçlü Sivil Toplum Kuruluşları, Avrupa Birliği Üyesi Türkiye. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 6*(2).

Yurttagüler, L., & Akyüz, A. (2006). *Gönüllülerle İşbirliği.* İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

"STK Temsilcilerinin Rize'ye Değer Katacak Yenilikçi Fikir ve Yaklaşımları" konu başlığı, *Doç. Dr. Ali Rıza SAKLI'n*ın koordinatörlüğünde Çalıştay'ın 3. Masa'sında ele alınmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

STK TEMSİLCİLERİNİN RİZE'YE DEĞER KATACAK YENİLİKÇİ FİKİR VE YAKLAŞIMLARI

Doç. Dr. Ali Rıza SAKLI

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, iktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

aliriza.sakli@erdogan.edu.tr

GİRİŞ

Sivil Toplum Kuruluşları (STK) denildiğinde; kâr amacı gütmeyen ve gönüllülük esasına göre faaliyet gösteren kuruluşlar anlatılmaktadır. Gönüllülüğün yanı sıra, bu örgütlerde var olan bir başka önemli özellik ise diğerkâmlık yani başkaları için var olmak; kendi dışındaki insanlara yardım etmektir.

Kamu sektörü ve özel sektörün yanında, üçüncü bir gönüllü kuruluş sektörünün varlığından bahsedilmektedir. Batı ülkelerinde yapılan gözlem ve tespitler, oradaki STK'ların kayda değer bir ekonomik güç oluşturduklarını göstermektedir. Ancak ülkemizde STK'ların, Milli Gelir (GSMH) içinde sadece %1,34'lük bir paya sahip oldukları (2013) tespit edilmiştir (Velat, 2015: 52). Buna göre, Türkiye'de STK'ların ekonomik potansiyeli oldukça küçüktür.

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, birer STK olarak kabul edilen vakıfların, Şimdiki durumda devletin yaptığı pek çok altyapı yatırımını gerçekleştirdikleri bir gerçektir. Tüccarın zengin ve güçlü olmadığı, zenginliği elinde bulunduran saray mensuplarının ve devlet adamlarının, topluma hizmet amaçlı vakıflar kurarak zenginliklerini halka yansıttıkları bu dönemde, ekonomik anlamda en güçlü sektör STK'lar (vakıflar)dır.

Tarım toplumunda zenginliğin kaynağı ekip-biçmeye elverişli verimli arazilerdir. Bu araziler ise; has, zeamet ve tımar olarak devlet büyüklerine dirlik olarak tahsis edilmekteydi. Bir Selçuklu veya Osmanlı şehrinden bahsedildiğinde hemen akla gelen; cami, medrese, bedesten, çeşme, köprü gibi, şehre kimliğini kazandıran eserlerin vakıf eseri olması son derecede önemlidir. Demek ki o dönemde, şehrin ana yapılarını yapan ve mimarisini belirleyen STK'lar olmaktaydı. Bu tespit, günümüzde STK'ların içinde bulundukları il ve şehirle ilgili konumları; görüş ve yaklaşımları bakımından önemlidir.

Günümüz STK'larının Mili gelir içinde ne kadar küçük bir pay aldıkları ortada olduğuna göre, içinde bulundukları ile ve şehre katkılarının aynı ölçüde sınırlı olması gayet tabiidir. 2013 yılına ait bir başka önemli veri, STK çalışanlarının toplam istihdam içindeki payının sadece %0,20 olmasıdır (Velat, 2015: 52). Düşük olmakla birlikte %1,34'lük Milli Gelir payına karşılık, istihdam içindeki payının %0,20 gibi çok çok küçük olması ne anlama gelmektedir? Demek ki, Türkiye STK'ları personel çalıştırmaktan ziyade üyeleri aracılığıyla iş görmektedirler.

STK'ların toplumsal hayata ilişkin büyük roller oynadığı tarihimizden esinlenmenin yanında, demokratik değerlerin gelişmesiyle ve demokratik katılımın salt seçimler yoluyla gerçekleşemeyeceği gerçeğinden hareketle, günümüzde sivil toplumun yeniden güç kazanmaya başladığı bir gerçek olarak tespit edilmelidir. Seçim dışı mekanizmaların yetersiz olduğu demokratik toplumlarda "temsili demokrasinin krizi" (Schmitt, 2014; Keskin, 2017) akademik çevrelerde uzun süredir konuşulmaktadır. Bu krizin aşılmasında, STK'ların devreye girmesi; toplumsal talepleri seçilmişlere taşıyan birer aracı rolünü üstlenmeleri ve toplumsal talepleri seslendirmeleri önemli olabilir.

STK'ların toplum hayatına farklı katkılar sunma potansiyelleri olabilir. Bir genelleme yapılarak, STK'ların topluma şu dört başlık altında önemli katkılar sunabileceği belirtilmektedir (Küçük ve Güneş, 2013):

- STK'lar, toplumun kendini ifade edebileceği ve toplum çıkarlarını tanımlayabileceği demokratik kalkınma alternatifleri ortaya koyabilirler.
- STK'lar, dayanışma ve ortak çalışma biçimleri oluşturarak, örgüt dışı ilişkilerde demokratik alanlar oluşturabilirler.
- STK'lar, yerel yönetimlerle ve merkezi yönetimle işbirliği yaparak, toplum sorunlarına ilişkin seçeneklerin tanımlanması, formüle edilmesi ve uygulanmasına katkı sunabilirler.
- STK'lar, halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi için çeşitli programlar gerçekleştirebilir-

ler.

Fazla ayrıntıya girmeden, STK'ların içinde bulundukları topluma çeşitli açılardan katkıda bulunabileceklerini göstermiş bulunuyoruz. Buna göre, ilin ve şehrin her türlü sorununun çözümünde STK'ların, kamusal yetki kullanan kamu kurumlarının yanında yer alması gerektiği ve çoğu durumda sorunları birebir yaşayan ve konuları derinlemesine bilen STK görüşlerinin hayati öneme haiz olduğu bir gerçektir.

Bu çerçevede, Rize ilinde bulunan aktif STK temsilcilerinin, Rize ili ve şehirlerinin sorunlarının tespitine ve çözümüne ilişkin görüşlerini on başlık altında ele almaktayız. Genelden ayrıntıya doğru yönelen bir sistematikle incelenen konular, katılımcıların bireysel görüşlerinin kaydedilmesi, tartışmalar ve değerlendirmeler şeklinde ele alınmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada fikir tepsisi ve odak grup görüşmesi yöntemi birlikte kullanılmıştır. Rize derneklerinden araştırma için gönüllü temsilci göndermeleri istenmiş; 41 erkek ve 17 kadın katılımcıdan oluşan 58 kişi çalışmaya katılmıştır.

Hem fikir tepsisinde hem de odak grup çalışmasında kullanılmak üzere, diğer üç ana konuda olduğu gibi on konu başlığı belirlenmiş ve bu konularda görüşler alınmıştır. Fikir tepsisi yönteminde, on konu başlığı on farklı kâğıdın tartışma konusu olarak belirlenmiş ve her bir kâğıda sadece ilgili konudaki görüşlerin yazılması istenmiştir. Her üç dakikada bir kâğıt değiştirilerek herkesin her konuda görüşünü yazması sağlanmış-

tır.

Fikir tepsisi çalışmasında, katılımcıların görüşlerinin daha çok hangi konulara odaklandığı tespit edilebilmiş; üzerinde en çok durulandan en az durulana doğru alt konu sıralaması yapılabilmiştir.

Aynı katılımcı grupla aynı konu başlıkları altında yapılandırılmış odak grup çalışmasına geçilmiştir. Ses kaydı yapılan odak grup tartışmalarının kayıtlarının birebir çözümü sağlanmıştır. Odak grup çalışmasında elde edilen bilgilerin genellenmesi amaçlanmamakta; görüşleri ortaya çıkarmak yeterli görülmektedir (Çokluk vd., 2011).

BULGULAR

Araştırmada gerek "fikir tepsisi" gerekse "odak grup" çalışması yöntemiyle elde edilen bulgular bu bölümde değerlendirilmektedir. Değerlendirmeler, daha önce tespit edilen on çalışma konusu başlığı altında verilmektedir. Alt başlıkların sırası, katılımcıların konu hakkında görüş belirtme çokluğuyla ilgili bir sıralamaya tabi tutulmuştur. En çok değinilen konu birinci alt başlıkta, ikinci en çok değinilen konu ikinci alt başlıkta değerlendirilmektedir.

1. Rize'nin Temel Sorunları ve Çözüm Yolları

Ele alınan on konudan ilki olan Rize'nin sorunları ve çözüm yolları önce Fikir Tepsisi yöntemiyle incelenmiş, daha sonra odak grup tartışmasına geçilmiştir. Fikir Tepsisi yöntemiyle alınan görüşlerden hangi konunun daha önemli görüldüğü belirlenmiş ve önem sırasına göre alt başlıklar oluşturulmuş, odak grup tartışmalarından örneklendirilerek sunulmuştur.

1.1.Kentleşme ve Trafik

Rize için katılımcıların görüşlerinin yoğunlaştığı en önemli sorun olarak "kentleşme ve trafik sorunu" birinci sıraya yerleşmiştir. Kentleşme ve trafik sorunu ile birlikte yer verilen alt sorunlar olarak; kente göçün artması, eğitim sorunu ve yanlış kentleşmeye dikkat çekilmiştir. Hatalı kentleşmenin trafik sorununu artırdığı, kente göçün araç sayısının aşırı çoğalmasına yol açtığı, yaya ve sürücülerin eğitimlerinin yetersiz oluşunun sorunu katmerleştirdiği görüşlerine yer verilmiştir.

Fikir tepsisi yöntemiyle elde edilen yukarıdaki tespitlerin yanında, Odak Grup 3 (OG3) olarak yapılan tartışmalardan da aşağıdaki tespitler çıkmıştır.

Çarpık ve yüksek katlı kentleşmenin, temelde Rize'nin doğal güzelliğini bozan bir etmen olduğu ifade edilmiştir: *"Burada beni en çok rahatsız eden kentleşme konusunda: yani benzersiz bir doğal güzelliğe sahip bir şehir olan Rize'de ve köylerde; iki, üç, dört, beş, yani iki yerine dört, beş katlı binaların varlığıdır"* (OG3).

Kentlerde yaşamak yerine doğa ile iç içe olarak köylerde yaşamanın daha iyi olduğu savunulmuştur: "*Kentleşme değil, benim çözümüm köyleşmedir. Kentleşme yeter, fazla bile... On dört kata çıktık bu çok çok fazla bile... Bunun için … kentlerin var olduğu yerlerde kalması, köylere geri dönüş yapılması lazım diye öneriyorum ben."* (OG3)

Trafik ve kentleşme sorununun, kalkınma ve geçim sorunu da dahil edilerek, temelde eğitimle çözülebileceğine vurgu yapılmıştır: *"Rize'deki trafiğin, kentleşmenin, geçim kaygısının, kalkınmanın eğitimle çözüleceğini düşünüyorum. Eğitimsiz bir insanın ne bakış açısı değişir,*

ne olayları daha farklı algılama yeteneği olur, hiçbir şekilde katkısı olacağını düşünmüyorum." (OG3)

Eğitim sorununun sadece okulda halledilemeyeceği, ailelerle birlikte ele alınması gerektiği belirtilmiştir: *"Eğer eğitimi ailelerle birlikte ekip halinde ortaya koyabilirsek bütün bu sorunları ortak akılla çözeriz diye düşünüyorum"* (OG3).

Çözüm olarak öne sürülen eğitimin içeriğini ve niteliğini tartışan ve eğitimcileri de sorunun bir parçası olarak gören bir y6aklaşım olarak şunlar söylenmiştir: *"Eğitim diyoruz ama nasıl bir eğitim? Yani bugün … eğitimin bence niteliğini de tartışmak lazım. Eğitimcilerin de eğitime ihtiyacı olduğunu düşünüyorum"* (OG3).

Eğitimin ancak uzun vadede çözüm sağlayacağı, bu sebeple yasalarla çözümün daha kısa vadede sağlanabileceği ifade edilmiştir: *"Eğitim konusunda uzun vadeli bir çözüm olarak görüyorum ama bazı sorunları; mesela yasa koyucular tarafından koyulacak yasalarla daha kısa vadede çözebileceklerini düşünüyorum"* (OG3).

Birinci sırada ifade edilen kentleşme ve trafik sorununun temelde eğitimle çözülebileceği görüşü öne çıkmıştır. Rize STK temsilcilerinin eğitime bu kadar vurgu yapması, üniversiteye giriş ve sair başarı istatistiklerinde pek de iyi bir durumda olmayan bir şehirden gelmesi ilginçtir. Bunu, eğitim düzeyinin iyi olmadığı bir ilde, STK temsilcilerinin konunun farkında olması biçiminde yorumlayabiliriz.

1.2. Kalkınma

Rize'nin ikinci sırada üzerinde durulan sorunu olarak kalkınma öne çıkmıştır. Kalkınma sorunu ola-

rak; Rize'den dışarıya göçün fazla olması, çaylık alanların bölünerek küçülmesi, çay sektörü dışında üretim tesislerinin olmaması, gençlere yeni iş alanlarının yeterince açılamaması, geçim modellerinin uzmanlarca değil halk tarafından belirlenmesi, çay dışında üretim ve yatırım teşvikleri sağlanması gibi konular fikir tepsisi çalışmasında ortaya konulmuştur.

İlin kalkınmasında motor rolü oynayan çayla ilgili önemli bir sorun olarak; çay gelirlerinin ilde kalmamasına dikkat çekilmiştir: *"Çayımızın belki de yarıya yakın parası bu bölgede kalmıyor. Buda ne oluyor piyasada bu paranın dolaşmamasına sebep oluyor. Bu beraberinde bir sürü sıkıntılar getiriyor"* (OG3).

Rize'de geçimin sadece çaya bağlı olması eleştirilmiş, alternatif üretim modelleri önerilmiştir: *"Çaya bağlı olarak yaşayan bir şehir oldu Rize... Neden? Mesela Ayder su var, Anzer su var. Rize bölgesinde iki tane su fabrikası var. Çaykur patenti altında meyve suyu üretebiliriz"* (OG3).

1.3.Sosyalleşme -Kültür-Eğitim

Rize'de toplumsal etkinliklere katılım ve sosyalleşme sorunu olduğu, bunun kadınlarda daha önemli bir sorun halinde olduğu ifade edilmiştir. Buna karşılık, aile yapısına uygun sosyal alanların şehre kazandırılması çözüm olarak gösterilmiştir. Şehrin sosyal bir yapıda olmadığı ifade edilmiş, halka kendini geliştirecek, yenilikçi sosyal olanaklar sağlanmalıdır görüşüne yer verilmiştir.

Toplumsal sorunların çözümünde kültürün önemli olduğu, ancak Karadeniz insanının aceleciliği ve telaşı sonucu, birçok konu içinden çıkılmaz hale ge-

lebilmektedir. Bu noktada da çözüm olarak eğitim öne çıkarılmıştır.

Eğitim sorununun yanında, farkındalığın önemli olduğu şu şekilde ifade edilmiştir: *"Bütün eğitim bir tarafa hayata karşı farkında olmak bir tarafa: eğer hiç bir şeyin farkında değilseniz çok iyi eğitim almış, çok iyi diploması olan çok iyi mühendis, doktor şu bu öğretmen profesör ama bahçede bir çiçekten havada bir kuştan kıyıda bir balıktan haberiniz yok hiçbir şeysiniz. Ben bu sahillerde bir tane yalıçapkını kuşu olduğunu altmış yaşında öğrendim…"* (OG3).

Bir başka katılımcı ise, farkındalığın yanında olumlu düşünmenin önemine dikkat çekmiştir: *"Birde insanlara mutlu olmayı öğretmemiz gerekiyor. Hep bir şikâyet halindeyiz, hep bir eksiklik halindeyiz. Hiçbir solu tarafımızı görmüyoruz. Bu eksiklik beynimizi o kadar yerleştirmişiz ki, doğru şeyleri görmekten aciz olmuşuz"* (OG3).

1.4.Diğer Konular

-Katılım: Konuların dar çerçevede kararlaştırıldığı, katılımın yetersiz olduğu, siyasilerin halkla ve sivil toplumla iletişiminin zayıf olduğu ifade edilmiştir.

-Gençlerin yönlendirilmesi: Gençler için sosyal yaşam alanlarının neredeyse mevcut olmadığı, gençlerin spora, kültürel faaliyetlere ve iş hayatına yönlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

-Eğitim ve zararlı alışkanlıklar: Gençlerin "ben" değil "biz" olgusu içinde eğitilmesi ve zararlı alışkanlıklardan uzak tutulması gerektiği ifade edilmiştir.

Gençlerin çalışma hayatına kazandırılması için şu görüş ifade edilmiştir: *"Rize de gördüğüm en büyük eksiklik istihdam. Yani Rizeli gençlerimizin çalışma ortamları*

yok.. … Ben daha çok böyle tekstil atölyelerinin açılmalarını istiyorum. Mesela kesimi dışarıdan yapılır ama dikimi Rize'de yapılır, gibi…" (OG3).

Gençlerin spora yönlendirilmesinin doğurduğu önemli sonuçlar örneklendirilerek spora dikkat çekilmiştir: *"Altı yıldır hocam Türkiye şampiyonuyuz, Rize Türkiye şampiyonudur. Durgunsu kano. Olimpik bir spor. Dokuz tane milli sporcu çıkardık oradan. Havuzdan. İmkânlarımız olmamasına rağmen, kısıtlı olmasına rağmen. Bu projelerin gençlere daha çok aşılanmasını, değerlerinin biraz daha üst düzeye çıkmasını arzu ediyorum. Spor. En önemli o…"* (OG3).

Gençlerin sanata yönlendirilmesini savunan bir katılımcı şunları söylemiştir: *"Gençlerin sanata olan eğilimleri anaokulundan itibaren enteresan bir şekilde, içi boşaltılmış eğitim sistemiyle tamamen; aramızda öğretmenlerde var anladığım kadarıyla, … bu alanda eğitim veren kişilerin aslında ciddi sorumlulukları olduğunu, sadece müfredat üzerinden verilen eğitimin ülkede, bıraktım Rize'yi, ülkede nelere yol açabileceğini bilmemiz gerekiyor"* (OG3).

Bir katılımcı, ilde ortak akla kıymet verilmediğini ifade etmiştir: *"Şu belirttiğiniz konularla ilgili Rizeli olarak söylüyorum bunu ve burada yaşayan biri olarak söylüyorum: kesinlikle ortak akla kıymet verilmiyor"* (OG3).

Rize'de kentleşme ve trafik sorununu birinci sırada önemli görülmesi ilginç bir olgudur. Kalkınma sorunu görüşlerin ikinci sırada yoğunlaştığı bir sorun alanı olarak öne çıkmış, sosyalleşme ve kültür sorunları üçüncü sırada değinilen bir konu olmuş ama her konuda olduğu gibi eğitimle ilgisi kurulmuştur. Son olarak

katılım, gençlerin yönlendirilmesi ve yine eğitim konusu birlikte değerlendirilmiştir. Eğitimin temel sorun çözücü bir öğe olarak sürekli ifade edilmesi de ilgi çekici olmuştur.

2. Çevre Sorunları İle İlgili Görüş ve Öneriler

Rize'de çevre sorunları denildiğinde, kamuoyunun dikkatini çeken Hidroelektrik Santralleri (HES) ve Karadeniz yaylalarını birleştiren Yeşil Yol Projesi gibi tekil sayılabilecek konular üzerinden bir tartışmanın medyaya yansımaları akla gelmektedir. Şüphesiz daha başka sorunlar da vardır ve çevre sorunlarının bir bütün olarak ele alınması yararlı olacaktır.

2.1. Sucul Ekosistemin Korunması: Akarsu-Göl-Deniz-Kıyı Kirliliği ve HES'ler

Yeşil doğası ve mavi deniziyle akla gelen Rize, aynı zamanda çok sayıda tatlı su kaynağını da barındırmaktadır. Dereleri ve yayla gölleriyle, önemli yüzey tatlı su potansiyeline sahip ilimizin, bu kaynaklarını koruması hem kendi insanımız hem de turizm potansiyeli bakımından önemlidir.

Rize STK temsilcileri de yapılan Fikir Tepsisi etkinliğindeki cevaplarıyla, en önemli çevre konusu olarak sucul ekosistemi birinci sıraya yerleştirmişlerdir. HES'lerin etkilediği ve yasal açıdan gerekli can suyunun da bırakılmadığı dereler, en önemli çevre sorunu yaşayan kaynağımız olarak öne çıkmaktadır.

Köy ve mahallelerde kanalizasyon sistemleri henüz kurulmadığından, fosseptikler derelere akıtılmaktadır. Bunun çevresel olumsuz etkisi yanında, HES'lerin dere suyunu azaltması sebebiyle, derelerin kendini te-

mizlemesi mümkün olamamakta, sivrisinek üretir hale gelmektedirler. HES'lerin sağladığı küçük oranlı enerji katkısı ile yol açtıkları zararlar karşılaştırılmalıdır.

Deniz kıyıları, çevresel açıdan son derecede kötü durumdadır. Kıyı mevzuatına hiç uyulmuyor, adeta kıyılarımız sahipsiz bulunuyor. Sahil yolu doğal kıyı ekolojisini bozmuştur, bu durumun akıllı çözümlerle düzeltilmesi gereklidir. Karadeniz'in ortak ekolojik sorunları giderilmelidir.

Hidroelektrik Santralleri ile ilgili hem eleştirel hem duyarlı katılımcılar vardı: *"HES'lerin çok fazla olmaması gerektiğini düşünüyorum. Şu şekilde; HES'e ihtiyaç var tabi ki ama yüz HES olmaz da kırk HES olur"* (OG3).

Aslında bir tür çekirge olan, kelebeğe benzediği için bu şekilde tanımlanan zararlının çoğalması da HES'lere bağlandı: *"HES' lerin getirdiği sakınca şudur; şu anda kelebek sorunuyla baş ediyoruz. Bunların başlıca sorunu HES'lerdir. Çünkü yusufçuklar üreyemiyor, yusufçuklar üreyemediği içinde kelebekler çoğalıyor"* (OG3).

HES'lerin bulaşıcı hastalıklara sebebiyet verebileceği görüşü son derecede dikkat çekiciydi: *"Bunun çevre sorunu olarak bulaşıcı hastalıklara varan, çünkü şu anda arıtma sistemi olarak dediğimiz, köydeki atık/ evsel atıklar olsun işte diğer atıkları derelere bağlamışlardı. Bir şekilde ırmaklarla derelere sızıyor. Derelerde su olmadığından dolayı bunun temizlenme şansıda olmuyor. Yani dediği gibi evsel atıklar zaten atılıyordu, adet gereği televizyon bozuldu burada durmasın atalım, dere alır götürür mantığı var ama şu anda dere olmadığı için suyu da borularla transfer ettiğimiz için, yani ben bulaşıcı hastalıklara da sebebiyet vereceğini düşünüyorum* (OG3).

Köye gidelim şeklindeki görüş, köydeki sorunlarla şöyle yüzleşiyor: *"Şimdi köyleşelim derken köylerde kanalizasyon sorunumuz var, bu sorunu doğuruyor. Kanalizasyon hiçbir şekilde yapılmamış. Bütün Kanallar derelere haliyle denize akıyor. Köydeki kanalizasyon dereye, deredeki zaten denize, şehirdeki zaten denize, hep beraber birbirine bağlıyor. Çöp sorununu halletmenin tek yolu var özel idare katrilyonlarca lira para harcadı tüm Rize'de sorun yine çözemedi. Aslında o paranın yarısını eğitime harcasaydı çok güzel sorunu çözerdi"* (OG3).

Kıyı sorunu denildiğinde, Rize'den Samsun'a kadar aynı sorunun var olduğu tespit ediliyor: *"Çevre ili dediğimizde, şuradan pencereden baktım sahil boydan boya. Gidin Samsun'a kadar sahil boydan boya, çevrenin sahil ayağı yok"* (OG3).

Kıyılarımız hem korunmalı hem de insanların hizmetine sunulmalı: *"Sosyal çevre iyice azaldığı için hatta yok denecek kadar az olduğu için, kıyıları Fındıklı kıyısından bahsedebilirim en azından. Hiçbir ailenin gündüz ve gece kullanabildiği bir yer değil, bir bank bile yok. Bunun dışında, bunlar para gerektiren şeyler değil, fikir gerektiren şeyler de değil. Aslında yapılması gereken şeyler"* (OG3).

2.2. Çevre Duyarlılığı ve Çevre Koruma

En büyük çevre sorununun, çevre bilincine sahip olmayan bireyler yetiştirmek olduğu ifade edilmiştir. Bu çarpıcı ifade, çevre sorunlarının temelinde, her kesimdeki çevre duyarlılığı eksikliğinin olduğunu bize göstermektedir.

Çevre koruma konusunda, gençlere ve topluma yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Ortak

yaşam alanları, sürdürülebilirlik ve geleceğe miras bırakabilme titizliği ile korunmalı, koruma bilinci çocuklarımıza verilebilmelidir.

Daha çok yeşil alan, daha çok doğa koruma, doğaya uygun yapılaşma ve kentleşme, hepsi doğa koruma bilincinden geçmektedir.

Çevre bilinci eksikliğinin sucul ekosistemi, nasıl tehdit ettiğini gösteren çarpıcı bir ifade: *"Rize'deki insanlarımız, maalesef denizi ve dereyi bir çöplük gibi düşünüyor, yani ben dereye televizyon atıldığına tanık oldum"* (OG3).

Dünyada çevrenin korunması bilincin yanında cezayla sağlanıyor, bizde de ağır cezalar olmalı: *"Bir kere yani halkımızı bilinçlendirmek diyeceğim ama, Avrupa da sokaklarda yere tüküren de görülmüyor, çünkü cezası var. Yani insanları çok bilinçli olduğundan bizden daha eğitimli olduğundan değil, ceza ödemek istemediğinden onu yapmıyor. Bizde de bu tür cezalar konulursa insanlar hani bu tür şeylerden caydırılabilirler diye düşünüyorum"* (OG3).

Çevre bilincinin yerleşmesi için eğitimcilerimize müracaat etmemiz gerekiyor, çocuklardan başlamalıyız: *"Özellikle eğitimci arkadaşların, yani ilk, ortaöğrenimdeki eğitimci arkadaşların çocukların bir faaliyet olarak sahil kesiminde çöp toplama gibi şeyler yaptırırlarsa belki onları görüp anne ve babaları da utanırlar"* (OG3). "Küçükken vardı, biz ceza olarak çöp toplardık. Attığımız çöpü toplardık. Bizim çocukluğumuzda vardı" (OG3).

2.3. Katı Atık

Çöp arıtma tesis eksikliği vardır. Geri dönüşüm faaliyetleri etkin biçimde yapılmadığı için katı atık kirliliği vardır. Etkin denetim ve tavizsiz ceza sistemi ile

sorunlar hafifletilebilir. Çevre kirliliği, gürültü kirliliği vs hepsini yaşamaktayız.

Çöplerin arıtılıp geri kazanılmaması, geleneksel çöp imha yöntemlerini gündeme getirmektedir. Nitekim katılımcılardan gelen görüşler de bu yöndedir: "*Geçen kendi yaşadığım ilçede tanık oldum, bizim ne ilçemizde ne bildiğim kadarıyla Rize yöresinde ya da sahil kesiminde bir çöp arıtma tesisimiz yok. Hiçbir ilçenin hiçbir yerin yok yani. En büyüklerin bile yok…*". "*O şekilde gömülme olayı yaşandı Arhavi de, önceki sene yaşanan sel felaketinde, olayında belki görmüşsünüzdür televizyonda; o gömülen çöpler tamamen sahile aktı ve orda çok kötü bir görüntü ortaya çıktı*. "*Ve yaşadığımız yerde dere kenarına gömülme işlemi yapılıyor. Bunu bizzat gördüm* (OG3).

Katı atıkların doğayı, hem de turizm alanlarını nasıl kirlettiğini şu ifadelerden anlıyoruz: *"Biz dağcılık da yaptığımız için, görüyoruz özellikle halk/ halk yani piknikçi diye dediğimiz kişilerin doğada son derece çöp bırakma olayları çok fazla. İşte arabasıyla gidiyor bir yaylada, bir kıyıda, bir ırmak kenarında piknik yapıyor, bütün çöpünü bırakıyor. Bu da tabiî ki bir eğitim ve bilinç eksikliğinden kaynaklanıyor ve burada devlete düşen görev de, bugün bölgenin gözde turizm yeri dediğimiz Ayder dediğimiz zaman, gidin bakın yolların kenarları çöplükten geçilmiyor* (OG3).

2.4. Çay Fabrikaları

Çay fabrikalarının çevreyi kirletmemesi için gerekli tedbirler alınmalı ve fabrikalar daha iyi düzenlenmelidir. Merkezlerdeki ve sahillerdeki fabrikalar iç kesimlere taşınarak, şehirleri kirletmeleri önlenebilir.

Katılımcıların çay fabrikaları ile ilgili ayrıntılı gö-

rüş ve bilgi sahibi oldukları aşağıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır: *"Rize'de binalar arttı, çay fabrikaları şehirleşme noktasında kaldı. Bunlar belli bir üretim yapıyor, belli bir kirli hava açığa çıkıyor. Yerleşim yerlerinin ortasında kalan; mesela örnek veriyorum: Cumhuriyet çay fabrikası. Etrafında birçok ev var. Birçok aile yaşıyor, çocuk yaşıyor yani bu fabrikaların başka yere taşınma ihtimali yok mu? Daha şehir dışına çıkma ihtimali yok mu? Mesela şehir içinde kalan fabrikaların da taşınması gerektiğini düşünüyorum"* (OG3). *"Fabrikalar sahilden kalkması lazım. Daha değişik iç bölgelere doğru aktarılmalı, taşıma sistemi ile yani şehrin dışına…"* (OG3).

Çay fabrikalarının çevre duyarlılığının zayıf olduğu, baca filtreleri gibi basit tedbirlerin bile alınmamış olduğu ifade edilmektedir:

"Çay fabrikaları konusuna da gelince; çay fabrikaları evet gerekli ama çay fabrikalarında sistem yok. Çevreye karşı bir sistem yok. Bacadan çıkan filtre dumanları, atıklar mesela. Atıklar direk fabrikaların önüne atılıyor, onlar kompost gübre şeklinde kullanılabilir. Yarısı kullanılıyor" (OG3).

"Salarha da, dört tane fabrika var bizim orda, köy bizim orası da ama bahçeye balkona çıkamıyoruz, çay sezonunda. Kaldırmak değil de … standartlara uygun filtre sistemi ile devletin eli ile bizzat uygulanması gerekli" (OG3).

"Şu anda devlet teşvik ettiği halde denetleme yapmadığı için, yarısını ben vereyim diyor filtreni yap yapmıyor yine. Yapmıyorsan kapat kardeşim. Beş kişi on kişi çalışmasın" (OG3).

"Fabrikaların atıkları, özel fabrikaların mesela atıkları hep denize akıyor. Balık sektörünün bitmesinin de, deniz hep

çamur oldu, resmen çamur. Biz aynı zamanda balıkçılık da mesleğimiz olduğu için, mesela atıyorsun ağı çamur çıkıyor resmen, çöp çıkıyor denizin içinden" (OG3).

Rize'nin çevre sorunları toplumla birlikte tartışılarak çözüme kavuşturulmalıdır. Belediyeler halkla birlikte hareket etmeli ve bu alanda öncü olmalıdır. Yeşili ve doğayı etkileyecek her şeye karşı halkın elbirliği ile mücadele etmesi gerekir. Dernekler bir araya gelip bu konularda çözüm üretebilmelidir.

3. Rize İçin Önerebileceğiniz Stratejiler ve Politikalar Nelerdir?

Rize şehrinin geleceğini belirleyecek stratejiler ve politikalarla ilgili odak grup görüşmesinde, dernek temsilcilerinin strateji ve politika belirleme konusunda yeterli olamayacağı, bunun uzman işi olduğu şeklinde bir katılımcı görüşü var. Şöyle ifade ediyor: *"…Biz kendimize nasıl bir misyon, nasıl bir vizyon biçeceğiz ki o misyona vizyona uygun stratejiler ve politikalar… Bu iki kelime başlı başına, strateji dediğiniz anda bir kurmaylık bilgisi gerektiren bir şeydir. Çünkü harp okulları bitirenleri birde harp akademileri okutuyorlar ve kurmaylık sonrası meslek içi eğitimlerle bu kelimeyi kullanmaya hak kazanıyor insanlar. Biz şimdi, birden bire bu yuvarlak masada haddi olmayan insanlarla bu kelimeyi ben, korkarak kullanıyorum bu kelimeyi"* (OG3).

3.1. Turizm ve Doğal Güzelliklerin Korunması

Rize'nin doğal güzellikleri, ilin turizm alanında avantaj sağlamasına yol açmaktadır. Doğanın (yeşilin) ve denizin (mavinin) Rize'nin gelişmesi için kullanılması gerekiyor. Rize'nin geleceği turizmdedir, çünkü en avantajlı olduğu alan doğasıdır.

Arap turistler bölgeyi öğrendi gelmeye başladılar; onlara yönelik stratejiler geliştirilmesi, organize çalışmalar yapılması lazımdır. Bir turizm ve kültür kenti olursak, bu şekilde uluslararasına açılabiliriz.

Tarihi ve doğal dokunun bozulmaması ve korunması lazımdır. Bu alanda önemli eksiklikler var ve bazı hatalar yapılıyor. Turizm tesisleri yapılırken doğa bozulmamalı ve doğaya uyumlu yapılar inşa edilmelidir.

Doğal güzelliklerimizi yeterince koruyamıyoruz. Yeşil şişkin yastıklara benzeyen bir doğamız var, bu güzellikleri bozmadan büyümeliyiz.

Fikir tepsisi çalışmasından elde edilen yukarıdaki bilgilere ilave olarak odak grup çalışmasında şunlar söylenmiştir*: "Ben stratejik olarak ikinci plandan bahsetmek istiyorum. Elimizde bir coğrafya var. Arkadaşlar bunu ütüleyip düzeltmemiz mümkün değil. Bu coğrafyayı en iyi şekilde değerlendirmemiz gerekiyor. Altını çiziyorum, dikkatinizi çekiyorum. Doğal turizm diyorum. Bakın bu doğa turizminden bahsetmiyorum, doğal turizminden bahsediyorum, altını çiziyorum. Doğa turizmi doğayı tüketmek için vardır. Doğal turizm doğa ile beraber insana da fayda sağlamak için vardır. Doğal turizme geçmeli Rize biran önce ama doğal olmalı"* (OG3).

"Rize bence turizm kenti olmaya aday. Bu konuda çalışma yapılabilir" (OG3). *"Evet arkadaşlar çaysız bir Rize olamayacağını söyledi ama Dünya'da bir çok örneği var. Yani bu güzellikleri bence muhafaza eder sek ve zararı azaltabilirsek, yani burada ki geçimin de ortamın da çok daha rahat olacağını düşünüyorum"* (OG3).

3.2. Gençlerin Desteklenmesi

Gelecek, gençlerin yetişkin olacakları bir dönemi anlatır. Bu sebeple gençlerin desteklenmesi ve kendilerini geliştirmeleri için kendilerine fırsatlar sunulmalıdır. Gençler için okulların iyileştirilmesi ve spora yönlendirilmeleri gereklidir.

Gençlerin kötü alışkanlıklardan kurtarılması geleceğimizin kurtulması demektir. Bu sebeple dernekler olarak birleşmeli ve valilikten destek alarak bu konuda çalışma yapmalıyız. Başarı birlikte çalışma ile gelecektir.

Gençler, kadınlar ve çocuklar için komisyonlar oluşturmalıyız, onların fikirlerini ve hayallerini hayata geçirmeliyiz.

Fikir tepsisi çalışmasında gençlerin desteklenmesi ile ilgili birçok görüş ortaya konulmuşken, odak grup daha çok kalkınma ve tarım politikalarına yöneldi. Bu sebeple gençlerle ilgili sadece şu ifade kaydedilebildi: *"Sosyal faaliyetlerin gençlere yönelik sosyal faaliyetlerin arttırılması lazım"* (OG3).

3.3. Kültürün Korunması

Rize'nin değerleri, kültür ürünleri, kültürel yapısı yeterince tanıtılmıyor. Rize engelsiz bir kültür kenti olmalı, bir marka şehir olmalıdır. Rize'nin sanatları ve kültür değerleri uluslararası tanıtılmalıdır.

Rize STK temsilcileri, ilin geçmiş kültürünün salt bit etnografya konusu olarak görülmesini istememekte, yaşatılmasını ve korunmasını talep etmektedirler: *"Ben şöyle düşünüyorum; kadınlara verilen değerin arttırılması gerekiyor. Kadının toplum içerisindeki rolünü, sadece böyle*

eğitim almış insanların belli bir kurumda çalışmasından ziyade geçekten köylerdeki kadınların - ki bence burada şehir de yaşayan birçok insandan fazla bir geçmişe ve bilgiye sahipler. Bu anlamda bu bilgilerin işlenmesi" lazımdır (OG3).

3.4. Kentleşme

Rize için bir strateji belirlerken Rize'de yaşayan inanların fikirlerinin de alınması öncelikli bir strateji olmalıdır.

Binaların yüksek katlı olmaması gerekiyor. Rize bu noktada iyi bir sınav verememektedir.

Trafiğin düzgün hale getirilmesi ve dolgu alanının Rize için daha güzelleştirilmesi lazımdır.

Kentin küçük kalmasının kimseye bir faydası olmaz. Büyümeliyiz, ama insani değerlere uygun şekilde büyümeliyiz.

Rize'nin en büyük eksikliklerinin başında sosyal faaliyet eksikliği sayılmaktadır: *"Sosyal faaliyetlerin gençlere yönelik sosyal faaliyetlerin arttırılması lazım. Bunlar çok kapsamlı tabi birçok örnek veririm ama hani kısa geçmek açısından söylüyorum; Mesela buraya geliyor memurlar, atanıyorlar doktorlar, hemşireler vs. ne yapıyor;' bir an önce biz bu Rize'den nasıl gidebiliriz, nasıl kaçabiliriz'. Çünkü bir şey yok yani, şehrin içi boş. Hep binalar var işte bir kapalı yüzme havuzları var"* (OG3).

Şehirleşmeye karşı köyde yaşamı savunanlar da önemli oranda ve köyde örgütlenme talepleri de var: *"Az öncede bahsi geçti işte, kentleşme oldukça fazla kıra dönüş oldukça az. Bu anlamda köylerde, biz mesela köy derneğiyiz. Belki burada köy derneği olan var mıdır, bilmiyorum. Ama köylerde artık sivil toplumunda örgütlenmesi gerektiğini dü-*

şünüyorum ve kadınların oldukça fazla, kültürel anlamada toplumda yer alması gerektiğini düşünüyorum" (OG3).

3.5. Diğer Konular

-Eğitim: Eğitimi ön plâna çıkaracak projelerin yapılması gerekiyor. Şehrin bir eğitim üssü haline getirilmesi için ülke dışından örnek şehirler seçilmeli ve izlenmeli, yurt dışında yaşayanların görüşleri alınmalıdır.

-Büyüme ve kalkınma: Ekonominin kendi işçinde gelişimi sağlanarak göç önlenmelidir. Belediyeler ve STK'lar ortak havuz oluşturarak, ortak istihdam projeleri hazırlamalıdır.

-Çay: İyi bir tarım politikası ile çayımızı kimyasal gübrelerden kurtarmalıyız.

Eğitim konusunda odak gruptan gelen bir görüş şöyledir: *"Rize Üniversitesine ben oğlumu/kızımı gönderebilmeliyim. Büyük şehirlere değil de burada ki üniversitenin bölümlerine göndermeye heves etmeliyim. Bu bana cazip gelmeli. O kendi cazibesini bana göndermeli"* (OG3).

Çay konusunda bir hayli konuşmalar geçti, işte önemli olanları:

"Ben kendi alanımla ilgili konuşucam. Rize 10yıl sonra yada 15 yıl sonra yok. Bu bilinçle gidersek, bu şekilde gidersek Rize'nin 15 yılı daha olacağını; çünkü çay bitmek üzere."

"Eğitim kenti evet olabilir ama Rize demek çay demek olduğu için bence tamamen tarım kenti olmalı. Eğer en iyi bildiğiniz şey alanında ilerlersek zaten diğerleri de peşinden gelecektir, diye düşünüyorum."

"Rize'nin kendine ait sahip olduğu coğrafya ve bir top-

rağı var. Ve aslında oldukça bereketli bir topraktır, ikliminde etkisiyle. Bence kendi sahip olduğu güzelliği korumak onun birinci hedefi olmalı. Çünkü onun için çok büyük bir zenginlik. Ve bereketli toprağını da kendi, çay dışında başka ürünlerle de geliştirebilir."

"Çay bizim geleceğimizdir, geçmişimizdi geleceğimizdir. Çaya çok önem vermemiz lazım. Çayı dünya standartlarının da üzerine çıkarmamız lazım."

"Bugün bizim coğrafya kısıtlı, yani ben şahsen mahallemde bir dönüm arazimiz var zaten yarısı ağaçlık, bozuk falan. Bugün iç Anadolu da ve doğuda yaşayan inanlar emin olun Rize'ye getirdiğin zaman, mahalle yollarında yürürken başları dönüyor. Hakikatten ben insanımızın bu konuda ki çabası müthiş derecede... Yani çalışkan bir insanımız var ama eğer biz burada çay yapıyorsak, çayı en iyi şekilde; yani marka haline getirmek… Bir balımız var aslında bunu duyuramamışız, kivi yetişiyor yani marka halinde, kişiler şöyle demesi lazım ki: Rize balı çok ön plandadır."

"Özür dilerim, ben bir şeyi ilave etmek istiyorum: çay konusunda veya endemik malzeme diğer yetişecek bitkiler konusunda okuduğum bir makalede şöyle diyordu: Rize su fakiridir. Rize'nin dibi tamamen kapalı kayadır ve su fakiridir. Burada yetişebilecek, sadece yukarıda yağan yağmurla çay faydalanabiliyor. Başkada bir bitki faydalanamıyor. Onun için çaya çok değer vermemiz lazım. Çayın değerini arttırmamız lazım." (OG3).

4.Yönetim Sorunları İle İlgili Görüş ve Önerileriniz?

Rize'nin yönetim sorunları ile ilgili görüş ve değerlendirmeler bu başlık altında ele alınmıştır. Aşağıda

Rize STK temsilcilerinin yönetim sorunlarına ilişkin görüş ve yaklaşımlarına yer verilmiştir.

4.1. Katılımcılık

Kararların katılımcı süreçlerde alınması, ortak akıl ile hareket edilmesi ve konu ile ilgili paydaşların kararlara dâhil edilmesi çok önemlidir. STK'lar olarak ilimizin yönetimine bu şekilde katkı sunma arzusundayız. Sadece katılım yeterli değil; katılımın kalitesinin geliştirilmesi lazımdır.

Gençlerin oluşumlara katılımları artırılmalı, yeni görüşler, akımlar ve genç bakış açıları her oluşuma değer katar, bu alanda çalışılmalıdır.

Her yönetim bir eleştiri köşesi oluşturmalı; sorulara verilen cevapların da sorgulanabildiği bir platform çok yararlı olur.

Yerel halkın kararlarının yönetimde yer almaması söz konusu, özellikle devşirme gelen siyasetçilerin memur gibi görev yapıp gitmeleri gibi bir durum var.

STK temsilcilerinin yerel yöneticilerle görüşme ve iletişimi ile ilgili odak grup tartışmaları şöyledir:

"Ben dernek açısından yönetime ulaşma konusunda bir sıkıntı yaşamıyorum. Randevu istediğim zaman gidiyorum, görüşlerimi projelerimi bildiriyorum ki, dün öyle oldu. Rize Belediye Başkanı ile sağ olsun randevumuzu aldık, gittik görüştük. Projemizi sunduk. Olumlu da baktı kendisi O yüzden, herhangi bir sorun yaşamadığımı belirtmek istiyorum." (OG3).

"Yönetimle ilgili açıkçası çok büyük bir sorunlarımız yok. Dernek olarak direkt kabullenilebiliyoruz. Çünkü yaptıklarımız işlerin arkasında, bilinçli, A, B ve C planları olmak

için gidiyoruz. Yani A planını yapıp hani olsun bitsin hesabında değiliz. B'side olacak C'side olsun hesabındayız. Bu konuda sıkıntılarımız yok. Ama şöyle bir sorunumuz var: bazı insanlarımız sekiz-dört mesaisine çok alışmışlar. Sekiz-dört mesaisine çok alıştıkları için dörtten sonra çok ilgilenilmediğini düşünüyorum" (OG3).

"Yönetimle gördüğüm kadarıyla kimse sorun yaşamamış ama biz yeni bir dernek olduğumuz için biz herhalde bu sorunları baya fazlasıyla yaşadık… Tamamen iletişim sorunu ile ilgili olduğunu düşünüyorum; iletişimsizlikler yaşadık… Kişi inisiyatifi ile alakalı olduğu için yani yaşadıklarımızdan yola çıkarak, anlattığımız için, yönetimle ilgili tamamen yaşadığımız sorunlar geliyor. Kendimizi ifade etmek istediğimizde bizi dinlemiyor olmaları, ilgilenmiyor olmaları… Hem kendileri ilgilenmiyorlar hem biz kendimizi anlatmaya çalışıyoruz, bizi de dinlemiyorlar. Hani bahsedildiği gibi kolayca randevu alıyoruz, görüşüyoruz gibi bir durum biz henüz yaşayamadık…" (OG3).

"Eğer bir kaymakam ya da belediye başkanının vizyonu geniş değilse sizi dinleme durumu da oldukça, sınırları oldukça daralıyor. Biz kültür ve sanat üzerine kurulduğumuz için bu anlamda daha somut şeyler bekledi̇ler bizden. İşte, sosyal faaliyetle çok ilgilenen bir yerel yönetim açıkçası göremiyorum. Rize'de de bunu göremiyorum." (OG3).

"Kaymakamla iletişim halindeyiz, …….. olduğumuz için. …… Kaymakamlığı'nın bu anlamada kesinlikle yapıcı olduğunu düşünmüyorum. Şahsen ve dernek olarak ciddi sorunlar yaşadık…" (OG3).

"Arkadaşların dediği iletişim ve algı problemine bende katılıyorum. Herkes yani sizin baktığınız pencereden baka-

mayabiliyor hayata. Ama bu aşkımızı şevkimizi kırmamamız gerekiyor diye düşünüyorum" (OG3).

"Ben kendi derneğim adına bir proje üzerine yönetimle görüştüm. Bize istediğimiz bütün yardımı yapabileceklerini söylediler. Projemiz kabul edildi. Bundan sonrasını da göreceğiz." (OG3).

4.2. Liderlik

Liderlerin ve yöneticilerin başarısı popülizmle değil, sağlanan üretimle ve sunulan katkı ile değerlendirilmelidir. Geldiğimiz noktada başarı için yönetim sorunu yaşamamalıyız.

Çoğu yöneticide fikir ve üretimde hazırcılık sorunu var, hâlbuki yöreye yeni iş alanları açılması gerekiyor.

Yerel yönetimler, siyasi tercihleriyle seçiliyor olsalar da seçilince siyasi taleplerden uzak; doğru danışmanlıklarla akılcı davranabilirlerse hiç sorun kalmaz. Birçok yerel yönetimde kaynaklar etkin bir şekilde kullanılamıyor.

Odak grup tartışmalarında liderlik sorunuyla ilgili bir hayli ilginç görüşlere yer verildi. Kimi katılımcılar liderlik sorunu olmadığını söylerken kimi ise çok derin ve temel sorunlar olduğunda ısrar ettiler:

"Yönetimlerle zaten iç içe yaşıyoruz aşağı yukarı. Onlarla bir sorun yaşamıyoruz ama yönetimlerin aşamayacağı şeyler oluyor. Onlar zaten onları da aşıyor. Bunun için şey yapmaya gerek yok." (OG3).

"Şöyle bir örnek vereyim: Kemal Sunal'ın züğürt ağa şeyini biliyorsunuz. Filmini herkes izlemiştir. Biz başında fötr şapka, göbekli, kravatın genişliği göbeğini kapatan tip

bir devlet yönetiminden şükürler olsun bu hale kadar geldik. Bu sefer ağanın şekli değişti. Züğürtlükten çıktı, kendi bildiğini yapan farklı bir tipe girdi. Züğürt ağayı eşkıya başı yönetiyordu, şimdi burayı farklı kişiler yönetiyor gibi geldi. Yereldekilerden bahsediyorum. Yönetim derken hemen aklımıza devlet yönetimi geliyor. Devlet yönetiminde en başta şeffaf olunmadığını şuradan söyleyeyim. Yapılan hiçbir ankette çıkmayan milletvekiline oy vermek zorunda kalıyorum. Özeleştiri bu. Köyde hiç kimsenin desteklemediği muhtara oy vermek zorunda kalıyoruz. Çünkü bizim işimiz bu. Belediye başkanı nerden geldiğini bilmiyoruz. Bundan önce acaba Çayelili miydi, Rizeli miydi, Fındıklılı mıydı, Ardeşenli miydi bilmediğimiz birisine oy veriyoruz. Bunu istemiyoruz. Daha şeffaf, daha kalıcı, yapılan anketlerin doğru yapılmasını ve yerine ulaşması için, yoksa zahmet etmesinler. Bizi de bir günümüzü mahvetmesinler. Zaten zor geçiniyoruz, asgari ücretle geçiniyoruz, onu da o bir gün baya değerli onu da mahvetmesinler." (OG3).

4.3. Yenilikçilik

Yöneticiler yeniliklere açık olmalıdır, ama maalesef yeniliklere kapalı bir toplum yapısına sahibiz. Dış dünyadan bihaber insanlar ve yöneticiler yenilik yapamazlar.

Tabiatiyle, yöneticilerin tamamını aynı kefeye koymak mümkün değildir. Ancak, STK temsilcilerinin temasta oldukları yöneticilerle ilgili görüşleri doğrudan kendi deneyimlerine dayandığı için önemlidir.

Yenilikçilik başlığı altında değerlendirilebilecek bir cevap şu şekildedir:

"Yönetim sorunları dedik: Ben yöneticilerin STK an-

layışından gelmediklerinden dolayı, STK'ları anlamamalarını doğal karşılıyorum. Bir ikincisi, ülkemizde çok sayıda STK var. Burada da sıkıntı var. Cami STK'sı, soy isimle kurulmuş STK, öylesine kurulmuş STK'lar… Herkesin de yöneticilerden bir şey istemesinden dolayı, bu sefer de yöneticiler de bütün STK'ları aynı kefeye koyuyorlar. Hakikaten hiçbir ile ilçeye hiçbir faydası olmayacak bir derneğin gidip bir yöneticiden köy için veya yer için yardım istediği zaman hakikaten o il için ilçe için çalışan bir STK'nın da bu haktan mahrum kaldığını görüyoruz. Ben burada sıkıntı görüyorum. Eğer bir STK; bu tarz oluşumlar, bir ilçeye bir ile sırf kendi egolarını tatmin edecek diye bir oluşum kuruyorlarsa engel olmasınlar, çalışanları da engellemesinler. Böyle de bir sıkıntımız var. Ondan dolayı bizi yöneticiler anlamıyor, genel itibari ile anlamıyorlar. Çünkü siz gittiğinizde diyorlar ki: az önce sizden önce üç tane dernek geldi, sıkıntıları ne? Yer. Yani yer istiyorlar ama kendilerine çay içecek yer arıyorlar. Böyle de bir sıkıntı var. Proje yok, hayal yok, ufuk yok, azim yok, hiçbir şey yok… Böyle de sıkıntılarımız var. Aradan çekilsinler yani…"(OG3).

5. Elli Yıl Sonra Rize'yi Nasıl Görmek İstersiniz?

Elli yıl sonra Rize'nin sorulması, stratejik düşüncenin var olup olmadığını gösterebileceği gibi, geleceğe yönelik hazır düşüncelere sahip olunup olunmadığını da gösterecektir. Aşağıda Rize STK temsilcilerinin bu konulardaki görüşlerine yer verilmiştir.

5.1. Turizm Kenti ve Kültür Kenti

Alt yapı eksikliğinin ve ulaşım sorununun olmadığı turizm kenti bir Rize; kültürel değerlerini yaşayan, öz eğlence kültürünü unutmayan bir Rize'nin turizmde

ülkenin ilk beş ilinden biri olması arzu ediliyor.

Kültür, sanat, eğitim, lojistik ve ekonomide ileride olan bir yer olmalıyız, ama potansiyel olarak turizmde çok ileri gidebiliriz.

Sokağa tükürülmeyen, çöp atılmayan, korna çalınmayan, yaya geçidi ve yaya kaldırımları işgal edilmemiş, saygılı bir toplum, yerel değerlerine önem vererek Turizm ve kültür adına marka bir şehir olmalıyız.

Yukarıdaki tespitler fikir tepsisi uygulamasıyla elde edilmiştir. Şimdi de odak grup çalışmasında ifade edilen görüşlere yer verelim:

"Rize hamsi ile tanımlanmış, deniz… Rize çayı ile tanımlanmamış ki, çay daha dünkü çocuk. Dünkü çocuk; Asım Zihnioğlu, Zihni Derin bunlarda dünkü çocuk. Binlerce yıldır bir doğası var buranın ve bu doğanın yeniden anlam kazandığı Rize de yaşamak istiyorum tabii." (OG3).

"Turizm kenti açısından biraz daha geliştirilmeli ama doğal güzelliği bozulmadan ve butik otellerin sayısı arttırılabilir. Çünkü butik otel ormanın içerisinde olan, doğal güzelliği olan oteller oluyor. Ve bunun yanında eski evlerimiz var, böyle eski rum evleri derler onlara, böyle taş konaklar onların tadilatı yapılsa kültür ve turizm bakanlığı tarafından, bunların içi gezilse, onlar butik otel haline çevrilse bence turizm açısında bir gelişmişlik olur diye düşünüyorum." (OG3).

"Turizm kenti olmasını, turizm kentinin getirdiği … gerçekler vardır. Tek başına dağda bir insan gezdirmenin pek bir faydası yok. Buna kültürünü de empoze edip satman gerekir. Kültürünü satman gerekir. Lafı satıyorsun. Örneğini verebilirim. Çok değerli bir şeydi ve bunun yanında eğlenceyi satmalısın, bedava. Müzik yüz dolar, tekno müzik yüz dolar.

Müthiş bir para. Palovit yaylasındayım, inşaat işi yapıyorum geldi bir tane turist, Ayder'e geçecek. Palovit Ayder'in güney veya batı yüzü diyelim ona. Geçecek nasıl geçebilirim dedi bana, liseden kalma İngilizcemle burada atlar var dedim horseler var, horselerle gidebilirsin, dedim. -Oaaa ne kadar güzel dedi. Çağırdım bizim köyden birisini gel dedim bunları götür. Kaç para -yüz dolara götürürüm abi, dedi. Dedim –yüz dolar, tamam dedi çıkarttı yüz doları verdi kendisi, aslında katır, yük taşımada kullanıyor, yüz dolar verdi. Duvarda bir yün çorabının ucu var ya sadece ayak kısmı onu gördü, - bu ne dedi, o dedi tarihi eser dedi, aynen böyle. Meğer bizim dilimizde "taman" diyorlar ona, tuz kabı, koyunları tuzlamak için; tuzu koyuyor eliyle götürüp koyuna yalattırıyor. Giderken onu da yüz dolara satmış ona." (OG3).

5.2. Eğitim Kenti; Üniversite ve kültür kenti

Elli yıl sonra üniversitesi elli yaşında olacak bir şehir; sadece çay üreten bir şehir olmaktan çok, bilgi üreten bir şehir; üretime dayalı sanayi şehri olarak görmek isterim. Bir üniversite kenti ve kültür kenti olarak görmek isterim, hatta eğitimde Türkiye ve dünya birincisi olsun isterim.

Odak grup tartışmalarından gelen görüşlerde şöyledir:

"Otuzlu yılların Türkiyesi Ekrem Orhon'u aldı, onu aldı taa oraya kadar (ABD Ilinoi Üniversitesi) götürdü. Yani eğitim ihtiyacı ile eğitimin parladığı yerde insanlarımızın yıldızı parlamıyor. Burada Rize eğitilmiş insanların kenti olmalı, kendi zenginliğini de görmeli"(OG3).

"Eğitimciyim, gelen jenerasyon da böyle çok fazla şey üretmesini bekliyorsunuz ama gelen jenerasyona biz o şekil-

de çok güveniyoruz. Fakat tüketim toplumu olarak geliyorlar. Her gün farklı kıyafet giymek isteyen bir gençlik geliyor aşağıdan, benim giydiğimi başkası giymesin diyen bir gençlik geliyor. Dolayısıyla sosyal sorumluluklarını bilen bir nesil yetiştirmek gerekiyor. … Burada yani artık ışınlanma dönemine geçiyoruz. Bilimsel teknolojik gelişmelere çok çabuk adapte olan bir insanız. Telefonum biraz eski ona bakmayın. Yani gerçekten çocuklar teknoloji ile çok hızla adapte oluyorlar. Benim buradaki önerim şu elli yıl sonrayı inşa edecekler. Fikirleri sabit olmayan insanlar onlarda çocuk. O çocuklara fikirlerini özgürce söyleyebilecekleri platform oluşturmamız gerekiyor. O elli yıl sonraki için de Rize de gerçekten yani sadece İstanbul da teknokentin olması Rize'yi kurtarmayacağını düşünüyorum. Üniversitenin bu konuda belki de en hızlı şekilde yapması gerekenlerden bir tanesinin bu olduğunu düşünüyorum. Bilimsel çalışmaların yapılabileceği bir ortam oluştursunlar." (OG3).

5.3. Tarım Kenti

Rize, kimyasal gübrenin organik gübreye dönüştürülmesiyle tüm çay üretiminin organik hale getirilebileceği bir doğaya sahiptir. Çünkü ilde eskiden beri tarım ilacı kullanılmadan üretim yapılabilmektedir. Kimyasal gübrenin tamamen kaldırılması ve yasaklanması halinde Rize'deki tüm tarım ürünleri organik ve doğal olacaktır.

Fikir tepsisi çalışmasında; çay ve kivinin kaliteli ve organik yetiştiği yer olmanın yanında, mandalina ve portakal gibi turunçgillerin de kitlesel yetiştiği ve bu alanda da fabrikaların dolu olduğu bir yer olması ifade edilmiştir. Tarımın yanında su ürünleri açısından da zengin bir il olma potansiyeli ifade edilmiştir.

Odak grup tartışmalarında ifade edilen görüşler ise şöyledir:

"Ben biraz daha katı şekilde düşünüyorum herhalde. Tarım şehri olarak düşünüyorum. Şu anda hani ne kadar şey geçim olmadan insanlar mutlu olamıyor. Bizim insanlarımıza da bazı eğitimler konusunda pozitif düşünceyi de odaklamak lazım. Bizim bir balımız var, evet bir Anzer balı endemik bitkilere sahip, müthiş bir kaynak hani bir milyarla bir buçuk milyar arasında kilosu değişiyor. Dağ turizmi yapılabilir. Dağ arıcılığı yapılabilir. Yani çiçek balı üretimi... Tarım şehri. Çaydan başka geçim kaynağımız yok. Bizim Rize insanı pratik düşünmeyi sever. Düz, toplayalım bitsin hemen olsun o şekilde bitirsin." (OG3).

"Arkadaşlarımız meslekleri itibari ile çaydan bahsettiler, …… bey doğal turizmden, l harfini yazarken (doğaL) L 'yi büyük yazdım, bunun kıymetinin bilindiği bir ellinci yıl, yeniden canlandığı bir ellinci yıl. Parasal olarak da bakıyoruz olaya, rakam söylüyorum sırf Çamlıhemşin ve Hemşin yaylaları itibari ile doğası itibari ile Avrupa birliği çalışması rakamı, yıllık kırk milyon dolar minimum farmakolojik bitkisel kaynak işte zenginlik… Çaykur un binikiyüz ton mubayaası, Çaykur artı özel ikiyüzbin ton kuru çay imalatının parasal değeri söyleyelim on trilyon. Arkadaşlar bir yıllık farmakolojik bitkisel zenginliğimiz, kırk milyon dolar." (OG3).

"Örneğin, bir ev sahibi, konak sahibi çay tadım evi yapmak istediğini söyledi. Şu an insanlar buna anlam veremiyor, anlamsız bir şekilde bakıyor. Çay zaten fabrikalarda üretilip satılıyor, yani siz bu dönem neyin tadına baktıracaksınız gibi bir yaklaşım var. Ama elli yıl sonra ki ben o kadar uzak olduğunu düşünmüyorum. Böyle insanlar çoğaldıkça, insan

odaklı bakış açısı arttıkça alternatif şeylerde gelişilecektir diye düşünüyorum. Çaya sadece böyle bu anlamda fabrikaya götürülecek, çuvalla götürülecek bir malzeme olarak bakılmaması gerektiğini düşünüyorum. (OG3).

5.4. Kent Mimarisi

Sahil kenti olan Rize sahili hiç hissedememektedir; sahil ile iç içe bir şehir olmalıdır. Bunun için sahile geçişler artırılmalı ve sahil tarafında ailece zaman geçirilebilecek mekânlar ve ortamlar oluşturulmalıdır.

Bu şehrin son elli yıllık yapılarını yıkıp yeniden kent tasarımı yapılacağını hayal etmek istiyorum. Yapılaşmanın az ancak etkili olduğu bir kentsel yapı düşünüyorum.

Odak grup tartışmalarında ifade edilen görüş ve hayaller şu şekilde:

"Elbette estetik önemli, şu sahilden girdiğin zaman böyle iki katlı, üç katlı, dört katlı evler olsa, ahşap ağırlıklı, köy ve mahalle yolları şehir gibi olmuş, yollar iki şerit, insanlar şehirde buldukları birçok şeyi orada edinebiliyorlar. Bu da çok önemli: hasta olmayan bir Rize isterdim ben, çünkü bilmiyorum daha iyiler arkadaşlar, gübrenin ne kadar etkisi var şeye, hastaneler doldu taştı. Onkolojimiz var, sağlık hizmetine erişebilirliğimiz çok iyi değil. Hakikaten çok sırada insanlar var. Yatacak yer yok. İnsanlar Trabzon'a gidiyor. Perişan oluyor, doktor yok vesaire yok. Hani doğala dönüşle sağlığa ulaşılabilirliğe, hani ilacı vermek değil de, insanlar hasta olmaması için mücadele edilen bir şehir olsa. İnsanlar grip aşısı deniyor ama grip olmamak için insanlara dersler verilse, hani doğala dönüş, bu şekilde bir şehir isterdim ben." (OG3).

5.5. Spor ve Diğer Konular

Rize'nin özellikle su ve salon sporlarında başarıları var. Bu başarıların desteklenmesi gerekiyor.

Su sporlarında ilimizi temsil eden ve 6 yıldır Türkiye şampiyonu olan kano branşında 9 milli sporcu çıkartan bir ildir Rize… Artık beklemekte olan projelerin hayatımıza geçirilmesi gerekiyor. Denizci olan fakat denizinden sadece hamsi yemek için değil sporcular yetiştirmek için yararlanan bir yer olmalıyız. Su sporlarının desteklenmesi için, geç kalınmış projelerin bir an evvel hayata geçmesi önem taşımaktadır.

Ayrıca Türkiye ve olimpiyatlar için sporcuların yarışabileceği bir parkurun yapılması gerekiyor.

Başarıyı yakalayan bir bireyin desteklenmesi için, sadece beklemekte olan projenin hayata geçmesi yeterli değil, bütün sivil toplum kuruluşlarının desteğine ihtiyaç vardır.

Fikir tepsisi çalışmasında önemli görüşler dile getirilmiş bulunuyor. Odak grupta da şunlara değinildi:

"Eğitim anlamında kültürel ve spor anlamında yaşanılabilir bir il olmasını bekliyorum." (OG3).

"Bende köyde yaşadığım için tamamen tarım üzerine değil de burada yazan her alan da refah seviyesine ulaşmış, insanların mutluca geçimlerini de sağlayabildiği bir Rize görmek istiyorum." (OG3).

"Ben elli yıl sonra Rize'nin doğal güzelliğini korumuş fakat aynı zamanda şehrin kültürel ve sosyal yapısı biraz daha zenginleşmiş olduğundan kıymetli üniversite hocalarıyla zenginleşmiş üniversiteye sahip bir şehir olarak görmek istiyorum." (OG3).

6. Rize Entelektüel Sermayesini (İnsanlarının Düşünce Katkılarını) Nasıl Daha İyi Kullanabilir?

Bilgi ve iletişim çağını yaşadığımız bir dönemde, yeni bilgiler kadar farklı düşünceler ve yaklaşımlar da topluma yön vermede yararlı birer kaynak olarak görülmelidir. Bu sebeple, her şehir olduğu gibi Rize'nin de kendi bilgi birikimini ve entelektüel sermayesini iyi değerlendirmesi gereklidir. Bu konuda STK temsilcilerinin görüş ve yaklaşımları aşağıda verilmiştir.

6.1. Medya Faktörü

Farklı ve yenilikçi fikirlerin üretilmesi kadar topluma aktarılması da önemlidir. Bu sebeple medya faktörü insanların düşünce katkılarını yansıtmada etkin rol almalıdır. Bu amaçla, halka açık paneller, sempozyumlar düzenlenebilir, TV tartışma programları yapılabilir.

Medya STK işbirliği ile sivil toplumun görüşleri medyadan seslendirilmelidir. İnsanların düşüncelerinin hayata geçmesi, başarıların duyurulması ve ödüllendirilmesi önemlidir.

STK'lar işbirliği yaparak belli konularda kısa filmler çekebilir ve bunlar yöresel medyada yayınlanabilir. Sanat alanında; konser, sergi, tiyatro vs alanlarında başarılar ortaya konulabilir.

Fikir tepsisi ile ortaya konulan bu görüşlerin yanında, odak grup çalışmasında şu görüş seslendirilmiştir:

"Mesela 'müzik günahtır'ın tartışıldığı bir devirdeyiz. Yazıyor medyanın bazısında falan filanında. İstanbul Opera Balesinin şu anda müdürü müdür, bilmiyorum; Suat Arıkan, bizim eczacı Turgut Arıkan'ın kardeşidir. Şurada hemen altta

İslampaşa Mahallesi, İslampaşa da kayıkhanede Verdi'nin Rigoletto'sundan La Donna e Mobile'yi okudu, çın çın çın bende şimdi okurum ama çın çın çın, herkes opera duyunca radyoyu kapatırdık. Şimdi artık açacağız demeye başladık. Böyle insanlarımız var. Sınıf arkadaşım Ali Rıza Ekşioğlu emekli oldu, İzmir devlet opera balesinden, opera sanatçısı arkadaşımız. Şimdi biz sırf kemençe bizim varlığımız güzel ama beş sekiz ritim aksak ritim vurgusuyla biz olaya bakarsak onun entelektüel eğitimini alırda, onu çözümleyebilirsek, bizim için kemençe en büyük zenginlik. (Ama birden bire Dünya'nın öbür ucunda İrlanda'da yine aksak ritim yine üç telli bir kemençe varken, bu arada bir akrabalık kurmanın, entelektüel akrabalık kurmanın zihin performansını hepimiz göstermemiz gerekiyor.) Biz kemençeden ibaret değiliz." (OG3).

6.2. Bilgi ve Fikir Üretimi Desteklenmeli

Yeni fikirler, farklı fikirler cesaretlendirilmelidir. Kültür sanat ve bilim alanında düzenlenen yarışmaların sayısını artırmalı ve bu tür yarışmaları özendirici hale getirmelidir.

Herkesin fikrine saygı duyulmalı ve herkesin fikri alınmalıdır. Üniversiteler yenilikçi fikirler noktasında devreye girmelidir. Ancak entelektüel çevrelere gerekli önem verilmemektedir.

Fikir özgürlüğü esası, kitap ve ceza, şiir ve ceza, söz ve ceza geleneği olan ülke mirasında bu nasıl uygulanabilir. Çözüm burada sözü ve fikirleri olanın tu-kaka edilmeyeceğini hissetmesidir.

Yenilikçi projeler üretilmeli bu projeler geniş kitlelere durulmalı, ekonomik boyutu için iş adamları ile iş birliği yapılmalı. Mesela, köydeki kadınlarımıza el sa-

natlarının satacak ve aile bütçelerine katkıda bulunacak imkân sağlanabilir.

"Farklı fikirlere, evet değer verilmeli ama kullanılmalı da... Farklı fikir almak için değil uygulama alanında da değer verildiği gösterilmeli." (OG3).

"Güzel. Biraz daha fazla değer verilmesi lazım farklı fikirlere ve değerlere diyorum." (OG3).

"Farklı görüşleri, farklı fikirleri dinleyip, farklı fikirleri öğrenip, biriktirip geleceğe aktarmamız gerekiyor. Söyleyeceğim bu kadar." (OG3).

"Entel deyince ben yazma olayına gireceğim. Rize'de gerçekten kendi alanında konuşayım, ticaret yani bina anlamında da söyleyeyim, çok değişik insanlar var. Görev icabı gezdiğim için biliyorum, tohum fabrikalarına hani geçenlerde altı ay önce bir tane mısır tohumu buldum. Mısır tohumu şu anda tüketilmek üzereydi. Yani geçmişteki insanlardan çok şey bulabiliriz yani geçmişteki insanlardan gerçekten büyük bilgiler var. Şu anda Lokman Hekim gibi hani kişilerde şu anda kansere tedavisi, o insanlardan destek alıyor. Geçmişi daha çok karıştırmamız gerektiğini düşünüyorum." (OG3).

6.3. STK'larla ve Toplumla İşbirliği

Sivil toplum örgütlerinin toplum yararına yaptığı toplantıların sayısını artırarak, dertleri olan insanlarla ortak platformlarda daha sık bir araya getirilmeleri faydalı olacaktır. STK'lar zaman zaman davet edilerek ilgililere görüş bildirmeleri sağlanmalıdır.

Sadece STK'ların yönetim kurulu üyelerinin veya devlet kurumlarının yöneticilerinin yönlendirmesi yerine bütün toplum katmanları içine alan bir iletişim ağı kurulabilir.

"Kısaca şöyle değinmek istiyorum, farklı fikirlerin ortaya çıkması için mesela Rize de yedi yüz küsur STK var. Bu yedi yüz STK'nın hepsi bir çalışma içerisinde. Mesela ayda bir içerde de belirttim dernekler müdürümüze, ayda bir istişare toplantıları yapsak, kim ne yapmış, projelerini ortaya koysa. Tabi ayda bir istişare toplantısı yapsak, kaynaşma açısından, birlik beraberlik açısından iyi olacağını düşünüyorum. Fikir alışverişinden zarar gelmez. Projelerde ortaklaşa yürütülebilir. Bu konuda Rize'nin daha da ilerleyeceğini düşünüyorum, çünkü hepimiz aynı amaç için çalışıyoruz. Rize'nin kalkınması." (OG3).

"Biz ezgilerimizi arşivlemek adına çalışmalar yaptık derneğimizde. Bu kadınlarımızın türküleri vs. bilmiyorum, bu anlamda da bir veritabanı yok. Derneklerin birbirlerini bilmiyor bile. Belki bizim işimizi yapan başka dernekler var fakat hiçbirinden haberimiz yok. Bahsettiğimiz şey, çok mantıklı yani bu anlamda sürekli birlikte çalışmak, bence konuşmak değil de çalışmak yani birlikte hareket etmek önemli olan." (OG3).

"İnsanların kültürlerini tartışabilecekleri, benzer fikirli insanların ortaklaşa çalışma yapabilecekleri organizasyonların arttırılması gerektiğini düşünüyorum. Bu gün burada olduğu gibi çalışmaların arttırılması gerektiğini düşünüyorum." (OG3).

6.4. Diğer Konular

-Çocuklar Gençler: Gençlerimiz daha iyi eğitilmeli, Rize'nin sosyal açıdan gelişimi sağlanmalı ve gençlerin bu platformlara katkıları alınmalıdır.

"Rize'de bir gençlik merkezi var ve bu gençlik merkezi yıllardır bir şeyler yapıyor. Biz onlara gidip destek oluyor

muyuz? En azından sunduklarını seyretmeye zaman, lütfen zaman ayırıyor muyuz? Eğer lütfen onlara zaman ayırsa idik, şunu görürdük, Oktay Arayıcı'nın bir ölünün anatomisi diye bir eserini inanılmaz bir profesyonellikle sahneye koydular. Profesyonel derseniz arkadaşlar, gençler üzülebilir. Böyle bir hazine var. Nerde? Hemen yanı başımızda, Rize'de… Hemen gidip onların arkasında durmamız gerekiyor." (OG3).

"Hayatımıza sanki böyle çok büyük bir şeymiş gibi matematik entegre edilmeye çalışılıyor yani anaokulundan tutunda ortaokuluna kadar, ben zaten eğitimin on üç yaşına kadar verildiğini ondan sonrasını tamamen kişinin vicdanen bir şeye odaklanıp odaklanmamasından ilgili geliştiğini düşünüyorum. O nedenle onüç/ondört yaşına kadar ortaokul son sınıfa kadar matematikten uzak bir eğitimle bitirmek daha çok yaratıcık potansiyelini keşfetmek adına yapılması gerektiğini düşünüyorum." (OG3).

"Rizeli her meslek dalında ağabeylerimiz var. İyi bir mühendisten, iyi bir sanatçıdan çeşitli oluşumlardan kente davet edip buradan öğrenciler gençler İstanbul'a büyük şehirlere üniversitelere ufuklarını açıcı etkiler yapılarak, çok önceden bu tarz şeylere ulaşmaları sağlanarak, özellikle gençler, zaten çok eskilerden bir ümit ben şahsen beklemiyorum. En azından gençlerin ufuklarını açıcı şeylere, entelektüel insanlarla bir araya getirilmelerine önem verilirse iyi olacağını düşünüyorum." (OG3).

-Olumsuzluklar: Mikro milliyetçi ve ötekileştirici; senin benim adamım mantığından uzaklaşıp ehli olanın fikrine ve bilgisine önem vererek hareket etmeli; siyasiler objektif olmalıdır. Öncelikle coğrafyadan kaynaklanan dezavantajları yok etmek lazım; sinir, acelecilik vs gibi… Ayrıca her Rizeli kıvrak zekâlıdır; bilgileri-

ne, görüşlerine önem vermek lazımdır.

"Burada bu var ve kendi entelektüelimizi alay konusu etmekteyiz. Nerden çıkardın bunları deyip küçümsemekten vazgeçtiğimiz gün büyük bir insan hazinemiz olduğunu göreceğiz. İnşallah herkes görür." (OG3).

7. Rize İlinin Birinci Önceliği Ne Olmalıdır?

Fikir tepsisi yöntemi ile alınan verilerdeki sıklık oranları tespit edilmiştir. Katılımcıların birden çok cevap verme imkânı olduğu gibi, dört farklı masadan da cevaplar alındığından, dağılım sayıları katılımcı sayısı ile orantılı olmamıştır.

Rize'nin birinci önceliğinin ne olması gerektiği sorusuna alınan cevapların rastgele sıklık sayıları ve oranları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Rize'nin Birinci Önceliği Ne Olmalıdır?

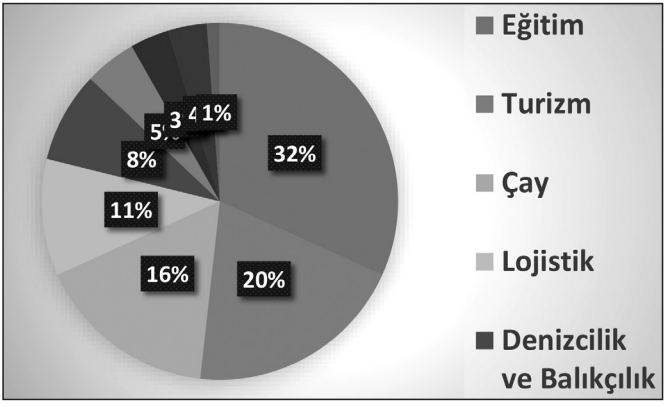
Rize'nin Birinci Önceliği	**Sayı**	**%**
Eğitim	27	31,76
Turizm	17	20,00
Çay	14	16,47
Lojistik	9	10,59
Denizcilik ve Balıkçılık	7	8,24
Ticaret	4	4,71
Çevre ve Madencilik	3	3,53
Kentleşme	3	3,53
Spor	1	1,18
Toplam	85	100,00

Tablo'da görüldüğü gibi birinci sırayı %32 gibi bir oranla eğitim almıştır. Eğitimin birinci sırada yer alması beklenen bir sonuç olmamakla birlikte, diğer cevapları

verenlerin önemli bir kısmının "eğitim" olgusunu da birlikte zikrettiği görülmüştür. Bunun anlamı, turizm, tarım (çay), lojistik, denizcilik/balıkçılık, ticaret ve kentleşme gibi alanların öncelikli olması gerektiğini düşünenlerin, bu alanlardaki başarının ancak eğitimle birlikte mümkün olacağına inanmalarıdır.

Yukarıda Tablo 1'de yer alan değerler, aşağıda Şekil 1'de görsel olarak verilmiştir.

Şekil 1: Rize'nin Birinci Önceliği Ne Olmalıdır?

Eğitim seçeneğini tercih edenler Rize için eğitimi en öncelikli sektör olarak görenlerle, diğer faaliyetlerin eğitimsiz başarı kazanamayacağını öngörenlerden oluşmaktadır. Bu durumda, eğitimden sonra gelen sektörler daha fazla önem kazanmaktadır.

Rize için eğitimden sonra en öncelikli sektörün turizm olarak belirlendiği görülmektedir. Gerçekten de Rize'nin en önemli avantajı muhteşem doğasıdır. Bu se-

beple doğa turizminin ilk sıralarda yer alması olağan bir sonuçtur.

Çay tarımının hemen turizmin altında yer alması; şu anda ilin en büyük gelirini çaydan elde ediyor olması ve neredeyse tüm tarım alanlarının çaya verilmiş olması yanında, en önemli sanayi faaliyetinin de tarıma dayalı sanayi olarak çay sanayisi olması sebebiyledir.

Lojistik faaliyetinin, denizcilik ve balıkçılık seçeneğinin 2 puan üzerinde yer alması, son dönemde inşa edilmekte olan dünyanın en uzun tünellerinden Ovit Tüneli sebebiyle Rize-Erzurum yolunun kısalması ve İyidere'de Endüstriyel Gelişme Bölgesi (lojistik merkez) kurulmasının gündeme gelmesi sebebiyledir. Devlet'in İyidere'de bir Endüstriyel Gelişme Bölgesi kurma yönünde kararlar aldığı şeklindeki bilgiler ve siyasi açıklamalar Rize halkını ve STK'larını heyecanlandırmış görünmektedir. Konu ile ilgili olarak, Zonguldak ve Trabzon illerinde endüstri bölgeleri" oluşturulmasına ilişkin 18 Haziran 2017 tarihli yasa değişikliği ilginçtir.[1]

1 3621 No.lu Kıyı Kanunu'nun 6.maddesine 18.06.2017 tarihinde (e) bendi eklenerek *"Kıyıda, uygulama imar planı kararı ile… Trabzon ve Zonguldak illerinde… endüstri bölgeleri yapılabilir"* yasal hükmü oluşturulmuştur. Bendin tam metni şöyledir: *"Kıyıda, uygulama imar planı kararı ile; e) (Ek: 18/6/2017-7033/33 md.) Trabzon ve Zonguldak illerinde 24/5/1933 tarihli ve 2219 sayılı Hususi Hastaneler Kanunu kapsamında kalan sağlık tesisleri hariç olmak üzere, Sağlık Bakanlığının önerisi ve Bakanlar Kurulunca alınacak kamu yararı kararı doğrultusunda kurulacak sağlık tesisleri ve alternatif alan bulunmaması durumunda 9/1/2002 tarihli ve 4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanununa göre kurulan, işletilen ve mevcut en iyi teknikleri kullanan endüstri bölgeleri, Yapılabilir."*

Denizcilik ve balıkçılık, bir kıyı ili olan Rize'nin vazgeçemeyeceği bir ekonomik faaliyet alanı durumundadır. Bundan sonra ticaret, çevre ve madencilik, kentleşme ve spor konuları sıralanmaktadır.

Odak grup çalışmasında katılımcılardan, konuyu tartışmaktan kaçınarak birer kelime ile tercihlerini ortaya koymaları istenmiştir. Verilen cevaplar aşağıya alınmıştır (OG3):

"Ben Rize deniz ve tarım diyorum. Başka bir şey demiyorum."

"Ben eğitim sektöründe geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum."

"Kesinlikle çay."

"Ben turizm diyorum."

"Tek bir kelime dediniz ama çay ve eğitim."

"Bilinçli eğitim bence, bilinçli üretici diyorum."

"Ben tarım diyorum."

"Çay"

"Balık diyorum, balıkçılık."

"Eğitimini almış turizm"

"Hocam tarım, turizm ve balıkçılık diyorum."

8. Bilgiyi ve Yenilikçiliği İlke Edinen Bir Rize İçin Neler Yapılmalı?

Bilgi ve yenilikçilik denildiğinde de "eğitim" birinci sırada yer aldı; Rize STK temsilcileri eğitimi birinci sıraya koyuyor ve her sorunun çözümünde eğitimin zemin teşkil edeceğini düşünüyor.

8.1. Eğitim ve Kültür

Fikir tepsisi çalışmasında ifade edilen görüşler şöyledir: Öncelikle eğitime kültürel ve sanatsal etkinliklere destek verilmelidir. Çocuklarımızı bilgilendirip nitelikli eğitim vererek; yeni nesli doğru eğiterek, anneleri bilinçlendirerek başlamak kaydıyla, başarılı bir Rize ortaya çıkar.

Eğitim sistemin sayılardan ibaret olmasını önlemeliyiz; sanatı; yaratıcılığı, yenilikçiliği eğitimle bütünleştirmelidir. Gerçek eğitime geçilmeli, fikirlere önem verilmeli, güncel bilgileri yaymalı ve politikadan uzaklaşmak gereklidir. Rize'de İstanbul'a oranla, nüfusa göre Tiyatro izleyicisi daha fazla olmasına rağmen sunulan imkânlar az ve hatta engellenmeler mevcuttur.

Gençlerimizin yeteneğini saptamak onları ilgi alanlarına göre değerlendirebilmek geleceğimiz açısından son derece önemlidir. Bu nedenle analizlerini iyi saptayabilmek, onları ilgili olduğu alanlarda değerlendirmek için okul çağında eğilimlerini saptamalıyız.

Odak grup çalışmasında da şunlar söylenmiştir: *"Ne yapmalı, ben hani geçmişle geleceği birleştirme taraftarıyım. Geçmişteki bilgileri geleceğe aktararak onları da üretme taraftarıyım. Çünkü kendi çağımdan bahsediyorum, araştırmalarım da gezdiğim köylerde hatta geçmişte her şey vardı ama açıklanamıyordu. Şimdi bu bilgilerle, günümüz bilgileriyle çok mucizevi şeylerin olabileceğini düşünüyorum."* (OG3).

8.2. Yenilik Kültürü

Yenilikçilikle ilgili fikir tepsisi cevapları şu şekildedir: Yenilikçi fikirler, yenilik kültürü son derecede önemli, ama sanat olmadan yenilik kültürü de olmaz.

Var olan kültürü korurken; ona sahip çıkarken yeni fikirlere kapalı olmamak gerekir. Bu kapsam da genelin önünü açmalı, önyargıları kırmalı ve her platformda her görüş değer bulmalıdır.

Yenilikçi fikirlere uygulama alanı sunmada imkân sağlamak çok önemlidir. Bilim ve teknoloji alanında araştırma geliştirme ve yenilik çalışmaları STK'lardan başlayarak desteklenmelidir.

Yenilik konusunda çalışmak üzere şehrin bir bilim merkezi olmalıdır. Yenilikçiliğe yönlendirme çabaları, en başta ilköğretim çocuklarına yönelik olmalıdır.

Odak grup çalışmasında yapılan tartışmalarda da şu görüşler öne çıkmıştır: *"Bilgi ve yenilikçiliği ilke edinen Rize derken, bilgi ve yenilikçilik ilke edinilmeli ama gelenekten de uzak durulmamalı. Bunlar karma edilerek düşünülmelidir."* (OG3).

"Türkiye'de işe yaramayan bir bakanlık varsa oda Milli Eğitim Bakanlığı'dır. Benim görüşüm. Daha beş yaşındaki çocuğuma ne olmak istediğini sormadan yirmi sene eğitim veriyor. … Onbeş yaşında sor, on dört yaşında sor. İş işten geçtikten sonra… Çocuğun hangi meziyetler vücudunda hangi meziyetler olduğunu, algısında hangi meziyetler olduğunu, düşüncesinde hangi meziyetler olduğunu bilmeyen bir eğitim sistemimiz var. Bilgi bu şekilde yapılan bir eğitimle, bilgi ne entelektüele dönebilir ne yenilikçiye dönebilir. Öncelikle eğitim sistemimizi, daha güzel ahlakına, bilgisine, teknolojisine sahip çıkan bir nesil yetiştirerek yeni ufuklara açılmamız lazım." (OG3).

8.3. Diğer Konular

Bilgi çağı, birlikte çalışma kültürü ve bu kültürle

kalkınmanın sağlanması görüşleri yanında değişim kültürü de, fikir tepsisinde önem verilen diğer konu başlıklarını oluşturmuştur.

-Bilgi Çağı: Rize'de Ar-ge'ye çok önem verilmelidir. Üniversitede teknokent tarzı bir oluşuma gidilmelidir. Öğrencilere bilgi çağına uygun eğitimler verilmelidir. Rize araştırmaya önem versin, siyaset değil bilgi önemli olsun ve Rize "bilgi şehri" olsun.

-Birlikte Çalışma Kültürü ve Kalkınma: Sivil toplumun ve devlet organlarının bütün paydaşları ile bir araya gelerek sadece Rize için çalışmalar yapması gerekir. STK'lar birlikte çalışmalı, kalkınma alanında dernekler kurulmalıdır. Siyaset ve siyasal yükselme uğruna hedeflerden sapılmamalı; siyasi beklentiler uğruna değil Rize için çalışmalar yapılmalıdır.

-Değişim: Değişime kapalı bir toplum yapısı bulunmaktadır. Bu durum gelişimin önündeki en büyük engeldir.

Odak grup çalışmasında yapılan tartışmalardan "Diğer Konular" başlığı altında verilmesi gerektiği düşünülenler ise aşağıdadır:

"Artık bilgi çağı, bilişim çağı, bilgi yazarlık çağı. Bilgiyi de mouse'umuzun ucuyla mı, parmağınızın ucuyla mı yazıyorsunuz, oda önemli. Mouse'un ucuyla yazıyorsanız bilgi yazarlık çağı, ama parmağınızın ucuyla yazıyorsanız yazılım çağı, programlama çağı; kodlama diyorlar. … İlkokulun bence en uygun sınıfı mı bilmiyorum, onu ancak pedagojik formasyonu olan eğitimciler söyleyebilir. Bu sınıftan başlamak üzere, yazılım dilini öğreterek biz, bilgi yazarlık çağını aşabiliriz. … Moralinizi bozmayın, gelecekten korkalım. Ge-

lecekten, çünkü başkaları da yarışıyor. Kim o başkaları, başka ülkeler de yarışıyor, komşularımız da yarışıyor. Biz daha çok yarışmalıyız. Eğitimin o düzeyini, ilkokulun o pedagogların söyleyeceği uygun sınıfa taşımamız gerekiyor." (OG3).

"Şu an bilgiye ulaşmak için kullandığımız araç internet... Ne kadar doğru ne kadar yanlış tartışılır tabiî ki ama benim görüşüme göre her dünya ülkesi aynı standartlarda gitmiyor. Kimisi çok gelişmiş, kimisi az gelişmiş, kimisi hiç gelişmemiş. Ben çok gelişmiş düzeyi olan, örnek Japonya'yı vereceğim. Çok gelişmiş düzeyi olan ülkelerin projelerini takip edilip ülkemizde de uygulanabilirliğini sağlamak açısından faydalı olacağını düşünüyorum. Gelişmiş ülkeleri kesinlikle izleyelim ve faydalı projeleri ülkemiz de yapalım." (OG3).

"Üniversitelerin, her ile bir üniversite sloganıyla yaygınlaştırılması yerine nitelikli ama daha az sayıda üniversite olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü üniversite zaten bizim nihai eğitimimizi tamamladığımız somut olan yer." (OG3).

"Efendim klasik eğitimden din eğitimi önceliğini geri çekerseniz her şey düzelir. Her şeyi alt üst ettiler. Din eğitimi önde gidiyor. Ben din eğitimini özele bırakmak istiyorum. Ama bütün standart eğitimlerini, imam hatip lisesine çevirmeye çalışıyorlar. Olmaz, olmaz. Bilgi çağı bilişim çağı pozitif bilimler çağıdır." (OG3).

"Eğitim noktasında bence geçmişte o güzel gördüğümüz davranışları bugün hayata geçirebilmek için, sürekli eğitimin içerisinde olan bir şey, "değerler eğitimi" diye bir olay var. Bunu uygulamak gerektiğini düşünüyorum. O değerler içerisinde de, din olmadan da bir değeri onun içerisine koyamıyoruz. … Dini birilerine bıraktığımızda ortaya çıkan şey-

leri gördük… Ben onun için değerlerimizi gerçek ten birinci elden dini öğretebilmemiz lazım." (OG3).

"Toplumumuzda birçok şey, kültürel birikim birçok şeyde hâkim, aslında biz din eksenli bir toplum olarak görünüyoruz ama aslında Kur'an-ı Kerim'in ilk emrettiği oku şeyini yanlış algılamış bir toplumuz. Aslında oku dediği zaman sadece kendi Arapça dilinde değil, sen bunu hangi dilde anlıyorsan o dilde oku, anla, uygula, silah yap, otomobil yap, tarımını en iyi şekilde geliştir. Hoşgörü ol, dünyaya adalet dağıt demiş diyen. Kur'an-ı Kerim'i anlasaydık teknolojide üretebilirdik, sanayi üretebilirdik, iyi şeyler yapabilirdik. Bugün dünya da olan haksızlıklara, savaşlara karşı mücadele etme şeyimiz daha da etkin olabilirdi. Doğal olarak bilim de aslında burada, bilim de Kur'an-ı Kerim'de. İyi algıladığımız zaman bilimi de burada üretin diyor. Bence iyi okumalı, ne olduğunu anlatmalı. Şunu da ben diyorum Kur'an-ı Kerim aynı zaman da belki birçok şeye giriyor ama Kur'an-ı Kerim iyi okuduğumuz zaman hiçbir, 15 Temmuz dendi, hiçbir cemaate hiçbir tarikata pirim vermez bağlanın demez bunu da görmek lazım. Biz bunları göremiyoruz. Böyle de bir sıkıntımız var." (OG3).

9. Rize'de Sivil Toplum Algısı Nasıl Olmalı?

İlimizde sivil toplum algısının "nasıl olduğu" ve "nasıl olması gerektiği" soruları birlikte değerlendirilmiştir. Mevcut STK algısı genelde sorunlu olarak kabul edilirken, gönüllü katılımın öne çıkarıldığı yeni bir algı oluşturulması önde tutulmuştur.

9.1. Gönüllü Katılımcı STK Algısı

Öncelikle fikir tepsisi çalışmasında ifade edilen görüşleri aşağıya alıyoruz. STK denildiği zaman, bir

kısım hizmetleri menfaat karşılığı olmaksızın gönüllü olarak yerine getirme çabası anlaşılmalıdır. Gönüllülük kavramının insanlara öğretilmesi gerekir. Temelde gönüllülük bilici olmaz ise sürdürülebilirlik mümkün değildir. STK'larla ilgili herkes gönüllü olmalı ve menfaat beklememelidir. Bu gönüllü hizmetlere siyasiler yol açmalıdır.

Gönüllülüğün yanında, katılımcılık yönümüz gelişmeli; kamunun STK'lar ile olan algısını olumlu yönde tutmak için kamuya destek olan faaliyetlerle topluma hizmet üretmek gereklidir. Bu hizmetlerin üretilebilmesi ve yürütülebilmesi için de, STK'lara katılım artmalı, STK'lar arası ve STK'lar ile kamu kurumları arası iletişim artırılmalı, STK'ların görev ve yetkileri de artırılmalıdır.

Yapılan gönüllü katılımcı hizmetlerin kamuoyuna duyurulması da önemlidir. STK'lar, yaptıkları çalışmaları ve faydalı işlemleri halka daha yaygın bir biçimde duyurup, gönüllü çalışmalara özendirici olmalıdırlar. Toplumun STK'lara üye olması teşvik edilmeli, gençlerin STK faaliyetlerine katılımı özendirilmelidir.

Bu görüşlere ilave olarak odak grup çalışmasında ifade edilen bazı görüşlere de aşağıda yer verilmiştir:

"Birbirimizden haberimiz olmadığı için ne yapılması gerektiği konusunda bilgimiz olmuyor. İlk önce birbirimizden haberimiz olacak, gerekli mercilerde bizi dikkate alacak, o şekilde katılımcı sadece izlemek değil de, neler yapılıyor, içlerinde neler var ne etkinlikler yapılıyor, bunları bilerek devam etmeliyiz." (OG3).

"Burada aslında sizlere çok iş düşüyor yani platformun

bileşenlerine başta. Çünkü bu bir ilk herhalde, birinci toplantı bu anlamda bir kere benim yani bizim yaklaşımımız şu şekilde umarım sürekliliği olur. Eğer sürekliliği olmazsa bu havada kalan bir şey gibi olacak. Bu anlamda katılımcılığın artması ve birbirimizi tanımamız için de bu tür platformların sıklaştırılması gerekiyor diye düşünüyorum." (OG3).

"Bu iş gönüllülerden doğuyor, gönüllülerinde yapacağı işler de sınırlı oluyor. Güçleri belli oluyor. Yani bir sürü gönüllü var hocam, kendilerinin öncelikle işleri yok çocukların… O çocukları nasıl koşturalım. O çocuklara nasıl biz iş verelim, öncelikle işi yok ki... Yani zenginliği yok yani. Bu da çok STK'ların en başta gelen sıkıntılarından bir tanesi." (OG3).

9.2. Sorun Çözücü STK Algısı

STK algısı, sorunları tespit eden ve tespit edilen sorunlara çözüm önerisi getiren bir STK algısı olmalıdır. Sadece hayırseverlerin bir araya gelerek oluşturdukları bir hayır kurumu veya üzerinde çalıştıkları alanlar açısından sadece düşünce üreten; somut ürünler ortaya çıkarmayan kurumlar olmamalıdırlar.

Siyasi kaygılarla bir yere ait olduğunu gösterme çabası ile faaliyet göstermeye çalışan STK'lar yerine, yerel ve ulusal sorunlara çözüm üreten bir anlayış gerekir. Tabeladaki isminin sorumluluğunu bilmeli ve bir asker gibi; arı gibi çalışkan almalıdırlar.

Fikir tepsisi çalışmasında ifade edilen yukarıdaki görüşlere ilave olarak, Odak gruptan da şu görüş örnek verilebilir:

"Sivil Toplum Kurumlarının bu şekilde çalıştay toplantılarıyla birleşerek, bilgilerini paylaşarak yoluna devam

etmeleri gerektiğini düşünüyorum." (OG3).

9.3. Mevcut STK Algısı Sorunlu

Mevcut durumda insanların bakışı ve algısı; STK'ların maddi amaçlarla kurulduğu şeklindedir. Bu sebeple mevcut STK algısı sorunludur. STK'lar konusunda güvensizlik vardır ve bu güvensizliğin, ilkokulda itibaren ders kitaplarında STK'lara yer vererek aşılması gerekir.

Bir başka sorun, dernek denince kahvehanelerin akla gelmesi ve STK deyince de siyasi konuların akla geliyor olmasıdır. Bu konuların da aşılması gerekmektedir. Odak grup çalışmasında mevcut algı ile ilgili şu ifadelere yer verildi:

"…Şu da çok yaygın bir şey zaman zaman çok da sıkıntısını çektik, hocam insan algısında, çünkü insan algısının doğasında menfaatler vardır. Mesela güçlü bir insana, popüler bir insana veya faydalı bir insana dediğin aman gel benim STK'da yer al, orda bir çıkar orda bir menfaat olmadığı için o yok. Ama bir bakıyorsunuz aynı kişi bir oda da, bir ticaret odasında, bir sanayi odasında, bir esnaf odasında dolmuş. Hep güçlü insanlar." (OG3).

"Türkiye'mizde yetmişdokuz milyon nüfusumuz var. Herhalde iki milyon sivil toplum kuruluşuna üye kişi sayısı yok. Bunun için sivil toplum denilince akla İsviçre geliyor. Rakamlar yanlış olabilir ama sağlaması doğrudur. Üç buçuk milyon nüfusu var beş buçuk milyon sivil topluma kayıtlı üyesi var. Adam üç ayrı sivil toplum kuruluşuna kayıtlı ve o ülke de sorun olduğunca da sadece ve sadece sivil toplum kuruluşları bir araya geldiği başkanları bir araya geldiği zaman da iktidar değişiyor. Diyeceklerim bu kadar." (OG3).

9.4. Sivil Toplum Bilinci

Sivil toplum kuruluşlarının ne kadar önemli olduğu bilinci uyandırılmalıdır. Sağlıklı bir sivil toplum bilincinin oluşturulamaması STK'larla ilgili temel sorunlara kaynaklık etmektedir.

Sivil toplum bilincinin, insanlara değer veren bir yaklaşımla, kenarda köşede kalmış değerlerimize sahip çıkarak, tarihi kültürel ve dini değerlerimize sahip çıkarak geliştirilmesi uygun olacaktır.

Yukarıdaki fikir tepsisi ifadelerinden sonra, odak grup çalışmasında geçen beyanlara aşağıda yer veriyoruz:

"Kimsiniz? Siyasete merhaba diyebileceğiniz bir pencereniz varsa sizi birileri biliyor, ama o toplum sizi biliyor anlamına gelmiyor. … Burada arkadaşlar ayda bir biraraya gelelim dediler. Hayır, altı ay iyidir. Altı ayda bir form bir şekilde stadyumun kapalı stadyumun, sahnelerini kürsülerini neresi ise tribünlerini dolduracak bir birliktelik yapalım ve oraya kaç kişi geldiğimizi görsünler. Herkeste kim ne yapıyor bilsin. Bir köydeki dernekten bir ildeki vakfa kadar herkes bu camiada, böyle bir sivil toplum yapısı var. Biz konuşursak ey yönetim bizi dinlemek zorundasınız, deriz o zaman. Benim sesim ayrı çıkıyor senin sesin ayrı çıkıyor, benim önerim sivil toplum algısı ne olmalı denilince bu algı bu soruya cevabı, önümüzdeki altıncı ayda mesela 2017nin altıncı ayında haziranında, işte buyurun teklif ediyorum bütün dernekler müdürlüğüne bağlı eskiden dernekler masasıydı. Polise bağlıydı. Şimdi ne mutlu ki sivil. Dernekler müdürlüğüne bağlı kayıtlı derneklerin bütün yönetimi, birer ikişer temsili ile kapalı spor salonunda bir araya gelelim ve dernekler şenliği yapalım. Ba-

kalım o şenlikten ne çıkacak." (OG3).

"Konuşmanın başında da belirttim, toplantılardan bahsettim, bu altı ayda bir olur ayda bir olur yani sonuçta bir araya gelelim ve istişare toplantıları yapalım diye düşünüyorum. Tabi devlet veya özel kurumlar kamu kuruşları her STK ya eşit ölçekte yaklaşmıyorlar. Bu da bir gerçek. Yaptığınız projelerle yaptığınız etkinliklerle de alakalı bir şey bu öne çıkmak isteyenler daha kapsamlı projeler yapabilir." (OG3).

"Ben toplum bilincinin STK'larla ulaşabileceğini söylüyorum. STK isterse güvenlik de olur STK'lar isterse toplum bilinci de olabileceğini düşünüyorum. STK'lar bu konuda çok önemli. STK'lar birbirlerini geliştirmeli, birbirlerine gerektiğinde eleştirmeli hatta şu anda güvenlik açısından da sıkıntıdayız ya STK'lar konusunda katılımcıda olabiliriz. Bilinç diye düşünüyorum." (OG3).

9.5. Diğer konular

Rize'de STK algısı ile ilgili fikir tepsisinde ifade edilen diğer görüşler üç konu başlığında toplanmıştır.

-Uluslararası Projeler: STK'ların, sadece ülkemizde değil yapancı ülke STK'ları ile görüşüp ülkeler arası projeler yapması gerekir. Sivil toplum örgütleri bireysel beklentilerin ortaklaşa çözüm arayışlarının havuzu gibidir. Rize yerine Türkiye'yi ve uluslararasını düşünmek lazımdır.

-Yetkilendirme: Rize gibi STK'ların diğer bölgelere göre daha az gelişmiş olması dolayısıyla, yönetimin her derneğe eşit uzaklıkta olması ve teşvik edici olması gerekir. STK dendiği zaman herkes bunlara kulak verecek duruma gelmelidir.

-Yenilikçi: Yenilikçilik normal karşılanmalı, yeni

görüşlere sempati duymalı ve şehir için gerekli olduğu bilinmelidir.

10. Rize'nin Geleceği Kimlerin Elindedir?

Rize'nin geleceğini kimin belirleyeceğini anlamaya çalışırken; bir yandan mevcut durumda Rize'yi kimin yönettiği algısını öğrenmeyi, diğer yanda gelecekte bunun nasıl gelişebileceğine ilişkin ipuçları almayı ve STK'ların kendilerini nerede gördüklerini tespit etmeyi amaçladık. Gelen cevaplar, cevap yoğunluğu sırasına göre aşağıdadır.

10.1. Siyasiler

Rize'yi siyasilerin yönettiği hususunda büyük bir uzlaşma mevcuttur. Ancak bunun iyi bir şey olduğu ifade edilmemekte, hatta bazen "maalesef" tabiri de kullanılmaktadır.

Fikir tepsisi yönteminde elde edilen bazı görüşler şöyledir: Rize'nin geleceği milletvekillerinin elinde, ne yazık ki siyaset ön planda, sonuç negatif, Rize siyasilerin iki dudağının arasındadır, siyasilerin ve yöneticilerin zihniyetlerine göre şekillenmeye çalışan bir Rize var ancak bu durum yetersizdir.

Bu ifadelere bakarak, STK temsilcilerinin siyasilere karşı negatif yaklaştığını; farklı siyasi kimliklere sahip olduklarını çıkarmamız yanlış olur. STK temsilcileri, olmasını istedikleri şeylerin siyasilerce yapılmamasına, Rize'nin önceliklerinin iyi belirlenmemesine tepki göstermektedirler. Nitekim Odak Grup çalışmasında ifade edilen aşağıdaki görüşler de bunu teyit etmektedir:

"Şimdi herkes haddini bilmeli tabi, eğer bu toplumu yönetmek için oluşmuş bir bütçeyi kullanarak çevreye, eğiti-

me, sağlığa vs. yollara, ulaşıma, iletişime yatırım yaptıysan diye seni seçtik dediğimiz anda biz güvenip ki, kimlerin elinde o seçtiğimiz insanların elindedir, dememiz gerekiyor. Zannediyorum bu soru gelecek adına, bu kapsamı biraz daha parantezden biraz daha açan, ben buna gelecek çocuklarımızın elindedir. Bütün bu konuştuklarımızın özetini çocuklarımıza vere vere yetiştirelim. Geleceğimizi onlara teslim edelim diyorum." (OG3).

"Yani biz eğer bir olup, güzel fikirleri siyasete taşırsak, siyasette de değişmezsek çeşitli menfaatler uğruna, Rize'nin geleceği bizim elimizde olur ki, zor bu iş. Ama böyle olmazsa yine siyasetin elinde olacaktır." (OG3).

10.2. Halk

Rize'nin geleceğini halkın elinde görenler çeşitli görüşler ifade ettiler. Fikir Tepsisi yönteminde açıklanan görüşler şöyledir: Şu anda bürokratların elinde, ama halkın ve sade vatandaşların bir kenarda gerekli inisiyatifi alması gerekiyor.

Rize'nin geleceği halkın elindedir halk ne derse o olur. Bilinçli bir halk içerisinde var olan STK'larla ve adil olan siyasiler aracılığı ile; halk ve sivil toplum kucaklaşması/kardeşliği yolu ile olmalıdır.

Halk toplumun yapı taşıdır, dolayısıyla eğitimde halk kitleleri geleceği yönlendirir. Bu yazılanların hepsi Rizeli ise geleceği yine Rizeliler elindedir. Rize'nin geleceği herkesin ortak paydasıdır, önemli olan bütün kesimleri aynı çatı altında toplayabilmektir; siyasi, ideolojik, yaş, cinsiyet vb ayrımı yapılmadan oluşumlar var edilmelidir. Rize'yi seven halkın elinde kendini düşünen siyasetçiler ve yöneticiler bir şey yapamaz.

Odak Grup çalışmasında da şu görüşler ifade edilmiştir:

"Tekrar on madde, on soru çarpı on fikir eder yüz, bazı fikirler çift çıktı yüzelli. Yüzelli tane çok olumlu fikir bu masadan meydana çıktı. Çarpı dört altıyüz tane Rize'nin gelişmesi için olumlu fikirler çıktı. Bunların hepsinin özetini de benim, ben özetliyorum fikrimi: Rize, eğer farkındalıklara sahip gençlerimizi çocuklarımızı yetiştirmezsek, hala siyasilerin elinde kalır. Farkındalıklara sahip, çevresine, anne babasına, atalarına saygılı, çevresine saygılı, toplumuna saygılı, gelecek nesillerine emanet bırakacak çevresi ve bu aldığı her şeyi bırakacak şekilde eğitilirse gelecek çocuklarımızın elinde. Ama yine buradaki maddelerden yola çıkarak, bunun hepsinin adına halk diyoruz." (OG3).

10.3. Sivil Toplum

"Olması gereken STK'lardır ama…" şeklinde başlayan ifade pek çok şeyi ifade ediyor aslında. STK'ların etkili olmaları gerektiği, fakat pasifize edildikleri görüşü yanında, STK'larda da bir zihniyet değişiminin gerekli olduğu; politika endeksli değil topluma endeksli STK'ların olması gerektiği görüşleri Fikir Tepsisi uygulamasında ifade edilmiştir.

Odak grup çalışmasında da şu görüşlere yer verilmiştir: *"Sivil toplum kuruluşları eğer, gerçekten güzel çalışmalar yaparsa siyasileri de yönlendireceğini düşünüyorum, bu konuda. Çünkü hepimiz şehrimizi, örnek verecek olursak Rize şehrinin kalkınması için ortak bir amaç için mücadele ediyoruz. Eğer bir araya gelir güçlü bir toplum oluşturursak fikirler değişebilir diye düşünüyorum."* (OG3).

"Kesinlikle gelecek STK'ların elindedir. Bunda İsviçre en büyük örneklerindendir. Yani şimdilik siyasilerin elinde gözüke biliyor ama bence STK'ların elindedir." (OG3).

10.4. Yöneticiler

Fikir Tepsisi uygulamasında Rize'nin geleceğini yöneticilerin belirlediği görüşü dördüncü sırada yer almıştır. İlginç olanı ise, yöneticilerle birlikte, bazı katılımcıların komşu şehirlerden olan bürokratları da ifade etmiş olmalarıdır.

Odak grup çalışmasında şu görüşlere yer verilmiştir:

"Rize'nin geleceği dün olduğu gibi bugün de vali olmak isteyen kaymakamın, milletvekili olmak isteyen belediye başkanının, müsteşar olmak isteyen valinin elinde... Çünkü eğer bizler, STK'lar duyarlı halk bir olamazsa, burada çok önemli hocam, bir olup aynı fikirleri üretemezsek yarın oralara gittiğimizde de değişmezsek, çünkü görüyoruz adam daha önce çok güzel fikirleri olan hakikaten bir beklenti içinde olduğu zaman tamamen değişiyor ve bir şey kalmıyor ortaya. Yani biz eğer bir olup, güzel fikirleri siyasete taşırsak, siyasette de değişmezsek çeşitli menfaatler uğruna, Rize'nin geleceği bizim elimizde olur ki, zor bu iş... Ama böyle olmazsa yine siyasetin elinde olacaktır." (OG3).

10.5. Gençler

İlimizde, gençlerimizin çeşitli imkânlardan yararlanabilmesi için yapılması gereken projelerde çok geri kalmışızdır. Bunun için siyasilerimizden yeterince yararlanamadığımız; çok ağır kaldığımız anlaşılıyor, sivil toplum olarak yardımlaşmayı hızlandırarak ve eksikleri-mizi gidererek durumu düzeltmeliyiz. Fikir Tepsisin-

de ifade edilen yukarıdaki görüşlerin yanında, Odak Grupta da şunlar söylenmiştir:

"Nasıl ki bir ülkenin geleceği çocuklara emanet edilmişse bizde, Rize olarak ilimiz olarak çocuklarımıza değer verirsek, alanlarında destek verirsek başarılı olacağımıza inanıyorum. Rize'nin üst düzeye çıkacağına inanıyorum, ileriki yıllarda tabi.." (OG3).

"Rize'nin geleceği yöneticiler, sivil toplum, halk, siyasiler değil, Rize için ne yapılacağını bilen, bu konuda bilgisi olan gelecekte var olacak gençlerin elindedir." (OG3).

"Şu an gençlerin ve çocukların elinde değil, mevcutta. Belki on, on beş, yirmi yıl olmayacak ama gelecek kesinlikle onların elinde olacak. İster istemez. Yani onlara kalacak her şey ve Şafak hocamızın dediği gibi; bilgiyi düzgün bir şekilde aktarırsak daha sağlıklı bir geleceğimiz olacaktır ülkemizin." (OG3).

10.6. İşadamları

Ortaçağ tarım toplumunda güç, tarım toprağına sahip olan derebeyinde, derebeyinin şövalyelerinde ve kılıcın gücünde iken, sanayi toplumuna geçilmesi ile birlikte ortaya çıkan tüccar (burjuva) sınıfının yeni dönemin gücü elinde bulunduran kesimi olduğu genelde kabul edilir. Yani şu anda hâkim olan liberal sistemde en güçlü olan işadamları olduğu halde, Rize söz konusu olduğunda STK'ların bu yönde hiçbir görüş beyan etmemiş olmaları çok ilginçtir.

Güçlü işadamlarının, hükümetler değişse de, her gelen hükümetle birlikte çalıştığı ve merkezi hükümette belirleyici olduğu Türkiye'de de hissedilebilmektedir. Ancak Rize ölçeğinde işadamlarının ilin yönetimine et-

kili olamadıkları yahut en azından etkilerinin STK temsilcilerince hissedilemediği söylenebilir.

SONUÇ

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse; her konuda bilgi ve fikir sahibi olan nitelikli bir sivil toplumla karşı karşıya olduğumuzu anlıyoruz. Düzenlenen Fikir Tepsisi etkinliğinde ve Odak Grup çalışmasında, hem STK sorunları hem de Rize'nin sorunları yetkinlikle tartışılmıştır. STK temsilcileri Rize'de olan biteni izlemekte ve değerlendirmektedirler.

Yapılan çalışmada öne çıkan bazı önemli talepler de ifade edilmiştir. Burada somut bir kısım sonuçlar çıkarmak adına, bu talepleri tekrarlamak istiyoruz.

STK temsilcileri tarafından, kamu yönetiminde "karar süreçlerine katılım" ve ilgili kesimlerce STK görüşlerinin alınması talebi vardır. İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi tarafından kurulacak alt komisyonlara ilgili STK'ların katılımı yönünde mevzuat değişikliği yapılmıştır, ancak bunun uygulamaya henüz yansıtılamadığı anlaşılmaktadır.

STK'ların birlikte çalışabileceği, çalıştay, toplantı ve sosyalleşme ihtiyaçlarını giderebilecekleri bir **Sivil Toplum Merkezi** talebi ifade edilmiştir. Her STK'nın kendi mekânı olmakla birlikte, STK'ların birlikte etkinlik düzenleyebileceği bir merkezin kurulması ve ortak çalışmalara tahsis edilmesi yerinde olacaktır.

Rize için bir **Bilim Merkezi** kurulması ve ilin sorunlarının bu merkezde tartışılarak çözüm önerileri geliştirilmesi yönünde de talep ortaya çıkmıştır. Bu arzu, ilin sorunlarının bilimsel tarzda ele alınması talebinden

başka bir şey değildir. Bu noktada, Üniversite'nin ilgili birimlerinden akademisyenler ve uygulamada işin içinde olan uzmanlar da bir araya gelerek çözümün parçası olabilirler.

İlin en önemli sorunları arasında sayılan kentleşme ve trafik sorunlarının çözülmesi, Rize'nin yaşanabilir bir kent olma özeliğinin koruması bakımından, bir kısım öneriler getirilmiştir. Kentleşme sorununun çözümü için kentsel dönüşüm yapılması, ancak bu dönüşümün kentsel yapıyı düzeltecek tedbirleri de içermesi öngörülmüştür.

Hem kentleşme hem de trafik sorunun çözümünde "**eğitim**" temel çözüm yolu olarak görülmüştür. Uzun vadeli ama kalıcı bir çözüm olarak, kentlilik ve trafik bilincinin çocuklarımıza verilmesi son derecede önemli görülmektedir.

Rize'de trafiğin rahatlaması için **yan yolların açılması** ve **raylı sistemin devreye sokulması** da iki önemli öneri olarak ifade edilmiştir.

KAYNAKLAR

Velat, Dubravka, (2015), *Batı Balkanlar ve Türkiye'de Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Ekonomik Değeri Raporu,* Balkan Civil Society Development Network (BCSDN), Belgrad, Aralık 2015.

Schmitt, Carl, (2014), *Parlamenter Demokrasinin Krizi,* (Çev. A. Emre Zeybekoğlu), Dost Kitabevi, Ankara.

Keskin, Fatih, (2017), "Temsili Demokrasinin Krizi ve Alternatif Politik Model Arayışı Olarak '5 Yıldız Hareketi' ", TBB Dergisi 2017 (128); http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-128-1636, (25.08.2017).

Küçük, Müşerref ve Güneş, Gül, (2013), "Yerel Kalkınmada Bir Etken Olarak Turizm: Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Görüşleri", Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt 22, Sayı 4, Ekim 2013, s. 23-50.

RİZE TİCARET BORSASI